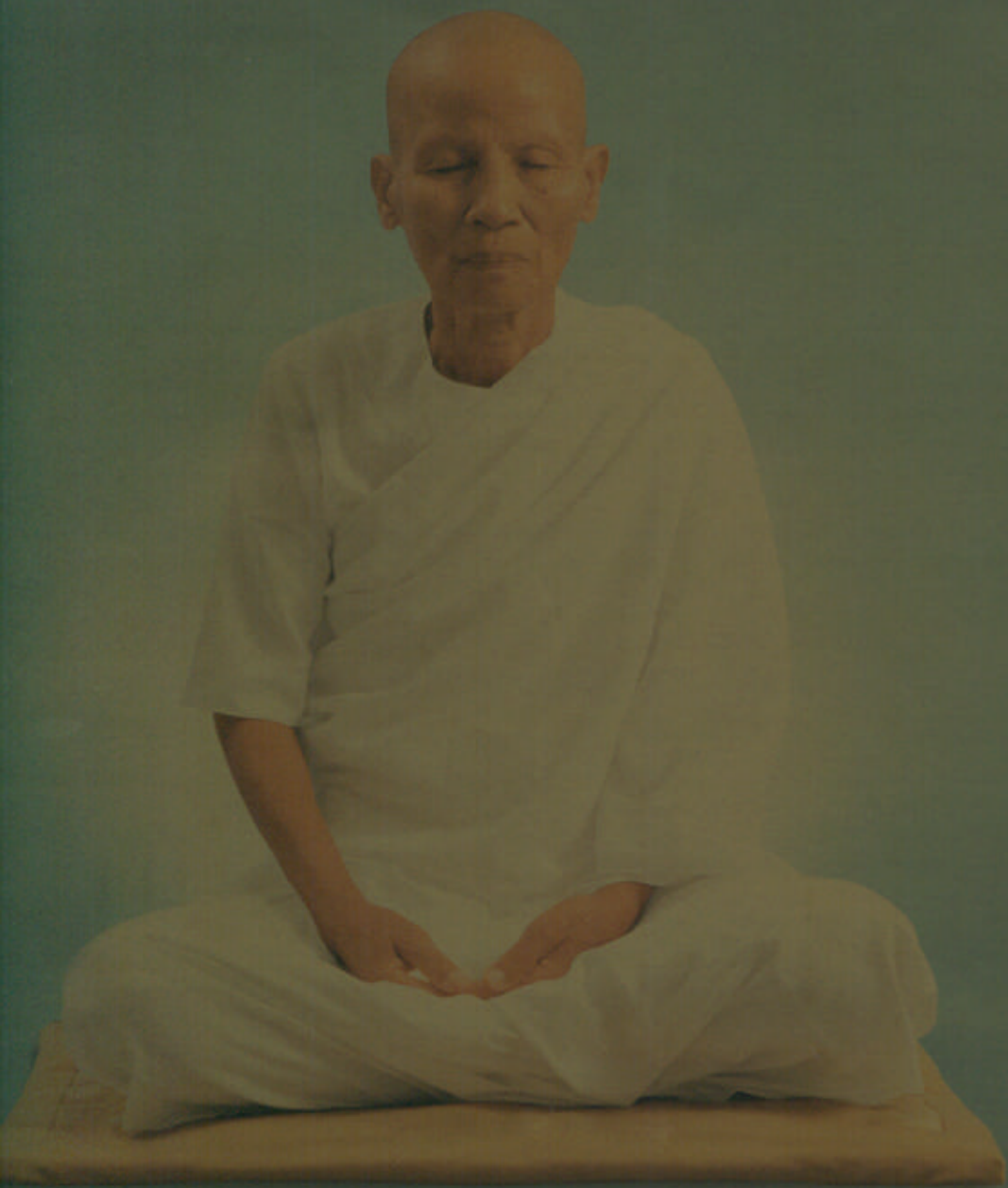

อยู่กับยาย

อยู่กับยาย

คำนำ

“ยายไม่ได้แต่งงาน

แต่ยายมีลูกหลานเต็มบ้านเต็มเมืองไปหมด”

ข้าพเจ้าเคยได้ยินคุณยายพูดประโยคนี้

พร้อมด้วยรอยยิ้มที่แฝงด้วยความเมตตา

ลูกหลานคุณยายมีเยอะแยะมากมาย

ทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ละคนมีหน้าที่ต่าง ๆ กันไป

ทุกคนต่างพยายามตั้งใจทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด

และลูกหลานคุณยายทุกคนล้วนรักและเคารพคุณยาย

อย่างสูงสุด

ข้าพเจ้าเป็นลูกหลานคุณยายคนหนึ่ง

โชคดีและเป็นบุญยิ่งนัก...

ที่ได้มีโอกาสทำหน้าที่รับใช้อุปัฏฐากท่าน

ยิ่งเข้าใจ ยิ่งเห็นดวงปัญญาอันสว่างไสว

ยิ่งเห็นคุณธรรมที่ล้ำเลิศ

คุณยาย คือ บุคคลที่บริสุทธิ์
และงดงามที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้า
ความรู้สึกบางอย่าง...
ยากนักที่จะถ่ายทอดเป็นคำพูดหรือตัวอักษรได้
แม้ที่ถ่ายทอดออกมาได้ ก็ยากนักที่จะเขียนได้หมด
หนังสือเล่มนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่ง
ที่ข้าพเจ้าอยากนำมาเขียนเล่าผ่านตัวอักษร
ให้ลูกหลานท่านอื่นได้อ่าน...เหมือนได้อยู่ใกล้ ๆ คุณยาย
วันเวลา...อาจทำให้หลายสิ่งหลายอย่างลเลือนไป
แต่ข้าพเจ้าอยากให้ภาพแห่งความงดงามทั้งหลายเหล่านี้
แจ่มชัดอยู่ในใจของข้าพเจ้าตลอดไป
ความดีงามทั้งหลายที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้
ขอนำมาเรียงร้อยประดุจเป็นรัตนมาลา
น้อมกราบถวายด้วยความเคารพรักอย่างสูงยิ่ง
แต่...คุณยาย สูดยอดปฐนิยาจารย์
ผู้งดงามอยู่ในดวงใจลูกหลานตลอดไป

โสมมา

๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕

แต่...

คุณยาย

สุดยอด มหาปฐนียาจารย์

ผู้ดงาม อยู่ในดวงใจลูกหลานตลอดไป

สารบัญ

คำนำ	๓
บทสวดสรรเสริญคุณยายอาจารย์	๔
คุณยาย	๑๑
ภาพแรก และหน้าที่อันยิ่งใหญ่	๑๗
ทุกท่วงท่า...สง่างาม	๒๙
ตรวจคร้ว - ตรวจวัด รักษาสมบัติพระศาสนา	๔๑
- นั่งสามล้อตรวจวัด	๔๑
- ตรวจคร้ว	๕๕
- ใช้เงินที่เขาจบหัวมา	๖๙
- การใช้ห้องน้ำ - ห้องส้วม	๗๑
- ในรัศมีที่คุณยายเดินไปถึง	๗๕
ต้นไม้	๘๕

คุณยายรับแขก	๙๓
ปณิณมิติวสวัตดี	๑๐๙
ลมหายใจของคุณยาย	๑๒๑
ยายไม่รู้หนังสือ ก่อซื้อไม้กระดิก	๑๓๓
อย่าไปทำตาหวานกับใครนะ	๑๕๓
รู้จักคุณคน	๑๖๓
คุณยายกับพระเจดีย์	๑๗๕
บ้านธรรมบาล	๑๘๕
สุขภาพของคุณยาย	๑๙๗
ภาพสุดท้าย	๒๑๓
ยายอยู่ตรงนี้	๒๓๑
รวมภาพคุณยายอาจารย์	๒๓๓
ประวัติย่อคุณยายอาจารย์	
มหารัตนอุบาลิกาจันทร์ ชนนกยูง	๒๔๑
วิธีฝึกสมาธิเบื้องต้น	๒๔๗

บทสวดสรรเสริญ

คุณยายอาจารย์ มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง

น้อมจิตกราบบูชา	มหาอุบาสิกาจารย์
ก่องแก้วนฤพาน	ยอดทหารพระศพล
สืบทอดธรรมธาตุ	มุ่งประกาศทางมรรคผล
ศิษย์เอก พระมงคล-	เทพมุนี มิแปรผัน
เป็นหนึ่งในไม่มีสอง	นามเกริกก้องคุณยายจันทร์
ขนนกยูง ทุ่มชีวิต	ทำวิชาพิชิตชัย
อดทนและเข้มแข็ง	มณะเกร่งพิสุทธีใส
โกฏิเพชรในภพไตร	เพียงเศษห้วงของดวงมัลย์
เป็นยอดกตัญญู	น้อมนบครูทุกวันวาร
เชื่อมวิชาพระนิพพาน	ผู้สร้างสาน ตะวันธรรม
รวมศิษย์พลิกผืนนา	สถาปนาให้เลิศล้ำ
วัดพระธรรมกายนำ	ธรรมขยายหทัยชน
ธารใดในโลกหล้า	รวมมหานทีดล
เทียบธารกรุณย์มน	แค่เศษเลี้ยวน้ำใจยาย

ยอดปฐมากร	เอกบวรสมใจหมาย
หาเทียบสองมือยาย	ผู้บั่นกายแห่งธรรมา
ยายเป็นเช่นโพธิ์พฤษภ	ให้ระลึกและพึงพา
ศิษย์ดังสกุณา	ได้อาศัยได้บารมี
กลางยายใสพิสุทธิ์	เปรียบประดุจพระเจดีย์
กายธรรมทบทวี	อสงไขยอนกนันต์
ด้วยบุญกุศลล้ำ	วรธรรมคุณยายจันทร์
คุ้มศิษย์ทุกคืนวัน	สุขเกษมภิเษมปรีดี
ธรรมใดคุณยายชี้	ขอศิษย์ถึงทุกชีวี
ตามติดบ่มความดี	ทุกภพชาติพิฆาตมาร
เปี่ยมด้วยธรรมฤทธิ์	บุญศักดิ์สิทธิ์มหาศาล
สืบทอดอดมการณ	ปณิธานธาตุธรรมา
แผ่ขยายวิชาเลิศ	ให้บรรเจิดทั่วโลกา
ศิษย์มั่นคำสัญญา	แทนมาลาบูชาคุณ ฯ

คุณยาย

“คุณยาย”

ทุกคนคงเคยเรียกคำ ๆ นี้ ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกแทนชื่อคุณแม่ของคุณแม่ หรือเป็นคำพื้น ๆ ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปสำหรับเรียกขานสตรีผู้สูงอายุ เรียกแล้วรู้สึกว่ามี ความอบอุ่น สนิทสนม คุณเคยเป็นกันเองทั้งผู้เรียกและผู้ถูกเรียก

ณ ที่แห่งนี้ วัดพระธรรมกาย มีบุคคลท่านหนึ่ง ใคร ๆ ก็เรียกท่านว่า “คุณยาย” เช่นกัน แต่คุณยายท่านนี้ไม่ธรรมดา

คุณยายท่านนี้ มีพื้นเพเป็นลูกสาวชาวนาจากนครชัยศรี มีชีวิตอยู่กับท้องทุ่ง แต่การใช้ชีวิตของท่านเปรียบประดุจดอกบัวงามที่ผุดขึ้นเหนือโคลนตม ทะยานชูก้านดอกเพื่อให้โผล่พ้นพื้นน้ำ แล้วค่อย ๆ คลี่ขยายกลีบดอกอันงดงามยามต้องแสงแห่งดวงตะวัน ส่งกลิ่นหอมฟุ้งขจรขจายให้ผู้คนจากทุกสารทิศได้มาชื่นชม

คุณยายท่านนี้มีชีวิตเพื่อก้าวเดินไปข้างหน้า ด้วยความ
เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว มุ่งมั่น อดทน ไม่มีคำว่าท้อแท้ ในใจของ
ท่านมีแต่คำว่า พากเพียรพยายาม ลู้ และทำอย่างดีที่สุดเพื่อ
มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจ

คุณยายท่านนี้มีดวงใจทั้งดงาม ใส สะอาด บริสุทธิ์ และ
เป็นธรรมชาติยิ่งนัก ท่านเป็นบุคคลที่สอนตัวเองได้และเป็นบุคคล
ที่ฝึกฝนตนเองมาเป็นอย่างดี เปี่ยมด้วยคุณธรรมอันล้ำเลิศใน
ทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความกตัญญูรู้คุณ ความเคารพ ความ
อ่อนน้อมถ่อมตน ความมีวินัย ความมีเมตตา ความสะอาด
ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความพากเพียรพยายาม ฯลฯ ซึ่ง
คุณธรรมความดีงามทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนส่งเสริมให้ท่านมีธรรมะ
ที่ละเอียดและแตกฉานยิ่งนัก จนได้รับคำชมจากหลวงพ่อด
ปากน้ำว่า “หนึ่งไม่มีสอง”

คุณยายท่านนี้ หากมองภายนอกก็เป็นเพียงสตรีเดินดิน
ธรรมดาคนหนึ่ง มีร่างเล็ก ๆ แต่ใจของท่านยิ่งใหญ่และกว้างขวาง
สุดที่จะประมาณ แม้ท่านจะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ดวงปัญญา
ภายในของท่านสว่างไสวยิ่งนัก มีน้อย ๆ ของท่าน คือมือของ
ผู้สร้าง ผู้ก่อกำเนิด ส่วนใจที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว มุ่งมั่น เอาจริง ไม่
เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย และไม่เคยเบื่อง่ายของท่าน คือใจของผู้ที่

ทำหน้าที่หล่อหลอม ผู้ที่วางแบบแผนแนวทางสร้างวัดให้เป็นวัด
สร้างพระให้เป็นพระ สร้างคนให้เป็นคนดี

ท่านสามารถนำหมู่คณะมาพลิกผืนดิน จากทุ่งนาป่าโล่ง
จนมาเป็นวัดพระธรรมกาย ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว คือ
เป็นวัดที่มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย เรียบง่าย แต่ทว่า
สง่างาม สงบเย็น ผู้คนล้วนยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน มี
มิตรไมตรี จนทำให้ผู้คนจากทั่วสารทิศหลั่งไหลมาประพฤติปฏิบัติ
ธรรมกันเป็นจำนวนมาก และเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

คุณยายท่านนี้เป็นสุดยอดของกัลยาณมิตร สุดยอดของ
ครูบาอาจารย์ สุดยอดของต้นแบบแห่งนักสร้างบารมีอย่างแท้จริง
ชีวิตของท่านงดงาม เปี่ยมด้วยคุณธรรมและความดี

ทุกลมหายใจของท่านเกาะเกี่ยวอยู่แต่ในบุญกุศล เส้น
ทางเดินของท่านไม่เคยอ้อม เลอะเลี้ยว หรือแวะพัก แต่เป็น
เส้นทางที่เดินตรง มุ่งไปสู่ฝั่งแห่งมรรคผลนิพพาน

คำว่า “คุณยาย” ณ ที่แห่งนี้จึงเป็นคำที่มีความหมายอัน
ยิ่งใหญ่สุดที่จะประมาณ ทุกครั้งที่เรียก “คุณยาย” ผู้เรียกจะ
สัมผัสได้ถึงความอบอุ่น ความมีอานุภาพ และทรงพลัง

เป็นบุญยิ่งนักที่พวกเราได้มารู้จักท่าน

“คุณยายอาจารย์ มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง”

แม่ผู้ใดได้เดินตามท่าน...

ได้เอาท่านเป็นแบบอย่าง และปฏิบัติตามคำสอนของท่าน

บุคคลผู้นั้นย่อมพบแต่ความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

และย่อมมีนิพพานแดนเกษมเป็นที่ไป

ภาพแรก และหน้าที่อันยิ่งใหญ่

ภาพ เมื่อแรกพบคุณยาย ยังคงแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามาวัดครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๙ ด้วยความพยายามพากเพียรชักชวนจากรุ่นพี่ และเพื่อนชมรมพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การมาวัดครั้งแรกของข้าพเจ้าล้วนแล้วมีแต่ภาพแห่งความประทับใจ

ข้าพเจ้าประทับใจในความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเขียวครึ้มและร่มรื่นของต้นไม้ภายในวัด ข้าพเจ้าได้ไปกราบหลวงพ่อดัมมชโย (พระราชภาวนาวิสุทธิ) ที่ศาลาดูสิตพร้อมกับเพื่อนสมาชิกชมรมพุทธฯ หลังจากกราบก้นคนละครั้งสองครั้ง ไม่พร้อมกัน หลวงพ่อก็พูดทักทายว่า “มาจากไหน

กราบใหม่พร้อม ๆ กันสิจ๊ะ” ข้าพเจ้าประทับใจในความสว่างและ
ผ่องใสของท่านมาก ข้าพเจ้ายังได้ไปกราบหลวงพ่อตตชีโว
(พระภาวนาวิริยคุณ) ขณะที่ท่านกำลังฉันเพลร่วมกับพระภิกษุ
สงฆ์อีกประมาณ ๖-๗ รูป ที่ครัวยามา^๑ ระหว่างนั้นรุ่นพี่กีฬา
สวดมนต์ทำวัตรเช้า ซึ่งเป็นความประทับใจ เนื่องด้วยข้าพเจ้า
ไม่เคยสวดมนต์ยาว ๆ อย่างนี้มาก่อนเลย

แต่การมาวัดครั้งแรกของข้าพเจ้า ไม่ได้พบ ไม่ได้รู้จัก
ไม่ได้ยินแม้แต่ชื่อของคุณยาย จนกระทั่งวันหนึ่ง ข้าพเจ้าและ
เพื่อนเดินผ่านไปทางครัวยามา ด้านแท่งค้ำน้ำ ได้เห็นแม่ชีท่าน
หนึ่งดูมีอายุ ร่าเริงเล็ก ๆ ผิวคล้ำ ใส่แว่นตาสีชาอันโต นั่งอยู่บน
เก้าอี้ตัวเตี้ย ๆ ข้างหน้ามีอุบาสกนั่งเรียงแถวอยู่กับพื้น ๓-๔ คน
แม่ชีท่านนั้นกำลังพูดคุยอะไรอยู่ไม่ทราบ แต่ดูเป็นกันเอง

ทันใดนั้นเอง เพื่อนที่เดินไปกับข้าพเจ้าก็พูดด้วยเสียง
ตื่นเต้นระคนด้วยความดีใจอย่างที่สุดว่า

“คุณยายจันทร์ ๆ อาจารย์ของหลวงพ่อ” พร้อมกับฉุดให้
ข้าพเจ้านั่งลงพนมมือไหว้

^๑ อาคารสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด จะตั้งชื่อตามสวรรค์ ๖ ชั้น รวมทั้งชื่อของพรหมโลก
เช่น จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต เป็นต้น สำหรับโรงครัว ให้ชื่อว่า
อาคารยามา บางครั้งจึงมักเรียกกันว่า “ครัวยามา”

เป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้รู้จักคุณยาย และได้พนมมือไหว้
ท่านในระยะห่าง ๆ ข้าพเจ้านึกสงสัยในใจว่า อาจารย์หลวงพ่
ทำไมเป็นผู้หญิง ท่านสอนอะไรหนอ ถึงเรียกท่านว่าเป็นอาจารย์
ของหลวงพ่

เพื่อนของข้าพเจ้าบอกด้วยเสียงที่ยังไม่คลายจากความดีใจ
ว่า คุณยายท่านนี้เป็นอาจารย์สอนธรรมะหลวงพ่ ท่านเป็นผู้มี
ธรรมะสูง และมีธรรมะละเอียด คำว่า “มีธรรมะสูง” “มีธรรมะ
ละเอียด” ก็เป็นคำใหม่สำหรับข้าพเจ้าในตอนนั้น

เพื่อนพาข้าพเจ้าเดินไปขอหนังสือ “เดินไปสู่ความสุข”
จากอาคารประชาสัมพันธ์ (หินอ่อน) เมื่อได้อ่านแล้วความสงสัย
ต่าง ๆ จึงค่อย ๆ คลายไป ทำให้เข้าใจกระจ่างขึ้น โดยเฉพาะ
ข้าพเจ้าทราบแล้วว่า เหตุใดคุณยายท่านนี้จึงได้เป็นอาจารย์สอน
ธรรมะหลวงพ่ ทำให้นึกถึงบทกวีที่ว่า

“ไฉ่ว่าชายจะปราชญ์เปรื่องกระเดื่องฤทธิ์
เป็นบัณฑิตไปทุกแห่งก็หาไม่
แม้สตรีมีปัญญาปรีชาไว
ก็ควรให้เป็นบัณฑิตฤทธิสตรี”

พระธรรมโกษาจารย์

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นบุญยิ่งนัก ที่ได้มาพบท่านในวันนั้น

จากภาพแรกก็เป็นภาพต่อ ๆ มา จากที่เพิ่งเคยได้ยินคำว่า “คุณยายจันทร์” ข้าพเจ้าก็เริ่มคุ้นเคยกับคำว่า “คุณยาย” มากขึ้น เมื่อข้าพเจ้าได้มาเป็นอาสาสมัครแผนกโภชนาการ ในวันอาทิตย์ก็จะมาช่วยแจกข้าวให้สาธุชน เข้าไปช่วยล้างภาชนะที่ครัวหลัง^๑ บ้าง ไปช่วยจัดอาหารที่ครัวหน้า^๒ บ้าง แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่ได้พบคุณยายบ่อยนักแต่ข้าพเจ้าคุ้นเคยกับคำว่า “คุณยาย” ขึ้นเรื่อย ๆ เพราะคุณยายเป็นคนดูแลจัดแจง วางแบบแผน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่าง ๆ ทั้งหลายในครัว ข้าพเจ้ามักจะได้ยินผู้ที่มาช่วยงานอยู่ก่อนบอกว่า คุณยายท่านสอนให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ หรือไม่ก็ข้าวของต้องวางต้องเก็บให้ถูกที่เป็นหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบ เดี่ยวคุณยายจะมาตรวจ ครัวของคุณยายมองไปทางไหนจึงมีแต่ความสะอาดเรียบร้อย

การจัดอาหารจัดผลไม้ถวายพระก็เช่นเดียวกัน ทุกอย่างทำด้วยความประณีต สวยงาม

ข้าพเจ้าได้พบ ได้เรียนรู้สิ่งที่ดีงามต่าง ๆ มากมาย ที่ยังไม

^{๑-๒} โรงครัว แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ด้านหน้า เรียกว่า ครัวหน้า เป็นที่จัดภัตตาหารถวายพระ ส่วนด้านหลังเรียกว่า “ครัวหลัง” เป็นสถานที่ประกอบอาหารสำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนคนเลี้ยงสาธุชนที่มาวัด

เคยพบเห็น และที่สำคัญข้าพเจ้าได้พบ ได้เข้าใกล้บุคคลผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งหลายทั้งปวงเข้ามาเรื่อย ๆ จากพนมมือไหว้ไกล ๆ ก็ได้เข้ามาพนมมือไหว้ใกล้ ๆ ข้าพเจ้าได้มองเห็นแววตาแห่งความเมตตา และความจริงใจอันอบอุ่นจากท่านสายตาของท่านเป็นสายตาที่อยู่ในใจของทุก ๆ คน

เวลามาวัดข้าพเจ้ามักจะนำช็อคโกแลต หรือขนมเล็ก ๆ น้อย ๆ ติดมาด้วย เพื่อพบท่าน ข้าพเจ้าจะได้ถวาย และเมื่อข้าพเจ้านำของไปถวาย คุณยายจะพูดสั้น ๆ เช่น “ให้ได้นุญกับยายเยอะ ๆ นะไอ้หลาน” “โชคดีนะ” “ขอบคุณมาก” ฯลฯ พร้อมกับมองข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ายังจำได้ถึงสายตาของคุณยาย ที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและความรู้สึกขอบคุณที่ข้าพเจ้าเอาของไปถวาย แม้จะเป็นของเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามประสาเด็กก็ตาม บางครั้งขณะที่ข้าพเจ้าพนมมือไหว้ท่านอยู่ สองมือของท่านก็มาจับมือข้าพเจ้าไว้ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกปีติและอบอุ่นใจยิ่งนัก ข้าพเจ้ารู้สึกรักคุณยายมาก...เช่นเดียวกับทุกคนที่ได้มารู้จักคุณยาย

เมื่อข้าพเจ้าเรียนจบได้ทำงานแล้ว ก็ยังคงถือศีล ๘ และมาวัดอย่างสม่ำเสมอ ถ้าอาทิตย์ไหนข้าพเจ้าช่วยงานวัดจนกระทั่งเย็นหรือมาพักค้างเพื่อช่วยงานที่วัด ข้าพเจ้ามักจะเห็นคุณยาย

กับพีอาร์พันธุ์เดินผ่านมาทางครัวข้างหลัง บางครั้งคุณยายก็จะ
แวะหยุดยืนคุยกับหลวงพี่อิทธิจินตโก (พระรังสฤษฎ์ อิทธิจินตโก)
ซึ่งดูแลรับผิดชอบอยู่บริเวณนั้น คุณเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นและ
เป็นกันเอง เสร็จแล้วพีอาร์พันธุ์ก็จะพาคุณยายเดินต่อไปทาง
บ้านพักข้างหลังครัว ข้าพเจ้าก็ได้แต่นั่งพนมมือไหว้คุณยาย และ
เฝ้าดูเหตุการณ์อยู่บริเวณใกล้ ๆ นั้น

ข้าพเจ้าชอบมองและชื่นชมภาพที่พีอาร์พันธุ์เดินลงมือไป
กับคุณยายมาก และมักจะมองตามหลังจนภาพนั้นลับหายไปจาก
สายตา นึกอยู่แต่ในใจว่า คุณยายท่านแลดูเป็นธรรมชาติและ
เป็นผู้สูงอายุที่น่าเข้าใกล้ อยากเข้าไปอยู่ใกล้ ๆ คุณยายอย่างนั้น
จังเลย โดยไม่คาดคิดเลยว่า...ในวันข้างหน้าจะได้มีโอกาสมาช่วย
งานพีอาร์พันธุ์และมาอยู่ใกล้ ๆ คุณยายเช่นนี้บ้าง

ช่วงก่อนที่จะเข้ามาอยู่วัดประมาณ ๓ เดือน ข้าพเจ้า
ฝันเห็นคุณยายท่านมายืนอยู่ที่ตรงหน้า และพูดด้วยเสียงเมตตาว่า
“ให้ขยันนั่งสมาธินะ” ข้าพเจ้าดีใจมากที่ฝันเห็นคุณยาย แม้ตื่น
ขึ้นมา ภาพความฝันนั้นก็ยังชัดเจนอยู่เหมือนภาพที่เกิดขึ้นจริง
ข้าพเจ้าจึงได้ขยันนั่งสมาธิเป็นการใหญ่

นอกจากนี้ในวันอาทิตย์ที่ไปวัด ข้าพเจ้ายังได้รับบุญพิเศษ
อีกอย่างหนึ่ง คือ ช่วยขัดพระพุทธรูปซึ่งทางวัดหล่อขึ้นด้วยเรซิน

ขนาดหน้าตัก ๓ นิ้ว ฐานพระทำเป็นรูปกลีบดอกบัวสีแดงที่ทอด
ออกมาจากพิมพ์ยาง หลวงพ่ออิทธิจินตโกะจะให้นำมาแต่ง
ให้เรียบร้อย ขัดด้วยกระดาษทรายทั้งหยาบและละเอียด ก่อน
ที่จะนำไปพ่นเคลือบเงาต่อไป

ช่วงนั้นใจของข้าพเจ้าอยู่ในบุญตลอด ประกอบกับได้ฟัง
ธรรมะจากหลวงพี่วิชเชสโก (พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก ป.ธ. ๙)
เรื่องการตอบแทนพระคุณบิดามารดาว่า จะเป็นการตอบแทนที่
ประเสริฐสุด ถ้าเราได้ชักชวนท่านให้ได้มาเห็นแสงสว่างในทาง
ธรรม ได้ชักชวนให้ท่านรู้จักการทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา
ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจที่จะขออนุญาตคุณพ่อคุณแม่มาช่วยงานที่วัด
อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ครั้งแรกตอนเรียนจบใหม่ ๆ ข้าพเจ้าเคย
ขออนุญาตท่านมาช่วยงานที่วัดแล้ว แต่ท่านไม่อนุญาตด้วยเหตุ
ผลว่า “เดี๋ยวใครเขาจะหาว่าเรามาพึ่งวัด” ท่านอยู่ต่างจังหวัด
ไม่เคยมาวัด สุดท้ายข้าพเจ้าจะอธิบายให้ท่านเข้าใจ

มาขออนุญาตครั้งนี้ ข้าพเจ้าเตรียมเหตุผลไว้อธิบายให้
ท่านฟังมากมาย แต่แล้วเหตุอัศจรรย์ก็เกิดขึ้น เมื่อข้าพเจ้าบอก
ท่านว่าอยากจะขอเปลี่ยนงานไปทำงานที่ข้าพเจ้าชอบ (คือไปทำ
งานที่วัด) ท่านไม่ได้มีคำคัดค้านหรือโต้แย้งใด ๆ มีเพียงคำถาม
เดียวที่ท่านถามข้าพเจ้าว่า “แล้วลูกจะแต่งงานหรือเปล่า” ถ้า

เป็นเมื่อก่อน ข้าพเจ้าจะยืนยันชั้นเชิงว่าไม่แต่ง แต่วันเวลาสอนให้ข้าพเจ้าหาคำตอบที่เป็นกลาง ๆ มาตอบ เพื่อถนอมน้ำใจท่านว่า “สุดแล้วแต่บุญของลูก” ท่านตอบตกลงกับข้าพเจ้า “ตามใจลูก แต่ต้องขอเวลาทำใจพอสมควร” ข้าพเจ้ารู้ดีว่าท่านเป็นห่วง กลัวว่าเวลาแก่เฒ่าจะไม่มีใครดูแลข้าพเจ้า

ความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตรนั้นยิ่งใหญ่และมากล้น แต่ข้าพเจ้ามั่นใจยิ่งนักว่า เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ประเสริฐที่สุด และเป็นเส้นทางที่จะตอบแทนพระคุณท่านได้อย่างสูงสุด

วันเสาร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ข้าพเจ้าได้มาอยู่วัด มาช่วยงานพระศาสนาอย่างเต็มภาคภูมิ ข้าพเจ้าช่วยงานที่ครัว และก็ช่วยหลวงพี่อิทธิจินตโกทำพิมพ์สำหรับหล่อพระพุทธรูปเรซิน ที่พอทำเสร็จออกมาแล้วจะเป็นองค์พระธรรมกายใสฐานกลีบบัวสีแดง

ทุกวันข้าพเจ้าจะนั่งทำพิมพ์ยางอยู่ที่ห้องครัวหลัง ตรงประตูจะเป็นไม้กับกระຈก ทำให้มองเห็นทะลุเข้าไปในห้องได้ ตอนเย็น ๆ พี่อารีพันธุ์จะพาคุณยายเดินไปบ้านข้างหลังครัว ก็จะมีผ่านห้องนี้ บางครั้งคุณยายก็หยุดยืนดู มองลอดกระຈกเข้ามา บางครั้งก็เปิดประตูเดินเข้าไปดูข้าพเจ้าทำพิมพ์ยางองค์พระ ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจและอบอุ่นใจทุกครั้งที่ได้พบคุณยาย

มืออยู่ครึ่งหนึ่งข้าพเจ้ามาทำงานแต่เช้าตรู่ แต่คงเนื่องด้วย
ผสมตัวเร่งยางที่ใช้ทำพิมพ์คลาดเคลื่อนไป ต้องนั่งปาดยางไป
ปาดยางมาตั้งนาน ยางก็ยังไม่แข็งตัวสักที ข้าพเจ้าก็ยิ่งใจเย็น
นั่งทำต่อไปเรื่อย ๆ จนประมาณเกือบ ๙ โมง คุณยายเดินเข้า
มาในห้องกับพี่อารีพันธุ์ มายืนดูข้าพเจ้าปาดยางแต่งองค์พระอยู่
ท่านพูดว่า “ได้บุญเยอะนะ ทำพระให้คนเขากราบไหว” แล้วก็
บอกข้าพเจ้าว่า “ไปหาข้าวปลากินก่อน...”

ข้าพเจ้าซาบซึ้งในความเมตตาของท่านมาก และในขณะ
เดียวกันนั้นก็นึกสงสัยอยู่ในใจว่า คุณยายทราบได้อย่างไรว่า
ข้าพเจ้ายังไม่ทานข้าว ทำไมคุณยายไม่นึกว่าข้าพเจ้าทานข้าว
เสร็จแล้วจึงมานั่งทำงาน ท่านช่างเป็นผู้ที่มองอะไรได้ทะลุปรุ
โปร่งยิ่งนัก

ข้าพเจ้ารู้สึกปิติ และมีความชุ่มเย็นเบิกบานอยู่ในใจ คิด
ในใจว่า นี่คงเป็นเพราะเราได้ตั้งใจทำความดีด้วยจิตอันบริสุทธิ์
ผ่องใสจึงทำให้ได้พบเหตุการณ์อันทำให้ปิติ และมีกำลังใจในการ
สร้างความดียิ่ง ๆ ขึ้นไปเช่นนี้

วันเวลาผ่านไปได้ไม่เท่าไร พี่อารีพันธุ์ได้มาบอกกับข้าพเจ้า
ว่า อยากจะหาคนมาช่วยงาน เนื่องจากคุณยายท่านอายุมาก
ขึ้น การดูแลสุขภาพก็ต้องคอยระมัดระวังมากขึ้น ตอนนี้มีแต่

พี่อารีพันธุ์คนเดียวรับบุญดูแลทั้งกลางวันและกลางคืน อยากให้ทดลองช่วยงาน

พี่อารีพันธุ์ได้ให้คำแนะนำว่า “งานดูแลผู้สูงอายุเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ต้องใช้ความรอบคอบ และต้องคอยระมัดระวังในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องคอยระวังอย่าให้ท่านหกล้มเป็นอันขาด เพราะการหกล้มของผู้สูงอายุแต่ละครั้งนั้น จะมีผลตามมาหลายอย่าง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลที่เป็นไปในทางที่เลวร้าย ยากที่จะแก้ไขให้เหมือนเดิมได้” และยังแถมท้ายบอกข้าพเจ้าอีกว่า **“คุณยายท่านชอบคนชื่อและขยัน”**

ต่อมาข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปกราบหลวงพ่อร่มมชโยที่หน้าโรงปั้น วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นวันที่ข้าพเจ้าจะลืมไม่ได้อีกวันหนึ่งในชีวิต หลวงพ่อได้ซักถามและให้โอวาทในการทำหน้าที่แก่ข้าพเจ้าหลายอย่าง ซึ่งข้าพเจ้าได้จดและจำไว้เป็นอย่างดี มีอยู่ตอนหนึ่งท่านบอกว่า

“การทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ ต้องมีความละเอียดอ่อน อันที่จริงหลวงพ่อบุญเป็นลูกศิษย์ต้องมีหน้าที่รับใช้ ปรนนิบัติครูบาอาจารย์ ถ้าหลวงพ่อบุญจะทำหน้าที่นี้ให้ดีที่สุด แต่หลวงพ่อยู่ในเพศภาวะที่ไม่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่นี้ได้สะดวก จึงให้พวกเราทำหน้าที่นี้แทน...”

เมื่อได้เข้ามากราบหลวงพ่อก็ยังทำให้ข้าพเจ้าทราบถึงความ
เคารพรักที่หลวงพ่อมิต่อคุณยาย โอวาทที่ท่านให้แสดงถึง
ความละเอียดอ่อน รอบคอบ และมองการณ์ไกลยิ่งนัก

เมื่อวันเวลาผ่านไป

ยังทำให้ข้าพเจ้าซาบซึ้งในโอวาทของท่าน

และถือเป็นโอวาทอันศักดิ์สิทธิ์

ที่จะประทับประคองข้าพเจ้าให้ทำหน้าที่ได้สำเร็จ

อย่างบริสุทธิ์และบริบูรณ์

ทุกท่วงท่า...สง่างาม

คุณยาย คือ ผู้สูงอายุที่ดูแข็งแรงและขยับเขยื้อนแข็งแรงที่สุดเท่าที่ข้าพเจ้าเคยเห็นมา แม้ท่านจะมีวัยย่างเข้า ๘๓ ปีแล้ว แต่ท่านยังดูแข็งแรง สดใส กระฉับกระเฉง เดินตัวตรง คล่องแคล่ว ก้าวเท้ายาวและเร็ว การวางเท้าลงพื้นของท่านดูนุ่มนวลเหมือนติดสปริงไว้ ทุกย่างก้าวของท่านเต็มไปด้วยความมีสติ และมั่นคง บางครั้งข้าพเจ้าซึ่งตอนนั้นอายุ ๒๐ กว่า ๆ ต้องเร่งฝีเท้าอย่างเต็มที่เพื่อเดินตามคุณยายวัย ๘๐ กว่าให้ทัน จนอดไม่ได้ที่จะต้องเรียนคุณยายด้วยความชื่นชมในความว่องไวของท่านว่า “คุณยายอายุ ๘๐ กว่าแล้ว ยังเดินคล่องแคล่วว่องไว สาว ๆ (อย่างหนู) เดินตามแทบไม่ทัน” คุณยายท่านก็ตอบว่า “ยายเคยเป็นชาวนาเดินเก่ง”

ครั้นเวลานั้น แม้แก้อ้อจะมีพนักพิง ท่านก็จะไม่เอนหลัง

ไปฟังอย่างง่าย ๆ ท่านจะนั่งตัวตั้งตรง ไหล่ผึ่งผายอยู่ตลอดเวลา
ดูเข้มแข็ง สง่างาม

แม้ว่าท่านจะรูปร่างเล็กผอมบาง มีน้ำหนักเพียง ๔๑ กิโลกรัม
แต่เรียวแรงและพลังของท่านมากมายมหาศาล

ครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้สัมผัสด้วยตัวเอง คือในขณะที่ท่าน
กำลังเดินตรวจครวั ข้าพเจ้าเรียนท่านว่า “คุณยายเดินไปทางนี้
กันไหมคะ” พร้อมกับใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ ที่จะชี้ชวนให้
ท่านเดินไปอีกทางหนึ่ง ด้วยไม่อยากให้ท่านเดินไปพบเห็นอะไร
ที่ยังไม่ได้เก็บให้เรียบร้อย กลัวว่าท่านจะเหนื่อยที่จะต้องไปจัดแจง
ดูแลอีก แต่คงไม่มีอะไรปิดบังท่านได้ ท่านบอกว่า “ไปทางนี้
แหละ” พร้อมทั้งจุดดิ่งมือข้าพเจ้าซึ่งยืนผืนตัวอยู่เล็กน้อย เนื่อง
จากว่าไม่ค่อยอยากให้ท่านเดินไปทางนั้นนัก ในที่สุดข้าพเจ้าก็ต้อง
ติดมือตามคุณยายไปทุกหนทุกแห่ง ข้าพเจ้าอดที่จะทึ่งและ
อัศจรรย์ใจในความมีเรียวแรงของท่านไม่ได้ว่า เหตุใดหนอคุณ
ยายในวัย ๘๐ กว่าปี จึงมีแรงเยอะขนาดนี้

ทุกครั้งที่ท่านจับมือข้าพเจ้า จะสัมผัสได้ถึงความมีพลังใน
ตัวท่าน นิ้วมือของท่านดูอัมสมบูรณ์ มีเลือดฝาดแดงเรื่อ นิ้วเต็ม
และเต่งทุกนิ้ว คุณยายมักจะแบมือให้ดูแล้วบอกว่า มือยายใหญ่
เหมือนใบพาย ทำงานมาตลอด ไม่ได้เลิกสวยเหมือนมือคนอื่น

เขาหรอก หลวงพ่ออิทธิจินต์โก้มักจะบอกคุณยายว่า “มือคุณยายสวย นิ้วคุณยายสวย เหมือนนิ้วของพระพุทธรูปที่เขาปั้นกันเลย คุณยายเคยเห็นพระพุทธรูปโบราณหรือเปล่า ส่วนใหญ่เขาจะปั้นให้นิ้วยาวเท่ากัน แต่ละนิ้วจะเต็มและเต่ง มีกันหอยทั้ง ๑๐ นิ้ว เหมือนมือคุณยายเลย”

แม้คุณยายจะมีพื้นเพเป็นลูกสาวชาวนา แต่ผิวพรรณท่านละเอียด เนียนใส ข้าพเจ้าชอบแอบมองที่ใบหน้าของท่าน ด้วยวัย ๘๐ กว่า ใบหน้าท่านยังดูเต่งตึง ผิวพรรณละเอียดอ่อนและเนียนใส ทำให้อดนึกสงสัยในใจไม่ได้ว่า รอยตีนกาหรือรอยเหี่ยวย่นของท่านหายไปไหนหมด มีเพียงเล็กน้อยตรงหางตาและที่ตรงมุมปากทั้งสองเท่านั้น “ผู้ที่มีใจอึดชุ่มอยู่ในศูนย์กลางกายเป็นนิจ จะมีผิวพรรณอันละเอียดนวลผ่องใสและดูอ่อนวัยเช่นนี้นี่เอง” นอกจากผิวพรรณแล้ว ข้าพเจ้ายังชอบมองที่หน้าผากอันโนหนกนูนสวยของท่านและที่ดวงตา

ดวงตาของท่าน เป็นดวงตาที่สามารถสะกดทุกคนที่มาพบเห็น เพราะเป็นดวงตาที่แจ่มใสมีแววเป็นประกาย ดูใสบริสุทธิ์ มีเมตตาและจริงใจ แม้แต่ในรูปภาพ ความแจ่มใสเป็นประกายยังฉายแววส่องออกมา และดวงตานี้เช่นกัน เมื่อถึงเวลาต้องเอาจริงเอาจัง ต้องรักษากฎระเบียบวินัย ดวงตานี้จะมีประกายของ

ความเข้มแข็ง เด็ดขาด มีอำนาจและทรงพลังยิ่งนัก ถ้าดวงตานี้
จ้องมองไปที่ผู้ใด ผู้นั้นก็จะหนาว ๆ ร้อน ๆ ไปตาม ๆ กัน

การใช้ชีวิตในแต่ละวันของท่าน ดำเนินไปด้วยความเรียบ
ง่าย แต่ทว่าทุกท่วงท่าจังหวะในการดำเนินชีวิต เต็มไปด้วยความ
สง่างาม พอเหมาะพอดี เต็มไปด้วยความมีสติและการรู้จักคิด
พิจารณา การปฏิบัติธรรมของท่านเป็นไปกับการดำเนินชีวิต เป็น
ไปกับทุกลมหายใจเข้าออก ดังนั้น การกระทำของท่านจึงเป็น
คำสอนได้หมดทุกอย่าง ตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า... จนกระทั่งถึง
เข้านอน

ตอนเช้าคุณยายเข้าห้องน้ำ ก็จะตักน้ำราดโถส้วมด้วย
ความพอเหมาะพอดี ไม่น้ำกระเซ็นออกมาเปียกแฉะเลย พื้น
ห้องน้ำของท่านจึงสะอาดและแห้งอยู่ตลอดเวลา

เวลาบ้วนปาก ท่านก็อมน้ำแต่พอเหมาะพอดี น้ำที่บ้วน
ออกมาจากปากก็จะมีจังหวะและความแรงที่พอเหมาะพอดี น้ำ
จึงรวมเป็นสายไหลลงอ่าง โดยไม่กระเด็นหกเลอะเทอะไปไหน

ครั้นล้างหน้าแล้วจะเช็ดหน้า คุณยายก็เช็ดอย่างสะอาด
ผ้าเช็ดหน้าที่ชุบน้ำบิดให้หมาด ถูกคลี่ออก ค่อย ๆ เช็ดและพลิก
กลับไปมา ส่วนนี้เช็ดหน้า ส่วนนี้เช็ดใบหู

ก่อนจะนั่ง ท่านก็จะยืนและวางก้นลงตำแหน่งตรงกลาง
เก้าอี้พอดี

เวลาท่านข้าว ข้าวของท่านจะดูพูนซ้อนพอดี ในซ้อนจะมีข้าวและกับข้าวในปริมาณที่พอดีกันไม่มากไม่น้อย จานข้าวของท่านมองดูตอนไหนก็ดูสวยงาม เนื่องด้วยเม็ดข้าวไม่เคยแตกกระจุยกระจายออกมาจากกลุ่ม และท่านจะทานข้าวจนเกลี้ยงจานหมดทุกเม็ด

ข้าวของเครื่องใช้ที่ท่านวางไว้ จะวางอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ด้วยความเที่ยงตรง ได้ฉาก ไม่มีเอียงเอะ แม้มีสิ่งใดที่วางไว้อยู่ก่อนแล้ว หากวางไว้ไม่เข้าที่เข้าทาง ท่านก็จะเอามือของท่านเอื้อมไปหยิบ หรือจัดวางให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และแม้กระทั่งเวลาเดินผ่านราวตากผ้าซีริว คุณยายท่านก็ยังเดินเข้าไปจัดไปตั้งให้ชายผ้าเสมอกัน ดูสวยงาม สบายตา

ไม่ว่าท่านจะหยิบจะจับจะวางอะไร ท่านก็ทำด้วยความละเอียด ประณีต งดงามเสมอกันหมด ไม่ว่าของชิ้นนั้นจะเป็นผ้าซีริวหรือผ้าเช็ดหน้า ท่านก็จะให้ความสำคัญและการดูแลรักษาด้วยความละเอียด ประณีต งดงาม เสมอกัน

ข้าพเจ้ายังพอเข้ามาทันเห็นความแคล่วคล่องว่องไว กระฉับกระเฉงของท่านในช่วงท้ายชีวิต แม้ท่านจะทำอะไรอย่าง

รวดเร็ว แต่ในความรวดเร็วของท่าน ไม่มีความเร่งรีบ ร้อนรน
โครมคราม หากเป็นความคล่องแคล่วรวดเร็วที่ดูนุ่มนวลและสงบ
นิ่ง งามตาเย็นใจ

ข้าพเจ้าเป็นคนที่ทำงานช้า เคยกราบเรียนถามคุณยายว่า
ทำอะไรจึงจะทำงานได้เร็ว ๆ ท่านเมตตาตอบว่า “เราทำช้า
ก็ค่อย ๆ ตั้งใจทำไป ทำไปทำมาเดี๋ยวมันก็เก่ง เดี่ยวมันก็เร็วเอง”

คำว่า “ตั้งใจ” เป็นสิ่งที่สำคัญนักในการทำงานทุก ๆ อย่าง
ตั้งใจ...ไว้ที่ศูนย์กลางกายแหล่งแห่งความบริสุทธิ์และงดงาม ทุก
ท่วงท่าในการดำเนินชีวิตของคุณยาย จึงเต็มไปด้วยความงดงาม
และพอเหมาะพอดี

แม้ว่าภาพคุณยายในอิริยาบถต่าง ๆ จะเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้า
เห็นจนคุ้นตาและเคยชิน แต่เป็นความเคยชินที่มองเมื่อไรก็งดงาม
เมื่อนั้น มองเมื่อไรการกระทำของท่านก็เป็นคำสอนได้เมื่อนั้น
และเมื่อได้นำมาฝึกฝนปฏิบัติเอง จึงได้ทราบว่าคุณคนผู้ที่ประพฤติ
ปฏิบัติได้เช่นคุณยาย คือสุดยอดของคน เพราะผู้ที่ทำได้เช่นนี้
ต้องเป็นผู้ที่มีสติ และมีใจอยู่ที่ศูนย์กลางกายตลอดเวลา

คุณยายท่านเป็นบุคคลที่ขยันมาก แม้จะมีอายุ ๘๐ กว่าปี
แล้ว แต่ท่านไม่ยอมปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ ถ้า
ไม่เหนื่อยหรือเมื่อยจริง ๆ ท่านจะไม่ยอมเอนหลังพัก แม้เอนหลัง

พัก ท่านยังบอกว่า “ยายนอนพัก ดั่งธรรมะไป ยายไม่ชอบนอนกลางวัน”

ช่วงนั้นตอนกลางคืน ท่านจะนอนพักที่บนกุฏิ ตอนกลางวันท่านจะลงมาพักอยู่ที่ห้องเลขาฯ

ตอนเช้ารับประทานข้าวเช้าเสร็จ คุณยายก็จะนั่งรถสามล้อไปตรวจวัด ประมาณ ๙ โมงจึงจะกลับมา ถ้าท่านไม่เหนื่อยมาก ท่านก็จะมานั่งพักที่ห้องเลขาฯ จะมีเก้าอี้ที่ท่านนั่งประจำ ๑ ตัว คือเก้าอี้ที่ทำมาจากไม้พุง มีที่วางเท้า วางแขน โยกไปมาได้ จะมีอาสนะปูรองไว้ เพื่อเวลาคุณยายนั่งจะได้ไม่แข็งจนเกินไป และอีกตัวหนึ่งเป็นเก้าอี้ที่ท่านนั่งเวลาทานข้าว ห้องเลขาฯ จะล้อมรอบไปด้วยหน้าต่างที่เป็นกระจก ซึ่งเมื่อมองออกไปจะเห็นคนข้างนอกได้อย่างชัดเจน เก้าอี้โยกของคุณยายจะอยู่ในตำแหน่งที่มูมมองกว้างมองเห็นกุฏิ มองเห็นน้ำและมองเห็นคนเดินผ่านไปมาอย่างชัดเจน

การนั่งพักของท่าน ไม่ใช่การนั่งพักเฉย ๆ สายตาของท่านจะกวาดมองดูสิ่งต่าง ๆ มองดูต้นไม้บ้าง มองดูกระรอกซึ่งวิ่งซุกซนไปมาบนต้นไม้บ้าง ดูไก่ที่มาคุ้ยเขี่ยหาอาหารรอบ ๆ บริเวณนี้ บางทีเห็นแม่ไก่พาลูกไก่มาคุ้ยเขี่ยอาหาร แม้คุณยายไม่รู้หนังสือ แต่ท่านนับตัวเลขได้เร็วและความจำดีมาก คุณยาย

ท่านจะคอยนับว่าแม่ไก่ตัวนี้มีลูกกี่ตัว ๔, ๕, ๖, ๗ วันต่อมาเมื่อแม่ไก่พาลูกมา คุณยายก็นับอีก ๓, ๔, ๕ หายไปไหน ๒ ตัว กว่าแม่ไก่จะเลี้ยงลูกก็ได้โตพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ ก็เหลือลูกไก่เพียงตัวหรือสองตัว นี่คงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทางวัดไม่อนุญาตให้อาหามา แหม มาปล่อยไว้ที่วัด เพราะสัตว์พวกนี้มักจะแอบมาจับลูกไก่กินเป็นอาหารอยู่เสมอ

นอกจากนี้คุณยายยังทำหน้าที่คอยสอดส่องตรวจตราดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ ภายในวัด ในรัศมีสายตาของคุณยายใครจะเข้าจะออกกฎที่คุณยายก็มองเห็นหมด บางคนเดินผ่านพูดคุยกันเสียงดัง บางคนฝ่าฝืนกฎหรือเพราะไม่รู้กฎ ขับรถยนต์ผ่านเข้ามาในเขตสังฆาวาส ข้าพเจ้าทราบทันทีโดยที่คุณยายไม่ต้องบอกว่า ให้ออกไปตักเตือนอธิบายกฎระเบียบให้ท่านเหล่านั้นเข้าใจ

สายตาคุณยายยังมองไปถึงปากฝั่งน้ำที่อยู่ระหว่างกุฏิคุณยายกับอาคารดาวดิงส์ บางครั้งเห็นเด็กวิ่งเล่นกันใกล้ริมน้ำ คุณยายก็จะให้ข้าพเจ้าไปบอกพ่อแม่เขาว่า ให้ดูแลลูกดี ๆ อย่าปล่อยไปเล่นริมน้ำ เดี่ยวพลัดตกลงไปจมน้ำ

บางครั้งเห็นหนุ่มสาวมานั่งคุยกันที่ริมน้ำ คุณยายก็จะบอกว่าไปบอกให้เขาไปคุยกันที่อื่น วัดเป็นสถานที่ให้มานั่งสมาธิ

ประพาศติปฏิบัติธรรม ไม่ใช่ที่ให้มานั่งเกี้ยวกัน คุณยายท่านจะเข้มงวดและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก ท่านจะหาวิธีป้องกันอันตราย และความไม่เหมาะสมไม่ควรไว้ทุกวิถีทาง

มีอยู่ครั้งหนึ่งเป็นวันธรรมดาไม่ใช่วันอาทิตย์ ซึ่งจะมีสาธุชนมาวัดจำนวนมาก มีสุภาพสตรีท่านหนึ่งสวยทั้งการแต่งกายและรูปร่างหน้าตา ค่อย ๆ เดินผ่านมาทางประตูรั้วสเตนเลสส์เขตที่อยู่ของพระภิกษุ ที่มีป้ายเขียนติดไว้ว่า “เขตสังฆาวาสต้องการความสงบ ผู้ไม่มีกิจธุระ ไม่สมควรเข้า”

คุณยายมองสุภาพสตรีท่านนั้นซึ่งเดินเข้ามาคนเดียวแล้วถามข้าพเจ้าว่ารู้จักหรือเปล่า ว่าคนนี่ชื่ออะไร แล้วคุณยายก็บอกว่าให้ข้าพเจ้าไปถามเขาซิว่า “คุณชื่ออะไรคะ มาหาใครคะ” ท่านชักซ้อมคำพูดให้ข้าพเจ้าเรียบร้อยเสร็จสรรพก่อนที่จะให้ออกไปถาม ข้าพเจ้าอมยิ้มในใบหน้าพร้อมกับนึกในใจว่า คุณยายท่านช่างเป็นคนทีรอบคอบ และมองการณ์ไกลยิ่งนัก จะมีอะไรมาแผ้วพาน ยายขจัดปัดเป่าออกไปหมด

บางครั้งคุณยายได้เมตตาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ฟัง เรื่องที่ข้าพเจ้ามักได้ฟังบ่อย ๆ คือเรื่องไปช่วยพ่อ เรื่องปิดลูกกระเบิด เรื่องการสร้างวัด เรื่องหลวงพ่อกัณฑ์ ๒ รูป ฯลฯ ดูท่านมีความสุขและไม่เคยเบื่อที่จะเล่าเรื่องเหล่านี้ให้พวกเราฟังเลย เวลาท่าน

เล่าเรื่องไปช่วยพ่อ เรื่องปิดลูกระเบิด ทั้งน้ำเสียง คำพูด และการแสดงความรู้สึกที่ถ่ายทอดออกมา ทำให้ข้าพเจ้านึกมองเห็นภาพ เหมือนได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ กับท่าน

ในการเล่าของคุณยายแต่ละครั้ง คำพูดของท่านทุกคำพูดจะตรงเหมือนเดิมตลอดไม่มีผิดเพี้ยน แม้เวลาจะผ่านไปนานเท่าไรคำพูดนั้นก็ตรงคำเดิมเหมือนอัดเทปเอาไว้ **คำจริงพูดเมื่อไรก็จริงเมื่อนั้น พูดเมื่อไรก็ไม่เปลี่ยนแปลง**

ข้าพเจ้าจึงไม่สงสัยเลยว่า เหตุใดท่านจึงเล่าเรื่องราวทั้งหลายเหล่านี้โดยไม่รู้จักเบื่อที่จะเล่า เล่าครั้งไหนก็มีแต่ความสุขใจ ความเบิกบานใจ ความภาคภูมิใจ เพราะเหตุการณ์เหล่านั้นล้วนเป็นภาพแห่งความประทับใจที่อยู่ในความทรงจำของท่านตลอดเวลา ที่ท่านได้ต่อสู้ พากเพียร ทຸ່มเท ทຸ່มชีวิต ทำอย่างเต็มที่สุดกำลัง เมื่อนึกถึงภาพเหล่านั้นคราใด ก็มีแต่ความภาคภูมิใจ ความสุขและความปิติใจ เพราะคำพูดของท่านเป็นประเภททำอย่างไรก็พูดอย่างนั้น พูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น

ทำให้ข้าพเจ้าได้ย้อนกลับมามองตัวเองว่า

ถ้าเรามีโอกาสได้อยู่จนถึงแก่เฒ่า

เราจะมีเรื่องราวแห่งความดีงามอะไรบ้างหนอ

ที่เราได้ทุ่มเททำอย่างเต็มที่เต็มกำลัง
จนเป็นภาพแห่งความทรงจำที่ไม่รู้ลืม
ที่พอจะเล่าให้คนรุ่นหลัง ๆ ฟังได้
ด้วยความปิติ ภาคภูมิใจ....
ที่จะเล่าก็ครั้ง ๆ ก็ไม่รู้จักเบื่อที่จะได้เล่า

ตรวจครัว - ตรวจวัด รักษาสমบัติพระศาสนา

นั่งสามล้อตรวจวัด

ในวัยสูงอายุ ๘๓ ปีของคุณยาย ท่านยังขยันขันแข็ง กิจวัตรอีกอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าเห็นคุณยายทำเป็นประจำ คือ การ นั่งสามล้อตรวจบริเวณต่าง ๆ ภายในวัด ทั้งตอนเช้าและตอนเย็น

เวลาประมาณก่อน ๘ โมงเล็กน้อย พี่อุบาสกจะนำสามล้อมาจอดรับคุณยายที่หน้าห้องเลขานุการ หลังจากคุณยายรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว พี่อารีพันธุ์จะส่งคุณยายขึ้นนั่งรถสามล้อ บางครั้งคุณยายเสร็จเร็วสามล้อยังไม่มา พี่อารีพันธุ์ก็จะพาคุณยายค่อย ๆ เดินย่อยอาหาร ไปรอรถสามล้ออยู่ที่ครัว

ตอนเช้าแดดยังไม่จัด คุณยายจะนั่งสามล้อไปทางหน้าวัดซึ่งเป็นฝั่งทิศตะวันออกแล้วจึงอ้อมกลับไปทางหลังวัด ซึ่งมีต้นไม้ทึบ แม้สายแล้วแดดก็ไม่ร้อนมากนัก คุณยายจะใช้เวลา

นั่งรถสามล้อตรวจจากหน้าวัดไปหลังวัดจนกลับมาถึงที่พัก
ประมาณชั่วโมงกว่า ๆ

โดยเฉลี่ยคุณยายจะกลับมาถึงที่พักคือที่ห้องเลขหา
ประมาณ ๙ โมงเช้า จะก่อนหรือหลัง ๙ โมงก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น
พี่อารีพันธุ์มอบหมายหน้าที่ให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มารับคุณยายเมื่อ
รถสามล้อมาถึง ดังนั้นก่อนเวลา ๙ โมง ข้าพเจ้าจึง มักออก
มายืนที่หน้าห้องเลขหา คอยชะเง้อดูตามเส้นทางว่า รถ
สามล้อคุณยายมาถึงจุดไหนแล้ว เพื่อว่าเมื่อรถสามล้อมาถึงจะ
ได้รับท่านลงจากสามล้อได้ทันที

บางวันรถสามล้อคุณยายก็มาถึงเร็ว แต่บางวัน ๙ โมง
กว่าแล้วยังกลับมาไม่ถึง ถ้ารู้สึกว้ากว่าปกติมากข้าพเจ้าจะ
ปั่นจักรยานตามไปดูว่าสามล้อคุณยายอยู่ที่ไหน กำลังประสบ
เหตุการณ์ใดอยู่ ส่วนใหญ่ก็จะพบว่า สามล้อคุณยายจอดอยู่ที่
หน้าอาคารสองชั้น (อาคารบุโรหิตา) ซึ่งเป็นที่ทำงานของพระ
อุบาสก อุบาสิกา คล้ายสำนักงานรวมในปัจจุบัน บางครั้งจะพบ
ท่านนั่งอยู่บนสามล้อที่จอดนิ่งสนิทอยู่ กำลังพูดคุยกับพระหรือ
เด็กวัด (อุบาสก อุบาสิกา) ที่อยู่แถว ๆ นั้น บางครั้งข้าพเจ้าก็พบ
แต่สามล้อว่างเปล่าของคุณยายจอดอยู่ เมื่อตามไปดูจึงพบว่า
คุณยายท่านเดินเข้าไปตรวจดูข้างในอาคารสองชั้น

คุณยายท่านมักจะแวะมาที่อาคารสองชั้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะวันไหนที่ท่านนั่งสามล้อตรวจวัดแล้วพบเห็นอะไรที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ท่านก็จะแวะเพื่อที่จะเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่ท่านพบเห็นให้พระและเด็กวัดที่ทำงานอยู่ที่นี่ฟัง เพื่อที่ทุกคนจะได้ช่วยกันดูแลปรับปรุงแก้ไขต่อไป หรือไม่ก็ไปตรวจดูความเรียบร้อยที่อาคารสองชั้นว่าอยู่กันอย่างไร สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยดีหรือเปล่า

กลับมาจากนั่งสามล้อ คุณยายมักจะมีเรื่องต่าง ๆ ที่คุณยายพบเห็นมาเล่าให้ฟัง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการรักษาสมบัติสงฆ์ สิ่งไหนที่ท่านทำได้ ท่านกับพี่อุปาสกที่ถีบสามล้อให้ก็จะช่วยกันลงมือทำเองทันที

มีอยู่ครั้งหนึ่ง คุณยายท่านกลับมาแล้วเล่าให้ฟังว่า

“วันนี้ยายไปปราบหญาคา กับเป๊าะแป๊ะ (ต้นต้อยติ่ง) มา”

ข้าพเจ้าถามคุณยายว่า “คุณยายไปถอนด้วยหรือเปล่าคะ”

คุณยายท่านตอบว่า “ถอน ช่วยกันกับประติษฐ์ (ปัจจุบันคือพระประติษฐ์ อริณฺขโย) ตอนเช้ายายถอนได้ ตอนเย็นยายอาบน้ำแล้วไม่ถอน นั่งอยู่บนรถดูเฉย ๆ”

คุณยายแม้ท่านจะวัย ๘๐ กว่า ๆ แล้ว แต่ท่านไม่เคยนั่ง

เฉยดูตาย สิ่งไหนที่ทำได้ท่านจะลงมือทำด้วยตัวท่านเองทันที

บางครั้งหากสิ่งที่ท่านไปพบเห็นนั้น เป็นงานที่หนักเกินแรงหรือเกินกำลังที่ท่านจะทำได้ ท่านก็จะดู ๆ และจดจำสถานที่นั้นไว้ แล้วจะนำมาหาวิธีการแก้ไขต่อไปไม่ปล่อยให้ข้ามวัน บางครั้งเมื่อกลับมาถึงที่พัก คุณยายก็จะเอนหลังพัก

คุณยายบอกว่า “พอยายนอนทำใจนิ่ง ๆ ดั่งธรรมะ ภาพมันก็จะผุดขึ้นมาว่า จะต้องทำอย่างไรต่อไป มันเห็นในที่”

คุณยายจึงมีวิธีแก้ปัญหาที่ชาญฉลาดยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน เพราะท่านไม่ต้องคิดให้ปวดหัว แต่ว่าผุดให้รู้ขึ้นมาจากธรรมกายภายใน

บางครั้งเมื่อกลับมาถึงแล้ว ท่านจะเล่าให้ฟังว่า ไปพบตรงนั้นรกรุงรัง ตรงนี้ข้าวของทิ้งไว้จะเสียหาย พร้อมกับบอกให้ข้าพเจ้าช่วยโทรตามหาบุคคลที่รับผิดชอบดูแล เพื่อแจ้งเรื่องเหล่านั้นให้รับทราบ ซึ่งส่วนใหญ่ก็หนีไม่พ้นโทรศัพท์ไปที่สโตร์หน้าวัด ซึ่งในช่วงนั้นเป็นศูนย์รวมของหน่วยงานช่าง งานโยธางานสุขาภิบาล ฯลฯ และมีคนงานที่มีหน้าที่ดูแลอยู่เป็นจำนวนมากพอสมควร แต่ในบางครั้งเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน โทรศัพท์ไปบอกก็คงไม่เหมือนท่านไปบอกด้วยตัวเอง

ดังนั้นหลังจากนั่งสามล้อตรวจวัดเสร็จ กลับมาถึงนั่งพักพอหายเหนื่อยแล้ว คุณยายก็จะชวนให้พี่อารีพันธุ์ช่วยขับรถพาท่านไปที่สโตร์หน้าวัดอีกครั้งหนึ่ง ส่วนใหญ่จะไปพบหลวงพ่ิธมานาภิธัญญ์ (พระครูปลัดฐเบศ ธมานาภิธัญญ์) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบดูแลงานในส่วนนั้น เมื่อรถคุณยายไปถึง ถ้าหลวงพ่ิธทราบ ท่านจะรีบเดินมาหาคุณยายที่รถทันที ด้วยกิริยาที่แสดงความเคารพรัก ขณะเดียวกันนั้น เมื่อคุณยายเห็นท่านก็จะรีบพนมมือไหว้ แล้วกล่าวทักทายท่าน พร้อมกับเล่าสิ่งที่ท่านไปพบเห็นระหว่างนั่งสามล้อตรวจวัดให้หลวงพ่ิธฟัง

“ท่าน...ยายไปเห็นตรงแถวเนินประตู พวกคนงานเขาทำอะไรทั้ง ๆ ขว้าง ๆ ไว้ ทำเสร็จแล้วไม่เก็บ...”

แล้วท่านมักจะลงท้ายด้วยประโยคที่เหมือนเป็นการฝากฝังและให้ความไว้วางใจว่า “ท่านช่วยยายดูแล้วด้วยนะ” ซึ่งเป็นประโยคที่ข้าพเจ้ามักได้ยินท่านพูดอยู่เสมอ ๆ กับพระที่รับผิดชอบงานในส่วนต่าง ๆ ที่ท่านไปพบเจอ

ถ้าคุณยายทำสิ่งใดแล้ว ท่านจะตามงานของท่านตลอดอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยหรือย่อท้อ มียุ่ครั้งหนึ่งขณะที่ท่านนั่งสามล้อตรวจวัด ท่านสังเกตเห็นว่าที่บริเวณข้าง ๆ กำแพง พื้นหญ้าสีเขียวเป็นรอยทางคนเดิน คุณยายบอกว่าทางที่เขาทำไว้

ให้ใช้เดินก็มี ทำไมถึงชี้เกียด มาเดินลัดสนามแถวนี้ ท่านจึงคิดหาวิธีการไม่ให้คนเดินผ่าน โดยให้พี่ประดิษฐ์ทำป้ายมาปักไว้ตรงบริเวณที่คนงานชอบเดินผ่านไปมาว่า “ห้ามเดินผ่าน”

เมื่อปักป้ายไว้แล้ว เวลาท่านนั่งสามล้อท่านก็จะแวะเวียนไปดูอยู่ทุกวัน เมื่อทราบว่าย้ายที่ปักไว้แล้วไม่ได้ผล ท่านก็คิดหาวิธีการใหม่ต่อไป

คุณยายท่านจะบอกว่า “เวลายายทำงานอะไร จะค่อย ๆ กระทบ ๆ ดูลู่วาง” แล้วท่านก็ให้พี่ประดิษฐ์หาต้นไม้ที่เป็นหนาม ๆ มาปลูกกันตรงทางเดินไว้ ที่นี้คงไม่มีใครกล้าเดินผ่านแล้ว เพราะกลัวเจ้าหนามแหลม ๆ ของต้นไม้ที่มันแทงเอา

สำหรับคุณยายแล้ว ไม่มีคำว่าผัดวันประกันพรุ่ง ไม่มีคำว่าเอาไว้อีก่อน ไม่มีคำว่าทิ้งงาน มีแต่คำว่าติดตามและตามติด คิดสิ่งใดแล้วท่านจะลงมือทำทันที ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็นเลยว่า ถ้าท่านได้ลงมือทำสิ่งใดแล้วสิ่งนั้นจะไม่สำเร็จ แม้ท่านจะอยู่ในวัยใกล้ ๙๐ แล้วก็ตาม เพราะท่านเป็นผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยอิทธิบาท ๔ อย่างครบถ้วน คือ

ฉันทะ เต็มใจทำ

วิริยะ แข็งใจทำ

จิตตะ ตั้งใจทำ
วิมังสา เข้าใจทำ

ท่านจึงเป็นแบบอย่างของผู้มีความสำเร็จเป็นที่ตั้งอย่างแท้จริง

ช่วงหลังคุณยายอายุมากขึ้นและมักจะมึนศีรษะอยู่บ่อย ๆ วันไหนท่านมึนศีรษะก็มักจะดั่งสามล้อไปโดยปริยาย ดังนั้น วันไหนคุณยายนั่งสามล้อ พี่อารีพันธุ์จึงมักให้ข้าพเจ้าปั่นรถจักรยานตามสามล้อคุณยายไปด้วยอีกคน

นับเป็นโอกาสอันดียิ่งนัก ที่ข้าพเจ้าจะได้ติดตามคุณยายผู้ซึ่งเป็นต้นแบบในเรื่องต่าง ๆ อย่างหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ ไปชมวัด ตรวจวัด ตามสถานที่ต่าง ๆ

คุณยายบอกว่า “ยายชอบนั่งสามล้อตรวจวัด นั่งสามล้อมันไม่กระเทือนเหมือนรถอย่างอื่น” และที่สำคัญไม่ว่าคุณยายจะขี่มือไปทางไหนว่าอยากจะไปดู สามล้อก็จะพาคุณยายชอกซอนเข้าไปได้ทุกชอกทุกมุมทั่ววัด

ที่อุบาสกที่ถีบสามล้อให้คุณยายนั่ง ก็จะมีถีบสามล้อในจังหวะที่พอเหมาะพอดีไปเรื่อย ๆ ไม่เร็วหรือช้าเกินไป รถสามล้อคุณยายจะมีหมอนพิงหลังใบอ้วน ๆ สีขาววางอยู่ เวลาคุณยาย

ขึ้นนั่งสามล้อ ก็จะมีคนพามาให้ท่านให้อยู่ในตำแหน่งที่พอดี
ต้นระหว่างหลังคุณยายกับเบาะไว้ เพื่อว่าระหว่างเวลาที่คุณยาย
นั่งสามล้อตรวจวัดจะได้ไม่เมื่อยหลังจนเกินไป เวลาคุณยายนั่ง
สามล้อ ท่านจะนั่งตัวตั้งตรงตลอด สายตาของท่านจะคอยทอด
มองดูสองข้างทางในระยะใกล้บ้างไกลบ้าง มือของท่านจะคอย
ยกขึ้นชี้ชวนให้ดูสิ่งโน้นสิ่งนี้ พร้อมทั้งเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ฟัง
อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจ

“ยายนึกไม่ถึงเลยว่าวัดเราจะมีคนเยอะขนาดนี้ ตอนแรก
ที่หลวงพ่อบัณฑิตมาบวช ยายคิดจะมาสร้างวัด คิดจะเอาสัก ๕๐ ไร่
ตอนนี้ ๒,๐๐๐ ไร่ คนก็จะเต็มแล้ว”

รถสามล้อคุณยายจะเลี้ยวเข้าทางข้าง ๆ อาคารดาวดึงส์
ที่ถนนบุญด้วยแผ่นปูน ผ่านแผ่นปูนซึ่งปูเป็นทางเล็ก ๆ ขึ้นสะพานโค้ง
อ้อมผ่านหอรบวัง แล้วขึ้นสะพานโค้งอีกครั้ง ก่อนที่จะถึงเนิน
ประตู ที่เรียกว่า “เนินประตู” คงเป็นเพราะบริเวณนี้มีต้นประตู
เขียวครึ้มปกคลุมแน่นหนาเต็มไปหมด บางทีก็จะพบสิ่งของหรือ
เศษกิ่งไม้ที่เกะกะอยู่ไม่เป็นที่เป็นทาง แต่ที่พบเห็นอยู่บ่อย ๆ คือ
ต้นตอที่ตั้งที่คุณยายชอบเรียกว่า ต้นเปาะเปื้อะ

คุณยายมักจะบอกให้จอตรถสามล้อ เพื่อจัดการกับวัชพืช
เหล่านี้ให้เรียบร้อยเสียก่อน แต่ช่วงหลังคุณยายอายุมากขึ้น

ลังขารไม่เอื้ออำนวยเท่าใดนัก ท่านจึงนั่งดูเฉย ๆ อยู่บนรถ

ที่เนินประตูจะมียุ้งชุม ถ้าจอตรถนิ่ง ๆ ยุ้งมักจะมา พือุบาสกจึงพยายามหลีกเลี่ยงการจอตสามล้อโดยการชี้ชวนให้ท่านมองดูตรงจุดอื่นที่ไม่มีต้นเป๊าะเป๊าะหรืออะไรที่รกรุงรัง แต่ก็หาได้รอดพ้นสายตาของคุณยายไปไม่ ถ้าต้องจอตสามล้อ ข้าพเจ้าจะคอยเอาผ้าไล่ปิดยุ้งไม่ให้มากัดคุณยาย ส่วนพือุบาสกที่ถีบสามล้อก็จะไปเก็บพวกเศษกิ่งไม้ที่เกะกะไปกอง ๆ รวมกันไว้ให้เป็นที่เป็นทาง ต้นเป๊าะเป๊าะก็เช่นเดียวกัน ถ้าเจอคุณยายจะให้ถอนทันที ถ้าเยอะมาก คุณยายก็จะให้ข้าพเจ้าไปช่วยถอนอีกแรงหนึ่ง

ข้าพเจ้าบอกว่าล้วยจะกัดคุณยาย ท่านบอกว่า “ไม่เป็นไรเดี๋ยวยายจะขยับขาบ่อย ๆ ยุ้งจะได้ไม่มากัด” พร้อมทั้งทำท่าขยับ ๆ ขาให้ดู คุณยายท่านจะดูบริสุทธิ์และเป็นธรรมชาติเช่นนี้เสมอ ข้าพเจ้าก็ไม่ไปไหนไกล นั่งถอนต้นเป๊าะเป๊าะอยู่ใกล้ ๆ สามล้อคุณยายนั่นแหละ ถอนบ้าง เอาผ้าไล่ยุ้งให้คุณยายบ้าง

ข้าพเจ้านึกชื่นชมในความพากเพียรของคุณยาย **“ถ้าท่านทำสิ่งใดแล้ว ไม่สำเร็จ ไม่เลิกرا”** ปราบเป๊าะเป๊าะก็เช่นเดียวกัน ถอนเท่าไรก็ไม่เห็นหมดสักที แต่คุณยายไม่เคยละความพยายาม

ที่จะปราบมันให้สำเร็จ คงเหมือนกับกิเลสที่อยู่ในใจ คุณยายก็ไม่เคยละความเพียรพยายามที่จะถอนมันออกไปให้หมด ปราบมันให้สำเร็จเช่นกัน

พอได้จังหวะข้าพเจ้าก็ชวนคุณยายนั่งสามล้อต่อไป จากเนินประตูก็มุ่งตรงไปทางหน้าวัด เมื่อมาถึงหน้าวัดจะเห็นประตูสแตนเลสรูปทรงเรียบง่าย สูงโปร่ง ดูสวยงาม วาววับยามต้องแสงแดดในยามเช้า คุณยายท่านชี้ไปที่ประตู

“ประตูข้างหน้านะ ยายไปบอกบุญเขามา พอยายทำประตูเสร็จได้ ยายก็มีความสุข เมื่อก่อนเป็นประตูเหล็กเก่า ๆ ลากไปลากมา ก่อนจะทำยายก็ดูเขาสรางกำแพง ลงเสาเข็ม ทำกำแพงชะแน่นหนา ยายเลยคิดทำประตูถาวร ถ้ากำแพงไม่พัง ประตูก็ไม่พัง”

คุณยายจะมองดูประตูนั้นด้วยความสุขใจและภาคภูมิใจ ในทุกครั้งที่ผ่านมา เหมือนเป็นภาพที่ตอกย้ำทำให้ท่านได้ตามตรikirระลึกนึกถึงบุญกุศลที่ท่านได้ทำมา

เสร็จจากหน้าวัด รถสามล้อของคุณยายก็จะเลี้ยวกลับมา ผ่านอาคารประชาสัมพันธ์(หินอ่อน) ศาลาจตุมหาราชิกาดอนช่วงนั้น ก่อนที่คนงานหรือพนักงานจะเข้าทำงาน ก็จะมา

รวมตัวกันสวดมนต์ทำวัตรเช้าที่ศาลานี้ โดยมีหลวงพี่มาคอยดูความเรียบร้อย และตรวจเช็ครายชื่อ ช่วงก่อนที่จะถึงเวลาสวดมนต์หลวงพี่ก็จะพาคนงานที่มาถึงก่อนช่วยกันทำความสะอาด เช็ดถูศาลาบ้าง กวาดใบไม้ตามทางบ้าง พอรอดุณยายผ่านมา คนงานก็จะพากันยกมือไหว้คุณยาย คุณยายท่านก็ยกมือพนมทักทายกับทุกคน ถ้ามองเห็นอะไรที่พอจะสอนได้ ท่านก็จะเมตตาหยุดรถ เพื่อที่จะได้บอกได้สอนคนงานเหล่านั้น

ส่วนใหญ่คุณยายท่านจะสอนให้ทุกคนรู้จักรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการรักษาสมบัติสงฆ์ เช่น การกวาดเศษใบไม้บนถนน ให้กวาดไปกอง ๆ รวมกันไว้ ไม่ใช่กวาดจากถนนลงมาทิ้งไว้ข้างทาง เมื่อกวาดเสร็จแล้ว เศษใบไม้ที่กอง ๆ ไว้ ให้หาถุงมาใส่เก็บไปทิ้งอย่างกองทิ้งไว้ เดียวจะมีอะไรมาคุ้ยเขี่ย หรือเวลามีลมแรงมันก็พัดกระจายไปอีก อุปกรณ์ข้าวของต่าง ๆ เมื่อทำเสร็จแล้ว ก็ให้นำไปเก็บไว้ที่เดิม สำหรับคนที่ชอบทำอะไรเลอะ ๆ เทอะ ๆ ไม่รักษาสมบัติสงฆ์ ท่านก็จะพูดตักเตือน สอน และย้ำแล้วย้ำอีกเป็นพิเศษ

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณงานรุ่นก่อน ๆ โชคดีที่ได้พบได้เห็นหน้า ได้รับการอบรมสั่งสอนจากคุณยายอยู่บ่อย ๆ คนงานเก่า ๆ บางคน คุณยายยังจดจำชื่อได้เป็นอย่างดี และยังทราบว่ารับผิดชอบงานในส่วนไหนด้วย

พระที่ท่านดูแลคนงานอยู่แถวนั้น ก็มักจะได้รับคำทักทายจากคุณยายอยู่เสมอ ๆ และประโยคที่ได้ยินท่านพูดเป็นประจำคือ “ท่าน ๆ ช่วยยายเป็นหูเป็นตา คอยบอกคอยสอนคนงานด้วย” หรือไม่ก็ “ท่าน ๆ ช่วยยายดูแลวัดด้วย” บางทีระหว่างนั่งรถผ่านไป คุณยายท่านก็จะพูดลอย ๆ ขึ้นมาว่า “พระองค์นี้ท่านขยัน” เพราะเวลานั่งรถผ่านจะเห็นท่านทำงานอยู่ตลอด

จากนั้นสามล้อของคุณยายก็จะเคลื่อนผ่านเข้ามาในเขตสังฆาวาส ที่โดยปกติจะไม่ค่อยอนุญาตให้บุคคลที่ไม่มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนเข้ามา ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้ามาในเขตสังฆาวาสทุกซอกซอยก็ตอนมาปั่นจักรยานตามสามล้อคุณยายครั้งนี้เอง

ลึกเข้าไปข้างในจะมีโรงนอนเก่า เคยเป็นที่พักของอุบาสก ปัจจุบันคืออาคารมหาพรหม

เขตสังฆาวาสด้านในจะมีกุฏิพระหลังเล็ก ๆ สำหรับแค่พอสวย ๑ รูป ต่อ ๑ หลัง สร้างอย่างมั่นคงแข็งแรง กระจายอยู่เป็นจุด ๆ หลายหลังทั่วพื้นที่ แต่ละหลังจะมีถนนเล็ก ๆ ผ่านเชื่อมโยงถึงกัน พระที่อยู่ข้างในนี้ส่วนใหญ่จะเป็นพระรุ่นแรก บวชมาตั้งแต่ยังอยู่วัดปากน้ำ หรือมาอยู่วัดเป็นอุบาสกรุ่นแรก ๆ

คุณยายท่านจะจำได้อย่างแม่นยำว่า กุฏิหลังไหนพระรูป

ไหนอยู่ นิภูมิพระหมู (พระรังสฤษฎ์ อิทธิจินตโก) นิภูมิพระพิพัฒน์ (พระครูสังวรภัทรพัฒน์ จิตสุทฺธ) ฯลฯ บริเวณรอบ ๆ ภูมิแต่
ละหลังก็จะมีการดูแลรักษาความสะอาด และเก็บกวาดไปไม่เป็น
อย่างดี

จากบริเวณภูมิพระ อาคารภavana รถสามล้อคุณยายก็
จะมาออกตรงถนนเส้นที่ผ่านหน้าอาคารสองชั้นพอดี จากนั้นก็
ค่อย ๆ เคลื่อนผ่านกลับมายังที่พัก ใกล้เคียง ๙ โมงเช้าสายมาก
แล้ว แต่บรรยากาศสองข้างทางที่รถคุณยายเคลื่อนผ่าน ยัง
สดชื่น ร่มรื่น ด้วยร่มเงาของต้นไม้ตลอดแนวสองข้างทาง

ข้าพเจ้าสังเกตว่า คุณยายดูมีความสุขและเบิกบานใจยิ่งนัก
ในยามที่ท่านได้นั่งสามล้อตรวจวัด ภาพที่ท่านได้พบเห็นจาก
หน้าวัดถึงท้ายวัด เป็นเหมือนภาพที่ทำให้ท่านได้ตามตรีกะลัก
นึกถึงสิ่งที่ท่านได้ทุ่มเท แรงกาย แรงใจ และบุญกุศลทั้งหลาย
ที่ท่านได้ทำมา เพราะสิ่งนั้น สิ่งนี้ ตรงนั้น ตรงนี้ที่ท่านผ่านพบ
ล้วนเริ่มต้นมาจาก “ฝีมือคุณยาย” ผู้ก่อกำเนิดวัดพระธรรมกาย

แม้ในบางครั้งขณะที่ท่านนั่งรถสามล้อ ได้ไปพบเห็นอะไร
ที่รกรุงรังไม่เข้าที่เข้าทาง ซึ่งทำให้ท่านต้องเหน็ดเหนื่อยในการ
คอยบอก คอยสอน คอยจ้ำจี้จ้ำไช แต่ในความเหนื่อยนั้นคุณ
ยายท่านมีความภาคภูมิใจ ที่ได้ตามดูแลรักษาสมบัติพระ

ศาสนาอย่างดีที่สุด เพื่อให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้ใช้กันต่อไป ดังจะได้
ยินจากคำพูดของท่านที่ว่า

“ใครทำอะไร ต้องตามดูแลรักษา ไฉนดูแลรักษานี้
สำคัญ คุณยายสร้างวัดยังตามดูแลรักษา ยายทำไว้ให้หมด
ต่อไปในอนาคตไม่มียาย ไม่มีหลวงพ่อก็คอยแต่ซ่อมแซม อัน
ไหนผุ อันไหนพัง”

ไม่ว่าสามล้อของคุณยายจะไปทางไหน ไม่ว่าที่แห่งนั้นจะ
ห่างไกลจากสายตาผู้คน หรือมีผู้คนสัญจรผ่านไปผ่านมาเป็น
ประจำก็ตาม สถานที่แห่งนั้นก็จะมีแต่ความสะอาด เป็นระเบียบ
เรียบร้อย สวยงาม

แม้ช่วงหลังท่านอายุมากขึ้น จะเปลี่ยนจากการนั่งสามล้อ
มาเป็นนั่งรถไฟฟ้า ผ่านไปเฉพาะถนนสายใหญ่ ๆ ไม่ได้แวะดู
รายละเอียดในแต่ละจุดนาน ๆ เหมือนเมื่อก่อน แต่สิ่งเหมือน
เดิมไม่เปลี่ยนแปลงคือ ระหว่างที่คุณยายนั่งรถชมวัดนั้น สายตา
ของท่านที่มองไปตามที่ต่าง ๆ นั้น เต็มไปด้วยความสุข ความปิติ
และภาคภูมิใจ จนอดไม่ได้ที่ท่านจะพูดออกมาว่า

“วัดยายสวย เพราะใจยายสวย ใจยายสะอาดบริสุทธิ์
ชาตินี้ยายสร้างวัด ชาติต่อไปยายก็จะมาสร้างวัดอีก เก็บเอา
คนที่เคยสร้างบุญกับยายไปด้วย เก็บเอาไปให้หมด”

ตรวจคร้ว

นอกจากท่านจะนั่งรถสามล้อไปตรวจบริเวณต่าง ๆ รอบวัดแล้ว กิจวัตรประจำวันอีกอย่างหนึ่งของคุณยาย คือ การเดินไปตรวจดูความเรียบร้อยที่คร้ว และบริเวณต่าง ๆ รอบที่พัก ในรัศมีที่ท่านพอจะมีกำลังเรี่ยวแรงเดินไปถึง

คร้วกับคุณยายเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก เพราะคร้วเป็นแหล่งหุงหาเสบียงเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของคนทั้งวัด คุณยายจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากเพราะ “กองทัพเดินด้วยท้อง” ข้าพเจ้ามักจะได้ยินคุณยายอธิษฐานอยู่เสมอ ๆ ว่า

“ขอให้บุญกุศลช่วยข้าพเจ้า ถ้าหากข้าพเจ้าจะมีข้าทาสบริวารหญิงชายเท่าไร ก็ขอให้สมสมบัติให้เขากินเขาใช้ไม่รู้จักหมดสิ้น มีมาร้อยให้เลี้ยงได้ทั้งร้อย มีมาล้านให้เลี้ยงได้ทั้งล้าน”

คุณยายจึงมักเดินไปดูที่คร้วทุกวัน วันละหลายครั้ง แล้วแต่โอกาส ตอนเช้าบ้าง สายบ้าง ปายบ้าง เย็นบ้าง บางวันก็ไปดูครบทั้ง ๔ เวลาเลย และด้วยสาเหตุอีกประการหนึ่ง คุณยายท่านบอกว่า “หลวงพ่อบอกว่า ยาย ๆ ดูคร้วให้ดี...ยายก็เลยเข้าคร้วทุกวัน”

คุณยายไม่ว่าท่านจะได้รับมอบหมายงานใดจากหลวงพ่อ

ท่านจะทำหน้าที่นั้นอย่างเต็มที่ สุดกำลังความสามารถ

เมื่อมาถึงที่ครัวหน้า คุณยายจะเดินดูความเรียบร้อย
ก่อน ๑ รอบ ท่านมักจะสอนอยู่เสมอ ๆ ว่า

“ข้าวของต้องจัดต้องวางให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าเรา
ทำอะไรเป็นระเบียบเรียบร้อย สอนคนอื่นก็สอนได้ ทำอะไร
เราต้องทำให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ชาติต่อไปเราไปเกิด เราก็ค
จะทำอะไรได้เรียบร้อย ได้พบได้เจอแต่สิ่งที่เรียบร้อย”

ข้าวของเครื่องใช้ในครัวจะถูกจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ
เรียบร้อย เป็นที่เป็นทาง เป็นสัดส่วน เป็นหมวดหมู่ ไม่ว่าจะเป็น
จาน ชาม ช้อน แก้วน้ำ ฯลฯ ภาชนะอันไหนของพระ ของ
ฆราวาส จะถูกจัดแยกโดยชัดเจน ไม่ให้นำมาใช้ปะปนกัน

การที่ข้าพเจ้าได้เดินตามคุณยายไปในที่ต่าง ๆ ยิ่งทำให้
ข้าพเจ้าสังเกตเห็นความเป็นยอด ความพิเศษ ความไม่ธรรมดา
ของท่าน

สายตาของคุณยายที่กวาดมองไปตามที่ต่าง ๆ นั้น เฉียบ
ไวและแหลมคม แม้มองไปแค่ปราดเดียว คุณยายก็จะเก็บราย
ละเอียดต่าง ๆ ได้หมด ทั้งด้านหน้า ด้านข้าง ด้านล่าง ด้านบน
ข้าพเจ้าแอบนึกเปรียบเทียบอยู่ในใจว่า “ตาคุณยายเหมือนเรดาร์

เลย” พอท่านมองไปทางไหน หันไปทางไหน ก็จะจับรายละเอียด แม้จุดเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ทุกที ความสกปรก รกรุงรัง ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สามารถเล็ดลอดสายตาคุณยายไปได้เลย ช่างผิดกับสายตาของข้าพเจ้าที่ต้องมองแล้วมองอีกหลายครั้ง กว่าที่จะเห็นอะไรได้เท่ากับคุณยายมองเห็นครั้งเดียว

นอกจากนี้ตาภายในของท่านก็ทำหน้าที่ได้ไม่แพ้กัน ไม่มีใครปิดบังอะไรคุณยายได้เลย คำว่า ผักชีโรยหน้า จึงไม่มี

ที่ครัวยามาจะมีตู้สเตนเลสส์สูงขนาดเท่าเอว เป็นแถวเรียงยาวอยู่จำนวนหลายใบ ทั้งอยู่ในห้องโถงและนอกห้องโถง ตรงที่จัดเตรียมอาหารก็จะมีตู้สเตนเลสส์ตั้งเป็นแถวเรียงยาว ๒ แถวทำมุมตั้งฉากกันอยู่ ภายในตู้จะมีภาชนะถ้วยชามต่าง ๆ วางเรียงซ้อนกันอยู่ อย่างเป็นหมวดหมู่และเป็นระเบียบเรียบร้อย คุณยายท่านเล่าว่า

“เมื่อก่อนจะมีชั้นไม้สำหรับวางถ้วยชาม วันดีคืนดีก็มีหมามายกขาเหยี่ยวไล่ ยายก็เลยไปบอกบุญตู้สเตนเลสส์เขามา”

เนื่องจากตู้สเตนเลสส์มีหลายใบ บานประตูปิดเปิดก็มาก การเปิดตู้ก็ต้องจับปิดให้ถูกตำแหน่ง ถูกเหลี่ยม ถูกมุม จึงจะปิดสนิท บางทีเปิดปิดตู้กันด้วยความเร่งรีบ จึงมักมีผู้ปิดตู้ไม่สนิทอยู่เนือง ๆ เวลาคุณยายมา บางครั้งท่านจะคอยมาเดินตรวจดู

ตูไหนปิดไม่สนิท ท่านก็จะคอยขยับปิดใหม่ให้สนิททุกครั้งไป ท่านมักจะเตือนเรื่องการปิดตูให้สนิทอยู่เสมอ ๆ

“ปิดอย่างนี้เดี๋ยวประตูก็พังเร็ว ต้องปิดให้สนิท ถ้าปิดไม่สนิท เดี่ยวพวกแมลงสาปก็เข้าไปซี้ไปเยี่ยวใส่ เดี่ยวเราก็ก้อถ้วซามไปใช้ ไปใส่ของกิน”

พร้อม ๆ กันนั้น ท่านก็จะสาธิตวิธีการปิดเปิดตูให้ดู

“ เวลาปิด เปิด ให้ระวัง ดูให้มันตรง ๆ ก่อนแล้วถึงปิด”

ลั่นชกตุ้สเตนเลสส์ก็เช่นกัน เวลาปิดลั่นชก ถ้าไม่ระวัง ผลักเข้าไปแรงนักก็จะเสียงดัง คุณยายท่านก็จะคอยสอน คอยทำให้ดู

“ให้ปิดเบา ๆ ทำอะไรให้เบาไม้เบามือ ทำอะไรไม่เบา ไม้เบามือ เดี่ยวของก็พังเร็ว”

คุณยายท่านจะคอยบอกคอยสอน ให้รู้จักใช้ข้าวของอย่างระมัดระวังที่สุด แม้แต่บนหลังตุ้สเตนเลสส์มีรอยขีดข่วนเล็กน้อย ท่านก็ไม่ได้มองผ่าน ท่านจะเรียกให้ทุกคนที่ทำงานในที่นั้นมาดู และคอยตักเตือนให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษา ระมัดระวัง และหาวิธีป้องกันไม่ให้มีรอยขีดข่วนนั้นเกิดขึ้นอีก เช่น ถ้ามีข้าวของวางอยู่บนหลังตู้ ห้ามลากสิ่งของนั้นไปมา ให้ใช้วิธียกของ

ขึ้นมาแทน เวลาจะเตรียมอาหาร จะหันจะตัดอะไรต้องหาภาครอบเรียงทุกครั้ง และให้ไปจัดเตรียมในพื้นที่ที่ใช้สำหรับจัดเตรียมแทนที่จะมาทำที่หลังตู้สเตนเลสส์

ที่ครัวคุณยายจะมีพิเศษอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ค่อยจะพบเห็นที่ไหน คือ ชั้นวางของสเตนเลสส์ ซึ่งมีล้อสำหรับใช้ลากเข็น เคลื่อนย้ายไปมาได้ เดิมทีเป็นชั้นไม้ซึ่งเปื่อยและผุพังง่าย จึงได้ดัดแปลงทำเป็นชั้นสเตนเลสส์ซึ่งทนทานกว่าสำหรับนำมาใช้ที่ครัวรถเข็นชั้นสเตนเลสส์นี้จะมีอยู่หลายคัน แต่ละคันจะมีชั้นอยู่ ๓-๔ ชั้น นำมาใช้ในงานต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้เป็นที่วางกล้วย วางผลไม้ ใช้เป็นที่วางผักผักที่ล้างเสร็จแล้ว ก่อนที่จะนำมาประกอบอาหาร แต่ที่เห็นใช้บ่อย คือ ใช้เคลื่อนย้ายภาชนะ และใช้เป็นที่คว่ำตากจาน ชาม ภาชนะทั้งหลายเวลาล้างเสร็จแล้ว

สำหรับของพระที่ฉันเสร็จแล้ว อาหารที่เหลือก็จะถูกนำมาถ่ายเทใส่ภาชนะ เพื่อให้คนได้นำไปรับประทานต่อไป ส่วนถ้วย จาน ชาม ภาชนะของพระที่ฉันเสร็จ จะถูกรวบรวมขึ้นใส่ชั้นสเตนเลสส์ที่มีล้อ เสร็จแล้วก็จะลากรถเข็นนี้ไปยังบริเวณอ่างล้างจานซึ่งอยู่ข้างหลัง เวลาเอาของลงอ่างล้างก็จะเออลงเป็นชุด ๆ จาน ถ้วย ชาม ช้อน ฯลฯ เวลาเอาขึ้นตากบนชั้น ก็เอาขึ้นตากเป็นชุด ๆ แล้วคว่ำเรียงอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย จาก

ขนาดเล็กไปใหญ่ เพื่อสะดวกในการจัดเก็บ เป็นแถวของจาน แถวของถ้วยชาม แถวของถาด ฯลฯ ช้อนก็จะคว่ำตากที่ละคัน เรียงเป็นแถว เสร็จแล้วก็ลากรถเข็นชั้นสแตนเลสส์ที่มีภาชนะคว่ำ ตากอยู่ไปจอดตากไว้ในที่ที่มีแดด เมื่อแห้งแล้วก็ลากรถเข็นเข้ามาเก็บภาชนะเข้าตู้ต่อไป

เนื่องจากชั้นวางของสแตนเลสส์มีล้อยากไปมาได้ บางทีก็มีการไล่ของลากไปคร้วทางข้างหลังบ้าง ดังนั้น เวลาไปที่คร้ว พอเห็นชั้นสแตนเลสส์ คุณยายท่านมักจะบอกว่า “นับดูสิว่าที่คร้วนี้มีกี่คัน อยู่ครบหรือเปล่า ลากไปที่ไหนแล้วต้องเอามาเก็บที่เดิม”

คุณยายท่านจะละเอียดรอบคอบ คอยตรวจตรา ดูแลรักษาสมบัติทุกชิ้น ทุกชนิดอย่างดีที่สุด

ถ้าวัดเราเปรียบเหมือนครอบครัว ก็คงเป็นครอบครัวที่ใหญ่มาก มีสมาชิกในครอบครัวมาก มีข้าวของเครื่องใช้มากมาย มีคุณยายทำหน้าที่เป็นแม่บ้านได้อย่างดีเยี่ยม หาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ รู้จักจัดเก็บข้าวของให้เป็นระเบียบเรียบร้อย หยิบก็ง่าย หายก็รู้ ดูก็งามตา เมื่อสิ่งของใดหายไปก็รู้จักหา เมื่อของใดชำรุดเสียหายก็รู้จักซ่อมแซม และรู้จักประมาณในการใช้ของให้พอเหมาะพอดี สิ่งที่คุณยายทำให้ดูเป็นตัวอย่างนั้น ล้วนเป็น

เหตุปัจจัยที่จะทำให้รักษาครอบครัวหรือตระกูลให้มั่นคง และยั่งยืนยาวนาน

นอกจากนี้ท่านยังได้เมตตาอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้ประพฤติปฏิบัติตามท่านอยู่เสมอ ๆ โดยไม่เหน็ดเหนื่อยในการพร่ำสอน

แต่บางครั้งท่านก็อดที่จะพูดด้วยความเป็นห่วงคนรุ่นหลังไม่ได้ ตามลักษณะนิสัยของผู้สูงอายุว่า “ดินะที่ยายอายุยืนคนรุ่นใหม่จะรักษามันได้หรือเปล่า ถ้าไม่มียาย”

นอกจากเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการรู้จักดูแลรักษาข้าวของ สมบัติพระศาสนาแล้ว มีอีกเรื่องหนึ่งที่คุณยายไม่ชอบเป็นนักหนา และมักจะคอยตักเตือนอยู่เสมอ ๆ คือ เรื่องการคุยกัน หรือเอะอะเสียงดังในเวลาทำงาน ถ้าท่านพบที่ใดท่านจะเดินเข้าไปตักเตือนทันที การตักเตือนของท่านมีหลายรูปแบบ บางครั้งท่านจะเดินผ่านพร้อมกับทักทายว่า “คุยอะไรกันอยู่” หรือ “บ่นอะไรกันอยู่” แค่นี้ก็เป็นที่รู้กัน ทุกคนจะเจียบสนิททันที แต่มีบางครั้งก่อนที่คุณยายจะเดินเข้าไปในครัว เสียงพูดคุยกันก็ดังมาตามอากาศจนคุณยายเดินเข้าไปในครัวแล้วยังคุยกันออกนอกสชาติ โดยไม่มีใครทราบว่าคุณยายเดินเข้ามา คุณยายจะเดินไปยังต้นเสียงและมี

การตกเดือน ดิวเข้มเป็นรายตัวไปเลยก็มี

คุณยายมักจะสอนอยู่เสมอ ๆ ว่า

“เวลาทำงาน ให้ตั้งใจทำงาน

อย่าทำไปคุยไป

เวลาคุณมันต้องคิด ใจมันก็ไปติดอยู่กับเรื่องที่คุย

ไหนจะต้องทำงาน รีบ ๆ ทำให้เสร็จ

ทำเสร็จแล้วถึงคุย”

คุณยายท่านจะเข้มงวดเรื่องนี้มาก ถ้าพบเมื่อไรท่านจะเข้าไปตักเตือนทันที ถ้าได้ยินเสียงเอะอะมะเทิงมาจากทางไหน คุณยายมักจะเดินตรงไปทางนั้นก่อนเป็นอันดับแรก

ความเป็นคนเอาจริง ทำอะไรทำจริง ไม่ละทิ้งไปง่าย ๆ ไม่สำเร็จไม่เลิกرا และไม่เบื่อง่ายในการพร่ำสอนของท่าน จึงทำให้คุณยายเป็นที่เคารพรัก และยำเกรงของทุก ๆ คน

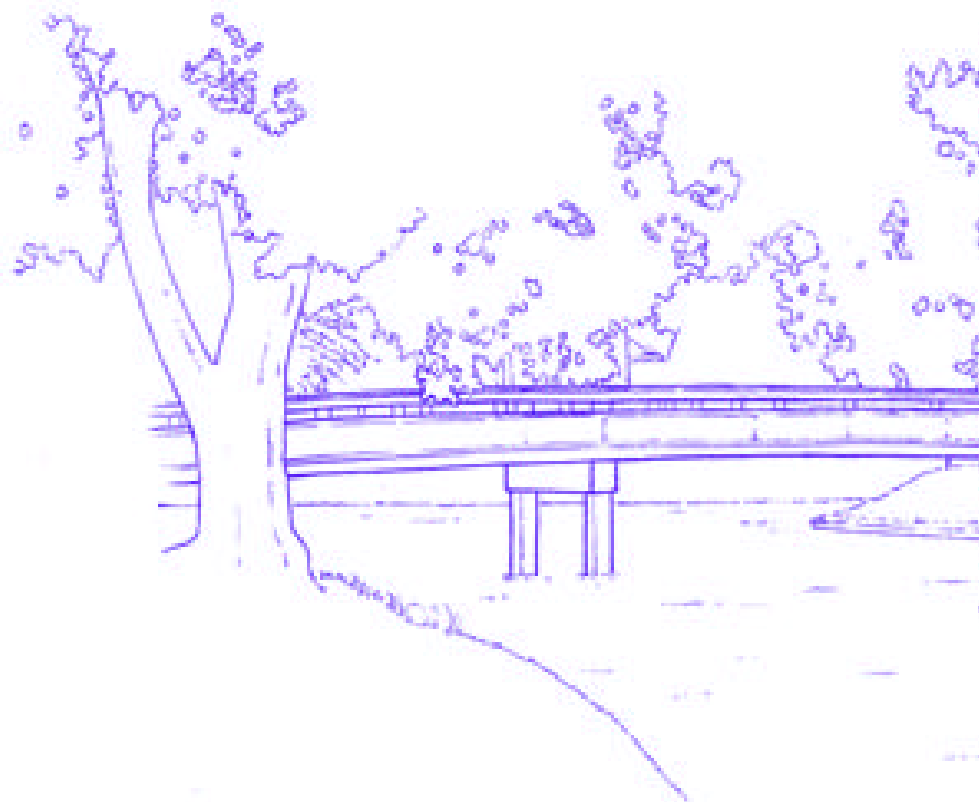
ที่ครัว คุณยายเปรียบเหมือนเป็นสัญลักษณ์แห่งความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเจียบสงบ ความมีสติและสำรวมระวัง เพราะทุกครั้งที่คุณยายเดินเข้ามาในครัว จากพนักงานและเด็กวัดผู้พลอสติ ทำงานไปคุยกันไปก็จะปิดปาก เจียบสนิท มีสติตั้งใจทำงานที่อยู่ข้างหน้า จากพนักงาน และเด็ก

วัด ผู้ไม่ระมัดระวัง วางข้าวของโครมคราม ระวางบ้างไม่ระวาง บ้าง ก็จะทำด้วยความระมัดระวัง วางแต่เบาไม่เบามือ ข้าวของทุกอย่างจะอยู่ในที่ในทาง อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และ สะอาดสะอ้าน

แม้คุณยายท่านจะคอยเข้มงวดกวดขันในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ แต่ทุกคนที่ได้อยู่ใกล้ชิดคุณยายจะมีความรู้สึกเดียวกันคือ ล้มผัสได้ถึงกระแสแห่งความเมตตา ปราบปราม ความเป็นธรรมชาติ เป็นกันเอง และไม่ถือตัวของท่าน ทุกคนจึงเคารพรักท่าน อย่างที่สุด ไม่มีความรู้สึกกลัว แต่เป็นความอบอุ่นใจยิ่งนักที่ได้ อยู่ใกล้ ๆ คุณยาย นอกจากนี้คุณยายยังจำชื่อผู้ที่ช่วยงานทุกคนที่ครัวได้อย่างแม่นยำ และรู้จักอุปนิสัยของแต่ละคนเป็นอย่างดี

ตรงมุมสุดตื้นเตนเลสส์ข้างประตูของครัวด้านที่อยู่ฝั่งแท้งค์ น้ำ จะมีเก้าอี้หวายตัวสูงของคุณยายตั้งอยู่ เวลาท่านมาที่ครัว หลังจากตรวจดูความเรียบร้อยเสร็จแล้ว ท่านมักจะมานั่งพักที่ เก้าอี้ตัวนี้ พอคุณยายท่านนั่งเก้าอี้ตัวนี้แล้ว จะมองเห็นบรรยากาศ การทำงานทุกอย่างที่อยู่ในครัว มุมนี้กำลังปกและจัดผลไม้ มุม นั้นกำลังจัดเตรียมสำหรับสำหรับถวายพระ มุมโน้นกำลังปรุง อาหารอยู่หน้าเตา ใครเดินแวะเข้ามาที่ครัวก็จะมองเห็นคุณยาย มาแต่ไกลเลย บางทีมีเจ้าภาพเอาอาหารมาถวายพระ คุณยาย

ท่านก็จะเมตตาพูดคุยชักทายด้วยเป็นอย่างดี

คุณยายมักจะนั่งที่ครัวหน้าลักพัก และถ้าไม่เหนื่อยมาก ท่านจะเดินต่อไปที่ครัวหลัง ที่ครัวช่วงนั้นจะมีอบาสกอบาลิกาที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำและพนักงานอยู่ไม่กี่คน แต่ในวันอาทิตย์จะมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครมาช่วยงานเป็นจำนวนมากพอสมควร

ครัวหลังจะเป็นครัวที่ใช้เตรียมอาหาร สำหรับเลี้ยงพระเลี้ยงคนทั้งวัด ตลอดจนทำอาหารเลี้ยงสาธุชนที่มาวัดในวันอาทิตย์ จึงมีอุปกรณ์ข้าวของเยอะแยะมากมาย รวมทั้งวัตถุดิบต่าง ๆ ที่ใช้ในการเตรียมอาหาร ภาชนะที่ใช้ก็จะมีแต่ขนาดใหญ่ ๆ ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นกระทะ หม้อ กะละมัง ฯลฯ

นอกจากบริเวณที่ใช้จัดเตรียมอาหารแล้ว ก็จะมีพื้นที่สำหรับใช้ล้างภาชนะ พวกหม้อ กะละมัง ฯลฯ ภาชนะทั้งหลายที่ส่งไปตามจุดต่าง ๆ จะถูกรวบรวมนำกลับมาล้าง และคว่ำตากเรียงเป็นทิวแถวที่ครัวนี้

เมื่อคุณยายมาที่ครัวหลัง ท่านก็จะเดินดู บางครั้งก็เดินลุยเข้าไปในพื้นที่ที่เขากำลังเตรียมประกอบอาหารกัน กำลังล้างภาชนะกันซึ่งเยอะแยะ แต่ท่านก็ได้รังเกียจ บางทีพนักงานใหม่คุยกันเสียงดัง ล้างหม้อล้างกะละมังเสียงดังโครมคราม ใช้ข้าวใช้ของไม่ระมัดระวัง ทั้ง ๆ ขว้าง ๆ ส่วนใหญ่ท่านจะบอกกับ

หลวงพี่อิทธิจินตโกหรือเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ที่อยู่ประจำ ให้ช่วยดูแลอบรม บอกสอนพนักงาน คุณยายบอกว่า “เด็กพวกนี้ยังไม่รู้จักอะไร นี่ก็ว่าไม่ใช่ของตัวเอง จะทำอะไรก็เลยไม่รู้จักระมัดระวัง ไม่รู้จักประหยัด ไม่รู้จักรักษา ให้ช่วยกันสอนช่วยกันเตือน หม้อกะละมังก็เหมือนกัน ถ้าไม่ระวังทำเสียงดังโครมคราม มันก็บุบก็พังเร็ว”

คุณยายมาที่ครัวหลังบ่อย หลวงพี่อิทธิจินตโกหรือที่คุณยายเรียกว่า “พระหมู” จึงจัดหาโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับคุณยายไว้ประจำที่ครัวชุดหนึ่ง ตั้งไว้อยู่ใกล้ ๆ โต๊ะทำงานของหลวงพี่และโต๊ะทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ครัวซึ่งตั้งเรียงแถวกันอยู่

โต๊ะคุณยายจะเหมือนโต๊ะตัวอื่น ๆ แต่เก้าอี้ของคุณยายจะพิเศษกว่าเก้าอี้ตัวอื่น คือเป็นเก้าอี้หมุนได้มี ๔ ขา^๑ เพื่อความปลอดภัยและมั่นคงในขณะที่คุณยายนั่ง ถ้าท่านเดินมาที่ครัวหลัง ท่านมักจะแวะมานั่งพักที่เก้าอี้ตัวนี้

โต๊ะทำงานชุดนี้ถือว่าเป็นที่นั่งของที่ปรึกษากิตติมศักดิ์สูงสุดของครัวทีเดียว เพราะเวลาที่ท่านเดินตรวจดูความเรียบร้อยแล้วมานั่งที่เก้าอี้ตัวนี้ หรือในระหว่างที่ท่านนั่งเก้าอี้ตัวนี้แล้ว

^๑ เก้าอี้ในครัวสมัยนั้น มี ๓ ขาทุกตัว ยกเว้นเก้าอี้ของคุณยาย

มองรอบ ๆ ท่านจะมีคำชี้แนะดี ๆ ให้หลวงพี่และเจ้าหน้าที่ที่ครัวได้ฟังอยู่เสมอ ๆ ในการที่จะปรับปรุงงานครัวให้มีการพัฒนาที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

บางทีขณะที่นั่ง ท่านนั่งหมนเก้าอี้หันหน้าออกไปมองดูทางถนนที่ผ่านครัว เมื่อก่อนไม่ค่อยจะมีรถผ่านไปมาเท่าใดนัก รถที่มารับอาหารในครัวส่วนใหญ่ก็จะเป็นรถชาเล้ง ถ้าเป็นรถยนต์ คุณยายท่านจะให้จอดรอไว้ข้างนอก แล้วจึงขนอาหารออกไปขึ้นรถ

เวลา ๑๐ โมงเช้า เป็นเวลาที่คุณยายจะต้องอาบน้ำ คุณยาย ท่านจะดูนาฬิกา พอ ๑๐ โมงท่านจะลุกกลับไปห้องเลขานุการโดยไม่ต้องเตือน คุณยายเล่าให้ฟังว่า สมัยคุณยายเป็นเด็กอยู่นครชัยศรีไม่มีนาฬิกา ท่านดูเวลาจากตำแหน่งของดวงอาทิตย์ ตอนเที่ยงดวงอาทิตย์จะอยู่ตรงหัวพอดี

ใช้เงินที่เขาจบหัวมา

ตรงกำแพงระหว่างครัวหน้ากับครัวหลัง จะมีประตูเลื่อนสแตนเลสสำหรับปิดเปิด เมื่อก่อนตรงกำแพงฝั่งครัวหน้าด้านที่ติดประตูสแตนเลสจะมีแค่กระดานยกพื้นขึ้นมาเตี้ย ๆ สำหรับใช้วางของพวกวัตถุดิบที่ใช้ทำอาหาร เช่น ถังกระสอบใส่หอม ใส่กระเทียม พริกมะนาว พริกผักต่าง ๆ

บางครั้งเวลาที่คุณยายเดินผ่าน ท่านจะเหลือบมองไปเห็นพวกกลีบกระเทียมเล็ก ๆ ที่เด็ก ๆ ทำร่วงหล่นอยู่ตามพื้น คุณยายจะบอกให้ข้าพเจ้าเก็บขึ้นมาทันที สายตาคุณยายเฉียบไวเช่นนี้เสมอ ข้าพเจ้าย่อตัวก้มลงเก็บกระเทียม ๓-๔ กลีบ ที่หล่นอยู่กับพื้นชั้นใต้กระสอบเหมือนเดิม

ท่านบอกว่า “จะใช้ข้าวใช้ของอะไร ต้องระมัดระวัง อย่าใช้ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ เราใช้ของ ใช้เงินที่เขาจบหัวมา ใช้ไม่เป็นเดี๋ยวจะต้องไปใช้หนี้เขาข้ามภพข้ามชาติ”

ข้าพเจ้าประทับใจมากที่คุณยายสอนว่า “เราใช้เงินที่เขาจบหัวมา” เพราะเป็นประโยคที่สะกิดใจ ฟังแล้วทำให้ข้าพเจ้าได้ขบคิดอะไรหลาย ๆ อย่างที่ยังนึกไม่ถึงในตอนแรก วัดอยู่ได้ด้วยศรัทธาของญาติโยม เงินทุกบาททุกสตางค์ที่เขาทำบุญต่างหามาด้วยความเหนื่อยยาก ก่อนถวายเขาจบหัวอธิษฐานแล้วอธิษฐานอีก โดยหวังจะได้บุญกุศล และได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ เราจะหยิบจะจับจะใช้อะไร ก็ข้าวของที่เขาทำบุญมาทั้งนั้น เราจึงต้องใช้ข้าวของ และปัจจัยทุกอย่างด้วยความระมัดระวัง

คำสอนของคุณยายที่ว่า “เราใช้เงินที่เขาจบหัวมา” จึงเป็นประโยคที่เด็กวัดอย่างข้าพเจ้า มักจะนำมาใช้เตือนสติเตือน

ใจตนเองอยู่เสมอ ๆ ในการที่หยิบจับใช้ปัจจัยสิ่งของต่าง ๆ ด้วยความประหยัดและระมัดระวัง ตามที่ได้เห็นแบบอย่าง ตามที่ได้รับการอบรมสั่งสอนต่อ ๆ กันมา และตามกำลังสติปัญญา เท่าที่จะสอนตัวเองได้ว่า อันไหนควรไม่ควร

คุณยาย คือ สุตยอตของต้นแบบ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นใครที่จะใช้และรักษาสมบัติพระศาสนาได้อย่างประหยัด คุ่มค่า คุ่มราคา ได้เท่ากับคุณยายเลย

คุณยายจะพูดอยู่เสมอ ๆ ว่า

“ใช้เงินไม่เป็น ก็เป็นขี้ข้าเงิน

ใช้ไฟไม่เป็น ก็เป็นขี้ข้าไฟ

ใช้น้ำไม่เป็น ก็เป็นขี้ข้าน้ำ”

ท่านจะใช้ จะทำอะไร ด้วยความระมัดระวัง อย่างมีสติ รู้จักพิจารณาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิ่งของต่าง ๆ ใช้ น้ำ ใช้ไฟ ฯลฯ และนอกจากท่านจะทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้ว ท่านยังเมตตา คอยบอก คอยสอน คนที่อยู่รอบข้างอยู่เสมอ ๆ อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยหรือเบื่อหน่าย

การใช้ห้องน้ำ - ห้องส้วม

ข้าพเจ้าเหมือนเด็กวัดคนอื่น ๆ ไม่ว่าใคร เมื่อมีโอกาสท่านจะจับมือ จูงแขน พาเดินเข้าไปในห้องน้ำ เพื่อสอนถึงวิธีการใช้ห้องน้ำห้องส้วม ข้าพเจ้าประทับใจคำสอนของคุณยายมาก คงไม่มีอาจารย์ที่ไหน ที่จะสอนลูกศิษย์ลูกหาในทุกเรื่องได้อย่างละเอียดละออถึงเพียงนี้ และคำสอนของท่านยังทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นถึงความเป็นสติรู้จักคิดพิจารณา และดวงปัญญาอันสว่างไสวของท่านที่ยากนักจะหาผู้ใดเสมอเหมือน

คุณยายท่านสอน “ทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องมีสติคิดพิจารณาไปด้วยมันถึงจะได้ดี” ท่านจะสอนตั้งแต่ “เวลาจะนั่ง (ส้วม) ต้องนั่งให้ตรงช่อง เวลาจะตักน้ำขึ้นมาราดต้องตักให้พอดีขึ้น ถ้าตักน้อยมันก็ราดไม่ลง ถ้าตักจนเต็มขันเวลายกขึ้นขึ้นน้ำก็จะหกออกมาทำให้ห้องน้ำเปียกแฉะ ต้องตักเพียงค่อนข้าง เวลายกน้ำขึ้นต้องยกขึ้นให้พอดี ไม่สูงไม่ต่ำเกินไป แล้วค่อยเทลงไปอย่างนี้ น้ำก็ไม่หกกระเด็นออกมา”

คุณยายค่อย ๆ ตะแคงขันเทน้ำพร้อมทั้งลดระดับชั้นลงมาเรื่อย ๆ จนขันคว่ำน้ำหมด คุณยายจะสะบัดชั้นเล็กน้อยเพื่อให้หยดน้ำหลุดออกจากขันจนหมด ก่อนที่จะหงายขันขึ้นมา “เสร็จแล้วปิดก๊อกน้ำ เอาแต่พอดี ๆ ปิดหลวมไปน้ำมันก็ยิ่งหยด

ตั้ง ๆ ปิดแน่นเกินไปวงแหวนยางในก๊อมนักก็พังเร็ว ต้องปิดแต่พอดี ๆ ไม่แน่นไม่หลวม”

คุณยายสอนพร้อมทั้งทำให้ดูด้วยความคล่องแคล่ว แลดูท่านจะมีความสุข และมีความยินดียิ่งนักที่ได้สอน ได้ถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้คนรุ่นหลังได้นำไปประพฤติปฏิบัติตาม

ข้าพเจ้ายืนน้อมตัวมองดูคุณยายสาธิตวิธีใช้ห้องน้ำห้องส้วมด้วยความเลื่อมใสศรัทธา แม้แต่จิ้งหะ ลีลา ท่าทางการตักน้ำราดส้วมของคุณยายช่างกลมกลืนงดงาม ดูเหมือนว่างานหยาบของท่าน จะทำให้กลายเป็นงานละเอียดได้เสียทุกอย่าง

ข้าพเจ้ามาไม่ทันตอนที่คุณยายท่านถือขันกับสก็อตโบร์ทสอนเด็กวัดพาขัดล้างห้องน้ำห้องส้วม แต่ข้าพเจ้ามาทันได้ขัดห้องน้ำห้องส้วมตามคำบอกสอนของคนรุ่นเก่า ที่ได้รับการถ่ายทอดคำสอนมาจากคุณยายอีกต่อหนึ่ง

ข้าพเจ้ายังจำการมาวัดครั้งแรกของตนเองได้ดี สิ่งที่ข้าพเจ้าประทับใจมากอย่างหนึ่งคือ ห้องน้ำตรงหลังกอไผ่ข้างอาคารประชาสัมพันธ์(หินอ่อน) ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นห้องน้ำที่วัดไหนสะอาดสะอาดเช่นนี้มาก่อนเลย สะอาดชนิดที่ข้าพเจ้าคิดว่าตรงพื้นที่ว่างในอาคารห้องน้ำแห่งนี้สะอาดสามารถเข้าไปนั่งเล่นได้ แถมยังมีลมพัดผ่านเย็นสบาย ไม่มีกลิ่นของห้องน้ำโชยมาให้เสีย

บรรยากาศ และข้าพเจ้ายิ่งประทับใจมากขึ้น เมื่อรุ่นพี่ชวนมา
รับบุญ “ชัฏวิมาน”

ในช่วงนั้นวันอาทิตย์ยังจัดพิธีกรรมอยู่ที่ศาลาจาตุมาหา-
ราชาธิกา ตอนบ่ายฟังเทศน์เสร็จแล้ว ก่อนแยกย้ายกันกลับบ้าน
จะมีบุญต่างๆ ให้รับกันมากมาย เช่น บุญแจกน้ำดื่ม บุญเช็ดเสื้อ
เช็ดผ้าพลาสติก ฯลฯ หนึ่งในนั้นคือ “บุญชัฏวิมาน” เป็นชื่อบุญ
ที่เพราะมาก ฟังแล้วยากทำทันที ความจริงก็คือ การชัฏห้อง
สุขานั่นเอง

เมื่อเราไปช่วยรุ่นพี่ก็สอนวิธีล้าง และเล่าถึงอานิสงส์ให้
ฟังเสร็จสรรพ พร้อมทั้งบอกเคล็ดลับว่า “ยิ่งล้าง (คอห่าน) ลึก
ยิ่งตรึกใส”

ทุกคนอยู่ในท่าเตรียมพร้อม คือม้วนขากางเกงขึ้นเล็ก
น้อย แล้วไปรับอุปกรณ์ที่ทางแผนกบุญสถานจัดเตรียมไว้ให้ คือ
ขันซึ่งมีน้ำผงซักฟอกละลายอยู่ พร้อมสก็อตไบรท์ เราเข้าไป
จับจองห้องน้ำกันคนละหนึ่งห้อง

จะว่าไปแล้วบุญนี้ก็เป็นที่นิยมทำกัน เพราะจำนวนคนที่
รับบุญเยอะกว่าจำนวนห้องน้ำ คนที่ไม่ได้ชัฏในห้องน้ำก็ไปชัฏ
พื้นที่อยู่หน้าห้องน้ำบ้าง ไปชัฏอ่างล้างหน้าที่อยู่รอบ ๆ ห้องน้ำ
บ้าง ทุกคนรับบุญกันอย่างขยันขันแข็ง ช่วยกันคนละไม้ละมือ

ด้วยความเบิกบาน สีสหน้าของแต่ละคนเต็มไปด้วยรอยยิ้ม

ข้าพเจ้าลงมือขัดตั้งแต่ผนังห้องน้ำลงมาถึงพื้นตรงฐานเหยียบส้วม ตรงขอบ ตรงชอกเล็กชอกน้อยขัดหมด แล้วค่อย ๆ ขัดลงไปในโถส้วม แล้วล้างสีกกลงไปในคอก่าน “ยั้งล้างสีก ยั้งตริกใส” ในยุคแรก ๆ ใช้มือเปล่า ๆ ไม่มีถุงมือ ใจของข้าพเจ้าตอนนั้นไม่มีความรังเกียจเลย ใคร ๆ เขาก็ทำกันทั้งนั้น คิดแต่ว่าจะเอาบุญ และห้องน้ำที่นี้ก็สะอาดสะอ้าน น่าขัด น่าถู เสริจแล้วก็ใช้ขันที่อยู่ในห้องน้ำตักน้ำเปล่าราดฟองผงซักฟอกที่ปกคลุมอยู่จนหายไปหมด เหลือแต่ห้องน้ำและโถส้วมที่สะอาดเอี่ยมอ่อง

ข้าพเจ้าขัดล้างห้องน้ำเสร็จ พร้อมกับใจที่คิดว่าวิมานของข้าพเจ้าคงจะสว่างไสว ข้าพเจ้านั่งรถกลับมหาวิทยาลัยด้วยความรู้สึกโปร่งเบาสบาย ใจอึดอยู่ในบุญ มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ข้าพเจ้าไม่เคยทำ ก็ได้ทำที่วัดแห่งนี้ มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ข้าพเจ้าไม่คิดว่าจะทำได้ก็ทำได้ ณ วัดแห่งนี้

นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังเคยได้ฟังการถ่ายทอดคำสอนของคุณยายเรื่องการใช้น้ำมาจากพีอาร์พันธุ คุณยายท่านสอนว่า “เวลาจะอาบน้ำให้นั่งอาบ แล้วค่อย ๆ ตักน้ำราดตัว จะได้ไม่เสี่ยงดังเวลาอาบน้ำ และน้ำก็จะไม่กระเด็นเปียกแฉะไปไกล เมื่ออาบน้ำเสร็จแล้ว ให้ใช้ผ้าแห้งเช็ดผนังห้องน้ำให้แห้ง” ไม่เคยมี

ใครสอนข้าพเจ้าเช่นนี้มาก่อนเลย

เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่ทำกันเป็นประจำ เป็นปกติในชีวิตประจำวัน วันละหลาย ๆ ครั้ง แต่ใครเล่าที่จะรู้จักคิดพิจารณาและทำได้ละเอียดละออถึงเพียงนี้

เป็นบุญของพวกเรายิ่งนัก ที่มีครูบาอาจารย์เช่นท่านที่เป็นแบบอย่างและคอยชี้แนะ สั่งสอน แม้ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงจิตใจที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ของท่าน

ในรัศมีที่คุณยายเดินไปถึง

นอกจากที่ครัวแล้ว คุณยายยังชอบเดินไปดูความเรียบร้อยต่าง ๆ บริเวณรอบ ๆ กุฏิ วันละหลายรอบ กุฏิคุณยายจะมีใต้ถุนเตี้ย ๆ พอให้นำสิ่งของเข้าไปวางไว้ได้ จึงใช้เป็นที่เก็บถังอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับใช้ทำความสะอาด เช่น ไม้กวาดชนิดต่าง ๆ มีทั้งไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีบันไดอลูมิเนียมที่พับเก็บได้ วางนอนไว้อยู่ที่ใต้ถุนกุฏิ

เวลาคุณยายเดินไปดูความเรียบร้อยของกุฏิ บางที่ท่านจะขึ้นไปดูข้างบนกุฏิ บางที่ท่านก็จะเดินดูบริเวณรอบ ๆ กุฏิ สายตาของท่านมักจะเหลือบมองเห็นอะไรที่เป็นจุดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่คนทั่วไปมองผ่านอยู่เสมอ

ไม่ว่าวัดที่วางรวมกันอยู่ที่ใด ถิ่นกฐินตรงทางขึ้นบันได ต้องจัดให้เป็นหมวดหมู่ หันหัวหันด้ามไปทางเดียวกัน และด้ามทุกด้ามจะต้องจัดเรียงให้อยู่ในแนวที่ตรงกัน เมื่อท่านเห็นข้าพเจ้าจัดเสร็จเรียบร้อยท่านจะบอกว่า

“เอออย่างนี้แหละ ข้าของต้องเก็บให้เรียบร้อย เกิดก็ภพก็ชาติ เราก็คจะได้เจอแต่สิ่งที่เรียบร้อย”

บันไดอลูมิเนียมก็เช่นเดียวกัน จะมีอยู่ ๒ อัน บันไดสั้นกับบันไดยาว ที่บันไดทุกอันจะมีตัวหนังสือเขียนไว้ว่า “บันไดกฐินคุณยาย” คุณยายบอกว่ายายให้เขาเขียนตัวหนังสือไว้ ไม่ใช่เพราะหวง แต่เขียนไว้ให้รู้ว่า หากใครเอาไปใช้ที่ไหนแล้วจะได้เอามาเก็บที่เดิมถูก หรือเวลาบันไดหายไป ใครเห็นเขาวางทิ้งไว้อยู่ที่ไหนจะได้เอามาเก็บได้ถูกที่

“ข้าของเอาไปใช้นะ ใช้ได้ แต่ใช้แล้ว ต้องเอาไปเก็บไว้ที่เดิม”

คุณยายท่านจะละเอียดรอบคอบในการดูแลรักษาสมบัติพระศาสนาเช่นนี้เสมอ

ที่หลังกฐินคุณยายตรงรางน้ำฝน จะมีตุ่มอยู่ ๑ ใบ รางน้ำไว้นั้นเต็มตุ่มมีฝาปิดด้วย สมัยก่อนคุณยายจะอาบน้ำจากตุ่มใบนี้เมื่อก่อนฝาปิดตุ่มเป็นฝาอลูมิเนียมเก่า ๆ จึงมีรอยบุบบุ๋มเล็ก ๆ

น้อย ๆ ช่วงหน้าฝนมักจะมีน้ำมาขังอยู่ที่ฝาดุ่ม ตรงที่มีรอยบุบ
บวม ดูไปแล้วก็เป็นน้ำเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่คุณยายท่านไม่เคย
ดูเบา เวลาท่านเดินผ่าน ท่านจะเลี้ยวไปดูอยู่เสมอว่ามีน้ำแะ
ขังอยู่ที่ฝาดุ่มหรือเปล่า ถ้ามีท่านจะคอยเปิดฝาดุ่ม และเทน้ำที่
ฝาดอกอยู่เสมอทุกครั้งที่ท่านเดินผ่าน

จุดเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ คุณยายไม่เคยมองข้าม และไม่
เคยเบื่อหน่ายที่จะทำเลย ถ้าท่านทำสิ่งใดแล้วท่านจะทำอย่าง
สม่ำเสมอเป็นประจำ

จากตุ่มน้ำเดินไปอีกไม่กี่ก้าว ก็จะมีราวตากผ้าซีรื้อสำหรับ
ใช้เช็ดถูกุฏิ เป็นอีกจุดหนึ่งที่คุณยายท่านมักจะหยุดแะดูความ
เรียบร้อยเกือบทุกครั้งที่ท่านเดินผ่าน ที่ราวตากผ้าซีรื้อจะมีผ้าตาก
อยู่เป็นประจำ ทั้งผืนเล็ก ผืนใหญ่ ผืนบาง ผืนหนา คุณยาย
ท่านมักจะแะเข้าไปดู ไปจัดตรงนั้น ดึงตรงนี้ ให้ผ้าทุกชิ้น
ตากอย่างเป็นระเบียบสวยงาม แต่ละผืนท่านจะดึงให้เรียบตรง
ให้ชายผ้าเสมอกัน ผ้าซีรื้อที่กุฏิคุณยายจะซักสะอาดมาก จน
ข้าพเจ้าแอบขำ ๆ อยู่ในใจว่า สงสัยจะสะอาดกว่าผ้าเช็ดตัว
เราซะอีก คุณยายไม่เคยดูถูกว่านี่เป็นผ้าซีรื้อ แต่จะให้ความ
สำคัญและดูแลรักษาเป็นอย่างดี แม้จะเป็นของต่ำต้อยแต่เมื่อ
ได้อยู่ในความดูแลของคุณยาย ของนั้นจะมีรัศมีเปล่งประกาย

ดึงดูดตาดึงดูดใจแก่ผู้มาพบเห็นว่า “ใครนะช่างทำอะไรได้ละเอียด ประณีต งดงามเช่นนี้”

ช่าง ๆ ห้องเลขาฯ จะมีห้องน้ำ ๒๐ ห้อง แม้ในวันธรรมดา ที่ไม่ค่อยมีคนมาใช้มากนัก เปิดไว้เพียง ๒-๓ ห้อง* คุณยายท่าน ก็ไม่เคยที่จะละเลย ถ้ามีโอกาстанจะแวะเดินเข้าไปตรวจดู ความสะอาดของห้องน้ำแต่ละห้องเสมอ สิ่งที่ท่านคอยบอก คอยสอนเป็นประจำ คือ การตักน้ำราดส้วม และการดูแล ห้องน้ำอย่าให้เปียกแฉะ การเปิดปิดก๊อกน้ำ ถ้ามีชั้นลอยอยู่ใน อ่าง คุณยายก็จะหยิบขึ้นมามาว่าไว้ที่ขอบอ่าง แต่ส่วนใหญ่ที่คุณ ยายพบ คือ มักจะมีคนชอบลืมเปิดไฟทิ้งไว้ ท่านก็จะคอยตาม ไปปิดไฟ

บางครั้งคุณยายท่านเดินดูโน่น ดูนี้ จนเลยไกลไปถึงกุฏิ หลวงพ่อทวดตี่ชีโว ซึ่งอยู่ตรงทางแยกประตู ๓ ท่านจะเดินดู รอบ ๆ บริเวณกุฏิ ทุกอย่างดูเป็นระเบียบเรียบร้อย

เดินไปทางหลังกุฏิ เห็นมีพื้นที่ว่าง คุณยายจึงให้หาหน่อ กล้วยมาลงปลูกไว้ ช่วงที่ปลูกต้นกล้วยใหม่ ๆ คุณยายจะเดินมา ดูเกือบทุกวัน แม้ระยะทางจากกุฏิคุณยายมาถึงกุฏิหลวงพ่อก็

* ในวันเสาร์ก่อนอาทิตย์ขึ้นเดือน จะมีอาสาสมัครแผนกบุญสถานมาช่วยกันทำความสะอาด และเปิดใช้ทุกห้องเฉพาะวันอาทิตย์ขึ้นเดือน

ไกลเมื่อเทียบกับอายุของท่านในวัย ๘๐ กว่า แต่ด้วยอุปนิสัยของท่าน เมื่อทำสิ่งใดไว้แล้วจะตามดูแลรักษาไม่ละทิ้งไปง่าย ๆ ต้นกล้วยก็เช่นเดียวกัน ท่านจะตามไปดู

บางครั้งเดินมาพบสามเณร กำลังรับบุญเก็บกวาดใบไม้รอบ ๆ กุฏิหลวงพ่อตตชิว คุณยายก็ไม่ลืมที่จะยกมือพนมแล้วบอกสามเณรว่า “เณรเอาบุญกับยาย ช่วยรดน้ำต้นกล้วยให้ยายด้วยนะ” แต่เนื่องด้วยพื้นที่บริเวณนั้นพื้นดินแข็งคล้ายเป็นดินปนหิน ต้นกล้วยจึงไม่ค่อยงาม

บางวันเสร็จจากตรวจงานที่ครัวหน้า นั่งพักพอหายเหนื่อยแล้ว คุณยายก็จะเดินดูพื้นที่บริเวณรอบ ๆ เลียบเลาะเลยไปทางศาลาลอยน้ำ (ซึ่งเคยสร้างคร่อมคูน้ำติดกับศาลาจากตุฯ เพื่อใช้เป็นสถานที่รองรับสาธุชนที่มาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากขึ้น ๆ จนศาลาจากตุฯ รองรับไม่พอ ปัจจุบันนี้ได้รื้อถอนไปแล้ว) ผ่านมาทางห้องน้ำตรงข้างอาคารประชาสัมพันธ์(หินอ่อน) คุณยายก็อดไม่ได้ที่จะเดินแวะเข้าไปเปิดตรวจดูทั้งห้องน้ำชาย ห้องน้ำหญิงเสร็จแล้วจึงแวะเข้าไปในอาคารประชาสัมพันธ์ เพื่อพูดคุยกับหลวงพี่สุวิชาโก (พระครูสมุห์สุวิทย์ สุวิชาโก) ซึ่งดูแลอยู่ที่นั่น และถือเป็นโอกาสที่คุณยายจะได้นั่งพักไปในตัว ระหว่างนั้นคุณยายท่านก็จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้ไปพบกับไอ้เลอะ ๆ เทอะ ๆ มา

“ท่าน... ยายต้องไปรบกับพวกที่ชอบทำอะไรเลอะ ๆ
เทอะ ๆ มาทั้งวัด คนทางโลกเท่าไรนะเขาเกษียณ ยาย ๘๓ ปี
แล้วยังไม่หยุดเลย”

หลังจากที่ได้คุยกับหลวงพี่และนั่งพักจนหายเหนื่อยแล้ว
คุณยายจึงเดินกลับโดยใช้เส้นทางที่ผ่านทางด้านอาคารดาวดึงส์

อาคารดาวดึงส์นี้ก็เช่นเดียวกัน ถ้าคุณยายเดินผ่านมา
ทางนี้ ท่านมักจะแวะเข้าไปหยุดยืนดูตรงกระดานที่เขียนกฎ
ระเบียบของวัดไว้ แล้วชี้ไปที่แผ่นกระดาน

“อ่านให้ยายฟังหน่อย เขาเขียนว่าอย่างไร”

ข้าพเจ้าก็อ่านให้คุณยายฟัง ตั้งแต่ “ศูนย์พุทธจักรฯ เป็น
บุญสถานของพุทธศาสนิกชนทุกท่าน เป็นสถานที่ต้องการความ
สงบ สะอาด เรียบร้อยและสำรวม อันเป็นเอกลักษณ์ของพุทธ
ศาสนา ฉะนั้นโปรดช่วยกันจรรโลงพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง
สืบไป ด้วยการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่อไปนี้อย่างเคร่งครัด...”

จนบรรทัดสุดท้ายเขียนว่า “บัณฑิตย่อมรับรู้ และปฏิบัติตาม”

คุณยายบอกว่า

“ยายเป็นคนวางกฎ วินัย ยายไม่รู้หนังสือ

แต่สร้างวัดให้เขาอยู่ วางแผน วางกฎวินัย

ไม่รู้ทำได้อย่างไร ข้างในมันสอน บุญเก่ายายคงเยอะ”

แล้วท่านก็ค่อย ๆ เดินกลับไปที่พัก

นี่คือภาพกิจวัตรบางส่วนบางตอนของคุณยายในวัย ๘๐ กว่าปี ท่านช่างขยันขันแข็ง เอาการเอางาน ไม่เคยนิ่งเฉยดูตาย หรือปล่อยเวลาว่างให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์เลย

สิ่งที่คุณยายทำนั้นมากมายนัก เมื่อเทียบกับวัยและ ลังธารของท่านซึ่งร่วงโรยไปทุกขณะ แต่ด้วยดวงใจอันกล้าแกร่ง ที่ไม่เคยเหี่ยวเฉาโรยราของท่าน ท่านจะทำอย่างเต็มที่และเต็ม กำลังที่ท่านจะทำได้ โดยไม่กลัวความลำบาก เหนื่อยยาก บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าต้องคอยถามท่านว่า “คุณยายเหนื่อยไหมคะ” คุณยายจะตอบด้วยคำพูดซ้ำ ๆ ทีละคำ ด้วยความหนักแน่น และชัดถ้อยชัดคำ อย่างไม่ยอมแพ้และไม่ยอมพังก้าว “เหนื่อย แต่ยายสู้” หรือไม่ก็คำตอบที่ว่า

“เหนื่อย แต่ยายอดทนเอา”

เป็นคำตอบสั้น ๆ แต่สะท้อนเข้าไปในใจของข้าพเจ้าอย่าง
ไม่รู้ลืม เพราะข้าพเจ้ารู้สึกว่ นี่คืคำตอบที่เปี่ยมไปด้วยความ
หมายอันยิ่งใหญ่ของ

คุณยาย ผู้มีคำว่า “ลั และอดทน”

แม้เวลาจะผ่านไปนานเท่าไร

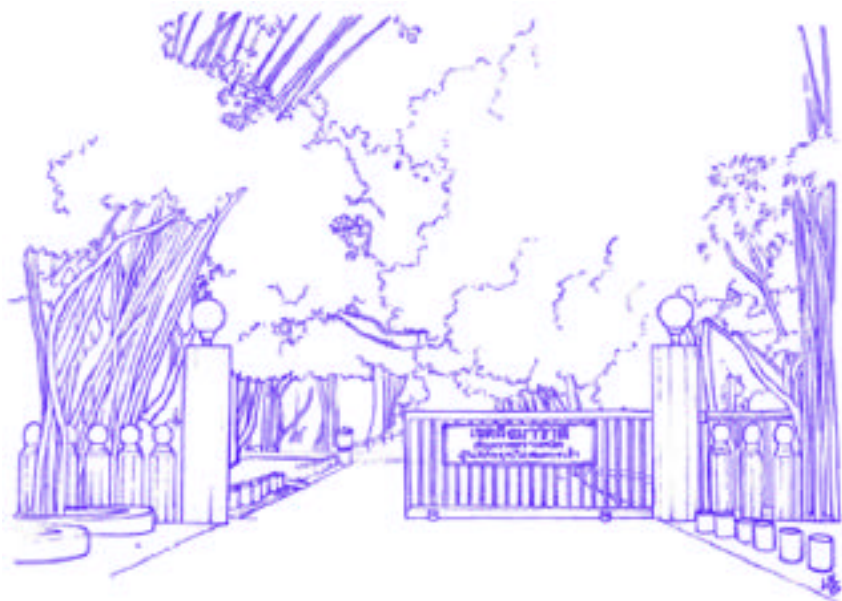
คำว่าลัและอดทนไม่เคยห่างหายไปจากใจของคุณยายเลย

คุณยายจึงเป็นสุดยอดแบบอย่าง

สุดยอดของวีรสตริยอดนักลั ผู้ทรหดอดทน

ที่อยู่ใใจของข้าพเจ้าเสมอมาและตลอดไป

ต้นไม้

ต้นทรงบาดาล ยายให้เขาเอามาปลูก”

คุณยายชี้ให้ข้าพเจ้าดูต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ริมน้ำ เป็นไม้พุ่มทรงใหญ่มีดอกสีเหลือง ข้าพเจ้าเพิ่งจะทราบว่า ต้นไม้ชนิดนี้ชื่อทรงบาดาล และในเวลาต่อมาข้าพเจ้าก็ได้รู้จักชื่อของต้นไม้ ต่าง ๆ อีกมากมาย

การที่ข้าพเจ้าได้เดินตามคุณยาย ทำให้ข้าพเจ้าทราบว่า ท่านรักต้นไม้และชอบปลูกต้นไม้ยิ่งนัก

วัดของคุณยายในแผ่นดินผืนแรก พื้นที่ ๑๙๖ ไร่ เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้มากมายหลากหลายชนิด ซึ่งดูเหมือนว่าคุณยายจะคุ้นเคยกับต้นไม้เหล่านี้เป็นอย่างดี

ตรงริมถนนหน้ากุฏิยายจะมีต้นแก้วปลูกเรียงรายอยู่ เป็น

ต้นแก้วที่ใหญ่มาก ประมาณว่าอายุของต้นแก้วคงเกือบเท่าอายุของวัด คุณยายมักจะบอกพี่อุดม (ปัจจุบันคือพระอุดม ยติสฺสโร) ว่า “อย่าไปแตะต้องตัดแต่งอะไรต้นแก้วเชียวนะ” เนื่องจากว่า หลวงพ่อท่านรักต้นไม้เช่นกัน ครั้นเวลาต้นแก้วออกผลสีแดง คุณยายก็จะบอก “เก็บเอาเม็ดมันไว้ให้ยายด้วย ยายจะเอาไปปลูก”

ตรงทางเดินเข้ากุฏิยายจะมีต้นไม้ใหญ่สูงชะลูดเรียงคู่กันอยู่ฝั่งละ ๒ ต้น ชื่อต้นแต้ว ตามปกติข้าพเจ้าจะไม่ค่อยได้แหงนมองดูต้นดูใบของมันเท่าใดนัก ต่อเมื่อช่วงฤดูออกดอกและดอกร่วงหล่นลงมาเต็มพื้นจึงได้แหงนหน้าขึ้นไปมองว่า ดอกนั้นมาจากไหน ถึงช่วงออกดอกผลิใบต้นแต้วจะสวย เวลาดอกร่วงพื้นที่บริเวณนั้นก็ปูด้วยดอกไม้เล็ก ๆ สีขาวอมชมพูม่วงเต็มไปหมด ต้นแต้วนี้คุณยายบอกว่า หลวงพ่อท่านเอามาปลูก

บริเวณรอบ ๆ กุฏิยาย จะมีพันธุ์ไม้หลายอย่าง ทั้งไม้หอมชนิดต่าง ๆ เช่น ลำตวน บุนนาค พิกุล มีขี้मारเวก มีต้นมะม่วงใหญ่อยู่หลังกุฏิ คุณยายบอกว่า “มะม่วงเจ้าคุณทิพย์ ยายเอามาปลูกไว้” ช่วงเวลาออกผลก็จะนำมาถวายพระหรือนำไปให้สาธุชนรับประทาน บางครั้งก่อนถึงเวลาที่จะมีคนมาเก็บผลมะม่วง ก็จะมีบางผลร่วงลงมากับพื้นด้วยฝีมือของกระรอกที่วิ่งซุกซน

อยู่ทั่วไป คุณยายมักจะบอกให้เก็บเอามารวม ๆ กันไว้ บางครั้ง
คุณยายก็บอกว่า “เดี๋ยวทำมาให้ยายกินด้วยนะ”

ข้าพเจ้าทราบดีว่า ท่านไม่ได้อยากลิ้มรสความอร่อยของ
มะม่วงนั้น แต่ท่านอยากลิ้มลองรสชาติแห่งความสำเร็จของ
ผลิตผลที่ท่านปลูกด้วยสองมือของท่านเอง มะม่วงลูกนั้นจึงเป็น
ผลผลิตที่น่าลิ้มลอง และเป็นผลผลิตที่มีรสชาติหอมหวานเสมอ
สำหรับผู้ที่ได้ลงมือปลูกด้วยตนเอง

มีต้นไม้อีกชนิดหนึ่งที่ข้าพเจ้าไม่นึกว่าจะได้พบในบริเวณ
หลังกุฏิคุณยาย ปกติคุณยายมักจะเดินดูบริเวณรอบ ๆ กุฏิ
นาน ๆ ครั้ง จึงจะเห็นท่านเดินลึกเข้าไปถึงริมน้ำ บ่ายวันหนึ่ง
ท่านชวนข้าพเจ้าเดินไปทางนั้น เหมือนท่านจะมีญาณหยั่งรู้ว่า
พืชพันธุ์ของท่านออกผลผลิตอีกชนิดหนึ่งแล้ว เนื่องจากเป็นเส้น
ทางที่ไม่ค่อยมีใครสัญจรไปมาบ่อยนัก ข้าพเจ้าจึงคอยดูพื้นทาง
เดินให้ท่านอย่างระมัดระวังเป็นพิเศษ พลันสายตาก็เลื้อยไป
เห็นมะตูม ๒ ลูก หล่นอยู่กับพื้นหญ้า ข้าพเจ้าเก็บขึ้น มา คุณ
ยายบอกว่า “มะตูมยายเอามาปลูกไว้เอง” กลับมาที่ห้องเลขหา
พร้อมมะตูม พี่อารีพันธุ์บอกว่า “เดี๋ยวเอาไปให้ที่ครัวเขาเผา
แล้วทูปให้แตกเอาลงต้ม รินเอาน้ำมะตูมมาให้คุณยายดื่ม”

เดินไปทางห้องเลขหา หน้าห้องเลขหา จะมีต้นต้นหยง

ปลูกเป็นแถวเรียงรายไปจนสุดถนนหน้ากุฏิหลวงพ่อตตชีโว ต้นต้นหยงเป็นต้นไม้ใหญ่ขนาดกลาง มีใบเล็ก ๆ ประกอบกันเป็นก้าน เวลาผลิใบใหม่ ๆ ดูนุ่มนวล สีเขียวสดใส ถึงเวลาใบร่วงก็ไม่ทำให้ใบรกรพื่นเหมือนไม้อื่น เพราะใบเล็กเป็นฝอยจนผสมกลมกลืนเข้ากันกับพื้นดินได้เป็นอย่างดี

ในช่วงนั้นหน้าห้องเลขานุการ ส่วนใหญ่เป็นดินยังไม่ได้ปูด้วยหินเหมือนปัจจุบันนี้ เมื่อดันหยงจากฝักที่ร่วงลงมา ไม่ทราบว่าจะใช้เวลาพักฟื้นในพื้นดินนานเท่าใด เมื่องอกออกมาจะเห็นต้นกล้าเล็ก ๆ โผล่พื้นดินขึ้นมาเสมอ พอต้นกล้าเขียวแข็งแรงสักหน่อยคุณยายมักจะบอกให้ขุดเอาไปใส่ถุงชำไว้ ข้างหลังห้องเลขานุการ จึงมีกลุ่มถุงต้นกล้าหลายถุงเรียงอยู่

คุณยายท่านมักจะเดินไปดูและบอกว่า “รดน้ำต้นไม้ให้ยายด้วยนะ” หรือไม่ก็ “เอ เราจะเอาต้นไม้พวกนี้ไปลงปลูกไว้ตรงไหนดี”

จากห้องเลขานุการ เดินผ่านศาลาตุลิต ด้านข้างศาลาจะมีกลุ่มต้นโมก ซึ่งมักจะออกดอกสีขาวเล็ก ๆ ดูน่ารัก มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ฝักอ่อนสีเขียวเข้มมีลักษณะคล้ายกรรไกร ฝักที่แก่จะเป็นสีน้ำตาล เมื่อปริแตกออกมาที่เมื่อดจะมีขนฟู ๆ ปลิวลอยไปตามลม เวลาคุณยายเดินผ่านต้นโมกบางครั้งก็จะเอามือไปจับ

หรือโน้มกิ่งลงมาดูใกล้ ๆ คุณยายจะเรียก ต้นโมก ว่า ต้นกรรไกร

ด้านตรงข้ามของถนนจะมีต้นพุทอยู่ ๒-๓ ต้น คุณยายให้พี่ประติษฐ์เอามาปลูกไว้ ช่วงที่เอามาปลูกใหม่ ๆ เวลาเดินผ่านคุณยายก็จะแะดูว่ามีใครรดน้ำหรือเปล่า ดอกพุทเป็นดอกไม้ชนิดหนึ่งที่คุณยายชอบ ที่กุฎิคุณยายตรงบริเวณก่อนจะขึ้นบันไดก็มีต้นพุทต้นใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง มีดอกเยอะ คุณยายมักจะเดินไปรอบ ๆ เพื่อชื่นชมกับดอกที่ออกใหม่

ที่ครัวยามาด้านแท้งค์น้ำ ข้างเจ้ายังจำต้นกล้วยที่คุณยายชี้ให้ข้างเจ้าดูเป็นกอแรกได้ดี แม้เวลาผ่านมาเป็น ๑๐ ปีแล้ว ปัจจุบันต้นกล้วยกอนั้นก็ยังอยู่ คุณยายบอกว่า “ยายชอบปลูกต้นกล้วย เวลามันออกลูกแล้วเอามากินได้ เมื่อตัดเครือออกแล้วตัดต้นเก่าทิ้ง ต้นใหม่ก็จะแตกหน่อขึ้นมาแทน”

อีกประการหนึ่ง ต้นกล้วยจะช่วยคลุมดินไว้ไม่ให้วัชพืชขึ้น คุณยายท่านจะมีภาษาของท่านว่า “ปลูกกล้วยไว้ปราบไถ่เปาะเป๊ะ” ไถ่เปาะเป๊ะของคุณยายคือต้นต้อยตึงนั่นเอง เวลาฝักมันโดนน้ำก็จะตึงเปาะเป๊ะ ๆ จะเห็นได้ว่าในบริเวณวัดเขตกำแพง ๑๙๖ ไร่ จะมีกล้วยกระจายอยู่ทั่วไป ไม่ว่าชอกมุมไหนที่พอจะเห็นที่ว่างคุณยายจะให้เอากล้วยไปลงปลูกไว้

พูดถึงต้นเปาะเป๊ะหรือพวกหญ้าวัชพืชทั้งหลาย ถ้าเห็น

ที่ใดท่านก็จะถอนทิ้งทันที แม้แต่ต้นไม้ที่เป็นเถาที่ขึ้นรกเลื้อยพันต้นไม้อื่น เช่น ต้นตำลึงถ้าไผ่ลอยอดเลื้อยพันผิดที่ไปพันต้นเข็มบ้าง ต้นแก้วบ้าง คุณยายก็ไม่เอาไว้ ท่านจะตรงดิ่งเข้าไปถอนทิ้งทันทีโดยไม่ลังเล แม้ท่านจะรับประกันแกงจิตตำลึงอยู่บ่อย ๆ ก็ตาม เวลาเดินตามท่าน ข้าพเจ้าจึงต้องคอยมองซ้ายแลขวาให้ดี จะได้ถอนต้นเหล่านี้ให้ทันก่อนที่ท่านจะต้องลงมือถอนเอง เพื่อที่จะได้ช่วยเขาแรงท่าน

ที่ริมโค้งน้ำข้างอาคารดาวดึงส์จะมีต้นมะยมยืนคู่กันอยู่ ๒ ต้น ท่านบอกว่า “ยายเอามาปลูกไว้” คงเป็นมะยมพันธุ์ดี เพราะมีรสเปรี้ยวเพียงเล็กน้อย ออกลูกเป็นพวงดกทุกปี มีอยู่ครั้งหนึ่งคุณยายเดินมาดูเห็นมีลูกดกเต็มไปหมด จึงให้เด็ก ๆ ที่ครัวมาช่วยกันเก็บ คุณยายท่านยืนดูเด็ก ๆ ช่วยกันเก็บด้วยความเบิกบาน บางคนเอาตะกร้อสอยเก็บบนต้น บางคนก็คอยเก็บลูกที่หล่นลงมาตามพื้นหญ้า บางคนก็คอยเอากะชอนช้อนลูกที่ตกลงไปในน้ำขึ้นมา รวม ๆ แล้วได้มะยมเป็นกระป๋อง คุณยายก็จะมอบหมายให้ “คุณเล็ก” เอากลับไปให้ครัว เพื่อแปรรูปมะยมในรูปแบบต่าง ๆ แจกจ่ายกันรับประทานต่อไป

บริเวณวัดพระธรรมกายมองไปทางไหนมีแต่ความร่มรื่นนี้ ต้นประดู่ยายปลูก ฝั่งโน้นติดกำแพงใกล้น้ำต้นกระถินณรงค์

หลังโบสถ์มีต้นกันเกราเวลาออกดอกส่งกลิ่นหอม และต้นอื่น ๆ อีกเยอะแยะมากมาย... เคยได้ฟังหลวงพี่วิชเชสโกท่านเทศน์ให้ฟัง ว่า กว่าจะเหลือเป็นต้นไม้ที่ขึ้นให้เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ ผ่านการปลูก แล้วปลูกอีกไม่รู้ว่ากี่รอบ บางต้นปลูกแล้วก็ตายเพราะดินเปรี้ยว บ้าง บางต้นปลูกแล้วก็โดนไถกลบทิ้งเพราะการก่อสร้างบ้าง แต่คุณยายก็ยังคงนำลูกศิษย์ลูกหาลงปลูกต้นไม้ครั้งแล้วครั้งเล่า อย่างไม่ย่อท้อหรือหมดกำลังใจ

ข้าพเจ้านึกในใจว่า บนพื้นที่แผ่นดินผืนแรก ๑๙๖ ไร่นี้ มี พื้นดินตรงไหนบ้างหนอที่คุณยายไม่เคยเหยียบย่างย่างเท้าไป มี ต้นไม้ต้นไหนบ้างหนอที่คุณยายไม่รู้จักคุ้นเคย

ต้นไม้ทั้งหลายเหล่านี้ปลูกด้วยหยาดเหงื่อ แรงกาย แรงใจ และด้วยความรัก โดยหวังว่าในวันข้างหน้าจะเติบโตใหญ่ แดกกิ่ง ก้านสาขาออกดอกผลให้ร่มเงาและความร่มเย็นแก่ผู้ที่ได้มาพัก พิงอาศัย

“จู้กรู้ รู้ ๆ ๆ “ เสียงนกเขาร้อง

คุณยายบอกว่า “วัดเราต้นไม้เยอะ นกกลามันยังได้มาอาศัย ถ้าอยู่ที่อื่นมาร้องจู้กรูอย่างนี้ ถูกเขาจับไปขายใส่กรงหมดแล้ว”

“...ยายเป็นเช่นโพธิพฤษฯ ให้ระลึกและพึ่งพา
ศิษย์ดั่งสกุณา ได้อาศัยได้บารมี”

คุณยายรับแขก

ตาม ปกติคุณยายท่านจะมารับแขกทุกวันอาทิตย์ในช่วงบ่าย ถ้าเป็นวันอาทิตย์ธรรมดาจะรับที่ห้องเล็กในครัวยามา ส่วนวันอาทิตย์ต้นเดือนคนเยอะจะรับที่ห้องโถงใหญ่ของครัวยามา และทุกวันเสาร์ที่ ๓ ของเดือน คุณยายจะนำนั่งสมาธิ คมบุญ ปล่อยปลาให้กลุ่มบุญแก้วที่ศาลาดุสิต

แขกที่เข้าไปกราบคุณยายจะมีทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่เด็กแบเบาะ ที่คุณพ่อคุณแม่อุ้มพามา

“คุณยายขา ช่วยตั้งชื่อให้ลูกหนูด้วยนะคะ”

“คุณยายขา ช่วยตัดผมไฟให้ลูกหนูด้วยคะ” ฯลฯ

ไปจนถึงผู้สูงอายุที่เดินไม่ไหว ลูกหลานต้องช่วยพยุงหรือพานั่งรถเข็นมา

ทุกคนที่มีโอกาสเข้ามากราบคุณยาย คงประทับใจในภาพที่คุณยายเดินตัวตรงก้าวเท้าเข้ามาในห้อง พร้อมด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสมีมิตรไมตรี ยกมือพนมทักทายกับทุกคนอย่างเป็นกันเอง ก่อนที่จะนั่งลงบนเก้าอี้ ข้างหน้าท่านจะมีโต๊ะสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเล็ก ความสูงประมาณหัวเข่าตั้งอยู่

คุณยายจะต้อนรับพูดคุยกับทุกคนด้วยความเมตตาเสมอ กันหมด โดยไม่ถือตน ไม่เลือกชั้นวรรณะ เพศ วัย คำพูดของคุณยายที่พูดคุยกับแขกนั้น ล้วนแสดงให้เห็นถึงดวงปัญญาอันสว่างไสวของท่าน เป็นคำพูดง่าย ๆ เป็นกันเอง เต็มไปด้วยความปรารถนาดี ให้กำลังใจและตรึงใจผู้ที่ได้เข้าไปกราบ ประดุจว่า คุณยายมองเห็นทุกท่านที่เข้ามากราบได้อย่างทะลุปรุโปร่ง

คุณยายมักจะแนะนำให้ทุกคนทำแต่ความดี ให้รักบุญกลัวบาป ท่านมักจะพูดเสมอว่า

“เกิดเป็นมนุษย์นี้ประเสริฐสุด ให้รู้จักทำบุญทำทาน คนเราตายไปแล้วเอาอะไรไปไม่ได้ เอาไปได้แต่บุญกับบาป ทำบุญก็แบกบุญเอาไป ทำบาปก็แบกบาปเอาไป คนเราตายไปแล้วไม่สูญ มีดวงบุญ ดวงบาป”

บางครั้งท่านก็ทักทายกับผู้มาใหม่ด้วยประโยคที่ชวนให้คิด

“...ดีแล้วที่รู้จักเข้าวัด ถ้าเราไม่เข้าวัดตอนนี้ ตอนตาย เขาก็ห้ามเข้าอยู่ดี จะเข้าตอนเป็นหรือตอนตาย”

คุณยายท่านจะเมตตากับเด็ก ๆ มาก บางครั้งเด็ก ๆ ตามคุณพ่อคุณแม่มาราบคุณยาย คุณยายก็จะจับมือจับแขนดึงตัวเข้ามาหาบ้าง จับแก้มบ้าง เอามือลูบหัว เสยผมหรือดึงหางจุกหางเปียเบา ๆ บ้างในบางครั้งด้วยความเอ็นดู พร้อมทั้งยิ้มเบิกบาน อารมณ์ดี คุณยายมักจะพูดกับเด็ก ๆ ว่า “อย่าชุนนะ เดี่ยวพ่อแม่จะเขี่ยนเอา”

บางคนคุณยายก็บอกว่า “ต้องเอามายกให้เป็นลูกยายจะได้เลี้ยงง่าย” คุณยายเล่าให้ฟังว่า “คนโบราณบอกว่าเด็กที่มีบุญมาเกิดพ่อแม่จะเลี้ยงยาก ต้องเอาไปยกให้เป็นลูกคนอื่น ยายก็เหมือนกัน ตอนเด็ก ๆ เลี้ยงยาก พ่อแม่ต้องเอาไปยกให้เป็นลูกคนอื่น”

เด็กบางคนพอคุณยายบอกว่า “เอามายกให้เป็นลูกยายนะ” ก็ร้องแฉะขึ้นมา คุณยายก็ยิ้มอย่างเมตตาและบอกกับเด็กว่า “ยกให้เป็นลูกยายเฉย ๆ แต่ฝากให้พ่อแม่เขาเลี้ยงไว้”

ครั้งมีเด็กรุ่นหนุ่ม ๆ มาราบคุณยาย คุณยายก็มักจะชอบถามว่า “เคยบวชกันแล้วหรือยัง?” เด็กหนุ่มบางคนก็ตอบว่า “เคยบวชธรรมทายาทมาแล้วครับ” บางคนก็ตอบว่า “ยังครับ”

คุณยายท่านก็เมตตาแนะนำว่า “เกิดเป็นผู้ชายต้องบวช ถ้าไม่บวชเขาเรียกว่าเป็นคนดิบ ไปบวชให้ได้พรรษารับผ้ากฐินก่อนแล้วค่อยสึก” จะมีเด็กหนุ่มกลุ่มหนึ่งชอบมากกราบคุณยายเป็นประจำ คุณยายก็มักจะถามเป็นประจำเช่นกัน

บางคนมากกราบคุณยาย พร้อมด้วยรูปภาพของพ่อแม่พี่น้องญาติสนิทมิตรสหายที่ตนเองรัก ซึ่งจากโลกไปด้วยสาเหตุนานาประการ เพื่อขออำนาจบุญบารมีของคุณยายช่วยคุ้มครองอุทิศให้บุคคลทั้งหลายเหล่านั้นได้ไปอยู่ในที่สบายไม่ต้องทนทุกข์

“คุณยายคะ พ่อหนูเสียชีวิตเมื่อวันเสาร์ที่แล้ว หนูเอารูปคุณพ่อมาขอให้คุณยายช่วยด้วยค่ะ”

บางท่านก็มาพร้อมด้วยรูปภาพขาวดำเก่าเก็บ เหมือนผ่านกาลเวลามามากหลายสิบฤดูกาล

“คุณยายครับ ผมเอารูปคุณพ่อมาขอให้คุณยายช่วยดู ไม่ทราบที่ท่านอยู่ที่ไหน สุขสบายดีหรือเปล่า ท่านเสียชีวิตไปนานแล้วตั้งแต่ผมยังเด็ก”

พร้อมทั้งส่งรูปภาพที่เขียนรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งหลายไว้ที่หลังภาพให้คุณยาย แล้วหันมาบอกกับพี่อารีพันธุ์ว่า มีรูปอยู่แผ่นเดียวจะขอคืนด้วย

อาทิตย์ถัดมาเขากลับมาหาคุณยายอีกครั้งพร้อมทั้งบอกชื่อนามสกุลเพื่อขอรับภาพคืน พี่อาร์พันท์ก็หยิบรูปภาพส่งให้คุณยาย คุณยายมองดูรูปภาพก่อนที่จะยื่นส่งให้แก่คุณนั้น พร้อมกับบอกว่ายายช่วยให้ไปอยู่ที่สบายแล้ว แล้วชายหนุ่มผู้นั้นก็กราบลาคุณยายไป

บางท่านมาพร้อมโฉนดที่ดินแผ่นใหญ่ที่ถ่ายเอกสารมาอีกที เขียนรายละเอียดต่าง ๆ ใส่ไว้ในโฉนดอย่างเรียบร้อยครบถ้วน พบโฉนดแผ่นใหญ่ใส่ในถาด มาถึงก็วางถาดไว้ที่โต๊ะคุณยาย แล้วก็พนมมือ “คุณยายตอนนี้ลูกเดือดร้อนเรื่องการเงิน มีที่ดินอยู่ผืนหนึ่งอยู่แถว... ขอบุญบารมีคุณยายช่วยให้มีคนมาซื้อ ให้ลูกขายที่ดินได้จะได้เอาเงินมาใช้หนี้ใช้สิน ทำบุญทำทาน” คุณยายก็รับมาพร้อมทั้งบอกว่า “แล้วยายจะช่วย”

ไม่นานต่อมาเขากลับมาหาคุณยายอีกครั้ง พร้อมทั้งของปัจจัยในถาด หน้าของนั้นเขียนว่า

เมื่อวันที่...ลูกมากราบขอบุญบารมีคุณยายให้ช่วยขายที่ได้ตอนนี้ขายที่ได้แล้ว ลูกและครอบครัว ขอกราบขอบพระคุณคุณยาย และนำปัจจัยมาร่วมทำบุญกุศลกับคุณยายจำนวน...

ด้วยความเคารพอย่างสูง

ลูก...

จากปากต่อปากของคนที่มาให้คุณยายช่วยแล้วสำเร็จ
เล่าต่อ ๆ กันไป ก็เลยมีคนเอาโฉนดที่ดินบ้าง เอาแผนที่บ้านบ้าง
ตึกแถวบ้าง มาให้คุณยายช่วยอยู่บ่อย ๆ ใครเอามาให้คุณยาย
ช่วย ท่านก็เมตตารับไว้ทุกคนและมักมีเหตุอัศจรรย์เกิดขึ้นกับผู้
ที่มาขออย่างคาดไม่ถึงอยู่เสมอ

บางคนมาราบคุณยายด้วยสีหน้ามีวิตกกังวล มีความ
ทุกข์ อย่างไม่รู้จะไปหาที่พึ่งที่ไหนแล้ว เข้ามาราบคุณยาย
พร้อมด้วยรูปภาพ

“คุณแม่หนูเป็นมะเร็ง คุณหมอบอกว่าเป็นขั้นสุดท้ายแล้ว”
คุณยายรับภาพขึ้นมาดู แล้วค่อย ๆ พูดว่า

“มะเร็งนี้ใครเป็นแล้วหายยากนะ ให้แม่เขาสวดมนต์ไหว้
พระ ทำบุญทำทาน จะได้เป็นบุญติดตัวไป ถ้าแม่เขาสวดไม่
ไหวเราก็กวดให้แม่เขาฟัง” พร้อมทั้งพูดให้กำลังใจผู้ที่เข้ามา
กราบว่า “ช่วยตอนเป็นไม่ได้ ช่วยตอนตายก็ได้”

คุณยายมักพูดอยู่เสมอว่า มะเร็งนี้ใครเป็นแล้วหายยาก
แล้วท่านก็จะพนมมือยกขึ้นอธิษฐานอยู่เสมอ ๆ ว่า “ไอ้โรคนี้
อย่าให้ข้าพเจ้าหรือใคร ๆ ได้พบเจอเลย ให้มันสูญหายไปจาก
โลก ตกขอบทะเลไปเลย”

บางคนมาหาคุณยายด้วยความเร่งรีบ “คุณยายคะ วันนี้คุณแม่จะผ่าตัดหัวใจ คุณแม่อายุเยอะแล้วเกรงว่าจะเป็นอันตรายหนูเลยมากราบเรียนคุณยาย ขอบุญบารมีคุณยายคุ้มครองให้แม่หนูปลอดภัยด้วยค่ะ”

คุณยายท่านตอบไปว่า “ให้แม่คุณนิกถึงแต่บุญกุศล มันมีหยาบกับละเอียด พวกหมอก็รักษาแบบหยาบที่เราเห็นกันอยู่ (คือการรักษาด้วยยาหรือเครื่องมือทางการแพทย์ทั้งหลาย) ต้องมีส่วนละเอียดช่วยด้วย คือ บุญกุศลที่เราได้ทำมา ให้แม่คุณนิกถึงบุญ แล้วยายจะช่วย”

แล้วแขกผู้นั้นก็กราบลาคุณยาย เพื่อที่จะรีบไปเฝ้าคุณแม่ที่โรงพยาบาลต่อ

บางคนถูกคนใกล้ชิดโกงมา ไม่ทราบจะทำอย่างไรจึงจะได้เงินคืน ก็มาหาคุณยาย กราบขอให้คุณยายช่วย คุณยายท่านก็รับฟังและให้คำพูดที่เป็นข้อคิด ข้อเตือนใจ ด้วยประโยคสั้น ๆ แต่เก็บไว้ใช้ได้ตลอดว่า “เชื่อก็เชื่อได้ แต่อย่าเพ็งไว้ใจ”

แขกบางท่านก็มาแลกเปลี่ยนเหื่อความคาดหวังแต่ไม่เกินความจริง มีสุภาพสตรีท่านหนึ่งดูจากหน้าตาคาดว่าอายุประมาณ ๔๐ กว่าปี ทำทางเป็นคนโฉ่งฉ่าง พูดจาฉะฉานเข้ามากราบคุณยาย สตรีผู้นั้นเล่าให้คุณยายฟังว่า “เมื่อก่อนดิฉันปวด

หลัง ไปหาหมอมาทัว ใครเชื่อว่าที่ไหนดีก็ไปมาหมด แต่ก็ยังไม่หายปวดหลังสักทีจนได้มากราบคุณยาย มาคราวที่แล้วคุณยายเอามือลูบหลังให้ พอดิฉันกลับบ้านไปแล้วหายปวดหลังเลย มาคราวนี้อายากจะขอให้คุณยายช่วยนวดที่ไหล่ที่แขนให้อีก”

คุณยายท่านก็หัวเราะเล็กน้อยและตอบแขกผู้นั้นไปว่า “ยายนวดไม่เป็น” โดยไม่ฟังเสียงสตรีท่านนั้นก็กระเถิบตัวหลบโต๊ะตัวเตี้ย ๆ ที่ตั้งอยู่หน้าคุณยาย อ้อมไปด้านข้างเข้ามาหาคุณยายใกล้ ๆ แล้วก็พูดว่า “คุณยายช่วยจับ ๆ ให้อีกได้ค่ะ” พร้อม ๆ กับกุกิกุจอ หันหลังในท่าเตรียมพร้อมให้คุณยายนวดให้เต็มที่ มือก็ยังพนมไว้ หน้าก็หันไปทางแขกผู้อื่นซึ่งรอกราบคุณยายอยู่ คุณยายท่านก็เมตตาหัวเราะน้อย ๆ แล้วเอื้อมมือไปบีบเบา ๆ ที่หัวไหล่ของสตรีผู้นั้นแล้วก็พูดว่า “เอ้า! ขอให้หาย” เขาก็ปิดกราบขอบพระคุณ แล้วยืมหน้าบานเดินออกจากห้องไป

ข้าพเจ้านึกขำในกิริยาทำทางที่เอาจริงเอาจังของสตรีท่านนั้นที่เข้ามากราบคุณยาย แต่สิ่งที่เขาพูดนั้นไม่เกินจริงเลย มือของคุณยายมีพลังมากมายมหาศาล ทั้งพลังภายนอกและพลังภายใน ผู้ใดที่เคยประสบด้วยตัวเองจะสัมผัสถึงพลังอันนี้ได้ดีแค่เพียงคุณยายจับมือหรือลูบหัวเบา ๆ พลังแห่งความชุ่มเย็น ความเป็นสิริมงคลก็แผ่ไปทุกชุมชนทุกส่วนของร่างกาย

แขกที่มากราบคุณยายมีสารพัด ทุกประเภท ทุกรูปแบบ คุณยายท่านก็พูดคุยได้กับคนทุกประเภท ทุกรูปแบบ โดยที่ทุกคนจะสัมผัสได้ถึงความรักที่จริงใจ ความเมตตา ปรารถนาดีที่ท่านมีต่อทุกคนโดยเสมอมา เขาจะกลับไปพร้อมกับความหวังและกำลังใจ ด้วยความคิดที่ว่าบุญท่านนั้นเป็นที่พึ่งของเรา เพราะคุณยายท่านจะสอนให้คิดถึงแต่บุญกุศลและสิ่งที่ดีงาม ทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยอำนาจของบุญกุศล ท่านมักจะให้พรเสมอ ๆ ว่า “คิดปรารถนาสิ่งใดก็ขอให้สำเร็จทุกประการ ด้วยอำนาจแห่งบุญกุศล”

ประมาณว่าแขกที่มากราบคุณยาย ส่วนใหญ่จะมากราบขอพร ขอบุญบารมี ให้คุณยายช่วยเป็นส่วนใหญ่ อีกส่วนหนึ่งก็เป็นพวกที่มากราบขอบคุณคุณยายที่ช่วยให้สมปรารถนาในสิ่งที่ขอและทำให้เขามีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข และแขกอีกส่วนหนึ่ง คือ คนที่มากราบคุณยายเป็นประจำแทบทุกอาทิตย์ เอาโน่นเอานี้มาถวายบ้าง บางคนไม่มีเรื่องอะไรก็ขอให้ได้มากราบมาเห็นหน้าคุณยาย บางท่านกราบคุณยายเสร็จแล้วก็ยังไม่กลับถอยไปนั่งอยู่หลังห้อง นั่งเฝ้าฟังคุณยายคุยกับแขกจนหมดห้องแล้วจึงกลับอย่างนี้ก็มี

ช่วงอาทิตย์หลังงานกฐินผ้าป่า คุณยายท่านก็จะแจก

ลืดอกเกตุรูปคุณยายให้แก่ผู้ที่ร่วมทำบุญกฐินผ้าป่า ที่นำบัตรมา
รับ คุณยายจะหยิบ “ลืดอกเกตุยาย” วางใส่มือผู้รับและมักจะพูด
กับผู้นั้นว่า “เอายายไปอยู่ด้วยนะ” ผู้ใดที่เอายายไปอยู่ด้วย (ที่ใจ)
เสมอ ๆ ก็มักจะพบกับอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ของลืดอกเกตุยาย
อยู่เสมอ

คุณยายจะรับแขกด้วยความยิ้มแย้มสดชื่นเบิกบานแจ่มใส
ไม่ว่าอากาศจะร้อนเพียงใด โดยเฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือนจะมี
คนมากราบคุณยายเยอะแยะมากมาย ต่างคนก็นั่งร่มล้อมรอ
กราบคุณยายแน่นห้องเต็มไปหมด ข้าง ๆ ที่นั่งคุณยายแม้มี
พัดลมตัวเล็ก ๆ เปิดให้ลมพัดผ่านระบายอากาศ แต่ก็ไม่ช่วยทำให้
คุณยายคลายร้อน

กระดาดชชชชแผ่นแล้วแผ่นเล่าที่ข้าพเจ้าส่งให้พี่อารีพันธุ์
เพื่อซับเหงื่อที่ซึมออกมาอย่างไม่ขาดสาย ตามหน้าผากและ
ข้างหูให้คุณยาย

ถ้วยยาหอมที่ซิงเสร็จแล้ว ถูกนำมาตั้งไว้ข้าง ๆ เพื่อรอ
จังหวะให้พี่อารีพันธุ์เอาให้คุณยายดื่ม บางครั้งตั้งไว้จนยาเย็น
ต้องไปซิงเปลี่ยนแก้วใหม่มา

แต่คุณยายก็ยังรับแขก ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส ด้วยความ

ยินดีในหน้าที่นี้ยิ่งนัก...หน้าที่ของการเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้นำบุญ และเป็นเพื่อนาบุญให้แก่ทุก ๆ คน

จนเมื่อแขกคนสุดท้ายเดินออกไป คุณยายจึงลุกขึ้น เดินออกจากห้องไปพร้อมพี่อาร์พันธุ์ ก่อนที่จะออกจากประตูไป คุณยายไม่ลืมที่จะหันหลังกลับมาบอกข้าพเจ้าซึ่งกำลังเก็บข้าวของดูความเรียบร้อยของห้องอยู่ว่า “อย่าลืมปิดไฟและดึงปลั๊กพดลมออกด้วยนะ” คุณยายท่านจะประหยัดและละเอียดรอบคอบในการใช้สิ่งของอย่างนี้เสมอ

ข้าพเจ้ายังจำได้ มีหลายครั้งที่ภาพของคุณยายในวัย ๘๐ กว่า จะย่างเข้า ๙๐ ก่อนที่จะออกไปรับแขก หรือหลังจากรับแขก ท่านต้องฉันทยาหอมและนอนอยู่บนเตียง เพราะหน้ามีดมีนศิระะแต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับท่านเลย ด้วยความเป็นนักสู้ผู้ทรหดอดทน ด้วยความที่เป็นผู้ทำอะไรก็ทำอย่างสม่ำเสมอ ถ้าไม่มีเหตุสุดวิสัยจริง ๆ ท่านจะลงรับแขกเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ ท่านมักถามด้วยความเมตตาว่า “เขามาคอยยาวนานแล้วหรือยัง” “ไม่ยากให้คนที่ตั้งใจมากกราบยายผิตห้วงกลับไป ลงไปให้เขาเห็นสักหน่อยก็ยังดี”

นอกจากคุณยายจะรับแขกในวันอาทิตย์แล้ว ในวันธรรมดา ก็มักมีคนมากกราบคุณยาย บางคนมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ

บางคนมีเรื่องปัจจุบันทันด่วนต้องรีบมาก่อนวันอาทิตย์ ส่วนใหญ่จะมาดักกรอ เวลาคุณยายท่านเดินออกมาจากที่พักเพื่อไปตรวจครั้วหรือไปที่ไหนก็จะตรงเข้ามากราบ ถ้าคุณยายพบ ท่านก็จะเมตตาพูดคุยและช่วยเหลือทุกคนไป

ครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน ขณะที่คุณยายจะเดินข้ามฝั่งจากกุฏิกลับมาที่ห้องเลขฯ มีน้องผู้หญิงคนหนึ่ง อายุคงประมาณ ๒๐ ปีต้น ๆ ไม่ทราบว่ามีมาจากทางไหน เดินตรงดิ่งเข้ามาหาคุณยาย

คุณยายถามซ้ำ ๆ ว่า “มีอะไร” น้องคนนั้นตอบคุณยายด้วยคำถามว่า “คุณยายว่างหรือเปล่าคะ อยากขอเชิญคุณยายไปคุยทางโน้น (ศาลาดุสิต)” พร้อมทั้งทำตาแดง ๆ เนื่องจากคุณยายไม่ค่อยสบายเป็นหวัดยังไม่หายดี ข้าพเจ้าจึงรีบเข้าไปกระซิบบอกน้องผู้นั้นไปว่า คุณยายไม่ค่อยสบาย คงไม่สะดวกที่จะไปขอให้คุยสั้น ๆ ตรงนี้ก็แล้วกัน

แต่คุณยายซึ่งท่านมีปกตินิสัยเป็นผู้ที่มีเมตตาสงสารแก่ทุกคนอยู่แล้ว จึงเดินไปที่ศาลาดุสิตเพื่อนั่งรับฟังเรื่องราวจากน้องผู้นั้น ข้าพเจ้าอดเป็นห่วงสุขภาพท่านไม่ได้ ได้แต่นึกในใจว่า คุณยายท่านคงออกมาโปรดน้องคนนี่ที่เขามีความทุกข์ขอยากจะมาพึ่งคุณยาย น้องผู้หญิงคนนั้นมีปัญหาครอบครัว อยู่ใน

ครอบครัวที่แตกแยกต้องอยู่กับแม่เลี้ยง เล่าเรื่องให้คุณยายฟัง
ไป ร้องไห้ไป

คุณยายท่านก็นั่งรับฟังนานพอสมควร และได้เมตตา
เตือนสติ ให้กำลังใจว่า “การได้เกิดเป็นคนหนึ่งของยาก ที่เป็น
อย่างนี้เพราะเป็นกรรมเก่า เป็นผลเนื่องมาจากอดีตที่เราทำมา
เพราะฉะนั้นเราต้องอดทนทำความดีเรื่อยไป อดทนไปเถอะอีก
ไม่กี่ปีก็ตายแล้ว”

น้องผู้นั้นยังเล่าให้คุณยายฟังอีกว่า เคยมีแม่ชีมาคุยให้และ
บอกว่าเมื่อชาติก่อนเขาเคยเกิดเป็นลิง

คุณยายรีบบอกว่า “อันนั้นไม่สำคัญ ชาติก่อนเราเกิด
เป็นอะไรไม่สำคัญ ที่สำคัญตอนนี้เราเกิดมาเป็นคน ให้เร่งทำ
ความดีจะได้เป็นบุญกุศลติดตัวไป ให้รีบ ๆ เรียงให้จบแล้วหา
งานทำจะได้มีเงินเดือนไม่ต้องไปพึ่งคนอื่นเขา ยายหนึ่งล้อตัว
เดียวก็ไม่ได้แต่ได้มาสร้างวัดให้เขาอยู่ ยายลุ่มมาตลอด กว่าจะได้
ไปอยู่วัดปากน้ำต้องไปทำงานอยู่ที่บ้านเขา ทำทุกอย่าง กวาดบ้าน
ถูบ้าน ริดผ้าของคนนั้นคนนี้ ยายไม่ท้อเลย เกิดเป็นคนมันต้อง
อดทน ใครจะพูดจะว่าอะไรก็อดทนเอา”

คุณยายท่านทั้งปอบ ทั้งให้กำลังใจ และชี้ทางสว่างแก่
น้องผู้นั้น แล้วน้องคนนั้นก็ลากลับไป ข้าพเจ้าไม่ทราบว่า ปัจจุบัน

น้องคนนี้มีชีวิตเป็นอยู่อย่างไร แต่ข้าพเจ้ามั่นใจว่า ถ้าน้องคนนั้น
ได้ประพฤติปฏิบัติตามที่คุณยายชี้แนะ น้องคนนั้นจะประสบความสำเร็จ
ฝ่าฟันเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ของชีวิตไปได้อย่างแน่นอน

แม้ว่าคุณยายจะไม่ค่อยสบาย

แต่ท่านไม่ได้กังวลใจกับเรื่องความเจ็บป่วย

มากไปกว่าเรื่องที่ว่า

ทำอะไรจึงจะช่วยเหลือผู้คน

ที่มาขอพึ่งให้พ้นทุกข์ได้

ความเมตตาของคุณยายนี้

ยิ่งใหญ่สุดที่จะประมาณ

มิให้โดยถ้วนทั่วแก่ทุกคน

โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ

ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เศรษฐี หรือยาก

เมื่อได้มาพบท่านแล้วจะได้รับความเมตตาจากท่าน

โดยถ้วนหน้าเสมอกัน...

สมดังชื่อคุณยายจันทร์

ดวงจันทร์วันเพ็ญ...

สาดแสงเหลืองนวลเย็นตาเย็นใจแก่ทุกคนที่ได้พบเห็น

ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็น พระราชา

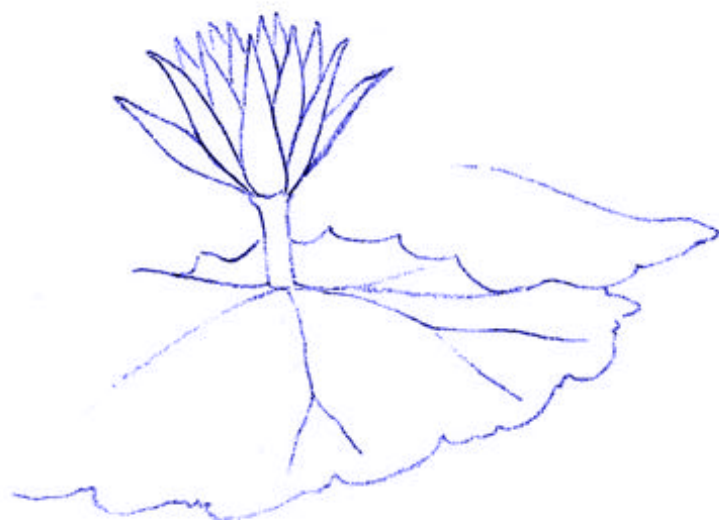
คหบดี คนสามัญธรรมดา ยาจก หรือขอทาน

ก็มีสิทธิได้ยลแสงอร่ามเหลืองนวลลงดงามแห่งดวงจันทร์

โดยถ้วนทั่วเสมอกัน...

ถ้าเขาผู้นั้นต้องการ

ปรณิรมิตวสวัตดี

โดย

สวรรณค์ทั้ง ๖ ชั้น ได้นำมาตั้งเป็นชื่ออาคารต่าง ๆ ภายในวัด ตั้งแต่อาคารจาทุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามาดุสิต นิมมานรดี รวมทั้งอาคารปรณิรมิตวสวัตดี ซึ่งเป็นชื่อของสวรรณค์ชั้นที่ ๖ ไม่ค่อยจะมีใครรู้จักและเรียกชื่อนี้เหมือนอาคารอื่นๆ อาจเป็นเพราะเป็นชื่อที่เรียกยาก และป้ายชื่อถูกบดบังด้วยหมู่แมงไม้ แต่ทุกคนจะรู้จักและเรียกชื่ออาคารนี้จนติดปากว่า “กุฏิคุณยาย”

กุฏิคุณยายจะตั้งอยู่เป็นหลังแรกในเขตสังฆาวาส อยู่ใกล้โรงทานหรือครัว เดินไปมาได้สะดวก ถ้าดูตามพื้นที่ในเขตแผ่นดินผืนแรกของวัด กุฏิคุณยายผู้เป็นศูนย์รวมใจของทุกคนในเขตบุญสถานแห่งนี้ จะตั้งอยู่ประมาณจุดกึ่งกลางของพื้นที่พอดี ห้อมล้อมไปด้วยต้นไม้ใหญ่เล็ก และพรรณไม้หอมนานาชนิด เช่น

แก้ว พิกุล ลำดวน การเวก ฯลฯ ไม่มีรั้วหรือขอบเขตอาณาบริเวณ มีแต่เพียงแผ่นป้ายที่วางกันไว้ ตรงทางเดินเข้ากุฏิว่า “ห้ามเข้าภายในบริเวณกุฏิ”

ลักษณะของกุฏิจะเป็นกุฏิชั้นเดียว รูปทรงเรียบง่าย มีใต้ถุนเตี้ย ๆ มีบันได ๒ ชั้น เป็นบันไดลอยที่ไม่มีเสาค้ำถึงพื้น สร้างด้วยความมั่นคงแข็งแรง ที่มุมบนผนังตรงประตูเข้ากุฏิ จะมีแผ่นป้ายเขียนติดไว้ว่า

ถนัด และโมลี คอมนตร์

สร้างอุทิศให้

พระยาพิพากษาลัตยาธิปัตย์

พ.ศ. ๒๕๑๘

ช่วงที่ข้าพเจ้าเริ่มไปช่วยงานที่อารีพันธุ์ คุณยายจะพักอยู่ที่กุฏิเฉพาะช่วงกลางวัน ส่วนช่วงกลางคืน ท่านจะมาพักอยู่ที่ห้องข้างล่างที่อยู่ตรงข้ามกุฏิ ซึ่งมักจะเรียกกันว่า “ห้องเลขาฯ” ข้าพเจ้าจะมาช่วยรับบุญในช่วงพลัดกลางคืน ทำหน้าที่อุปฐากรับใช้ท่านอยู่ที่ห้องเลขาฯ นี้

ระหว่างที่พักอยู่ที่ห้องเลขาฯ คุณยายท่านมักชอบเดินไปดูความเรียบร้อยที่กุฏิอยู่เสมอ ๆ ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาสเดินตาม

ท่านเข้าไปในเขตบริเวณกุฏิด้วย ก่อนหน้านั้นข้าพเจ้าเคยแต่เดินผ่านกุฏิคุณยาย ความรู้สึกที่มีต่อคำว่า “กุฏิคุณยาย” เมื่อได้ยินหรือในทุกครั้งที่ได้เดินผ่าน จะรู้สึกว่าสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พักอาศัย เป็นที่นั่งสมาธิเจริญภาวนาของบุคคลผู้เป็นครูบาอาจารย์ ผู้มีธรรมะสูง ไม่ว่าจะเป็นดวงแก้ว ล้อคเกต หรืออะไรทั้งหลาย ที่เอาขึ้นไปไว้บนกุฏิคุณยายแล้ว จะถือว่าเป็นสิริมงคลและเป็นของศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ดังจะเห็นได้จากอานุภาพทั้งหลายที่บุคคลเหล่านั้นได้ประสบ และนำมาเล่าสู่กันฟัง

ด้านหลังของกุฏิ จะมีมุมตั้งเก้าอี้ให้คุณยายนั่งพัก เป็นเก้าอี้หวายตัวเก่า ๆ ที่เมื่อนั่งลงไปก็จะมองเห็นวิวทิวทัศน์ทางฝั่งน้ำพอดี

เวลาคุณยายขึ้นไปดูความเรียบร้อยบนกุฏิ เมื่อส่งคุณยายขึ้นบนกุฏิแล้ว ข้าพเจ้ามักจะมายืนรอท่านอยู่ข้างล่าง ไม่ได้เข้าไปข้างในด้วย บางครั้งก็ได้ยินเสียงท่านพูดคุยด้วยดังผ่านออกมา บางครั้งเห็นขึ้นไปแล้วเงียบไปนาน ข้าพเจ้าก็จะส่งเสียงถามท่าน “คุณยายทำอะไรอยู่คะ” บางครั้งคุณยายก็เรียกให้ขึ้นไปช่วยหาสิ่งของ ข้าพเจ้าก็ได้แต่บ่ายเบี่ยงและชักชวนท่านลงมา คิดเอาเองว่า เรายังเป็นเด็ก เพิ่งมาใหม่ และบนกุฏิคุณยายเป็นสถานที่สำคัญ คงยังไม่ถึงเวลาที่เราคควรจะขึ้นไป คุณยายท่าน

เดินออกมาพร้อมกับคำพูดบางประโยค เหมือนกับรู้และหยั่ง
เข้าไปในใจของข้าพเจ้าได้อย่างทะลุปรุโปร่ง ทำให้ข้าพเจ้าปิติใจ
และยิ่งเพิ่มความเคารพรัก และเลื่อมใสศรัทธาในตัวท่านมากยิ่งขึ้น

จนกระทั่งวันหนึ่ง ข้าพเจ้าก็มีโอกาสขึ้นไปบนกุฏิ จำได้
ว่าวันนั้นพี่อารีพันธุ์ไม่ค่อยสบาย ปวดท้องจนลุกไม่ไหว ตาม
ปกติพี่อารีพันธุ์จะเป็นผู้รับบุญอุปัฏฐากคุณยายช่วงกลางคืน
วันนั้นจึงให้ข้าพเจ้าไปช่วยรับบุญช่วงกลางคืนด้วย พี่อารีพันธุ์
นัดเวลาให้ข้าพเจ้าขึ้นไปบนกุฏิตอน ๓ หุ่

พอถึงเวลา ๓ หุ่ ข้าพเจ้าก็ขึ้นไปบนกุฏิ อุดตื้นตันจน
หัวใจขยายพองโตไม่ได้ ข้าพเจ้าพยายามเอาใจจดจ่อศูนย์ไว้ตลอด
ตั้งแต่ก้าวขึ้นบันไดกุฏิ ที่ระเบียงหน้ากุฏิมีไฟดวงเล็ก ๆ เปิดไว้
พอให้มองเห็นทาง แต่พอเปิดประตูเข้าไปในกุฏิ ไม่มีไฟดวงไหน
เปิดได้เลย มีแต่แสงสลัว ๆ จากไฟตามถนนที่ส่องลอดเข้ามา
ตามช่องหน้าต่าง ที่เปิดแง้มไว้นิด ๆ บรรยากาศดูเงียบสงบ
ข้าพเจ้าจึงต้องเดินและทำอะไรด้วยความระมัดระวังเป็นที่สุด
เพราะเกรงว่าจะส่งเสียงดังรบกวนคุณยาย คุณยายท่านนอน
หลับตาอยู่บนเตียงแล้ว

ห้องนอนของคุณยายเป็นห้องเล็ก ๆ มีเตียงตั้งอยู่ ข้าง
ผนังห้องมีชั้นวางของเล็ก ๆ เหลือพื้นที่อีกเล็กน้อยทางด้านข้าง

และปลายเตียง สำหรับพอให้เป็นทางเดิน

สำหรับผู้สูงอายุแล้ว การใช้เตียงจะสะดวกแก่การนอน และลูกนั่งมากกว่าการนอนกับพื้น เตียงของคุณยายเป็นเตียงแบบเรียบง่าย เกลี้ยง ๆ เป็นแผ่นกระดานไม้อัดหนา ๆ แผ่นใหญ่ แผ่นเดียว ประกอบวางอยู่บนโครงเหล็กสแตนเลสส์มี ๔ ขา ความสูงของเตียงอยู่ในระดับที่เมื่อคุณยายนั่งและวางเท้าลงเท้าจะเหยียบพื้นพอดี

ที่นอนของคุณยายเป็นที่นอนบาง ๆ มีแผ่นรองนอนสีขาวปูทับอีกที ที่หัวเตียงข้างหมอนคุณยายจะมีพัดที่ทำจากไม้ไผ่จักสาน และไฟฉายวางอยู่ ไม่มีเครื่องปรับอากาศ หรือเครื่องทำความเย็นใด ๆ

ข้าพเจ้าเลือกหาหมอนอนที่พอจะได้ยินเสียงเวลาท่านลุกขึ้นมา เป็นบรรยากาศที่แปลกใหม่สำหรับข้าพเจ้า บรรยากาศช่างเงียบสงัด สงบ ชวนให้ข้าพเจ้าสำรวมระวัง และเอาใจจดจูนยั้วติตลอดเวลา ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันหลับ แต่ขณะเดียวกันข้าพเจ้าก็ได้ยินเสียงทุกครั้งที่คุณยายลุกขึ้นมา โดยไม่ต้องมีใครปลุกเรียก

ในช่วงกลางคืน ปกติคุณยายท่านจะลุกขึ้นมาเข้าห้องน้ำหลายครั้ง เวลาที่คุณยายลุกขึ้นมาเข้าห้องน้ำ ด้วยความที่ท่าน

เป็นผู้ที่เกรงใจผู้อื่นอยู่เสมอ ท่านจะลูกของท่านเอง โดยไม่ปลุกเรียกใคร เป็นหน้าที่ของพวกเราที่ต้องหิว พอได้ยินเสียงคุณยายขยับพลิกตัวจะลุกขึ้น เราต้องรีบลุกขึ้นมาก่อนที่ท่านจะลุกเดินไปเอง

ครั้งแรกของการมารับบุญช่วงกลางคืน ข้าพเจ้าไม่ได้นำอุปกรณ์สำคัญในการทำหน้าที่คือไฟฉายมา เนื่องจากคุณยายไม่ชอบให้เปิดไฟโดยไม่จำเป็น ไฟฉายจึงเป็นอุปกรณ์ที่ต้องใช้อยู่เสมอในช่วงเวลากลางคืน พี่อาร์พัณธ์ซึ่งนอนป่วยอยู่ที่พื้นข้าง ๆ เติงคุณยาย จะมีไฟฉายอยู่ที่ข้างตัวเช่นเดียวกัน เวลาที่คุณยายลุก พี่อาร์พัณธ์จะช่วยเปิดไฟฉาย วางแนบพื้นส่องทางเดินให้คุณยาย

คุณยายท่านยังแข็งแรง ลูกเห็นเดินเองได้สะดวก ข้าพเจ้าจึงได้แต่เดินตามท่านทุกฝีก้าวในระยะที่พร้อมจะคว้าจับท่านได้ ทุกเมื่อด้วยความมีสติและระมัดระวัง คอยดูพื้นที่ทางเดินให้ท่าน ไม่ให้ไปสะดุดหรือชนอะไร

ในตอนกลางคืน คุณยายจะสวมหมวกอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่คุ้นตา เป็นหมวกไหมพรม ถักเป็นตาข่ายใหญ่ ๆ บาง ๆ สวมไว้เพื่อไม่ให้ศีรษะเย็นเกินไป เป็นภาพแปลกใหม่สำหรับข้าพเจ้า ใบหน้าท่านดูสงบนิ่ง น่าเกรงขาม ในความรู้สึกของข้าพเจ้า ดู

เหมือนว่าท่านกำลังอยู่กับงานละเอียดตลอดเวลา ท่านจะทำอะไรทุกอย่างด้วยความแน่วแน่ มีสติระมัดระวัง ไม่มีเสียงดัง บรรยาการรอบ ๆ ดูเงียบสนิท

ข้าพเจ้าพยายามเอาใจจดจ่ออยู่ไว้ตลอดเวลา ไม่ใช่เพราะกลัวว่าท่านจะรู้ว่าข้าพเจ้าคิดอะไร แต่เพราะเกรงว่าจะทำอะไรให้เป็นที่รำคาญหรือไม่ถูกใจท่าน การที่เอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลาทำให้ข้าพเจ้ามีสติ เกิดความสำรวมระวัง และรู้จักขังลังเกต ทำให้เกิดความมั่นใจ รู้จังหวะและขั้นตอนในสิ่งที่จะต้องทำ สิ่งที่จะต้องจะพูด

จากเตียงนอนของคุณยาย เดินมาไม่ถึงก้าวก็ถึงห้องน้ำ ข้าพเจ้าจะเปิดสวิตช์ไฟที่หน้าห้องน้ำให้ท่าน ท่านจะดักน้ำราดล้างและทำอะไรด้วยตัวเองทุกอย่าง ข้าพเจ้าอยากจะช่วยดักน้ำราดล้างให้ท่าน แต่ท่านก็ทำเองทุกครั้งไป และทุกครั้งที่เสร็จจากการเข้าห้องน้ำ คุณยายท่านจะเดินไปที่ชิงค่าน้ำที่อยู่ข้าง ๆ หยิบแก้วสแตนเลสใบเล็ก ๆ มีหูจับ ดูจากสภาพแก้วใบนี้คงผ่านการใช้งานมาเป็นเวลานานแล้ว คุณยายจะรองน้ำจากก๊อกกลั้วปาก ๒-๓ ครั้งแล้วบ้วนน้ำลง ก่อนที่จะเดินไปที่เตียงนอน

เมื่อท่านเอนหลังลงนอนแล้ว ไม่ว่าจะหลับแล้วหรือยังไม่หลับ ท่านจะนอนนิ่ง ๆ ไม่มีการพลิกขยับตัวไปมา มีแต่มือขวา

เท่านั้นที่พอจะสังเกตเห็นการเคลื่อนไหว เวลาที่ท่านยังนอนไม่หลับท่านมักจะวางมือข้างขวาไว้ตรงท้อง ข้าพเจ้าประมาณว่าน่าจะเป็นแถวศูนย์กลางกาย บางครั้งจะเห็นนิ้วของท่านขยับไปวนมาบริเวณนั้น เหมือนกำลังนอนนึกตรึกอะไรอยู่ บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าเห็นท่านทำปากขมุขมิบเหมือนกำลังพูดอะไรอยู่ ข้าพเจ้าพยายามมองดูที่ปาก และเงี่ยหูฟังว่าคุณยายพูดอะไร แต่ข้าพเจ้าไม่ได้ยินเสียงนั้นเลย

คุณยายพูดอะไรอยู่ และพูดอยู่กับใครหนอ ?

การมารับบุญช่วงกลางคืนในวันแรกของข้าพเจ้าผ่านไป ด้วยดี คุณยายลุกขึ้นมาเข้าห้องน้ำประมาณ ๓ - ๔ ครั้ง ในเวลาต่อมาข้าพเจ้าก็มีโอกาสมารับบุญในตอนกลางคืนอีก จากนั้น ๆ ครั้งก็เป็นบ่อยครั้งขึ้น บางครั้งข้าพเจ้าได้มารับบุญก่อนช่วงที่คุณยายจะนอน จึงทำให้ข้าพเจ้าได้เห็นและสัมผัสถึงความเมตตาอันยิ่งใหญ่ของคุณยายที่ท่านมีให้กับทุก ๆ คน...เป็นความเมตตาอันยิ่งใหญ่สุดที่จะประมาณ

ก่อนที่จะปิดไฟนอน คุณยายท่านจะมีการบ้านแทบทุกคืน การบ้านของท่าน คือ การช่วยเหลือลูกหลานทั้งหลายที่มาขอพึ่งขอพร ขอบุญบารมีกับท่าน ในช่วงก่อนนอน พี่อารีพันธุ์จะนำรูปภาพ หรือข้อความทั้งหลายที่มีคนมาขอบุญบารมีมาอ่านให้

คุณยายฟัง ถ้ามีรูปภาพก็จะอ่านรายละเอียดแล้วเอารูปภาพให้ท่านดู

คุณยายท่านจะฟังว่า คนนั้นคนนี้มาขอให้ยายช่วยอะไรด้วยความตั้งใจและใส่ใจ ตั้งแต่คนแรกจนถึงคนสุดท้าย ดังจะสังเกตเห็นได้จาก ถ้าตอนไหนท่านสงสัยในรายละเอียด ก็จะถามพี่อารีพันธุ์อีกครั้ง ก่อนที่ท่านจะเข้าที่ดั่งธรรมะช่วยอย่างเอาจริงเอาจัง บางครั้งก็นั่งเงียบไปสักพัก แล้วท่านก็จะซักถามในรายละเอียดขึ้นมาอีก จึงทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกประทับใจในความเมตตาของคุณยายที่มีให้ต่อทุกคนมาก

ใครมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจมาขออนุญาตปรึกษากับคุณยายท่านจะให้ความเมตตาช่วยเหลืออย่างจริงจัง จริงใจ โดยถ้วนทั่วเสมอกันหมด โดยไม่เลือกว่าคน ๆ นั้นจะเป็นใคร คนเก่าหรือคนใหม่ รู้จักหรือไม่รู้จัก ฯลฯ ใครที่มาถึงคุณยายแล้ว ท่านจะช่วยอย่างเต็มที่ทุกคน ข้าพเจ้าไม่สงสัยเลยว่า ใคร ๆ ต่างก็มาหาคุณยาย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ไกลแสนไกล ก็มาราบมาหาคุณยายเพื่อให้ท่านช่วย

ต่อมา...ข้าพเจ้าเริ่มจะได้ยินเสียง เวลาที่คุณยายทำปากขมูขมิบในยามค่ำคืนดึกดื่น เป็นกระแสเสียงแห่งมหาเมตตาที่ท่านมีให้แก่มวลมนุษย์และสรรพสัตว์

ในระหว่างที่ท่านนอนนิ่ง ๆ เจียบ ๆ ท่ามกลางความมืด
สลัว ข้าพเจ้าพอที่จะมองเห็นคุณยายยกมือพนมขึ้นจรดศีรษะ
ครั้งแล้วครั้งเล่า พร้อมกับมีเสียงพูดอธิษฐานดังขึ้นมาว่า

“ใครมาขอบุญบารมียาย

ขอให้เขาสำเร็จทุกคน

ด้วยอำนาจแห่งบุญกุศล”

นิ่งเจียบไปอีกสักพัก คุณยายก็ยกมือพนมจรดศีรษะ
อธิษฐานขึ้นมาอีก “ใครมาขอบุญบารมียาย ขอให้เขาสำเร็จ
ทุกคน...”

ความเมตตาของท่านยิ่งใหญ่สุดที่จะประมาณ

บุญอันใดหนอที่ทำให้ได้มารู้จักบุคคลเช่นท่าน

ลมหายใจของคุณยาย

“...พอ คุณยายลงน่าน้ำสมาธิ บุคลิกผู้หญิงชาว บ้านธรรมดา ๆ ก็เปลี่ยนไปทันที ท่านั่งตัวตั้งตรงของท่านสง่า งาม มันคงเฉียบขาด เหมือนทวนของขุนพลที่ปักผงาดอยู่บน รถรบ...”

ข้อความข้างบนนี้ เป็นข้อความตอนหนึ่งจากหนังสือ “เล่า เรื่องยาย” ที่หลวงพ่อดัตตชีโวเขียนบรรยายถึงความรู้สึก ประทับใจในครั้งแรกที่เห็นท่านั่งสมาธิของคุณยาย เมื่ออ่านข้อความตอนนี้แล้ว ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงภาพยอดเยี่ยมในสงคราม ผู้องอาจ ผีงผาย สง่างาม มีความอึกเทิม และท้าวหาญ เตรียมพร้อมที่จะออกรบกับข้าศึก ไม่ว่าจะมาในรูปแบบไหน นี่กระมัง คือท่านั่งสมาธิของคุณยาย ผู้มุ่งมั่นที่จะรบกับข้าศึก คือกิเลส กองน้อยใหญ่ทั้งหลายให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ

แม้วันเวลาจะผ่านมานานจนคุณยายสูงอายุแล้ว ท่านั่งสมาธิของท่านก็ยังคงตั้งตรง มั่นคง สง่างามเช่นเดิม

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสนั่งสมาธิกับคุณยายครั้งแรกที่ศาลาดุสิต ช่วงนั้น ทุกวันเสาร์ที่ ๓ ของเดือนในช่วงบ่าย คุณยายจะมารับแขก และคุณบุญปล่อยปลาให้กลุ่มบุญแก้ว ที่ศาลาดุสิต

คำพูดที่ท่านใช้ในการนำนั่งนั้น เป็นคำพูดที่สั้น ๆ กระชับได้ใจความ มีทั้งคำอธิษฐานและให้พร ท่านจะพูดด้วยความไพเราะ และมีหางเสียง ในแต่ละครั้งท่านจะนำนั่งไม่นานประมาณ ๑๕ - ๓๐ นาที

พอคุณยายนั่งสมาธิ หลับตาแล้ว ท่านมักจะพูดเริ่มต้นนำนั่งว่า

“นั่งเข้าที่กัน ยายจะคุมบุญให้
ตอนนี้ตั้งใจนั่งสมาธิกันนะคะ
ให้เรานึกถึงบุญกุศลที่เราได้ทำมา
นึกถึงบุญที่เราได้ปล่อยสัตว์ปล่อยปลา
อธิษฐานให้ร่มเย็นทุกอย่าง
ให้ร่างกายแข็งแรง อย่าเจ็บอย่าไข้

ให้หมดเคราะห์หมดโคก ให้ทำมาค้าขึ้น
จะไปเหนือมาได้ ขอให้ปลอดภัย อัคคีภัย โจรภัย
ภัยทุกชนิด ขอให้พ่ายแพ้ไปหมด
ให้ปราศจากคนพาล
ให้เห็นธรรมะใส ๆ กันทุกคนเลยนะค่ะ” ฯลฯ

แล้วท่านจะบอกให้ “นี่กลับมาอรหัง ๆ อยู่ในใจ” แล้วนั่ง
เสียบไปสักพักใหญ่ ก่อนที่จะพูดว่า

“พักกันได้แล้ว โมทนาสาธุ ขอให้บุญเยอะ ๆ คิด
ปรารถนาสิ่งใดก็ขอให้สำเร็จ ด้วยอำนาจของบุญกุศล โชคดี
นะค่ะ”

จบเสียงคุณยาย ก็มีเสียง “สาธุ” ดังพร้อมกันจากผู้ที่มา
กราบ

บางอาทิตย์คุณยายนั่งแล้วนั่งเสียบไปนานกว่าปกติ
ยังไม่ได้ยินเสียงท่านพูด “พักกันได้แล้ว...” สักที ด้วยความสงสัย
ว่า วันนี้คุณยายท่านทำไมนั่งนาน ข้าพเจ้าจึงค่อย ๆ ลืมตาขึ้น
มาดู มองเห็นคนที่นั่งอยู่ข้างหน้าข้าพเจ้า บางคนตัวโงก โยก
เอนไปมา บางคนเอียงซ้าย บางคนเอียงขวา บางคนมองไม่
เห็นศีรษะ ข้าพเจ้ามองไปที่คุณยาย...ใบหน้าท่านดูสงบนิ่ง ท่านั่ง

ของท่านยังมั่นคง ตั้งตรง สง่างาม ไม่อิงไปข้างหน้า หรือเอน
เอียงไปทางซ้ายขวา ประหนึ่งจะบอกให้เราเห็นว่า นี่แหละ คือ
ทำนองของคนจริง มั่นคง ไม่เหลาะแหละ โอนเอน นี่แหละคือ
ท่าทางของผู้ตื่น ตื่นจากกิเลส เครื่องผูกมัดรัดรั้งทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเคยได้ยินท่านพูดว่า

“เวลานั่งสมาธิ ยายไม่ชอบนั่งหลับ ถ้าง่วง ยายจะ ลุก
ไปเดิน ไปเข้าห้องน้ำ ล้างหน้าล้างตาให้หายง่วง แล้วถึงมา
นั่งต่อ ยายไปแอบเห็นเขานั่ง บางคนนั่ง เตียวก็โงก...จิก
เตียวก็โงก...จิก นั่งแบบนี้มันจะไปเห็นอะไร”

คุณยายท่านจะรักการนั่งสมาธิ และให้ความสำคัญกับ
การทำสมาธิมาก ท่านรู้สภาวะจิตใจของมนุษย์ปุถุชนคนทั่วไป
เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ท่านมักสอนให้ทุกคนมีอยู่ในใจเสมอ คือ
ความพากเพียร ความเอาจริงในการนั่ง

“การทำสมาธิ นึกสัมผัสอารมณ์ ก็ได้บุญแล้ว

การได้ธรรมกายนี้ ไม่ใช่ของง่าย ๆ

ใจเรามันวิ่งไปทั่วรอบโลก ต้องดึงมันเข้ามา

ให้หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกาย เหนือสะดือ ๒ นิ้วมือ

เรื่องอื่นอย่าไปคิด ทิ้งมันให้หมด

พอใจหยุดใจนิ่ง มันก็จะสว่างอยู่ในท้อง
ทำใจให้หยุดให้นิ่ง นึกถึงองค์พระให้ใส”

“การได้ธรรมกายนั้น ขึ้นอยู่กับบุญเก่าด้วย
ให้เรายืนยันสมาธิ แม้ว่าชาตินี้จะไม่เห็น
ถ้าเราเกิดใหม่ ชาติต่อไปก็จะได้มานั่งอีก
ต่อไปเรื่อย ๆ ใจมันคุ้น
ธรรมะต้องเอาจริง ทำจริง ๆ จัง ๆ มีความเพียร”

คุณยายท่านเป็นสุดยอด “คนจริง” ท่านหนึ่ง ความเป็น
คนจริงและความ پاکเพียรของท่าน ทำให้ท่านมีธรรมะอัน
ละเอียดลึกซึ้ง จนได้รับคำชมจากหลวงพ่อดปากน้ำว่า “ลูก
จันทร์นี้ หนึ่งไม่มีสอง”

คุณยายเคยเล่าให้ฟังว่า “เมื่อก่อนยายอยู่วัดปากน้ำ นั่ง
สมาธิ กลางวัน ๖ ชั่วโมง กลางคืน ๖ ชั่วโมง”

คุณยายนั่งสมาธิในสถานที่ที่เรียกว่า “โรงงานทำวิชชา”

“ยายเป็นหัวหน้าเวร ๒ ที่โรงงานทำวิชชา ระหว่างฝึก
แม้ชีกับฝั่งพระจะมีผนังกันไว้ไม่ให้มองเห็นกัน มีทางเข้าออกกัน
คนละทาง ยายจะคอยฟังเสียงเวลาหลวงพ่อดปากน้ำท่านสั่ง
งาน ยายได้นั่งเตียงขาดรู้”

พอได้ยินคำว่าชาดรู้ ข้าพเจ้ารู้สึกทึ่งว่าหูฟังและสนใจในคำว่า “ชาดรู้” ขึ้นมาในทันที คุณยายบอกว่าชาดรู้ คือ ทั้งข้างนอกหมดไม่เอาอะไรเลย ใจติดอยู่แต่กับธรรมะข้างใน (ใจหยุดนิ่งสนิทสมบูรณ์ ๑๐๐ %)

คุณยายยังเล่าถึงบรรยากาศในระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ตอนเครื่องบินมาทิ้งลูกระเบิดให้ฟังว่า ที่โรงงานทำวิชชาในช่วงนั้น ที่ประตูจะมีกุญแจคล้องไว้ ไม่ให้คนข้างในออกไปไหน พอเสียงหวอมา พวกผู้หญิงที่นั่งอยู่ด้วยกันบางคนก็ตกใจกลัววิ่งไปมา แต่คุณยายไม่นึกกลัวอะไร คิดว่ามันจะวิ่งหนีไปไหนก็ออกไม่ได้อยู่ดี ท่านก็เลยนั่งสมาธิ หลับตาเข้าที่ปิดลูกระเบิดให้ออกไป **ผู้ที่มีจิตใจหนักแน่นมั่นคงย่อมไม่หวั่นไหว แม้ภัยจะมา**

คุณยายท่านรักและมีความสม่ำเสมอในการนั่งสมาธิมาก แม้ตอนย้ายมาอยู่ที่วัดพระธรรมกายในช่วงแรก งานจะหนักและมากมายเพียงใด ท่านก็ไม่เคยที่จะละเลยการนั่งสมาธิ ท่านเคยเล่าว่า

“ตอนเช้า ย้ายกินข้าวเสร็จแล้วนั่งสมาธิ ก่อนที่จะลงไปช่วยเขาปลูกต้นไม้ ปลูกเสร็จ ๕ โมงเย็น ขึ้นมาอาบน้ำ นั่งสมาธิต่อถึง ๔ ทุ่ม ถึงจะได้นอน”

เมื่อผ่านเข้ามาในวัย ๘๐ กว่าปีของท่าน หลังจากที่ตั้งตรงอยู่ตลอดเวลาของท่านเริ่มจะปวด จะเมื่อย เมื่อนั่งนาน ๆ ขาที่เคยนั่งสมาธินั่งพับเพียบได้ที่ละนาน ๆ ก็เริ่มตึง เหยียดงอไม่ค่อยสะดวกเช่นเดิม คุณยายมักพูดเกี่ยวกับเรื่องสังขาร และตักเตือนให้พวกเราไม่ประมาทในความเป็นหนุ่มเป็นสาวอยู่เสมอ ๆ ว่า

“เดี๋ยวนี้ยายแก่แล้ว

นั่งเดี๋ยวเดียวก็เมื่อย เล่นอนดั่งธรรมะไป

ตอนนี้เรายังไม่รู้หรอก

ถ้าเราแก่แล้ว เราก็จะรู้ว่าเป็นอย่างไร

เมื่อยหลัง ปวดเอว ตอนนี้เป็นสาวเรายังไม่รู้หรอก

เมื่อก่อนยายนั่งธรรมะ

กลางวัน ๖ ชั่วโมง กลางคืน ๖ ชั่วโมง

จะทำอะไรก็รีบ ๆ ทำ เดี่ยวแก่มาจะทำไมไหว”

แม้สังขารจะมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา แต่คุณยายไม่เคยให้ความเสื่อมไปของสังขารมาเป็นอุปสรรคต่อการทำใจหยุด ใจนิ่งของท่าน แม้ว่าจะนั่งนาน ๆ ไม่ได้ เวลาท่านเอนหลังพัก ท่านก็นอนดั่งธรรมะ ตรีภระลึกถึงบุญกุศลอยู่ตลอดเวลา

“เดี๋ยวนี้ ยายนั่งธรรมะนาน ๆ ไม่ได้
เดี๋ยวนี้นอนดั่งธรรมะ นึกถึงบุญกุศลไปเรื่อย”

หลังจากท่านนั่งรถสามล้อไปตรวจวัด หรือเดินไปตรวจที่
ครัวกลับมาแล้ว ถ้าเหนื่อยมาก คุณยายจะกลับมาเอนหลังพัก
ที่ห้องเลขๆ การเอนหลังพักของท่านไม่ใช่การนอนหลับพัก
ผ่อนเหมือนผู้สูงอายุทั่วไป ถึงแม้ว่าท่านจะนอนนิ่ง ๆ แต่ไม่ใช่
นอนหลับ

เวลาคุณยายเอนหลังพัก ท่านจะชอบความสงบเงียบมาก
ถ้ามีเสียงที่ดังผิดปกติขึ้นมา ท่านมักจะถามว่าเสียงอะไร หรือ
ไม้ก็ลืมหัดขึ้นมาคู แม้ท่านไม่ได้พูดอะไร แต่ก็ป็นหน้าที่ของเรา
ที่จะต้องทำให้ทุกอย่างในห้องเงียบที่สุด เวลาจะเดินจะนั่งในห้อง
ก็ต้องสังเกต เลือกเดินเลือกนั่งตรงบริเวณที่แผ่นกระดานแน่น ๆ
จะได้ไม่มีเสียงเอี๊ยดอ๊าด บางครั้งในห้องเงียบจนได้ยินเสียง
นาฬิกาที่แขวนอยู่บนผนังเดินอยู่ เสียงดัง ตึก ๆ ๆ ข้าพเจ้ามอง
ดูลู่วางแล้วคิดอยู่ในใจว่า ถ้าคุณยายถามว่าเสียงอะไร เราคง
ต้องเอาเก้าอี้ป็นขึ้นไปปลดนาฬิกาที่แขวนอยู่ลงมากอดถ่านออก
เป็นแน่แท้

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเอนหลังพักของท่านเป็นเพียงแต่การ
เปลี่ยนจากท่านั่งสมาธิ มาเป็นการนอนทำสมาธิ ตามสภาพ

ร่างกายสังขารของท่านซึ่งย่างเข้าสู่วัยชรา

แต่ไม่ว่าจะนั่งทำสมาธิ หรือนอนทำสมาธิ ญาณทัสสนะ
ของคุณยายยังคงเที่ยงตรง

บ่อยครั้งหลังจากที่คุณยายเดินไปตรวจครวแล้วกลับมา
เอนหลังพัก ขณะที่คุณยายนอนหลับตานิ่ง ๆ เงียบ ๆ นิ้วชี้ นิ้ว
กลางของมือข้างขวาที่ท่านมักชอบวางพาดไว้ที่ท้อง ขยับไปมา
เป็นบางจังหวะ ข้าพเจ้านั่งอยู่ที่ปลายเตียง นวดที่ขาและที่เท้า
ให้ท่าน ด้วยใบหน้าที่เจือด้วยรอยยิ้มน้อย ๆ ที่ชักชวนคุณยาย
กลับมาพักได้ ก่อนที่ท่านจะไปพบเห็นตรงจุดที่เลอะ ๆ เทอะ ๆ ซึ่ง
จะทำให้ท่านต้องเหนื่อย ในการทำหน้าที่อุปัฏฐาก คงไม่มีอะไร
ที่ทำให้เรารู้สึกอึดใจในการทำหน้าที่ได้เท่าการดูแลรับใช้ท่าน ให้
ท่านได้รับความสะดวก สบาย ปลอดภัย และให้ท่านได้พบแต่
สิ่งที่ทำให้ท่านมีแต่ความสบายกาย สบายใจ

แต่ทันใดนั้นเอง ใบหน้าที่เจือด้วยรอยยิ้มของข้าพเจ้าเริ่ม
หุบลง เมื่อคุณยายพูดขึ้นมาว่า “เดี๋ยวยายจะลุกไปดูที่คอกขยะ
สักหน่อย” คุณยายพูดถึงคอกขยะที่ข้ามถนนไปฝั่งตรงกันข้ามครัว
ซึ่งตอนนั้นไม่ค่อยเรียบร้อย ข้าง ๆ คอกขยะมีข้าวของเก่า ๆ ที่
ผูกมัดมากองเต็มไปหมด ไม่มีอะไรมาปิดบังญาณทัสสนะของคุณยาย
ได้เลย

ท่านบอกว่า “พอทำใจนิ่ง ๆ เจียบ ๆ ลึกพัก มันเห็นในที่”
ไม่ว่าข้าพเจ้าจะหาเหตุผลใด ๆ มาอ้าง เพื่อชักชวนให้ท่านเอน
หลังพักให้หายเหนื่อยก่อนแล้วจึงไป แต่ท่านบอกว่า “**ไม่ได้หροก
ยายคิดอะไรแล้วต้องทำเลย**” สุดปัญญาที่ข้าพเจ้าจะทัดทานท่าน
ไว้

บางวันข้าพเจ้าเข้ามารับบุญอุปัฏฐากคุณยายด้วยใจที่ไม่
ค่อยสดชื่น เบิกบาน เพราะมีเรื่องที่ครุ่นคิดกังวลอยู่ในใจ ตาม
ประธาน้องใหม่ที่ยังมีอินทรีย์ไม่กล้าแกร่ง ในระหว่างที่อยู่กับท่าน
คุณยายถามอะไรคำ ข้าพเจ้าก็ตอบคำ แล้วกลับมาคิดเรื่องของ
ตัวเองที่กังวลอยู่ในใจต่อ แต่แล้วจู่ ๆ คุณยายก็ถามคำถามที่ไม่
เกี่ยวเนื่องกับเรื่องใด ๆ ที่ท่านถามมาก่อน แต่กลับถามคำถามที่
เกี่ยวเนื่องตรงกับเรื่องที่ข้าพเจ้าคิดอยู่ในใจ พร้อมทั้งให้ข้อคิด
สอนเตือนใจข้าพเจ้าว่า “**อย่าทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่**” ความ
รู้สึกในตอนนั้นข้าพเจ้ารู้สึกมีความอบอุ่นใจมาก ใจของข้าพเจ้า
สดชื่น เบิกบาน สว่างไสวขึ้นมาทันที และนึกชื่นชมว่า คุณ
ยายอาจารย์ของเรานี้เก่งที่สุด

ในขณะที่คุณยายเอนหลังหลับตา นอนนิ่ง ๆ พักอยู่ ท่าน
มักจะพูดหรือมีคำถามขึ้นมาเป็นช่วง ๆ ในเรื่องทั่วไป คำถาม
ของท่านมักหนีไม่พ้นเรื่องวัด เรื่องกฐิน ผ้าป่า เรื่องหลวงพ่อ

ซึ่งช่วงนั้นหลวงพ่อบ้านจะขึ้นไปปฏิบัติธรรมอยู่ที่เชียงใหม่บ่อย
คุณยายก็มักจะถามว่า หลวงพ่อบ้านไปเชียงใหม่ได้กี่วันแล้ว
วันไหนกลับ ฯลฯ

แต่คำถามที่คุณยายมักจะถามบ่อยกว่าคำถามไหน ๆ คือ
ยายเป็นประธานกฐินกี่ครั้งแล้ว ประธานผ้าป่ากี่ครั้งแล้ว วัน
หนึ่งคุณยายไม่ได้ถามครั้งเดียว แต่เกือบทุกครั้งที่ท่านเอนหลัง
พัก พอเอนหลังหลับตาทำใจนิ่ง ๆ ไปได้สักพักแล้ว ท่านมักจะ
ถามว่า “ยายเป็นประธานกฐินกี่ครั้งแล้ว ประธานผ้าป่ากี่ครั้ง
แล้ว ช่วยนับไว้ให้ยายด้วย ยายไม่รู้หนังสือ” และท่านมัก
อธิษฐานตามสมบัติอยู่เสมอ ๆ ว่า “ขอให้กองกฐิน กองผ้าป่า มี
คนมาทำบุญเยอะ ๆ”

คุณยายเป็นประธานใหญ่ ทอดกฐินครั้งแรก เมื่อวันที่ ๖
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑ และเป็นประธานทอดผ้าป่าครั้งแรก
ตอนฉลอง ๒๐ ปีวัดพระธรรมกาย ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๓
และต่อมาคุณยายก็ได้เป็นประธานใหญ่กองกฐิน กองผ้าป่า ทุก
งาน ถ้านับจนถึงวันที่ท่านละสังขารในวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.
๒๕๔๓ คุณยายได้เป็นประธานใหญ่ทอดกฐิน ๑๐ ครั้ง ทอด
ผ้าป่า ๒๐ ครั้ง

คุณยายท่านจะเล่าให้ฟังว่า “ยายคิดมาหลายปีแล้ว ตั้งใจ

อยากจะเป็นประธานทอดกฐินสักครั้ง ยายเลยไปขอหลวงพ่อกว่า ‘หลวงพ่อยากอยากรับประธานทอดกฐินสักครั้งหนึ่ง’ พอหลวงพ่อบอกว่ายายก็บอกบุญใหญ่ เจอหน้าใครก็บอกหมด อยากให้เขาได้บุญกับยาย ตอนนั้นหลวงพ่อก็นั่งให้ยายเป็นประธานใหญ่ไปทุกงาน ๆ ทั้งกฐิน ผ้าป่า”

กฐินครั้งแรกของคุณยาย ข้าพเจ้ายังจำภาพคุณยายผู้เป็นสุดยอดกัลยาณมิตร สุดยอดผู้นำบุญได้เป็นอย่างดี ตอนนั้นข้าพเจ้ายังไม่ได้มาอยู่วัด ก่อนงานกฐินหลายสัปดาห์ วันอาทิตย์ตอนเช้า ๆ ข้าพเจ้าเดินเข้ามาในวัด พอรถสามล้อคุณยายกำลังจะเคลื่อนผ่านมา ข้าพเจ้าก็นั่งลงพนมมือไหว้อยู่ที่ข้างทาง ตามปกติรถสามล้อจะค่อย ๆ เคลื่อนผ่านข้าพเจ้าไป

แต่วันนี้รถมาหยุดจอดอยู่ตรงจุดที่ข้าพเจ้านั่งพนมมืออยู่ มือที่คุณยายเคยพนมรับไหว้ทักทาย ก็กลายเป็นมือที่กวักเรียกและดึงข้าพเจ้าให้เข้ามายืนอยู่ใกล้ ๆ ตาของคุณยายเป็นประกายสดใส ยิ้มของคุณยายกว้างและเบิกบานกว่าปกติ แล้วท่านก็พูดกับข้าพเจ้าว่า “หลวงพ่อยากให้ยายเป็นประธานทอดกฐิน วันที่เท่าไรนะ (หันไปถามพี่ประดิษฐ์) วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑ ให้ช่วยยายบอกบุญด้วยนะ ไฉ่หลาน ไปบอกเพื่อน พ่อ แม่ พี่น้องเรา จะได้มาเอาบุญกับยาย”

คงเนืองว่าอีกหลายวันกว่าจะถึงงานกุหลิน หรือไม่ท่านก็คงรู้จักข้างในว่าข้าพเจ้าเป็นคนขี้ลืม ท่านจึงย้ากับข้าพเจ้าอีกว่า “อย่าลืมนะ ช่วยยายบอกบุญ แล้วไปหาสมุดเขียนไว้ว่าวันที่... ยายจันทร์เป็นประธานทอดกุหลิน ไปเขียนไว้จะได้ไม่ลืม เรารู้หนังสือนี้”

ข้าพเจ้าหยิบสมุดเล่มเล็ก ๆ ในกระเป๋าขึ้นมาเขียนไว้ตามที่คุณยายบอกทันที แล้วรอสถาบล้อของคุณยายค่อย ๆ เคลื่อนผ่านไป ข้าพเจ้าเดินจากมาด้วยความปิติดีใจอย่างที่สุดที่คุณยายเมตตาจอตระสาล้อบอกบุญกับข้าพเจ้า และตั้งใจว่าจะช่วยคุณยายบอกบุญอย่างเต็มที่

ความปิติของข้าพเจ้ายังไม่หยุดอยู่เท่านั้น ข้าพเจ้าเดินไปที่ครัวหลังเพื่อช่วยเตรียมอาหารเลี้ยงสาธุชนมือเพล ขณะที่ข้าพเจ้านั่งอยู่บนตั่งตัวเตี้ย ๆ ง่วนอยู่กับการหั่นผัก ช่วยกันอยู่กับพี่ต่าย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำดูแลอยู่ที่ครัวหลังในช่วงนั้น เงยหน้าขึ้นมาอีกที เห็นคุณยายยืนอยู่ แล้วท่านก็ค่อย ๆ นั่งลงบนเก้าอี้ตัวเตี้ย ๆ ที่อยู่ข้าง ๆ ข้าพเจ้านึกไม่ถึงว่าจะพบคุณยายในลักษณะง่าย ๆ เป็นกันเองเช่นนี้ และนึกไม่ถึงว่าวันนี้ข้าพเจ้าจะได้พบคุณยายในลักษณะใกล้ชิดอย่างนี้ถึง ๒ ครั้ง ในเวลาห่างกันเพียงไม่กี่ชั่วโมง ข้าพเจ้าเริ่มนั่งไม่ติดตั่งตัวเตี้ย เพราะ

รู้สึก أنناไปนั่งเสมอท่าน อยากจะลงจากตั่งมานั่งอยู่กับพื้น แต่ก็ไม่ได้ทำ เพราะพื้นบริเวณนั้นเฉอะแฉะไปหมด เห็นพี่ที่ครัวนั่งคุยกับคุณยายอย่างเป็นปกติ เหมือนกับคุ้นเคยกับการมาอย่างนี้ของคุณยาย ข้าพเจ้าก็เลยนั่งปกติตามไปด้วย ฟังคุณยายพูดคุย

คุณยายท่านยังคงเบิกบานอยู่กับการบอกบุญงานกฐินอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยหรือเบื่อหน่าย จนข้าพเจ้าอดนึกไม่ได้ว่า ลมหายใจของคุณยายคงจืดจ่อ มุ่งมันอยู่แต่กับงานกฐิน ซึ่งเป็นกฐินครั้งแรกของคุณยาย เป็นกฐินครั้งประวัติศาสตร์ ที่ทุกคนร่วมแรงร่วมใจกัน ผู้คนหลั่งไหลมาจากทั่วสารทิศ

ไม่ใช่ครั้งนี้ครั้งเดียว แต่เป็นอีกหลาย ๆ ครั้งในเวลาต่อมา ทั้งงานกฐิน งานผ้าป่า คุณยายท่านจะทำหน้าที่ยอดกัลยาณมิตร ยอดผู้นำบุญได้อย่างเยี่ยมยอด หาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ ใจของท่านเกาะเกี่ยวอยู่กับบุญกุศลตลอดเวลา ไม่ว่าจะพบเจอใคร คุณยายก็อยากให้เขาได้บุญไปกับคุณยายทุก ๆ คน กับพระที่อยู่วัด คุณยายก็มักจะบอกกับท่านว่า

“ให้ท่านช่วยไปโปรดญาติโยม

เกิดมาเป็นคน เราต้องทำบุญทำทาน

คนเราเกิดมาแล้วต้องตาย
ตายไปก็เอาไปได้แต่บุญกับบาป
“ให้ช่วยยาย ช่วยไปโปรดญาติโยม”

ชีวิตของบุคคลท่านหนึ่ง ที่มีทุกลมหายใจเข้าออกเกาะ
เกี่ยวอยู่แต่กับบุญกุศลและความดีงาม ชีวิตของท่านผู้นั้นจะเป็น
ชีวิตที่งดงามสักเพียงใด

“ไถ่ยายมันไปไกล
คิดแต่ทำอะไรจึงจะสร้างความดี
ตายไปแล้ว เอาอะไรไปไม่ได้
เพราะฉะนั้น ยายจึงสร้างแต่ความดี
สร้างวัดให้เขาอยู่ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า
เก็บเอาแต่บุญไป”

ยายไม่รู้หนังสือ ก่อซื้อไม่กระดิก

คุณ ยายเดินถือซองสีขาวที่มีคนนำมาถวายระหว่างทาง เข้ามาที่ห้องเลขานุการ ท่านนั่งพัก พร้อมกับหยิบซองนั้นขึ้นมาพิจารณาดู ข้าพเจ้ามองตามซองในมือท่าน มีตัวหนังสือเขียนอยู่บนซอง ๓ บรรทัด

คุณยายถือซองอยู่ในลักษณะตัวหนังสือกลับหัวกลับหาง ก่อนที่จะยื่นซองนั้นมาให้ข้าพเจ้า พร้อมกับถามว่า “เขาเขียนว่าอย่างไร”

ข้าพเจ้ารับซองนั้นมาอ่านให้คุณยายฟังด้วยความเต็มใจอย่างที่สุด พร้อมกับเกิดความรู้สึกสะท้อนขึ้นมาในใจ ตามประสาของตนเองที่มีปัญญาแค่ทางอ้อมว่า คุณยายท่านจะอดัดใจขนาดไหนหนอที่อ่านหนังสือไม่ออก ถ้ามีคนมาอ่านให้ท่านฟังถูก ๆ

ผิด ๆ ท่านจะรู้หรือเปล่าหนอ

ทันใดนั้นเอง ข้าพเจ้าต้องหยุดความคิดที่กำลังพุ่งไปไกล
ลงทันที เมื่อคุณยายพูดว่า

“ยายเป็นคนซื่อ ไม่รู้หนังสือ

ทำอะไรด้วยความบริสุทธิ์

ยายอธิษฐาน เกิดมาก็ภพก็ชาติ

ขอให้พบแต่คนที่ดีมีศีลธรรม

ยายไม่กลัวคน เพราะใจยายบริสุทธิ์

ยายเอาบุญกับความดีสู้”

เหมือนคุณยายท่านจะอ่านความคิดของข้าพเจ้าได้อย่าง
ทะลุปรุโปร่ง และตอบข้อสงสัยในใจของข้าพเจ้าได้อย่างแจ่ม
แจ้งโดยไม่ต้องถาม ข้าพเจ้ายิ่งรู้สึกชื่นชม ยิ่งเคารพเลื่อมใส
ศรัทธาในตัวท่านว่า คุณยายนี้สุดยอดจริง ๆ

แม้คุณยายจะอ่านหนังสือทั่ว ๆ ไปไม่ออก แต่คุณยาย
อ่านหนังสือเล่มที่อ่านยากที่สุดในโลก คือ ความรู้ลึกซึ้งนึกคิดของ
แต่ละคนได้อย่างทะลุปรุโปร่ง ชัดเจนแจ่มแจ้ง และแม่นยำด้วย
ญาณทัสนะ ไม่มีใครสามารถปิดบังสิ่งใดท่านได้เลย

ความรู้ของท่านนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแขนงใดแขนงหนึ่ง

แต่รอบรู้ไปทั้งหมด ความรู้ของท่านไม่มีคำว่าตกยุคตกสมัย จะนำมาใช้ปฏิบัติตอนไหนก็ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และมีแต่นำพาให้ชีวิตมีความสุข ความร่มเย็น ด้วยเหตุนี้เองคุณยายผู้ไม่รู้หนังสือจึงมีลูกศิษย์ลูกหาทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ทุกสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นต๋ोकเตอร์ หรือนิสิตนักศึกษา แพทย์ พยาบาล ฯลฯ ต่างมาหาคุณยายด้วยความเคารพ นอบน้อม และถือเอาคุณยายผู้ไม่รู้หนังสือเป็นครูบาอาจารย์เป็นแบบอย่าง

คุณยายไม่เคยมีปมด้อยเรื่องไม่รู้หนังสือ เพราะใจของคุณยายใฝ่บริสุทธิมาก มากจนสามารถเอาชนะความรู้สึกนึกคิดทั้งหลายเหล่านั้นได้

“ยายไม่กลัวใคร เพราะใจยายบริสุทธิ์”

คุณยายจึงยืนอยู่ในทุกที่ได้อย่างกล้าหาญ อดอาย ผึ่งผาย สง่างาม ไม่มีความวิตก หวาดหวั่นระแวง หรือเก้อเขิน แม้แต่ใน ที่ ๆ ไม่มีใครรู้จักว่าคุณยายคือใคร รู้จักแต่เพียงว่าคุณยายเป็นแม่ชีสูงอายของท่านหนึ่ง เมื่อคุณยายได้พูดคุยกับเขาเหล่านั้นแล้ว ข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่า เขาเหล่านั้นล้วนแต่ชื่นชมและชอบคุณยาย แม้กับฝรั่งต่างชาติ ต่างภาษา คุณยายก็ยังทักทายได้อย่างไม่เก้อเขิน... ด้วยรอยยิ้ม ภาษาแห่งมิตรไมตรี

แต่กระนั้นคุณยายก็ไม่ประมาท ท่านมักจะมองเห็นทาง
มาแห่งบุญ อริษฐานเต็มส่วนที่พร่องให้เต็มอยู่เสมอ

“ชาตินี้เสียอย่างเดียว ยายไม่รู้หนังสือ

ถ้ารู้ ยายจะทำอะไรได้เยอะกว่านี้

มีอะไรยายจะนอตๆ ไร้หมด (คุณยายพูดเป็นภาษาอังกฤษ
นอตของคุณยาย คือ Note = จดบันทึก)

ยาย หนังสือก็ไม่รู้ลักตัว

แต่ยายงกบุญ ข้างในท่านสอน

อันไหนบุญ อันไหนบาป รู้หมด”

“เกิดมาขอให้ข้าพเจ้าได้เรียนหนังสือ จบปริญญาตรี
ปริญญาโท ด็อกเตอร์ไปเลย”

เมื่อข้าพเจ้าเข้ามาช่วยทำหน้าที่อุปฐากใหม่ๆ ช่วงที่ว่าง
พอาริพันธุ์จะแนะนำให้ข้าพเจ้าอ่านหนังสือให้คุณยายฟัง ที่ห้อง
เลขาฯ จะมีหนังสืออยู่ชุดหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่เกี่ยวข้อง
กับเรื่องของวัด เรื่องของคุณยาย เช่น หนังสือ “๒๐ ปี วัดพระ
ธรรมกาย” หนังสือ “เดินไปสู่ความสุข” หนังสือ “เล่าเรื่องยาย”
ซึ่งเขียนโดยหลวงพ่อดัตตชีโว หนังสือ “ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ
ของวัดพระธรรมกาย” เขียนโดยอุบาลีการัตติ วิจิตรางกูล ฯลฯ

เมื่อมีโอกาส ข้าพเจ้ามักหยิบหนังสือเหล่านี้ขึ้นมาอ่าน ให้คุณยายฟัง ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณยายมีความสุขมากที่ได้ฟังเรื่องราวทั้งหลายเหล่านี้ ดูเหมือนว่าท่านจะรับรู้และมีอารมณ์ร่วมกับทุกเหตุการณ์ที่อ่านให้ฟัง ท่านจะเข้าใจในทุกประโยคทุกข้อความ โดยไม่ต้องมีคำอธิบาย กลับเป็นคุณยายที่มักมีเรื่องเล่าเสริมเพิ่มเติม หรือเล่าในรายละเอียดต่าง ๆ ให้ฟังซ้ำอีกรอบหนึ่งจากปากของท่านเอง จึงมักมีการอ่านให้ท่านฟังสลับไปกับการพูดคุย

ผิดกับเมื่อนำหนังสือทั่ว ๆ ไป มาอ่านให้คุณยายฟัง ที่จะต้องอ่าน และคอยจับประเด็น สรุปเป็นภาษาง่าย ๆ ถ่ายทอดให้คุณยายฟังในแต่ละข้อความ แต่ถึงกระนั้นบางครั้งคุณยายอาจมีคำถามที่คาดไม่ถึง เช่น ถามว่า “สิ่งแวดล้อมคืออะไร” “ถ่ายทอดสดมันเป็นยังไง” ฯลฯ

หนังสือที่นำมาอ่านให้คุณยายฟัง จึงมักเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับวัด เกี่ยวกับหลวงพ่อดังสอง เกี่ยวกับคุณยาย ไม่ว่าจะเป็นอ่านให้ฟังกี่ครั้ง ๆ ท่านก็ยังมีความสุขในการฟัง และไม่เบื่อหน่ายที่จะได้ฟัง หนังสือบางเล่ม นอกจากท่านมีความสุขที่ได้ฟังแล้ว ยังสังเกตเห็นถึงความเบิกบานเป็นพิเศษ เมื่อท่านได้ฟังข้อความบางตอน บางประโยค เช่น หนังสือ “เล่าเรื่องยาย” ที่

พระเดชพระคุณหลวงพ่отัตตชีโวท่านเขียนเป็นตอน ๆ มีอยู่หลาย
ตอนที่คุณยายฟังแล้วมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะน้อย ๆ ด้วยความ
เบิกบาน เช่น ตอนหลวงพ่อเขียนปรารภเหตุว่า

ผจงจิตลิตจิตแจ้ง	จรรยยาย
จุณศิษย์บวชบังอบาย	เบิกหล้า
กันสร้างวัดพระธรรมกาย	เจิดจรัส
กว่าเสร็จกิจยายล้ำ	ลูกล้ม แรมปี
พระคุณมีมากล้น	คณนา
หยิบหนึ่งจารึกมา	เอ่ยอ้าง
ยังอีกหมื่นแสนมหา	บทฉบับ
ยายกระหน่ำกิเลสร้าง	ศิษย์ซึ่ง ธรรมกาย
ถวายพรทศถ้วน	บารมี
บุญแห่งนิพพานทวี	ท่วมฟ้า
บุญเกิดแต่บวชพลี	ชีพอาตม์
มอบแต่ยายตบะกล้า	ล่าล้าง ล้างหารมาร

ข้อความข้างบน แม้จะเป็นโคลงสี่สุภาพ ศัพท์บางคำยาก
แก่การเข้าใจ แต่คุณยายท่านฟังเข้าใจทุกข้อความอย่างแจ่มแจ้ง

ทั้งความหมายโดยตรง และความหมายโดยนัยที่แฝงอยู่ พออ่านจบประโยคสุดท้าย “...ล่าล่าง ลังหารมาร” คุณยายมักจะหัวเราะน้อย ๆ พร้อมกับพูดว่า “ยายเอาชะอยู่ กว่าจะทำให้หันลงได้”

หรือไม่ว่าจะเป็นตอน พระเดชพระคุณหลวงพ่อทัตตชีโวไปพบคุณยายที่บ้านธรรมประสิทธิ์ ตอนดอกไม้พญามาร ตอนปลุกต้นกล้วยเอาไว้ให้เตะ คุณยายมักจะหัวเราะด้วยความเบิกบาน เหมือนกับว่า ภาพในครั้งอดีตยังแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำของคุณยาย

มีอีกเรื่องหนึ่งที่มักนำมาอ่านให้คุณยายฟัง คือ เรื่องดวงจันทร์ในดวงใจ ซึ่งเป็นการรวบรวมเรียบเรียงเรื่องราวของคุณยาย ตั้งแต่เมื่อครั้งวัยเด็กจนถึงได้มาสร้างวัด ลงในจดหมายข่าว กัลยาณมิตรฉบับฉลองวัด ๒๐ ปี ที่มีหน้าปกเป็นรูปคุณยายยืน ยิ้มอุ้มพานผ้าไตร โดยเฉพาะเรื่องราวบางตอนของท่านในช่วงวัยเด็ก คุณยายท่านจะเบิกบานทุกครั้งที่ได้ฟัง ท่านมักจะเล่าเสริมเพิ่มให้ฟังอีกครั้งด้วยความมีชีวิตชีวา

เช่น เมื่ออ่านถึงตอน “สัตว์ทุกตัว ยายรักเหมือนกันหมด” คุณยายท่านก็จะเล่าถึงสัตว์ที่ท่านเลี้ยงไว้ ท่านยังจำชื่อและ

ลักษณะของสัตว์เลี้ยงเหล่านั้ได้อย่างแม่นยำ ไม่ว่าจะเป็นควาย
ชื่อไอ้แอ่น หลังมันแอ่น ๆ หรือสุนัขไอ้เขียว ตัวมันสีเขียว ฯลฯ
คุณยายท่านมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยงทุกตัว คอยหาข้าวหาน้ำให้กิน
เป็นอย่างดี

เมื่ออ่านถึงตอน “เพื่อน ๆ รัก และชอบเล่นกับยาย...”
ท่านก็บอกว่า “ยายมีเพื่อนเยอะ เพราะยายไม่ขัดใจใคร และ
ไม่อยู่ข้างใคร เล่นได้กับเขาหมด” แล้วท่านพูดถึงชื่อเพื่อนบาง
คน “ปานนี่มันยังอยู่ หรือตายไปหมดแล้วก็ไม่รู้”

เมื่ออ่านถึงตอนเล่นน้ำขึ้นน้ำลง “น้ำขึ้นเพื่อนมันก็ดึงหุ
ยายขึ้น น้ำลงมันก็ดึงดึงหูลง น้ำขึ้นน้ำลง ๆ ๆ ดึงหุยายขึ้น ๆ
ลง ๆ จนเป็นแผล” แวดตาของท่านยังระลึกถึงความสนุกสนาน
เมื่อครั้งวัยเด็ก พร้อมกับเอื้อมมือมาจับที่หูข้าพเจ้า “เพื่อนมัน
ดึงหุยายขึ้น ๆ ลง ๆ อย่างนี้ จนหุยายตรงนี้เป็นแผล” เอานิ้วชี้
ไปตรงชอกดึงหุ

“ยายชอบว่ายน้ำ ตอนนี้เห็นน้ำแล้ว ก็ยังอยากลงไปว่าย”
สายตาของท่านทอดมองไปที่โค้งน้ำแถวอาคารดาวดิงส์ “ไม่รู้
ว่าลงไปว่ายแล้วมันจะลืมหือเปล่า”

ความเบิกบานและรอยยิ้มที่ใบหน้าของท่าน เมื่อพูดถึง

ชีวิตในวัยเยาว์ ทำให้อดนึกไม่ได้ว่า คุณยายท่านคงเป็นเด็กที่
ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดี ความชอบสนุกสนาน ชุกชนในวัยเด็ก
ของท่าน แสดงให้เห็นว่าความกล้าหาญ เฉลียวฉลาด ความ
เป็นธรรมชาติ ความเป็นอิสระกว้างใหญ่อย่างไม่มีขีดจำกัด คง
ได้หล่อหลอมเข้ามาในใจของท่านตั้งแต่ในวัยเยาว์ จวบจน
กระทั่งวันนี้ ที่ท่านได้กลายมาเป็นคุณยายผู้บริสุทธิ์ ใส เป็น
ธรรมชาติ และมีน้ำใจกว้างใหญ่ไพศาลสุดที่จะประมาณ

มีหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ซึ่งจัดทำในโอกาส “ครบรอบ ๘๐ ปี
คุณยายอาจารย์อุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง” เป็นหนังสือที่มีภาพ
ประกอบเป็นส่วนใหญ่ ภายในเล่มจะมีบทความที่พระเดช
พระคุณหลวงพ่อดำรงชัยเขียนกล่าวถึงคุณยาย ด้วยตัวอักษร
ลายมือของหลวงพ่อกเอง มีข้อความว่า

วันแรกที่สมมุติ วันนั้นที่ได้ออก วันนั้นที่สิ่งที่สุด
ได้อะไรมาได้อีก ที่ดูมาอยู่ทีไร ในกับงาน พกไปไว้
ตลอดวัน ตลอดคืน ตลอดปี และ ตลอดไป

เป็นสิ่งที่หลงผิด ได้พบเห็นมา เมื่อ 30 ปี ที่ไป

“ อยู่กับคุณ ”

จ. ฐิติ เป็นวิชาที่ดูดี ที่ให้คนมาศึกษา คนที่
มี และ ไม่ได้เสียใจว่า ถ้าจะมาเป็น คน: คนที่ดู
ดีแล้ว ดูตาม ในยามนี้ ได้ใจเป็นก่อน คน ที่ดูตาม
ไว้ที่ ที่ดูมา ได้กับคน มีเป็นรูป

“ หนู ” แล้ว “ หนู ” อีก

แล้ว เธอพูดมา เธอนั้น มีที่ ของคนมาพูด
ดูเป็น ปรากฏ อยู่มาคนที่ เธอพูดมา

“ ในเมื่อไม่มีแล้ว ”

ในฐาน: มาดูของเธอ “ ดู ในใจที่ใจ ” แล้วเธอ
และในฐาน: “ ดูอยู่ เบื้อง หน้า คนที่เธอ ของเธอที่ใจ ”

อ. ฐิติ

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความนี้ให้คุณยายฟัง ท่านนั่งฟังอย่างตั้งใจ สีหน้าและแววตาของท่านเหมือนกำลังย้อนนึกไปถึงภาพเหตุการณ์ เมื่อครั้งที่ท่านรับเด็กหนุ่มคนหนึ่งไว้เป็นลูกศิษย์ และเฝ้าคอยประคับประคองมา จนเป็นพระเดชพระคุณหลวงพ่อัมมชโยในปัจจุบันนี้

เมื่ออ่านให้ท่านฟังเสร็จแล้ว ได้นำหนังสือเล่มนั้นไปให้คุณยายเปิดดูภาพทีละหน้า ๆ เปิดไปที่หน้าแรกเป็นภาพพระเดชพระคุณหลวงพ่อ คุณยายเอามือชี้ไปที่ภาพ “นี่หลวงพ่อัมมะ” แล้วก็ชี้ไปหน้าข้าง ๆ ซึ่งเป็นลายมือของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ “นี่หลวงพ่อท่านเขียนเอง ยายจำตัวหนังสือท่านได้” ข้าพเจ้าได้แต่เก็บความสงสัยไว้ในใจว่า คุณยายท่านไม่รู้หนังสือ แต่ทำไมท่านจึงจำลายมือของพระเดชพระคุณหลวงพ่อได้

อะไรที่เกี่ยวกับหลวงพ่อ คุณยายมักจะจดจำได้อย่างแม่นยำ คุณยายบอกว่า “หลวงพ่อท่านอ่านหนังสือเก่ง มีหนังสือเต็มตู้” เวลาที่เปิดหนังสือที่มีรูปภาพต่าง ๆ ของวัดให้ท่านดู ท่านมักจะชี้ไปที่ภาพ “นี่หลวงพ่อัมมะ” แม้แต่รูปภาพเก่า ๆ ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ เป็นภาพเล็ก ๆ ที่ถ่ายตอนไล่ชุดนักเรียนสมัยเรียนอยู่ที่สวนกุหลาบ คุณยายก็ยังจำได้อย่างแม่นยำ “นี่รูป

หลวงพ่อัมมะ ท่านเรียนอยู่สวนกุหลาบ มาหลายปี อยากจะ
บวช”

บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าเห็นคุณยายหยิบหนังสือที่วางไว้ซึ่งมี
ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ขึ้นมาเปิดดู ท่านจะค่อย ๆ เปิดดูที่
ละหน้า ท่านไม่ได้ดูที่ตัวหนังสือ แต่จะดูที่รูปภาพ แล้วค่อย ๆ
พิจารณา ก่อนที่จะเปิดผ่านไปทีละหน้า ๆ

แม้คุณยายจะไม่รู้หนังสือ แต่ท่านจะมีความช่างสังเกต
และน่าสนใจต่าง ๆ มาคิดพิจารณาได้อย่างยอดเยี่ยม คุณยายมัก
จะมีมุมมองที่สว่างไสวและกว้างไกล ไกลไปถึงภพชาติเบื้องหน้า
ท่านสามารถนำสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมาสอนตัวเองได้เสมอใน
ทุก ๆ เรื่อง

ภาพที่เห็นคุ้นตาอีกภาพหนึ่งของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดท่าน จึงเป็น
ภาพที่คุณยายมักยกมือพนมขึ้น พร้อมกับคำพูดอธิษฐานต่าง ๆ
นานา แล้วลงท้ายคำอธิษฐานด้วยประโยคว่า “**ไปทุกภพทุกชาติ
ตราบกระทั่งเข้าสู่นิพพาน**”

คำอธิษฐานนั้นมีทั้งคำอธิษฐานที่ท่านมักอธิษฐานเป็น
ประจำ เช่น ขอให้ปราศจากคนพาล ขอให้หลุด ตาดี โรคภัยไข้
เจ็บอย่าได้มี ฯลฯ และคำอธิษฐานตามเหตุต่าง ๆ ที่ประสบพบเห็น

เมื่อพบเหตุการณ์ใด หรือปรารถนาเหตุสิ่งใด คุณยาย
สามารถนำมาอธิษฐานได้หมด และท่านจะยกมือพนมขึ้น
อธิษฐานทันทีเลย

เช่น เมื่อพบเห็นคนอ้วนมาก ๆ คุณยายพิจารณาแล้วก็ยก
มืออธิษฐานทันทีเลยว่า “ขออย่าให้เราอ้วนอย่างนี้เลยให้พอดี ๆ”

เมื่อได้ฟังข่าวที่มีการฆ่ากันตาย คุณยายก็บอกว่า “นี่ชาติ
ก่อนคงเคยไปทำกรรมฆ่าเขา มา ชาตินี้ก็เลยมาถูกเขาฆ่า” แล้ว
คุณยายก็ยกมือพนมอธิษฐาน “เกิดมาขอให้เราอย่าไปฆ่าใคร
และใครก็มาฆ่าเราไม่ได้ ถ้ามันจะเข้ามาใกล้ ขอให้มันเขยิบ ๆ
ออกห่าง เข้ามาใกล้ไม่ได้”

คำอธิษฐานของท่าน และสิ่งที่ท่านนำมาพิจารณา
แต่ละเรื่องแต่ละอย่างนั้น ล้วนทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นถึงดวง
ปัญญาอันสว่างไสวและเฉียบแหลมของท่าน

แม้คุณยายไม่รู้หนังสือ กอซื้อไม้กระดิก

แต่ความไม่รู้หนังสือ

ไม่สามารถปิดกั้นดวงปัญญาอันสว่างไสวของท่านได้เลย

มีแต่ยังทำให้มองเห็นว่าท่านเป็นบุคคลพิเศษ ไม่ธรรมดา

และมีดวงปัญญาอันสว่างไสว สุดที่จะประมาณ...

สว่างไสว และเจิดจ้า

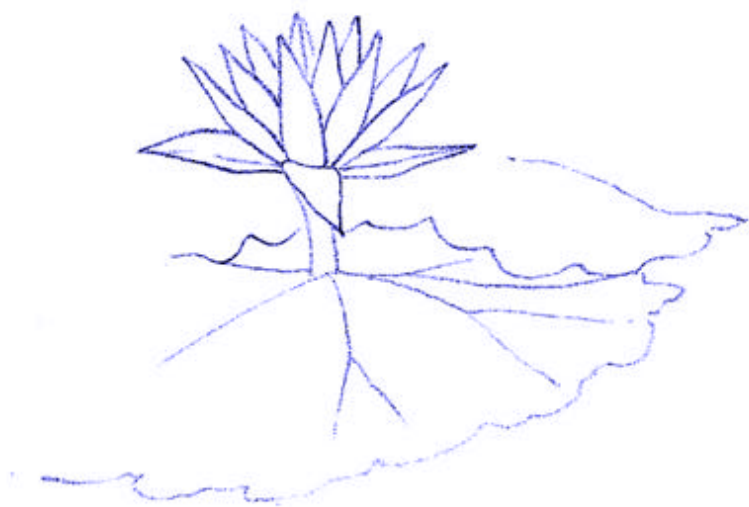
พอที่จะส่องนำให้เห็นทางเดินออกจากกองทุกข์

เพื่อไปสู่ฝั่งแห่งมรรคผลนิพพานได้อย่างแจ่มแจ้ง

ชัดเจนในทุกแห่งทุกมุม

“ยายเป็นคนซื่อ ไม่รู้หนังสือ
ทำอะไรด้วยความบริสุทธิ์
ยายอธิษฐาน เกิดมาก็ภพก็ชาติ
ขอให้พบแต่คนที่ดีมีศีลธรรม
ยายไม่กลัวคน เพราะใจยายบริสุทธิ์
ยายเอาบุญกับความดีสู้”

อย่าไปทำตาวานกับใครนะ

คุณ ยายท่านเป็นผู้ที่มองเห็นโทษของการครองเรือน
และมองเห็นประโยชน์แห่งการประพฤติพรหมจรรย์ ท่านจึงมัก
พนมมืออธิษฐานว่า

“เกิดมาขอให้ได้ประพฤติพรหมจรรย์

ได้อาศัยท้องเขามาเกิด

ได้เกิดในครอบครัวที่มีศีลธรรม เป็นสัมมาทิฐิ”

ท่านเป็นผู้ที่สอนตัวเองได้มาตั้งแต่สมัยเด็ก ๆ

“สมัยเด็ก ๆ ยายเห็นพ่อแม่เขาทะเลาะกันแล้ว ยายคิดไม่
อยากมีครอบครัว”

ในช่วงที่ข้าพเจ้ามาช่วยงานอุปัฏฐากคุณยายใหม่ ๆ ตอน

เย็น ๆ หลังจากนั่งรถสามล้อเสร็จ คุณยายมักจะเดินไปเปลี่ยนอิริยาบถ หรือไปนั่งพักที่บ้านครัวหลัง (เป็นห้องเล็ก ๆ ในอาคารที่อยู่ด้านหลังของครัว) ที่นี่มักจะพบ “น้ำเล็ก” มานั่งอยู่เป็นเพื่อนคุณยาย

น้ำเล็กเป็นคนโสด วัย ๕๐ กว่าปี มีฝีมือทางด้านการทำอาหารอร่อย และเป็นคนที่ขยันขันแข็งมาก เดิมทีเมื่อมาวัดครั้งแรก ๆ น้ำเล็กเป็นเจ้าภาพที่มักนำอาหารมาถวายพระที่วัดอยู่เสมอ ๆ คุณยายจึงเรียกว่า “คุณเล็ก” ต่อมาก็เข้ามาช่วยรับบุญทำอาหารที่วัดในช่วงอบรมธรรมทายาทบ้าง ช่วงวันศุกร์เสาร์ อาทิตยบ้าง จนปัจจุบันนี้มาอยู่ประจำที่วัดช่วยทำอาหารเลี้ยงพระ และหยิบจับงานทุกอย่างที่พอจะช่วยได้ เหมือนเด็กวัดคนหนึ่ง

คุณยายท่านมักจะพูดกับน้ำเล็กให้เห็นประโยชน์ของการไม่แต่งงานว่า

“คุณเล็กตินะ ไม่แต่งงาน เป็นสาวโสดเหมือนยาย

อยู่คนเดียวเหมือนนกน้อย

คิดจะบินไปไหนก็บินไปได้

เหาะไปไหนก็เหาะไปได้

แต่งงานแล้วมันยุ่ง

ไหนจะห่วงลูก ห่วงผัว หาข้าวให้กิน”

ที่บ้านครัวหลังนี้จะมีพี่อุปาสิกาอีกท่านหนึ่งเป็นผู้ดูแล พี่อุปาสิกาท่านนี้เข้ามาช่วยงานตั้งแต่สมัยเริ่มสร้างโบสถ์ เมื่อเรียนจบแล้ว คุณยายเมตตาให้ทำงานอยู่ที่ธนาคารแห่งหนึ่งที่รังสิต ตอนเย็นเลิกงานกลับมาทำภารกิจส่วนตัวเสร็จแล้ว พี่ท่านนี้มักเข้ามานั่งอยู่เป็นเพื่อนคุณยาย ผลัดเปลี่ยนให้พี่อาร์พันธุ์ได้ไปทำธุระส่วนตัว

ข้าพเจ้ามักได้ยินคุณยายบอกพี่คนนี้บ่อย ๆ ว่า

“ไอ้ไล่ล์ เราอย่าไปทำตาวานกับใครนะ”

บางครั้ง คุณยายก็ค่อย ๆ เอนตัวมือเซยคางพิงเข่าขึ้นมา เหมือนผู้ใหญ่อื่นดูลูกหลาน แล้วมองเข้าไปที่ดวงตา ถามยิ้ม ๆ ว่า “เราไปทำตาวานกับใครมาหรือเปล่า”

คุณยายท่านไม่ได้ถามครั้งเดียว แต่ถามอยู่บ่อย ๆ ด้วยความเมตตา และยังบอกอีกว่า “มีสตาบค์อย่าใช้หมด ให้แบ่งทำบุญทำทาน และแบ่งเก็บฝากอาคาร (ธนาคาร) ไว้ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยจะได้มีเงินซื้อหยูกซื้อยา”

ข้าพเจ้าคิดเอาเองว่า ที่คุณยายถามบ่อย ๆ คงเป็นเพราะ

คุณยายเป็นห่วง เพราะพี่เขาทำงานอยู่ข้างนอกวัด และท่านยังมองไปถึงวันข้างหน้าว่า ถ้าอยู่ตัวคนเดียว ต้องมีปัจจัยส่วนหนึ่งเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน

ครั้นในเวลาต่อมา คุณยายก็บอกกับข้าพเจ้าว่า

“ไอ้ตัวเล็ก เธออย่าไปทำตาวานกับใครนะ”

คุณยายไม่ได้บอกครั้งเดียว แต่บอกเป็นหลาย ๆ ครั้ง จนประโยคนี้นั่งก้องแจ่มชัดอยู่ในใจของข้าพเจ้า และวันเวลาทำให้ข้าพเจ้าซาบซึ้งในคำสอนประโยคนี้น่าขึ้น หลังจากตอนแรก ๆ ฟังแบบอึ้ง ๆ ว่า คุณยายพูดภาษาตันสมัย เนื่องจากไม่รู้นัยสำคัญของประโยคนี้นี้

คุณยายมักสอนอยู่เสมอว่า

“อย่าไปทำตาวานกับใครนะ

ผู้หญิงกับผู้ชาย มันรู้กันด้วยลูกกะตา

มองกันไป มองกันมา

เดี๋ยวมันก็ช็อตกัน มันรู้กันเอง”

คุณยายท่านคงไม่เคยทำตาวานกับใครหรอก แต่ท่านคงเคยเห็นคนทำตาวานกัน ท่านรู้ทั้งหมด จึงได้นำมาสอนพวกเรา

ท่านยังเล่าให้ฟังถึงสมัยท่านเป็นสาวว่า

“สมัยยายเป็นสาว มีหนุ่มมาเกี้ยว

มีผู้ชายมาคุยอย่างโน้นอย่างนี้

ยายก็บอก ไม่รู้นี่

อย่าไปคำ อย่าไปว่าเขา เดี่ยวเขาจะแกล้งเอา

บอก “ไม่รู้นี่” ตัดบทไปเลย

ถามบ่อย ๆ เดี่ยวมันก็เลิกไปเอง

อย่าไปทอดสะพานให้เขา มันขึ้นอยู่กับเรา”

ที่วัดมิกฺขะระเบียบและข้อควรปฏิบัติมากมาย ทั้งระหว่าง
อุบาสกกับอุบาสิกา ทั้งระหว่างพระกับอุบาสิกาหรือญาติโยม ซึ่ง
ระเบียบข้อควรปฏิบัติทั้งหลายเหล่านั้น ล้วนแต่เป็นไปเพื่อเอื้อ
อำนวยต่อการประพาสพรหมจรรย์

แต่ในเรื่องของสายตา เป็นเรื่องที่ทุกคนต้องรู้จักสอน
ตัวเอง ไม่มีใครมาออกกฎระเบียบข้อบังคับกับเราได้ นอกจาก
ตัวของเราเอง ไม่มีใครมีเวลามากคอยสังเกตและคอยตักเตือน
เราได้เท่ากับตัวของเราเอง

ดวงตาสื่อความหมายต่าง ๆ แทนคำพูดได้ ไม่ว่าจะเป็น
สายตาที่ผู้อื่นมองเรา หรือสายตาที่เรามองผู้อื่น “ดวงตาคือ

หน้าตาของดวงใจ” การมองตากันเพียงแวบเดียว อาจมีความหมายมากกว่าคำพูดร้อยคำพันคำ

คำสอนของคุณยายที่ว่า “อย่าไปทำตาหวานกับใครนะ” จึงเป็นคำสอนที่สอนให้เรารู้จักตัดไฟแต่ต้นลม โดยการสำรวมระวังในการใช้สายตา ให้มองแต่สิ่งที่ควรจะมี มองสิ่งไหนไม่ควรมองก็อย่าไปมอง

“ผู้หญิงกับผู้ชาย มองกันไปมองกันมา
เดี๋ยวมันก็ช็อตกัน มันรู้กันด้วยลูกกะตา”

การรู้จักตัดไฟแต่ต้นลมนั้นทำให้ไฟมอดดับ ไม่ลุกลามบานปลายจนยากที่จะแก้ไข

คุณยายท่านมักสอนให้ลูกศิษย์ลูกหารักการประพฤติพรหมจรรย์ และคอยหาโอกาสบอกสอนตักเตือนไม่ให้ออกนอกเส้นทางไปจากเป้าหมายที่ทุกคนตั้งใจไว้

ในกลุ่มอุบาสกก็เช่นเดียวกัน ถ้าคุณยายมีโอกาสพบเจอท่านก็จะเมตตาตักเตือน ในวันเสาร์ก่อนอาทิตย์ขึ้นตอนช่วงเช้า มักจะมีกลุ่มอุบาสกมาช่วยกันพัฒนาวัด เก็บกวาด เศษใบไม้ กิ่งไม้ บริเวณใกล้ ๆ กุฏิคุณยาย หรือเข็ด ปีนธู แถวศาลาดุสิต ช่วงนี้เป็นช่วงที่อุบาสกมักจะได้พบเจอคุณยาย

เพราะคุณยายจะต้องเดินผ่านบริเวณนั้นไปที่ครัว หรือไม่ท่านก็จะนั่งมองอุบาสกทำงานเงียบ ๆ อยู่ในห้องเลขานะ แต่บางครั้งท่านก็อดใจที่จะเดินออกไปดูหรือไปบอกไปสอนไม่ได้ คุณยายมองดูแวบเดียวท่านจะรู้ว่า คนไหนขยัน คนไหนขี้เกียจ คนไหนกวาดใบไม้ไม่เป็น คนไหนกวาดใบไม้ไม่เป็น โดยดูจากการจับไม้กวาด การวางทางของไม้กวาดว่า เอาข้างไหนขึ้นข้างไหนลง

เวลาคุณยายเดินออกไป มักจะมีอุบาสกเข้ามาพนมมือไหว้คุณยาย จากแรก ๆ ๒-๓ คน พอคุณยายหยุดยืนคุย ก็มักจะมีอุบาสกบริเวณนั้นค่อย ๆ มารุมล้อม บรรยากาศดูอบอุ่นเป็นกันเอง มีเสียงหัวเราะเป็นระยะ ๆ เป็นความเมตตาที่คุณยายมักมีให้กับเด็กวัด คุณยายท่านจะบอกสอน หรือทักทายเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป

“พวกเราเป็นหนุ่มยังแข็งแรงอยู่ มีอะไรก็รีบ ๆ ทำไป ทำให้มันเสร็จ อย่าขี้เกียจ”

แม้แต่เรื่องเก็บกวาดใบไม้ ท่านก็สอนอย่างละเอียด ขนาดว่าตอนเก็บเอาใบไม้ใส่ถุงไปทิ้ง ก็ให้เก็บเอาแต่ใบไม้ไป อย่าเก็บเอาดินของวัดติดไปด้วย

บางครั้งคุณยายจะเอามือชี้ที่ละคน ๆ แล้วบอกว่า “อย่า

แอบหนีไปเที่ยวชน ระวังพวกยักษ์นี่จะจับเอาไปกิน”

อุบาสกที่อยู่วัดมานานก็มักจะขอพรกับคุณยายว่า “ขอให้ผมได้บวชเร็ว ๆ” คุณยายก็ตอบว่า “แล้วแต่หลวงพ่อ ท่านให้บวชเมื่อไร ก็ได้บวชเมื่อนั้นแหละ”

คุณยายท่านแน่วแน่ในการประพาศิพรหมจรรย์มาก ท่านมักจะบอกว่า “เราอย่าไปแต่งงานนะ เวลาตายแล้วไม่ต้องกลัว ไม่มีใครเผา เดี่ยวเขาเหม็นเขาก็ห้ามเอาไปทิ้งเอง ยาย คิดอย่างนี้”

คุณยายแม้เป็นสตรี ก็เป็นสตรีเพียงร่างกาย แต่จิตใจนั้นแข็งแกร่งหนักแน่น มันคงเยี่ยงบุรุษอาชาไนย ท่านจะมีความสงบนิ่งเฉย ไม่ยินดียินร้าย ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใดง่าย ๆ อุปนิสัยของอิสตรีที่เป็นอุปสรรคต่อการประพาศิพรหมจรรย์หรือการประพาศิปฏิบัติธรรมไม่มีในใจท่าน

ถ้าจะหาบุคคลผู้เป็นแบบอย่างในการประพาศิพรหมจรรย์ คุณยาย คือ สูดยอตแบบอย่างท่านหนึ่งในทุก ๆ ด้าน

ทางกาย คุณยายจะสำรวมระวังในการปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์เป็นอย่างดี ท่านจะวางตัวได้อย่างพอเหมาะพอดีในทุกที่ ทุกสถานการณ์

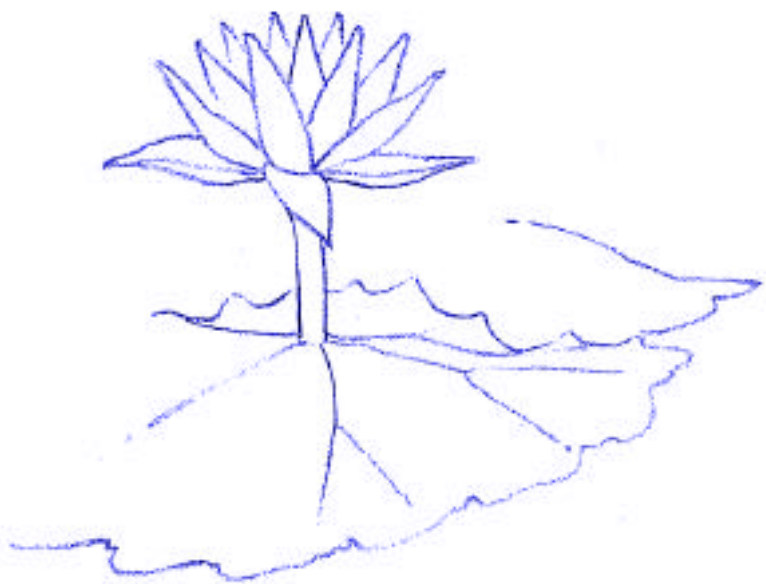

ทางวาจา ท่านจะพูดแต่คำจริง พูดแล้วเกิดประโยชน์
น้อมนำไปแต่ในเรื่องบุญกุศล ไม่มีการพูดเอาหน้า พูดประจบ
ประแจง หรือพูดนินทาว่าร้ายใคร

ทางใจ คุณยายท่านมีใจอยู่แต่ในเรื่องบุญเรื่องกุศล และ
หมั่นปฏิบัติเจริญภาวนา “ยายคิดอยู่อย่างเดียวว่า จะเอาบุญไป
เยอะ ๆ เรื่องอื่นไม่คิด”

ตลอดเวลาที่ได้อยู่ใกล้ชิดคุณยาย
มีความรู้สึกหนึ่งที่ข้าพเจ้าสัมผัสได้
และรู้สึกอยู่ในใจเสมอว่า
คุณยายท่านเป็นผู้ที่มีบุญมาก
และเป็นผู้ที่สั่งสมบุญเก่ามาดี
ท่านสามารถสอนตัวเองได้ในทุก ๆ เรื่อง
อุปนิสัยต่าง ๆ ของคุณยายจึงล้วนแล้วแต่เป็น
อุปนิสัยที่น้อมนำไปสู่ความหลุดพ้นและมรรคผลนิพพาน
แม้กระนั้นท่านก็ยังหมั่นเพิ่มพูนสั่งสมบุญ
และฝึกฝนตนเองอย่างไม่หยุดหย่อน

รู้คุณคน

ความ กตัญญูกตเวทิตะ เป็นเครื่องหมายของคนดี

กตัญญู หมายถึง รู้คุณ ใครทำดีกับเรา เรารู้คุณ

กตเวทิตะ หมายถึง การตอบแทนคุณ

พระสารีบุตร อัครสาวกเบื้องขวา ได้รับการยกย่องจาก
พระพุทธองค์ว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางมีปัญญามาก
เนื่องด้วยพระสารีบุตรมีคุณธรรมพิเศษอีกประการหนึ่ง คือเป็น
ผู้เลิศด้วยความกตัญญูกตเวทิตะ

คุณยาย คือสุดยอดของบุคคลผู้มีความกตัญญูกตเวทิตะ
ท่านหนึ่ง

ข้าพเจ้าเคยฟังคุณยายเล่าถึงความตั้งใจอย่างยิ่งของท่าน

ที่จะไปตามหาพ่อที่ล่องลับไปแล้ว เพื่อขอขมาลาโทษ ด้วยแรง
แห่งความมุ่งมั่น พากเพียรตั้งใจ และแรงแห่งความกตัญญูรู้คุณ
ทำให้ท่านตามหาพ่อพบ และท่านได้ตอบแทนพระคุณพ่อโดยการ
ใช้วิชาธรรมกายไปช่วยพ่อซึ่งจุ่มผูกจุ่มโผล่อยู่ในนรกขึ้นมา

ข้าพเจ้าเคยฟังคุณยายเล่าถึงตอนที่ได้พยาบาลดูแลคุณ
ยายทองสุข ผู้เป็นครูสอนธรรมะคนแรก และเป็นคนพาคุณยาย
มาอยู่ที่วัดปากน้ำ คุณยายทองสุขป่วยเป็นมะเร็งที่มดลูกใน
ระยะสุดท้าย คุณยายได้ดูแลพยาบาลคุณยายทองสุขอย่างดีที่สุด
โดยไม่ได้รังเกียจน้ำเลือดน้ำหนองที่มีกลิ่นเหม็นคลุ้ง ท่านดู
แลพยาบาลอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดแก่เหนื่อย

คุณยายท่านใช้คำว่า “ยายทำจนสุดฤทธิ์” เนื่องจาก
คุณยายทองสุขท่านเป็นผู้มีพระคุณ และเมื่อท่านจะละจากไป คุณ
ยายก็เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงจัดงานศพให้อย่างสมเกียรติ อย่างดีที่
สุดเท่าที่จะทำได้

กับหลวงพ่овัดปากน้ำ คุณยายก็ได้ทำหน้าที่ศิษย์ที่มีความ
กตัญญูตเวทีต่อครูบาอาจารย์อย่างที่สุด โดยการเคารพเชื่อฟัง
ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน อีกทั้งยังมีความเพียรตั้งใจเพื่อจะได้
แตกฉานในวิชาธรรมกาย เมื่อแตกฉานแล้วก็ประกาศคุณท่าน
โดยการสืบทอดและเผยแผ่วิชาธรรมกาย

แม่ในวัยเด็กที่กำลังวังชุกชนในท้องนากับสัตว์เลี้ยงที่ท่าน
จูงออกไปเลี้ยงทุกเช้า และใช้งานไถนาในหน้าฝน เมื่อสัตว์เลี้ยง
นั้นแก่ตัวมาทำนาไม่ไหว พันไม่มี ก็เลี้ยงไว้ ไม่ฆ่า ด้วยเห็นคุณ
ที่สัตว์นั้นได้เคยทำประโยชน์ให้ คุณยายจะเป็นคนคอยไปหาหญ้า
อ่อน ๆ มาป้อนใส่ปากให้มันกินทุกวัน จนกระทั่งมันตายไปเอง ฯลฯ

เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นเรื่องแห่งความประทับใจใน
ความกตัญญูรู้คุณของคุณยาย ที่ข้าพเจ้าได้ฟังมาจากรื่องราว
ในอดีตของท่าน และยังเมื่อข้าพเจ้าได้มาใกล้ท่าน ยิ่งเห็นถึง
อริยาศัยแห่งความเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณของท่าน ซึ่งล้วนแต่
เป็นภาพอันงดงามที่ประทับอยู่ในใจของข้าพเจ้า

เมื่อข้าพเจ้าได้มีโอกาสติดตามคุณยายไปยังสถานที่ต่าง ๆ
ภายในวัด ข้าพเจ้ามักจะไต่ถามคุณยายเอ่ยถึงชื่อท่านผู้ใญ่บุญท่าน
นั้นท่านนี้อยู่เสมอ ด้วยความขอบคุณและนึกถึงคุณ ตั้งแต่หน้า
วัดถึงท้ายวัด คุณยายจะจำได้หมดว่า แต่ละสิ่งแต่ละอันมีความ
เป็นมาอย่างไร ใครเป็นคนให้ความอุปถัมภ์ช่วยเหลือ หรือยาย
ไปบอกบุญใครมา จนข้าพเจ้าอดที่จะทึ่งในความสามารถในการ
จดจำของคุณยายไม่ได้

“แผ่นดินผืนนี้ ให้คุณหวิน (อุบาลิกาถวิล วดีรางกูล) ไป
ขอ จะเอาสัก ๕๐ ไร่ เขาให้หมดผืน ๑๙๖ ไร่”

“ประตุน้ำวัดให้ตาหริ ที่ชอบออกแบบโบสถ์หัวแหลม ๆ
ออกแบบให้”

“แถวนี้ ไปขอเรือกรรมชลฯ ให้มาช่วยขุด”

“ศาลานี้ ให้เจ้าของคอกม้ามาสร้าง”

“ดาวดิงส์ ให้อารีพันธุ์บอกบุญคุณอุปสรมาสร้าง”

“หอระฆัง ให้ไฉ่เปียไปบอกที่บ้านมาสร้าง”

“สองชั้น คุณพวง - คุณเรณูสร้าง”

“หลังนี้ คุณสายหยุด - คุณมณฑา”

...และอีกหลายต่อหลายชื่อ

คุณยายท่านมักกล่าวถึงชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ด้วยความนึกถึง
คุณที่ได้มาช่วยยายสร้างวัด และท่านมักจะบอกว่า “ขอให้เขาได้
บุญกับยายเยอะ ๆ ทุกคน” แล้วท่านก็มักจะปิดท้ายประโยคด้วย
คำพูดยื้ม ๆ ว่า

“ยายนะขอเก้ง ขอจนเป็นวัด

ก่อนไปขอ เราก็คิดก่อนว่า เราจะขอมาทำอะไร

เขาก็ได้บุญ เราก็ได้บุญ

กับคนที่มิบุญคุณแล้วยายไม่เคยลืม”

ข้าพเจ้าประทับใจทุกครั้ง เมื่อคุณยายพบคนเก่าคนแก่

หรือลูกศิษย์ลูกหารุ่นเก่า ๆ แม้คุณยายจะไม่ได้พูดออกมาโดยตรง แต่ดูจากแววตา กริยาท่าทาง และการพูดคุยที่มีรสชาติแห่ง ความคุ้นเคยเป็นกันเอง ให้ความรู้สึกแก่ข้าพเจ้าว่า คุณยายดีใจ ที่ได้พบ และยังระลึกถึงท่านเหล่านี้อยู่เสมอ

มีอยู่ครั้งหนึ่ง ในวันอาทิตย์ช่วงบ่าย หลังจากที่คุณยาย รับแขกที่ครัวยามาเสร็จ ระหว่างเดินทางกลับที่พัก คุณยายพบกับคุณป้าถวิล (อุปาสิกาถวิล วัตรางกูล) ซึ่งกำลังรอกทราบ พระเดชพระคุณหลวงพ่อรัมมชโยอยู่ที่ศาลาดุสิต คุณยายยกมือไหว้ทักทายพร้อมด้วยรอยยิ้ม ต่างฝ่ายต่างเดินเข้ามาหากัน คุณยายเอามือทั้งสองของท่านจับที่มือของคุณป้าถวิลที่ยังพนมค้ำอยู่ เขย่าเล็กน้อย ให้ความรู้สึกว่าได้เจอ ได้พบ คุณยายได้พูดคุยทักทายถามถึงทุกข์สุข ก่อนที่จะเดินกลับไปที่พัก เมื่อคุณยายกลับถึงที่พักแล้ว ท่านจึงพูดถึงความในใจว่า

“ยายเป็นคนเคารพบุญคุณคน

ยายเจอคุณหวินที่ศาลา

ยายเห็นแกแล้วอยากไหว้แก

นึกถึงความดีของแก

คนเขามีบุญคุณ ยายไม่เคยลืม

ตายเมื่อไรละ ถึงลืม”

ดวงใจของคุณยายช่างบริสุทธิ์ใส ไม่ได้เจือด้วยทริภุมมานะ หรือความถือตัวใด ๆ มีแต่ความอ่อนน้อมถ่อมตน นึกถึงคุณความดีของผู้อื่นอยู่เสมอ คุณยายจึงอยู่ในใจและครองใจลูกศิษย์ลูกหามาทุกรุ่น ทุกยุคทุกสมัยอย่างไม่เสื่อมคลาย

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพูดคุยกับคนรุ่นเก่า ๆ เช่น ป้าแข่ง ที่คุณยายชอบเรียก “คุณแข่ง” ผู้ดูแลเรื่องเย็บจีวรถวายพระ ป้าไข่มุกต์ ที่ชอบถักหมวกและผ้าพันคอไหมพรมมาถวายคุณยาย ซึ่งคุณยายบอกว่า “หมวกนี้ ป้าไข่มุกต์ถักให้ ใช้ดี ใช้เท่าไรไม่ขาดสักที” และคุณยายท่านก็ใช้หมวกใบนี้เป็นประจำ แม้จะดูว่าเป็นสีออกเก่า ๆ แต่พอเปลี่ยนใบใหม่ให้ใช้ คุณยายเป็นต้องถามหาใบเก่าทุกที

อีกท่านคือน้าพิกุล ซึ่งเป็นหลานสาวแท้ ๆ ของคุณยาย เป็นลูกของพี่สาวคนโต (ยายเจ๊าะ) น้าพิกุลจะเข้ามาหาคุณยายเป็นประจำทุกเดือน เพื่อมาปลงผม และกราบเยี่ยมท่านไปในตัว คุณยายท่านมักจะถามด้วยความเมตตาและเกรงใจว่า เดินทางมาอย่างไร ลำบากหรือเปล่า เพราะน้าพิกุลต้องนั่งรถเมล์มาหลายต่อ น้าพิกุลก็มักจะตอบคุณยายว่า “ไม่ลำบากหรอก หนูตั้งใจจะมาเยี่ยมคุณยายทุกเดือนจนกว่าหนูจะเดินไม่ไหว”

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณศิษย์ลูกหาคนเก่า ๆ นั้น เคารพรักคุณ

ยาย และเคารพคำบอกคำสอนของคุณยายอย่างที่สุด ไม่ใช่
เคารพอย่างเดียว แต่ท่านเหล่านั้นได้นำมาประพฤติปฏิบัติตาม
อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

ความรู้สึกนึกขอบคุณ และอยากตอบแทนคุณ โดยให้เขา
“ได้บุญกับยายเยอะ ๆ” มีอยู่ในใจของคุณยายเสมอ ไม่ว่าเขา
ผู้นั้นจะเป็นใคร

เมื่อมีใครมาช่วยเหลือเอื้ออำนวยความสะดวก ทำสิ่ง
นั้นสิ่งนี้ให้ท่าน ท่านมักจะแสดงความรู้สึกขอบคุณอย่างจริงใจ
กับทุก ๆ คน

เวลาคุณยายไปไหนมาไหน ข้าพเจ้ามักเห็นคุณยายยก
มือไหว้ไปหมด ทั้งเป็นการไหว้เพื่อทักทาย และไหว้เพราะรู้สึก
ขอบคุณ

คุณยายสามารถยกมือไหว้ยามได้ทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะยาม
ในวัด แต่เป็นทั่วทุกคนในทุกที่ เนื่องด้วยเป็นการไหว้เพื่อทักทาย
และเพื่อแสดงความรู้สึกขอบคุณที่เขาเหล่านั้นช่วยอำนวยความสะดวก
เปิดที่กั้นถนนให้รถคุณยายผ่านเข้าไป บางครั้งคุณยาย
ยังเมตตาต่อยามเหล่านั้น ถามว่า “มีขนมอะไรให้เขาหรือเปล่า”
ไม่ว่าจะเป็นยามในวัด หรือยามในสถานที่ต่าง ๆ

บางครั้ง คุณยายออกไปหาหมอหรือไปทำธุระนอกวัด ระหว่างทางต้องแวะรับประทานอาหารเช้าที่นอกวัด ก็มักจะมี เจ้าภาพช่วยจัดเตรียมและเอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ คุณยาย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าภาพ เจ้าของบ้าน หรือลูกจ้างในบ้าน ที่ช่วยจัดเตรียมอาหารและเอื้ออำนวยความสะดวกให้คุณยาย

คุณยายจะยกมือพนมไหว้ เหมือนเป็นการขอบคุณและ บอกว่า “**ให้ได้บุญกับยายเยอะ ๆ**” เหมือนกันหมด และก่อนที่จะ ท่านจะกลับ มักจะแสดงความขอบคุณ และให้ศีลให้พรเป็น การอ้อลา

โดยปกติคุณยายจะเป็นคนที่เกรงใจผู้อื่นอยู่เสมอ เวลา ไปบ้านใคร ท่านก็มักจะเกรงใจ เมื่อตอนอยู่เฉพาะกันเอง คุณ ยายมักจะแอบกระซิบถามพี่อารีพันธุ์ว่า “เขาจะว่าอะไรหรือเปล่า เรามาใช้บ้านเขา”

พี่อารีพันธุ์ก็จะตอบว่า “ไม่หรอกค่ะ เขาอยากได้บุญกับ ยายทุกคน”

เวลาคุณยายออกไปข้างนอก มักจะมีพี่อุบาสกที่รับหน้าที่ ขับรถให้คุณยายเป็นประจำ แต่บางครั้งพี่อุบาสกท่านนั้นไม่อยู่ ต้องหาผู้อื่นมารับแทน ก่อนจะลงจากรถ ข้าพเจ้ามักจะเห็น

คุณยายหันไปทางคนขับรถ ยกมือพนมไหว้ ให้ศีลให้พร และ
ขอบคุณแล้วขอบคุณอีกที่ได้มาเอาบุญกับคนแก่ ขับรถให้ยาย
ยายขับรถไม่เป็น

ตามปกติคุณยายท่านจะชอบทำอะไรด้วยตนเอง และ
ท่านมักเกรงใจที่ต้องมีคนไปช่วยทำธุระในเรื่องส่วนตัวให้ท่าน
แม้แต่กับข้าพเจ้าซึ่งเป็นเด็กที่มาอุปฐากรับใช้ท่านด้วยความ
เต็มใจ เวลาที่ข้าพเจ้าได้รับใช้ปรนนิบัติท่าน ข้าพเจ้าจะสัมผัส
ได้ถึงความรู้สึกนึกชอบคุณที่คุณยายมีให้ต่อข้าพเจ้าอยู่เสมอ
ไม่ว่าจะเป็นด้วยคำพูด คำสอน คำให้พร หรือแววตา

ข้าพเจ้ารินน้ำใส่แก้วมาให้คุณยายดื่ม คุณยายรับแก้วไป
พร้อมกับพูดว่า “สาธุ”

ข้าพเจ้าชงยาหอมให้คุณยาย คุณยายรับไปพร้อมกับให้
พรว่า “ขอให้เห็นธรรมะใส ๆ นะ”

ข้าพเจ้านวดที่ฝ่าเท้าให้คุณยาย คุณยายพูดด้วยความ
เกรงใจว่า “เรานะ นวดเท้าให้ยาย นวดเสร็จแล้วต้องไปล้าง
มีอนะ ทำยายสกปรก เหยียบพื้น มีขี้ดินขี้เท้า”

ข้าพเจ้าพาคุณยายไปห้องน้ำ คุณยายพูดว่า “ให้เราได
บุญกับยายเยอะ ๆ นะ เอาบุญกับคนแก่ ตอนแก่เฒ่ามาเราก
จะมีคนดูแล” ฯลฯ

จะหาใครเป็นเช่นท่าน

ใจของคุณยายคิดแต่จะขอบคุณและตอบแทนผู้อื่น

ที่ได้ทำแม้สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ท่าน

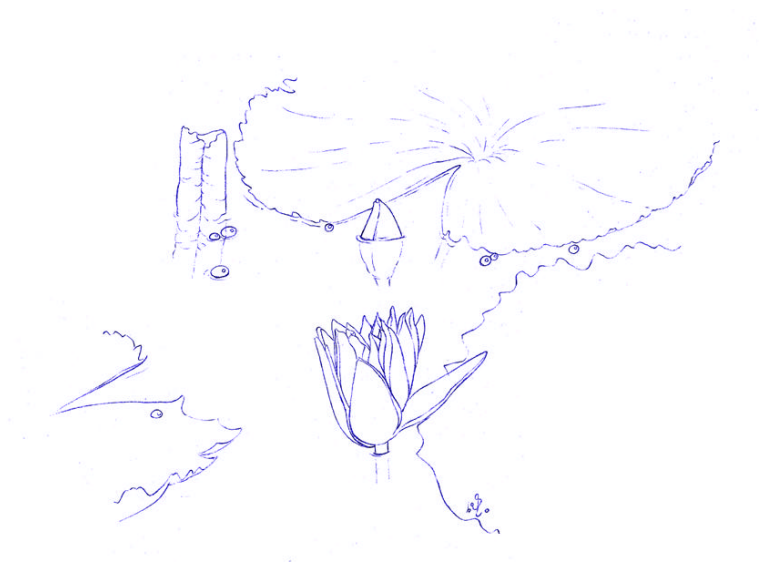
แต่ท่านไม่เคยคิดเลยว่า

คุณที่ท่านทำแก่ผู้อื่นนั้นมากมายเหลือล้น

และยิ่งใหญ่เพียงใด

ยากนักที่ใครจะตอบแทนพระคุณของท่านได้หมด

คุณยายกับพระเจดีย์

คุณ ยายท่านเป็นผู้ที่รักธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ
ท้องทุ่งนา ท้องฟ้า และดวงตะวัน คุณยายเล่าให้ฟังถึงชีวิตใน
วัยเด็กว่า “ยายชอบดูดวงอาทิตย์ เวลานั้นขึ้น มันทก ดวงแดง
กลมโต ยายคิดอยากเดินไปให้ถึง” จวบจนกระทั่งท่านอายุอย่าง
เข้าสู่ช่วงปัจฉิมวัย ดวงตะวันกลมโตก็ยังคงอยู่ในใจของคุณยาย

ตอนเย็น ๆ ถ้าวันไหนคุณยายไม่ได้นั่งรถสามล้อ พี่อารีพันธุ์
มักจะพาคุณยายนั่งรถไปดูดวงอาทิตย์ที่ลานธรรม (ปัจจุบันคือ
บริเวณพื้นที่สภารธรรมกายสากลหลังใหม่) บางครั้งข้าพเจ้าได้มี
โอกาสติดตามไป ทุกครั้งที่ไปดูคุณยายท่านจะสดชื่น เบิกบาน
ชี้ชวนให้ดูดวงอาทิตย์ ดวงแดงกลมโต เวลาใกล้ตกจะถึงพื้น
ยี่งในช่วงฤดูหนาว ดวงอาทิตย์จะดวงใหญ่ กลมโตเป็นพิเศษ
ภาพที่มักเห็นคู่ไปกับดวงอาทิตย์ตอนที่จะลาลับขอบฟ้า คือ ภาพ

ฝูงนกกำลังบินกลับรัง คุณยายท่านมักจะพูดว่า “หมดไปอีกวันหนึ่งแล้ว”

บางครั้งพี่อาร์พันธุ์จะพาคุณยายนั่งรถวนรอบลานธรรมรอบใหญ่ เพื่อดูบรรยากาศโดยรอบ ถ้าวันไหนอากาศดี ผู้คนไม่เยอะ ก็จะจอดรถไว้ และพาคุณยายเดินออกกำลังกายรอบ ๆ ลานธรรมด้านในสุด บางครั้งก็พาคุณยายเดินตามสนามหญ้าทางลาดเนินขึ้นไปบนลานธรรม ตอนเย็น ๆ แดดอ่อน ๆ มีลมพัดมาเอื่อย ๆ ใจสดชื่น เบิกบาน

“จากนามาเป็นวัด

สารพัดยายจัดหา

ทุ่งโล่งสุดขอบฟ้า

เหลียวมาเป็นลานธรรม”

เสียงคุณยายเอื้อนเอ่ยบทกลอน อย่างมีท่วงทำนอง เป็นจังหวะเฉพาะตัวไม่เหมือนใคร เปล่งออกมาด้วยความเบิกบานใจและภาคภูมิใจ กลอนบทนี้ข้าพเจ้ามักจะได้ยินคุณยายท่องอยู่บ่อย ๆ จนอยากจะเป็นเพลงคุณยาย เพราะตามปกติคนทั่วไปเวลาอารมณ์ดี มีความสุข เบิกบานใจ มักจะฮัมเพลงที่ตนเองชอบออกมา เป็นเพลงใดก็แล้วแต่เหตุการณ์ อารมณ์ และยุคสมัย

แต่เพลงของคุณยายไม่เหมือนใคร ข้าพเจ้าได้ยินคุณยาย
ท่องกลอนบทนี้ตั้งแต่เริ่มเข้ามาอุปฐากรับใช้ท่าน จนกระทั่งถึง
ก่อนหน้าที่ท่านจะไม่สบาย คุณยายก็ยังท่องกลอนบทนี้ คงไม่มี
ใครท่องกลอนบทนี้ได้ความรู้สึกและไพเราะเช่นท่านอีกแล้ว ทุก
ครั้งที่ท่องกลอน ดูท่านจะมีความสุข เบิกบานใจ และภาคภูมิใจ
คุณยายมักจะพูดถึงที่มาของกลอนบทนี้ว่า “ไม่รู้ใครมันเอายามา
ร้อง” คงสืบเนื่องมาจากกลอนยายครั้งแรก มีคนแต่งกลอนบูชา
ธรรมคุณยายว่า

ลมเลาะละลือรุ่ง	แสงสีรุ้งทุ่งคลองสาม
สดสวยด้วยสีคราม	เป็นฤกษ์งามจะพลันแปลง
สองแขนแสนขยัน	ยายฝ่าฟันอย่างกล้าแกร่ง
ร่างเล็กมีเรี่ยวแรง	สร้างวัดใหญ่แจ่มทุกสิ่ง
คุณยายทุ่มชีวิต	ยอมอุทิศแม้เป็นหญิง
ศิษย์เห็นยายเอาจริง	มีอาจนึ่งนอนอุรา
จากนามาเป็นวัด	สารพัดยายจัดหา
ทุ่งโล่งสุดโค้งฟ้า	บัดเดี๋ยวมาเป็นลานธรรม
มีน้อยมีเฝ้าหมาย	วัดพระธรรมกายขนานนาม
เป็นวัดคนใจงาม	ประพุดิตตามอย่างวัดไทย
เหน็ดเหนื่อยหลายสิบปี	กว่าวัดนี้จะเติบโตใหญ่
ผู้อยู่เบื้องหลังไซ้	คือ คุณยายของพวกเรา

คุณยายท่านคงได้ฟัง และได้จดจำเอาบางตอนมา
ดัดแปลงเป็นภาษาง่าย ๆ ของท่านเอง เป็น

“จากนามาเป็นวัด สารพัดยายจัดหา
ทุ่งโล่งสุดขอบฟ้า เหลียวมาเป็นลานธรรม”

ในขณะนั้นพื้นที่ ๒,๐๐๐ ไร่ยังเป็นทุ่งโล่ง มีเพียงบริเวณ
ลานธรรมเท่านั้นที่ใช้งานเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรม เวียนประ
ทักษิณจุดประทีปมาฆบูชา หรือตักบาตรในช่วงเช้า ซึ่งในวัน
มาฆบูชานี้ ทุกปีคุณยายจะมาร่วมพิธีทั้งช่วงเช้า ช่วงบ่าย และ
ช่วงค่ำ ซึ่งมีการจุดมาฆประทีป

นับว่าเป็นความทรหดอดทนและเป็นความเมตตาอย่างยิ่ง
ที่คุณยายวัย ๘๐ กว่าต้องมานั่งคุกเข่าให้กับทุก ๆ คน ตลอดทั้งวัน
ท่ามกลางสภาพอากาศหลายแบบ ตอนบ่ายอากาศร้อน ตอนค่ำ
มีพิธีจุดมาฆประทีป คุณยายนั่งในพื้นที่กลางแจ้งไม่มีที่กั้นกำบัง
มีทั้งหมอกและน้ำค้าง แต่คุณยายท่านไม่เคยปรินากบ่น มีแต่
ความสดชื่น เบิกบาน ที่ได้เห็นภาพผู้คนมากมายจากทั่วสารทิศ
มาร่วมพิธีในงานบุญใหญ่ และได้เห็นภาพประทีปโคมไฟสว่าง
ไสวไปทั่วลานธรรม

ต่อมา พื้นที่บริเวณ ๒,๐๐๐ ไร่ เริ่มมีการปรับปรุงเปลี่ยน

แปลง บริเวณด้านหลังลานธรรมมีการขุดดิน ถมดิน ปรับพื้นที่ เพื่อเตรียมการก่อสร้าง

เมื่อมีโอกาสที่อารีพันธุ์ยังขับรถพาคุณยายมาชมที่ลานธรรม แต่ในครั้งนี้พิเศษกว่าครั้งไหน ๆ ข้าพเจ้าจึงได้จัดบันทึกภาพเหตุการณ์วันแห่งความประทับใจนั้นไว้ และได้คัดลอกนำมาให้อ่านเป็นบางตอน

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๔

...วันนี้คงเป็นวันที่ประทับใจไปอีกนานแสนนาน ที่อารีพันธุ์เอารถมารับคุณยายที่ครัวหลังจะพาไปลานธรรม คุณยายดูสดชื่นเบิกบาน

...ที่อารีพันธุ์ขับรถไปทางด้านหลังของลานธรรม ทางกองดินที่เรากำลังมีการขุด บุกเบิก ปรับพื้นที่ เพื่อเตรียมการสร้างพระเจดีย์ พื้นที่บริเวณนั้นเต็มไปด้วยกองดินสีดำ สดลูกหูลูกตา แต่ละกองใหญ่สูงท่วมหัว ระหว่างกองดินบางช่วง มีช่องทางพอที่จะให้รถวิ่งเข้าไปได้ ตรงกลางพื้นที่มีธงสีแดงเป็นสัญลักษณ์ปักอยู่ เพื่อบอกตำแหน่งที่จะสร้างพระเจดีย์...

ข้าพเจ้าดีใจมากที่ได้มาสถานที่แห่งนี้ พร้อมกับคุณยาย และที่อารีพันธุ์ ฦ ผืนดินแห่งนี้ จากทุ่งนาฟ้าโล่ง ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

ก็จะเป็นบุญสถานอันยิ่งใหญ่ ขอให้คุณยายมีสุขภาพแข็งแรง ได้อยู่ดูเห็นความสำเร็จของ ๒,๐๐๐ ไร่ ที่สำเร็จครบทุกอย่าง...

พี่อารีพันธุ์ขั้บรรณรอบลานธรรมอีก ๒ รอบ พอแดดอ่อนก็พาคุณยายเดินขึ้นไปบนลานธรรม คุณยายเดินตรงไปที่พระประธานสี่ขาวองค์ใหญ่ ซึ่งตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่บนลานธรรมมาถึงหน้าองค์พระ คุณยายนั่งลงตรงแผ่นไม้ที่ทำเป็นชั้น ๆ ซึ่งมี ๒-๓ ชั้น ก่อนจะขึ้นไปถึงองค์พระ คุณยายกราบ ๓ ครั้ง แล้วท่านพนมมือขึ้น มองไปที่พระประธานสี่ขาวองค์โต คุณยายพูดอธิษฐานกับพระพุทธรูปว่า

“หลวงพ่อ ๆ ช่วยยายบอกบุญกองผ้าป่าด้วย
ให้ได้กองเยอะ ๆ เงินเข้าเยอะ ๆ
เอามาให้พวกเขาใช้สร้างพระเจดีย์
ขอให้ยายแข็งแรง ตอนนี้ยายไม่ค่อยมีแรง...”

แม้ไม่มีใครบอกท่านว่าการสร้างพระเจดีย์ ต้องใช้งบประมาณเท่าใด แต่คุณยายท่านทราบดี ท่านจะอธิษฐานตามสมบัติอยู่ตลอดเวลา ช่วงนั้นคุณยายท่านมักจะปรารภว่า

“ขุดขี้ดินแล้ว ขุดขี้ดินอีก
เมื่อไรพระเจดีย์จะขึ้นสักที
ยายจะทันได้เห็นหรือเปล่า”

พร้อม ๆ กับยกมืออธิษฐานว่า

“ขอให้เงินไหลมาเทมา
ให้ได้สร้างพระเจดีย์เสร็จไว ๆ”

คุณยายท่านยังเล่าให้ฟังอีกว่า

“ยายมีพระธาตุयेอะ ของยายทองสุกให้มา
ยายเอาให้หลวงพ่อกับไว้
แล้วมีคนเอามาให้หลวงพ่อกับอีกयेอะ
หลวงพ่อบอกว่า จะเอาไว้ใส่ในพระเจดีย์
ไม่รู้เมื่อไรพระเจดีย์จะเสร็จ
ยายจะทันเห็นพระเจดีย์หรือเปล่านั้นไม่รู้
สาธุ ขอให้เงินไหลมาเทมา
ให้ได้สร้างพระเจดีย์เสร็จไว ๆ”

จวบจนกระทั่งในเวลาต่อมา วันศุกร์ที่ ๘ กันยายน พ.ศ.
๒๕๓๘ คุณยายได้ไปร่วมพิธีตอกเสาเข็มต้นแรกสร้างมหาธรรม
กายเจดีย์ วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้ไปร่วมพิธีเทคอนกรีต
ฐานรากธรรมกายเจดีย์ และยังได้ไปร่วมพิธีตอกเสาเข็มต้น
สุดท้ายสร้างมหาธรรมกายเจดีย์

พระเจดีย์เริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา พร้อม ๆ กับสุขภาพ
ลังซารของคุณยายเริ่มอ่อนแรงลง แต่ถึงกระนั้นเมื่อมีโอกาส ก็

อารีพันธุ์จะพาคุณยายไปนมัสการอธิษฐานกับพระเจดีย์ และดู
ความคืบหน้าของพระเจดีย์เป็นระยะ ๆ กระทั่งประดิษฐานองค์
พระธรรมกายภายนอกสำเร็จเรียบร้อย

ในวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นวันเฉลิมฉลอง
และสถาปนามหาธรรมกายเจดีย์ มีพระภิกษุ สามเณรจากทั่ว
สังฆมณฑลมาร่วมงานเป็นจำนวนเรือนแสน มีสาธุชนหลังไหล
มาจากทั่วสารทิศทั้งในประเทศและต่างประเทศ พื้นที่ลานธรรม
รอบมหาธรรมกายเจดีย์รอบใน เต็มไปด้วยสีเหลืองของผ้ากาสา
พัสดร์ รอบนอกโอบล้อมด้วยชุดสีขาวของเหล่าสาธุชนในรอบนอก
เป็นภาพอันน่าปิติและน่าตื่นตาตื่นใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น คุณยายได้
มีโอกาสนั่งรถไปชมภาพอันเป็นทัศนียภาพด้วยตัวท่านเอง

แม้ในวันนี้ท่านได้ละสังขารจากพวกเราไปแล้ว

พื้นที่ ๒,๐๐๐ ไร่ เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

แม้ว่าท่านยังไม่ทันได้เห็นความสำเร็จ

เสร็จสมบูรณ์ครบทุกอย่าง

แต่คุณยายก็ยังทันได้มีส่วนร่วมวางรากฐาน

แห่งความสำเร็จไว้ให้ครบหมดทุกอย่าง

แม้แต่มหาวีรหารพระมงคลเทพมุนีที่กำลังจะก่อสร้าง
คุณยายก็ได้ไปร่วมในพิธีตอกเสาเข็มต้นแรก
และต้นสุดท้าย
คงคอยแต่ให้พวกเราลูกหลานสมัครสมานสามัคคี
ร่วมแรงร่วมใจทำต่อไปให้สำเร็จจนเสร็จครบทุกอย่าง
และช่วยกันดูแลทำนุบำรุง อารงรักษาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้
ให้อยู่คู่วัดพระธรรมกายต่อไปตราบนานเท่านาน

บ้านธรรมบาล

คุณยายหลังใหม่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ผืนใหม่ ๒,๐๐๐ ไร่ บริเวณใกล้หมู่บ้านปฏิบัติธรรมซึ่งอยู่ข้างโรงเรียน พระปริยัติธรรม ด้วยความเห็นชอบของทุก ๆ ฝ่าย ที่อยากให้คุณยายได้อยู่ในที่พักอาศัยอันเหมาะสม เอื้ออำนวยต่อสุขภาพ ร่างกายสังขารของท่านเมื่อย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัย ด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมปัจจัย ของลูกศิษย์ลูกหาที่ใกล้ชิดและผู้ใฝ่บุญทั้งหลายที่ทราบข่าว จึงได้สำเร็จเป็นกุฏิหลังใหม่ขึ้นมา

เมื่อกุฏิหลังใหม่สร้างเสร็จเรียบร้อยดีแล้ว หลวงพ่อธัมมชโย ได้ตั้งชื่ออันเป็นมงคลให้กุฏิหลังใหม่นี้ว่า **“บ้านธรรมบาล”** แปลว่า **บ้านที่มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครอง** และกำหนดให้เอาวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นวันขึ้นกุฏิหลังใหม่ ซึ่งในวัน

นี้ พระเถระผู้ใหญ่ของวัดได้มาเจริญพระพุทธมนต์ คุณยายและ
เจ้าภาพได้ร่วมกันถวายภัตตาหารเพล ถวายดวงแก้ว ปัจจัยและ
ไทยธรรม และได้มีการปล่อยปลาที่ทำหน้ากุฏิหลังใหม่ด้วย

บ้านธรรมบาล หรือกุฏิคุณยายหลังใหม่นี้ ได้ออกแบบให้
สอดคล้องกับลักษณะการใช้งานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และการ
ทำกิจวัตรประจำวันของคุณยายให้มากที่สุด

ลักษณะอาคาร สร้างเป็นอาคารคอนกรีตแข็งแรง ยก
พื้นเดี่ยว ๆ ชั้นเดียว ๒ หลัง แต่ละหลังห่างกันเล็กน้อย มีระเบียบ
ทางเดินและหลังคาเชื่อมติดกัน เพื่อให้มีพื้นที่ในชายคาสำหรับ
คุณยายได้เดินออกกำลังกาย ทางขึ้นกุฏิฝั่งที่พักของคุณยายไม่มี
ขั้นบันได แต่จะเทพื้นทำเป็นแบบลาดเอียง เพื่อสะดวกในการ
เดินและใช้รถเข็น จะมีที่จอดรถอยู่ติดทางขึ้นกุฏิ

ที่กุฏิหลังใหม่นี้จะมีรั้วโปร่ง ๆ และคูน้ำ ๒ ข้างกันเป็น
อาณาบริเวณ เพื่อให้คุณยายได้มีความเป็นส่วนตัว และป้องกันการ
การรบกวนจากบุคคลภายนอก

ด้านหน้ากุฏิจะเป็นคูน้ากว้าง มีการทำท่อน้ำ และทำชั้น
บันไดทางลงไป เพื่อให้คุณยายได้เดินลงไปปล่อยปลา หรือเลี้ยง
ปลาได้

บริเวณพื้นที่รอบ ๆ ภูมิ จะมีถนนวนรอบ เพื่อความสะดวกในการนำรถมาจอดรับส่งคุณยาย และยังได้ใช้เป็นทางเดินให้ท่านได้เดินออกกำลังกาย บริเวณพื้นที่ที่เหลือ จะมีต้นไม้ใหญ่ทั้งหลาย ทั้งต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ เช่น ต้นทองกวาวดอกสีแสดสดใส และต้นไม้ใหญ่ที่ขุดล้อมเอามาปลูก มีต้นไม้หอมชนิดต่าง ๆ เช่น ต้นพุท ต้นโมก ต้นแก้ว ต้นบุนนาคนันปีบ ต้นจันทน์ ต้นสัตบรรณ ฯลฯ

ต้นสัตบรรณนี้เป็นต้นไม้ใหญ่ ช่วงหลัง ๆ ออกดอกทุกปี ดอกเป็นช่อสีขาวอมเขียวอ่อน ๆ กลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วพื้นที่ที่เหลือจากนี้จะเป็นสนามหญ้าทั้งหมด ดูเขียวชอุ่ม สดชื่นสบายตา

ตอนเช้า ๆ ประมาณ ๖ โมงกว่า ๆ อากาศกำลังสดชื่นปลอดโปร่ง พี่อาร์พินธุ์จะพาคุณยายลงมาสูดอากาศบริสุทธิ์และเดินออกกำลังกายรอบ ๆ ภูมิตามทางเดินข้างล่าง คุณยายจะเดินสลับกับการหยุดยืนพักทำท่ากายบริหาร พี่อาร์พินธุ์จะทำท่ากายบริหารให้คุณยายดูพร้อมไปกับการนับ คุณยายก็จะนับและทำตาม ท่ากายบริหารส่วนใหญ่เป็นท่าแกว่งแขนเบา ๆ ทำยกแขนชูเหนือศีรษะ ยกขึ้นยกลง เสร็จแล้วท่านก็จะค่อย ๆ เดินต่อไป ระหว่างเดินท่านก็จะดูความเรียบร้อยบริเวณรอบ ๆ ภูมิ

รวมไปถึงต้นไม้ต่าง ๆ ไม่ว่าต้นไม้ต้นไหนออกดอกออกผล โดยเฉพาะดอกไม้ที่มีสีสดใส ท่านจะมองเห็นและชี้ชวนให้ดู พร้อมทั้งถามว่า ดอกอะไร บางครั้งท่านจะกลับมาพร้อมด้วยดอกกลิ่นหอมที่ร่วงอยู่ตามพื้น ดอกชงโคสีชมพูอมม่วงของต้นที่อยู่หลังบ้าน หรือไม้ก้ามปลาของต้นที่อยู่ข้างรั้ว ตามปกติคุณยายท่านจะเดินวนรอบกุฏิ ๑ รอบใหญ่ แล้วขึ้นมานั่งพักก่อนที่จะรับประทานอาหารเข้า แต่ถ้าคุณยายไม่เหนื่อยมากท่านจะเดินถึง ๒ รอบ

หลังจากรับประทานอาหารเข้าหรือเพลเสร็จ นั่งพักสักครู่หนึ่ง คุณยายก็จะออกมาเดินย่อยอาหารอีก แต่เป็นการเดินรอบ ๆ บริเวณระเบียงกุฏิข้างบน ซึ่งจะทำเป็นระเบียบรอบตัวอาคาร มีราวสแตนเลสล้อมรอบระเบียง

บ้านธรรมบาลนี้จะอยู่ในทำเลที่อยู่ใกล้พระเณรมาก เพราะอยู่ติดกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม ถัดไปทางทิศเหนืออีกหน่อยหนึ่งก็เป็นรุตงค์พระ เวลาพระเณรท่านเดินไปฉ้น หรือเดินไปรับบิณฑบาต ทั้งขาไปและกลับ ท่านก็จะเดินเป็นกลุ่มเป็นแถวตามแนวทิวสนผ่านกุฏิคุณยาย ที่กุฏิคุณยายจะมีหน้าต่างและประตูเป็นกระฉาก เมื่อเปิดม่านออกจะเห็นรอบนอกได้อย่างชัดเจน รวมทั้งบรรยากาศที่มีพระเณรเดินผ่านไปมา คุณยายท่านจะชอบมองพระเณรที่เดินผ่านไปมา สายตาของคุณยายดี

มาก แม้พระเณรท่านเดินอยู่ไกล ๆ อีกฟากหนึ่ง คุณยายท่านก็มองเห็นมาแต่ไกล ท่านมักพนมมือยกไหว้ หรือไม่ท่านก็ค่อย ๆ เอานิ้วชี้นับพระเณรที่เดินผ่านไปทีละรูปว่ามีกี่รูป คุณยายชอบการนับมาก

ตอนเช้าบางวัน คุณยายท่านจะออกมาใส่บาตรที่ตรงประตูรั้วหน้ากุฏิ อาหารที่ใส่เป็นพวกขนมหรือของแห้ง เวลาคุณยายใส่บาตร ท่านจะค่อย ๆ หย่อนของใส่ลงไปในบาตรด้วยความสำรวมระวังและเคารพในทาน คุณยายท่านจะเป็นผู้เคารพในการทำทานทุก ๆ อย่าง ท่านทำให้ดูและยังได้เมตตาสอนว่า “จะ**ทำบุญทำทานอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ให้จบอธิษฐานทุกครั้ง**” และหนึ่งในคำอธิษฐานที่ข้าพเจ้ามักจะได้ยินคุณยายอธิษฐานอยู่เสมอ ๆ และบ่อย ๆ คือ “**ขอให้ปราศจากคนพาลไปทุกภพทุกชาติ ตราบเข้าสู่พระนิพพาน**”

เมื่อหย่อนของใส่ลงในบาตรเสร็จ คุณยายท่านก็จะยกมือไหว้พระแต่ละรูปด้วยความเคารพ จนพระรูปสุดท้ายเดินผ่านไป คุณยายจึงค่อยลดมือลง พระที่ท่านมารับบาตรจากมือคุณยาย ท่านคงปีติไม่น้อย ทุกรูปเดินมาอย่างสำรวมระวัง มาหยุดยืนอยู่ตรงหน้าคุณยาย ค่อย ๆ น้อมก้มตัวเล็กน้อยเปิดฝ่ารับบาตรจากคุณยาย ลักษณะท่าทางและสายตาของพระแต่ละรูป เหมือนจะ

บอกว่า “ขอให้คุณยายได้บุญกับพระเยอะๆ” พระบางรูปพอคุณยายใส่บาตรเสร็จแล้ว ก็ให้พรคุณยาย มีคำให้พรหลายอย่าง แต่ที่เหมือนกันทุกรูปคือ “ขอให้คุณยายมีสุขภาพแข็งแรงอายุยืนยาว”

เพราะที่กุฏิคุณยายอยู่ติดกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม จึงมักเห็นสามเณรน้อยเดินผ่านไปมา จุดเด่นของสามเณรที่ดึงดูดสายตาคุณยายอีกอย่างคือ กลุ่มสามเณรไปทางไหน เสียงเจี๊วเจี๊วหยอกล้อกันมักตามมา และสามเณรมักทำงานกันอย่างสนุกสนาน ขยันขันแข็ง แม้จะมีพระพี่เลี้ยงคอยเข้มงวดกวดขันในเรื่องต่าง ๆ แต่ก็ยังคงมีเสียงที่บ่งบอกให้รู้ว่าเป็นลักษณะของผู้ที่เยาว์วัย

คุณยายท่านเมตตาและเอ็นดูต่อสามเณร ช่วงที่ท่านแข็งแรง ถ้ามีโอกาสท่านจะนำซ็อกโกแลต ลูกอม หรือไอศกรีม ไปถวายสามเณรที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วยตัวท่านเอง ในช่วงวันเด็กซึ่งทางโรงเรียนพระปริยัติธรรมเรียกว่า “วันสามเณร” สามเณรท่านจะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในบางปีคุณยายยังได้มีโอกาสเอาของไปถวาย และกล่าวถ้อยคำเล็ก ๆ น้อย ๆ กับสามเณรที่อาคารแก้วดวงธรรม ทุกปีท่านจะส่งของรางวัลไปร่วมให้สามเณรได้จับฉลากกัน

เวลาท่านนำของไปถวายสามเณรน้อยเหล่านั้น คุณยายท่านมีความสุข ท่านจะยิ้มกว้างเห็นฟัน แววตาของท่านมีความสุขแจ่มใส เบิกบานเป็นประกาย คำที่ท่านมักพูดและบอกเตือนสามเณรอยู่เสมอคือ “เณรอย่าชนะ เดี่ยวจะถูกเขี่ยนเอา”

แววตาที่เบิกบานแจ่มใสเป็นประกายของท่าน ทำให้ข้าพเจ้านึกมองย้อนไปถึงภาพชีวิตของท่านในวัยเด็ก เมื่อครั้งยังเป็นเด็กหญิงชานา อยู่กับธรรมชาติและท้องทุ่ง คุณยายเป็นเด็กที่ร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส สนุกสนาน ชุกช่น จนในบรรดาพี่น้องทั้งหลาย คุณยายถูกพ่อตีมากที่สุด แม้เวลาผ่านมานาน แต่แววตาที่ร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส ของคุณยายไม่ได้จางหายไป ยิ่งช่วงที่ท่านอายุมากขึ้น ๆ ก่อนจะถึงช่วงท้ายของชีวิต ยิ่งรู้สึกว่าคุณเป็นผู้สูงอายุที่เบิกบาน แจ่มใส และอารมณ์ดี เวลาพูดคุยกับผู้ใดใบหน้าก็มีแต่รอยยิ้มและเสียงหัวเราะน้อย ๆ

ในช่วงตอนเย็น ๆ พอแดดเริ่มลมตกแล้ว คุณยายท่านจะลงมาเดินออกกำลัง ยืดเส้นยืดสายรอบกุฏิข้างล่างอีก บางวันท่านก็เดินลงไปที่ท่าน้ำข้างหน้าเพื่อนั่งเลี้ยงปลา ช่วงหลังคุณยายท่านไม่ค่อยมีแรง เดินไปได้ไม่กี่ไกลก็เหนื่อย จึงใช้การนั่งรถเข็น แต่ท่านก็ยังแวะเวียนมาเลี้ยงปลาอยู่เสมอ อุบัติฐานมักเข็นรถคุณยายไปใกล้ ๆ ริมฝั่งน้ำ แล้วช่วยกันบิขนมปังเลี้ยงปลาก่อนโต

ให้เป็นชินขนาดพอดี ส่งให้ท่านโยนลงไปเลี้ยงปลา โดยส่งขนมปังใส่มือข้างซ้ายของท่านบ้าง ข้างขวาบ้าง เพื่อเป็นการให้ท่านออกกำลังกายไปในตัวด้วย

คุณยายท่านจะโยนขนมปังกระจายไปตามจุดต่างๆ อย่างทั่วถึง ตรงไหนยังไม่ได้ แม้ไกลท่านก็พยายามออกแรงเพื่อที่จะโยนขนมปังให้ไปถึง และยังชวนให้พวกเราช่วยกันโยนขนมปังลงไปเลี้ยงปลาด้วย คงเหมือนน้ำใจของคุณยายที่มีความเมตตา สงสาร และเผื่อแผ่ไปให้กับทุก ๆ คน

ในช่วงตอนเย็น ที่ท่านลงมาเดินออกกำลังกายรอบ ๆ บริเวณกุฏิ บางครั้งจะเห็นสามเณรช่วยกันพัฒนารอบ ๆ โรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วยความขยันขันแข็ง สลับไปกับการหยอกล้อกันบ้างในบางโอกาส สามเณรบางรูปกวาดเศษใบไม้บางรูปดายหญ้าถอนหญ้าใกล้กับบริเวณข้างรั้ว และเลยไปถึงหน้าประตูรั้วกุฏิคุณยายไปด้วยทุกครั้ง เวลาคุณยายเดินผ่านสามเณรก็มักหยุดมองดูคุณยายด้วยความสนใจ ต่อมาได้มีการจัดเตรียมหาไอศกรีมมาแช่ตู้เย็นไว้ วันไหนถ้าคุณยายผ่านไปเห็นสามเณรกำลังช่วยกันทำงานอยู่ ท่านก็ถวายไอศกรีมแก่สามเณร

มีอยู่ครั้งหนึ่งในช่วงเย็น ขณะนั้นคุณยายไม่ค่อยมีแรง

ต้องนั่งรถเข็น เวลาคุณยายนั่งรถเข็นต้องมีผู้ภูสากติดตามอย่างน้อย ๒ คน คนหนึ่งเป็นคนเข็นรถ อีกคนหนึ่งคอยเดินไปพร้อมกับคุณยาย ให้ท่านเห็นหน้าและคอยพูดคุยกับท่านบ้าง พาท่านออกกำลังกายบ้าง รถเข็นคุณยายผ่านมาทางประตูรั้วข้างหน้า เห็นสามเณรน้อยกำลังช่วยกันกวาดใบไม้อยู่ตรงบริเวณรั้วรถเข็นคุณยายไปหยุดจอดอยู่ตรงลานถนนแฉว ๆ ประตูรั้วแล้วประตูรั้วซึ่งปกติปิดไว้ได้ถูกเปิดออก เพื่อให้สามเณรได้เข้ามา ข้าพเจ้าวิ่งขึ้นไปเอาช็อคโกแลตมาให้คุณยาย สามเณรทั้งหมดมายื่นเข้าแฉว บางรูปสวมรองเท้า บางรูปมาแบบเท้าเปล่า

ข้าพเจ้ามองเห็นแววตาที่แจ่มใส เมตตาเอ็นดูที่คุณยายมีต่อสามเณร ท่านจะเอาช็อคโกแลตซึ่งมีหลากหลายรูปแบบเป็นถุง เป็นแท่ง เป็นกล่องตามแต่ที่มี ถวายสามเณรทีละรูปแล้วยกมือไหว้ จนครบทุกรูป ขณะเดียวกันข้าพเจ้าก็มองเห็นความปีติใจของสามเณรที่มีในอิริยาบถต่าง ๆ กัน บางรูปยิ้มกว้าง บางรูปจ้องมองดูคุณยายตาแทบไม่กระพริบ บางรูปรับของจากคุณยายเสร็จแล้วก็ยืนหลับตาพริ้ม

แต่ที่ประทับใจข้าพเจ้ามาก คือ พอรับช็อคโกแลตจากคุณยายเสร็จครบทุกรูปแล้ว สามเณรรูปเล็ก ๆ วิ่งกำลังซุกซนได้ซุบซิบปรึกษาหารือกันเล็กน้อย ก่อนที่จะยืนเรียงแถวกันอย่าง

เป็นระเบียบเรียบร้อย รูปที่สวมรองเท้าอยู่ก็ถอดรองเท้าออก
สามเณรน้อยประมาณ ๑๐ รูป พร้อมใจกันยกมือพนม และ
สวดมนต์ให้พรเป็นภาษาบาลีบทยาวอย่างตั้งอกตั้งใจ

คุณยายซึ่งนั่งอยู่บนรถเข็น พนมมือรับพรจากเหล่า
สามเณรด้วยใบหน้าประดับด้วยรอยยิ้ม ข้าพเจ้าได้แต่นึกในใจ
ว่า อะไรหนอที่ทำให้สามเณรน้อยรูปเล็ก ๆ วัยกำลังซุกซน รู้จัก
คิด รู้จักทำ โดยไม่มีพระพี่เลี้ยง หรือสามเณรรุ่นพี่รูปโตคอยบอก
คอยกำกับ คงเป็นเพราะกระแสแห่งความเมตตาปารรถนาดีและ
ความเคารพของคุณยายที่มีต่อสามเณรเหล่านี้กระมัง ที่ทำให้
สามเณรน้อยเหล่านั้นซาบซึ้งใจ จึงรู้จักคิดหาวิธีที่จะตอบแทน
คุณ อยากให้คุณยายได้บุญเยอะ ๆ เทือกเถาเหล่ากอของสมณะ
รูปน้อย ๆ นี้ จึงได้น้อมนำเอาบทสวดอำนวยพร ที่กลั่นมาจาก
ใจใส ๆ ของทุก ๆ รูปมอบให้คุณยาย

นอกจากนี้คุณยายยังเป็นขวัญและกำลังใจให้กับพระ
เณรที่เรียนบาลีทุกรูป ช่วงใกล้จะสอบ คุณยายมักจะมีปากกา
ลูกอม ช็อคโกแลตไปถวายพระเณร ลูกอมและช็อคโกแลตส่วน
ใหญ่ได้มาจากญาติโยมที่นำมาถวายคุณยาย เหมือนจะรู้ใจคุณ
ยายว่า ท่านจะเก็บช็อคโกแลตหรือลูกอมไว้ถวายสามเณร ดังนั้น
เวลาไปไหนมาไหนสาธุชนเหล่านั้นจึงมักมีลูกอม หรือช็อคโกแลต

แบบแปลก ๆ มาถวายคุณยาย ทั้งจากเมืองนอก เมืองไทย ใคร
เอามาถวายคุณยายก็เก็บ ๆ ไว้ จึงได้เป็นจำนวนมาก รวบรวม
มาถวายพระเถรทุกรูปได้อย่างทั่วถึง

ปากกาก็เช่นเดียวกัน ไม่ใช่ปากกาธรรมดา เพราะปากกา
ชุดที่นำไปถวายนี้ ถูกวางไว้ที่หัวเตียงคุณยายหลายวัน ก่อนที่จะ
นำไปถวายพระเถร ให้ท่านเอาไปใช้ในการเขียนสอ

แม้เมื่อพระภิกษุสามเณรท่านประสบความสำเร็จในการ
เล่าเรียน สอได้ ป.ธ. ๙ คุณยายก็ยังมิขอลาไปถวายเพื่อแสดง
มุทิตาจิต พร้อมทั้งอวยพรด้วยคำอวยพรที่ทำให้พระ ป.ธ. ๙
ที่ไปรับของจากท่านในวันนั้นต้องยิ้มกว้างว่า “ให้ท่านได้เป็น เจ้า
คุณกันทุกรูปเลยนะ”

ชีวิตของคุณยายเต็มเปี่ยมไปด้วยการเป็นผู้ให้

ผู้ให้...ยอมเป็นที่รัก

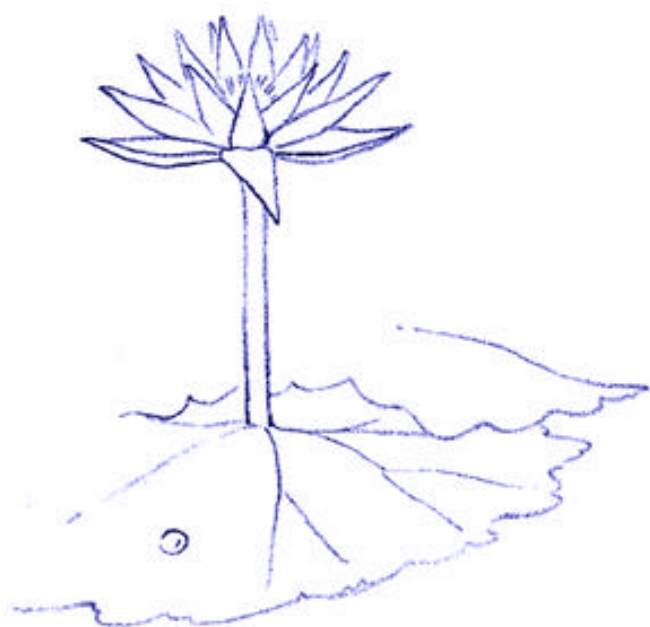
ไม่ว่าจะอยู่ที่แห่งไหน...

คุณยายจึงเป็นที่รัก และเป็นที่รวมใจของทุกคน

ไม่ว่าจะอยู่ที่แห่งไหน...

คุณยายคือขวัญและกำลังใจของทุกคน”

สุขภาพของคุณยาย

โดย

ปกติ คุณยายถือว่าเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง แคล่วคล่องว่องไว ขณะอายุ ๘๓ ปีของท่าน หลังยังตั้งตรง หูดี ตาดี กล้ามเนื้อผิวพรรณยังเต่งตึง ปฏิภาณไหวพริบในการพูดคุยโต้ตอบก็เป็นเยี่ยม หากไม่ทราบอายุของท่านมาก่อนอาจประมาณคาดเดาว่า ท่านอายุ ๖๕-๗๐ ปีได้ ช่วงที่ข้าพเจ้าเข้ามารับใช้ท่านจนเกือบปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งในระหว่างนั้นคุณยายยังพักอยู่ที่กุฏิคุณยายหลังเดิม (ปรณิรมิตวสวัตติ) ข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นคุณยายเจ็บไข้ได้ป่วยถึงขนาดต้องเข้าโรงพยาบาลเลย จะมีก็แต่ไปเพื่อตรวจสุขภาพทั่วไป

แต่ภายใต้บุคลิกท่าทางอันแข็งแรงของท่านนี้ มักจะมีอาการไม่สบายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ซึ่งเป็นปกติของผู้สูงอายุทั่วไป คือคุณยายมักจะมึนศีรษะ และปัสสาวะบ่อย

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการทำงานของกล้ามเนื้อ เช่น ยกแขนไม่ค่อยขึ้น นั่งขัดสมาธิ นั่งพับเพียบไม่ค่อยถนัด

คุณยายท่านมักมีน้ิรชะบ่อย ๆ เวลา มีน้ิรชะคุณยายมักบอกว่า “มันมีน้ิร ก้ิง ๆ” พร้้อม ๆ กับบอกลสาเหตุว่า “หมอเขาบอกว่ายายเลือดน้ิรน้อย” เมื่อท่านมีน้ิรชะ พวกเราก้ิมักชงยาหมอมาให้ท่านดื่ม และให้ท่านนอนพักน้ิง ๆ นวดมือ นวดเท้าให้ท่าน อาการก็ทุเลาลง นอกจากน้ิยังมีการรักษาแบบใช้หมอนวดแผนโบราณในบางโอกาส

เมื่อถามถึงอาการของท่านว่า เป็นอย่างไรบ้าง ท่านก้ิจะมีมาตรวาดเปรียบเทียบของท่าน ที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย เช่น บาทน้ิงเหลือสล้ิงน้ิง เป็นต้น

มีอยู่ช่วงหน้ิง แขนคุณยายยกไม่ค่อยขึ้น คือพอยกได้ แต่เวลายกแขนใส่เลืือ หรือยกแขนชูขึ้น จะยกได้ไม่สูง คุณหมอแต่ละท่านได้แนะนำวิธีปฏิบัติ เพื่อการรักษาด้วยวิธีการที่แตกต่ากัน พื่ออาริพันธุ์ได้นำวิธีรักษามาปฏิบัติกับคุณยาย ท่านก้ิให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ปฏิบัติตามด้วยความสม่่าเสมอ มุ่งมั่นพากเพียรที่จะให้หายเป็นปกติ

ในช่วงนั้นมีการติดตั้งชักรอกไว้ที่ห้องเลขา เพื่อให้คุณยายได้บริหารไหล่และแขน โดยที่เชือกทั้ง ๒ ข้างของชักรอกผูกห้อยยางนิ่ม ๆ ไว้ เพื่อให้คุณยายสอดมือเข้าไปจับ พอมือหนึ่งดึงชักรอกลง ข้างหนึ่งก็ชูสูงขึ้น แล้วดึงขึ้นลงสลับกัน คุณยายท่านขยันดึงชักรอกของท่านทุกวัน

ที่หลังห้องเลขา มีที่บริหารแขน ซึ่งพี่อาร์พันธุ์ให้ช่างไม้ของวัดช่วยทำไว้ มีลักษณะเหมือนอุปกรณ์บริหารร่างกายที่มีในสวนสุขภาพ หรือสวนสาธารณะต่าง ๆ เป็นแท่นไม้ มีไม้ท่อนกลม ๆ ขนาดพอสมควร วางพาดอยู่ตรงกลาง มีที่ให้เอามือ ๒ ข้างจับ แล้วยกเหยียดแขนทั้ง ๒ ชูขึ้น คุณยายท่านจะเดินออกไปยกขึ้นยกลง ๆ ทุกวัน วันละประมาณ ๑๐ - ๑๕ ครั้ง คุณยายท่านนับของท่านเอง ยกขึ้นยกลงนับเป็นหนึ่งครั้ง ท่านประมาณของท่านเองว่ากี่ครั้ง ถ้าปกติก็ยก ๑๕ ครั้ง แต่ถ้าท่านเหนื่อยก็ประมาณ ๑๐ ครั้ง พร้อมกับบอกว่า “เฮ้อ! พอก่อน”

นอกจากนี้ในช่วงเย็น พี่อาร์พันธุ์จะเอาลูกประคบมาประคบที่ช่วงไหล่และแขนให้คุณยายทุกวัน

ด้วยความมุ่งมั่น สม่ำเสมอ และอยากให้อาการของคุณยายหาย จนในที่สุดแขนทั้ง ๒ ข้างก็หาย ยกชูได้สูงตามปกติ

แม้ในช่วงวัยใกล้ ๙๐ ปี แขนท่านยังยกชูขึ้นได้สูง และยังออกกำลังกายทำยกแขนขึ้นยกแขนลงได้วันละหลาย ๆ ครั้ง

คุณยายท่านเอาใจใส่ต่อสุขภาพของท่านเป็นอย่างดี ถ้าสิ่งไหนเป็นผลดีต่อสุขภาพ ท่านก็ทำสิ่งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหาร การบริหารร่างกาย ท่านทำอย่างสม่ำเสมอ

ในการรับประทานอาหาร พี่อารีพันธุ์จะดูแลในเรื่องคุณค่าทางโภชนาการให้ครบหมู่ เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของท่าน ตอนเช้าเป็นข้าวต้มและกับข้าว มีอาหารเสริม พวกเลซิติน วิตามิน รำข้าว งาดำ ฯลฯ ตอนเพลเป็นข้าวสวย

เมนูอาหารหลัก ๆ ของคุณยาย คือ ปลา ผักผัก แกงจืด และผลไม้ ท่านชอบเกลี้ยข้าวใส่ช้อนของท่านเอง พี่อารีพันธุ์จะคอยตักกับข้าวใส่ในช้อนข้าวให้คุณยาย คุณยายท่านก็จะยกช้อนข้าวใส่ปากทุกคำโดยไม่มีการปฏิเสธ ยกเว้นถ้าตักกับข้าวใส่ในช้อนให้ท่านมากเกินไป ท่านจะเขี่ยออก บอกว่าเดี๋ยวมันจะเค็ม (คงเป็นเพราะคนรุ่นก่อน ๆ จะเน้นหนักไปทางรับประทานข้าวมากกว่ากับข้าว)

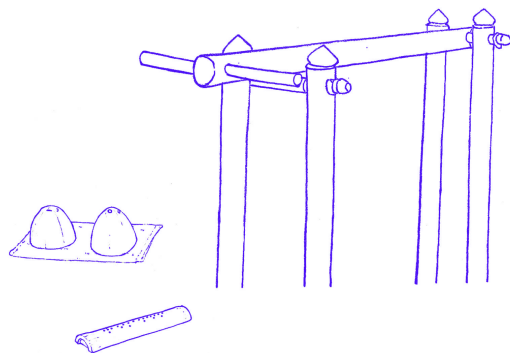
ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินคุณยายติชมในเรื่องรสชาติของอาหารว่า อันนี้อร่อย อันนี้ไม่อร่อย อันนี้ชอบ อันนี้ไม่ชอบเลย มี

แต่บอกว่า “อะไรก็ได้ ยากก็ได้หมด” คุณยายท่านเป็นคนอยู่
ง่ายกินง่าย ตลอดเวลาที่ผ่านมาท่านไม่เคยบอกว่า อยากทาน
สิ่งนั้นสิ่งนี้ สุดแล้วแต่ลูกศิษย์ลูกหาจะจัดหาได้ ต้องอาศัยวิธี
สังเกตเอาจึงจะทราบว่าคุณยายชอบอะไร ซึ่งไม่บ่อยนักที่คุณ
ยายท่านจะถาม “อันแดง ๆ นี่เขาเรียกว่าอะไร” คุณยายชี้ไป
ที่จานหมี่กรอบ ก็คาดเดาเอาว่าคุณยายท่านคงจะชอบ ก็เลย
ตักหมี่กรอบให้ท่านอีก

ในงานผลไม้ที่ครัวมักจัดให้หลายชนิด หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ
ให้พอดีคำเคี้ยวได้ คุณยายท่านจะเอาล้อย้อมจับประทานของ
ท่านเอง ก็ต้องคอยสังเกตว่า อย่างไหนท่านล้อย้อม ลังเกตว่า
ท่านชอบล้อย้อมไปที่ชิ้นขาว ๆ คือ สาลี่

ในเรื่องการบริหารร่างกาย นอกจากท่าแกว่งแขนยกแขน
ที่พี่อารีพันธุ์พาคุณยายออกเป็นประจำแล้ว ยังมีท่าการบริหาร
ที่ท่านชอบทำ เช่น ท่านั่งเอาขาเหยียดไปข้างหน้า แล้วก้มลงเอา
นิ้วมือแตะที่ปลายเท้า ซึ่งคุณยายท่านทำได้ดี ชนิดที่ว่าคนหนุ่ม
สาวยังสู้ไม่ได้เลย กล้ามเนื้อของท่านยืดหยุ่นดีมาก ท่านจะ
ค่อย ๆ เอามือไถไปที่หน้าขา แล้วโน้มตัวลงไปเรื่อย ๆ จนเอามือ
แตะที่ปลายเท้า ไม่ใช่แค่นั้น คุณยายยังเอามือทั้งมือจับที่นิ้วเท้า
ได้เลย ท่านเรียกท่านีว่า “โยกเยก”

นอกจากนี้ ยังมีอุปกรณ์เพื่อสุขภาพที่มีสาธุชนนำมาถวาย
คุณยายท่านก็หมั่นใช้เป็นประจำ

ที่บนกุฏิตรงระเบียง มีที่นวดฝ่าเท้า ทำจากปล้องไม้ไผ่
ผ่าครึ่งซีก เวลาคุณยายขึ้นไปบนกุฏิ ก่อนลงจากกุฏิทุกครั้ง
คุณยายมักเดินแวะไปเหยียบปล้องไม้ไผ่อันนี้ โดยเอามือจับที่
ราวระเบียง ใช้ฝ่าเท้าวางบนส่วนนูน ๆ ของปล้องไม้ไผ่ผ่าซีก
แล้วขยับเท้าไปมา

ที่ห้องเลขหาฯ จะมีกะลาตัวผู้หัวแหลมขัดมันอยู่ ๑ คู่ วาง
คว่ำอยู่บนผ้าขนหนูผืนหนา คุณยายจะเอามือจับที่โตะทานข้าว
แล้วขึ้นไปเหยียบบนกะลา หัวแหลม ๆ ของกะลาก็ช่วยนวดเท้าให้

ไม่ว่าคุณยายจะทำอะไร ท่านจะทำได้ด้วยความสม่ำเสมอ ไม่
ละทิ้งไปง่าย ๆ ข้าพเจ้าประทับใจในความสม่ำเสมอของท่านมาก

ช่วงนั้นคุณยายเอามือแช่น้ำทะเลทุกวันเพราะที่เล็บมือของคุณยายบางเล็บ มีลักษณะเห็นเป็นสีขาวกินเข้าไปในเนื้อเล็บ ทำให้ระหว่างเนื้อเล็บเป็นโพรงเล็ก ๆ อยู่ มีลักษณะคล้ายเป็นเชื้อรา แต่เมื่อแพทย์ตรวจหาเชื้อแล้วลงความเห็นว่ามีเชื้อรา

คุณยายบอกว่า “สมัยอยู่นครชัยศรี ยายทำนา เล็บมันก็เลยไม่ค่อยดี” รักษามานานแล้วแต่ไม่หายสักที มีคนแนะนำให้เอานิ้วไปแช่น้ำทะเล จะรักษาให้หายได้ ท่านจึงได้ลองใช้วิธีนี้ดู ที่ได้ทุนภูมิแกลลอนน้ำทะเลอยู่ เวลาจะใช้ก็ไปรินน้ำทะเลใส่ขันมา คุณยายท่านขยันเอานิ้วแช่น้ำทะเลเป็นประจำทุกวันในระหว่างเวลาที่ท่านนั่งพักช่วงสาย ๆ

แต่มีอยู่วันหนึ่ง ช่างมาซ่อมถนนที่ทรุด โดยยกถนนขึ้นแล้วพ่นทราย เครื่องพ่นทรายเสียงดังมาก จึงต้องย้ายไปอยู่บ้านที่ครัวหลังเป็นการชั่วคราว ข้าพเจ้านึกว่าวันนี้คุณยายคงงดแช่น้ำทะเล ทันทีที่สิ้นสุดความคิด คุณยายบอกว่า “ให้ถือเอาขันน้ำทะเลไปด้วย จะได้แช่ให้มันหาย ๆ”

ข้าพเจ้าได้แต่นึกชื่นชมท่าน ถ้าท่านทำสิ่งใดแล้ว ท่านต้องทำอย่างสม่ำเสมอ เปี่ยมด้วยความมุ่งมั่นและเอาจริง ท่านจึงได้ชื่อว่า “คนจริง”

แม้ว่าคุณยายท่านดูแลสุขภาพสังขารของท่านเป็นอย่างดี แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า เวลาท่านทำงานท่านจะทำแบบทุ่มชีวิต อย่างเต็มที่เต็มกำลัง โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบาก ไม่ว่า จะเหน็ดเหนื่อยเพียงใด ท่านไม่เคยย่อท้อ ไม่มีสิ่งใดมาหยุดยั้ง ความมุ่งมั่นแน่วแน่ของท่านได้ นอกจากความสำเร็จ

คุณยายท่านเริ่มมีอาการมีนศิรษะบอยขึ้น โดยเฉพาะช่วง ที่ฝนตก อากาศมักจะชื้นอยู่เสมอเพราะที่กุฏิคุณยายมีต้นไม้ ปกคลุมหนาแน่น จึงมีการย้ายที่พักจากกุฏิมาที่อาคารดาวดิงส์

อาคารดาวดิงส์ในขณะนั้นเป็นที่ทำงานของแผนกเสียง มีอุปกรณ์เครื่องมืออยู่หลายอย่าง แต่ยังมีห้องที่ว่าง พอให้คุณยายใช้เป็นห้องนอนได้ จึงใช้เป็นที่พักชั่วคราวก่อนที่จะ ย้ายมาอยู่ที่บ้านธรรมบาล

ช่วงหลัง ๆ นี้ สังเกตว่าคุณยายท่านบ้วนน้ำลายบ่อย จน ต้องหากระโถนบ้วนน้ำลายมาให้ท่านใช้เป็นประจำ นอกจากนี้ คุณยายยังมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นจากเดิมมาก ทั้ง ๆ ที่รับประทาน อาหารเป็นปกติเท่าเดิม ใบหน้าของท่านดูอัมเอิบ เปล่งปลั่ง และผ่องใสมาก ท่านอารมณ์ดี เบิกบาน แจ่มใสอยู่ตลอดเวลา ผู้ใดที่เข้าใกล้ท่านก็มักจะมีแต่รอยยิ้มและความอบอุ่น แต่ใน ขณะเดียวกันเรี่ยวแรงของท่านก็ถดถอยลง ท่านมักจะพูดว่า

“ยายไม่ค่อยมีแรง” และบางครั้งท่านก็พูดถึงการจากไป

“ยายอายุเยอะแล้ว

ยายเตรียมพร้อมทุกอย่าง

ทำบุญทำทาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า

ถึงเวลา ก็ไป”

ท่านมักพูดถึงการเตรียมพร้อมของท่านอยู่บ่อยๆ “ถึงคราวหมดอายุขัยก็ขอให้ไปโดยง่ายสบาย” ข้าพเจ้าก็ได้ แต่นึกว่า ที่คุณยายชอบพูดเพราะท่านเป็นผู้ไม่ประมาท แต่คงอีกนาน กว่า จะถึงเวลาที่ท่านจะจากไป เพราะคุณยายท่านยังดูสดชื่น แจ่มใส เหมือนคนมีสุขภาพดี แม้จะไม่ค่อยมีแรงในบางครั้ง

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๙ อาการเหนื่อย ไม่มีแรงของคุณยาย ปรากฏชัดมากขึ้น บางครั้งคุณยายท่านจะมีอาการเหมือนคนเป็นลม ช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงเป็นช่วงที่คุณยายเข้า ๆ ออก ๆ โรงพยาบาลอยู่หลายครั้ง โดยเฉพาะ ช่วงเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นช่วงที่คุณยายใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงพยาบาล ในการพัก ตรวจเช็คร่างกาย และดูอาการ เพราะที่โรงพยาบาลจะมีเครื่องมือและบุคลากรทางการแพทย์ครบทุกอย่าง การไปโรงพยาบาลของคุณยายมักจะไปแบบเจ็บ ๆ เพราะไม่ต้องการให้ผู้ใดทราบ เพื่อที่ท่านจะได้

พักรักษาตัวอย่างเต็มที่

ในระหว่างที่นอนพักรักษาที่โรงพยาบาล พระเดชพระคุณหลวงพ่อดมขโยได้ไปเยี่ยมคุณยายที่ห้องพัก ขณะนั้นคุณยายกำลังนอนให้น้ำเกลืออยู่ที่เตียง เมื่อคุณยายเห็นหลวงพ่อ มือทั้งสองของคุณยายก็ค่อย ๆ ขยับยกพนมมือไหว้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อบอกคุณยายว่า “ยายนอนดีธรรมะ ช้อนองค์พระไปเรื่อย ๆ เลยนะยาย”

คุณยายพยักหน้ารับ นอกจากนี้พระเดชพระคุณหลวงพ่อยังได้เล่าเรื่องเก่า ๆ ให้คุณยายฟังถึงตอนที่ท่านเจอคุณยายตอนอยู่บ้านธรรมประสิทธิ์ และตอนที่หลวงพ่อไปเยี่ยมคุณยาย เมื่อคุณยายอายุ ๕๓ ปี ขณะนั้นคุณยายป่วยหนักอยู่แถวสุขุมวิท ท่านเล่าว่า ท่านไปเยี่ยมคุณยายซึ่งนอนป่วยอยู่ ไปนั่งสมาธิอยู่หน้าเตียง และถามคุณยายว่า “อย่างนี้แล้ว ทำอย่างไรต่อ”

คุณยายตอบ หลวงพ่อถาม คุณยายก็ตอบอยู่อย่างนี้ ท่านมุ่งมั่นอยู่แต่กับการเรียนธรรมะกับคุณยาย คุณยายนอนลิ้มตาฟังหลวงพ่อเล่า ในแววตาของท่านเหมือนกำลังย้อนระลึกถึงภาพในอดีต มีรอยยิ้มน้อย ๆ ปรากฏที่ริมฝีปากของท่าน

ก่อนพระเดชพระคุณหลวงพ่อจะกลับ ท่านได้ให้กำลังใจ

กับอุปัฏฐากทุกคน และให้ทุกคนทำหน้าที่และเอาบุญกับคุณยายอย่างเต็มที่ “เพราะกายคุณยายเปรียบเหมือนที่สถิตของพระธรรมกายนับพระองค์ไม่ถ้วน”

อาการของคุณยายดีขึ้นเป็นลำดับ เมื่ออาการดีขึ้น คุณยายท่านก็มักจะบอกว่า “ยายจะกลับบ้าน” “ยายจะกลับวัด” ต้องช่วยกันโน้มน้าว ให้ท่านพักรักษาตัวให้หายดีก่อนแล้วถึงกลับ

เมื่ออาการดีขึ้นจนเป็นที่น่าพอใจแล้ว จึงพาคุณยายกลับมาพักที่วัด “ณ บ้านธรรมบาล” แต่น่าแปลกใจว่า แม้จะกลับมาอยู่วัดแล้ว แต่ในบางครั้งคุณยายก็ยังพูดว่า “ยายจะกลับบ้าน” อยู่เช่นเดิม

พระเดชพระคุณหลวงพ่อดั่งสอง มักจะหาโอกาสมาเยี่ยมคุณยายเสมอ

เมื่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อดั่งมชโยมาเยี่ยมคุณยาย ท่านมักจะมีแต่เรื่องบุญกุศล มีแต่ถ้อยคำที่เป็นสิริมงคลมาเล่าให้คุณยายฟัง และมักจะอวยพรให้คุณยายมีอายุยืน มีสุขภาพแข็งแรง หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ คุณยายท่านจะพนมมือรับคำพระเดชพระคุณหลวงพ่อดั่งเป็นระยะ ๆ ด้วยดวงตาที่สว่างสดใส ในช่วงงานบุญต่าง ๆ เช่น งานกฐิน ผ้าป่า หรือวันคล้ายวันเกิดของ

พระเดชพระคุณหลวงพ่อกุณยายมักจะเตรียมของปัจจัยไว้เพื่อนำมาถวายทำบุญกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อด้วย

พระเดชพระคุณหลวงพ่อกัตตชีโวก็เช่นเดียวกัน เวลาท่านมาเยี่ยมคุณยาย ท่านมักจะเดินตรวจตรารอบ ๆ ห้องก่อนเป็นอันดับแรก ดูว่าปิดเปิดหน้าต่างเป็นอย่างไร อากาศถ่ายเทระบายพอหรือเปล่า ท่านจะเป็นผู้ที่รอบรู้ในทุก ๆ เรื่อง ท่านจะสอนอยู่เสมอ ในเรื่องการจัดการดูแลให้สภาพห้องของคุณยายมีอากาศถ่ายเทได้ดี ตอนไหนควรเปิดหน้าต่าง ตอนไหนควรเปิดแอร์ ลมจะเข้าทางไหน ออกทางไหน ท่านจะสอนให้สังเกตทุกอย่าง เวลาท่านพบหน้าคุณยาย ท่านจะมาพร้อมด้วยรอยยิ้ม และเสียงที่ดังฟังชัด ท่านมักจะถามคุณยายว่า “ยาย วันนี้รับข้าวได้เยอะหรือเปล่า” “ยาย วันนี้นอนหลับดีหรือเปล่า” ฯลฯ

เมื่อดูจากภายนอก ลักษณะของคุณยายจะดูเหมือนว่า คุณยายท่านมีสุขภาพแข็งแรงเป็นปกติ ใบหน้าอัมเอิบ ผ่องใสมาก แต่เมื่อท่านลุกเดิน ก็จะทราบว่าเรี่ยวแรงของท่านถดถอยลงไป

คุณยายพูดถึงการกลับบ้านบ่อยขึ้น “ยายจะกลับบ้าน ๆ”

ฟิอารีพันธุ์จะขอคุณยายวันละหลาย ๆ รอบ ทุกวันว่า “ขอให้
คุณยายแข็งแรง อยู่ไปจนถึงฉลองพระเจดีย์นะคะยาย”

เมื่อฉลองพระเจดีย์ครั้งที่ ๑ ผ่านไป ฟิอารีพันธุ์ก็ขอกับ
คุณยายอีกว่า “ขอให้คุณยายแข็งแรง อยู่จนฉลองพระเจดีย์
ครบ ๓ ครั้งเลยนะคะยาย”

แต่สิ่งที่ไม่มีใครหนีพ้นกำลังคือเวลานี้ใกล้เข้ามา ๆ ทุกขณะ
โดยที่คำร้องขอใด ๆ ก็ไม่สามารถทดแทนไว้ได้

เพื่อความไม่ประมาท คุณยายได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด
มากขึ้นและอยู่ในสายตาดตลอด ๒๔ ชั่วโมง มีพยาบาลวิชาชีพมา
ช่วยเฝ้าในตอนกลางคืน และในกลางวันเป็นบางวัน มีอุปัฏฐาก
เพิ่มขึ้นเป็นทีมงานใหญ่ คอยผลัดเปลี่ยนกันรับบุญ ผลัดละ ๓-
๔ คนเป็นอย่างน้อย เมื่อใดที่คุณยายมีอาการผิดปกติแม้เพียง
เล็กน้อย ก็จะรีบเชิญคุณหมอมามาตรวจดูอาการทันที

ข้าพเจ้าประทับใจความทุ่มเทในการทำหน้าที่ของแต่ละ
คนมาก ทุกคนจะตั้งใจและเต็มใจดูแลปรนนิบัติรับใช้คุณยายอย่าง
ดีที่สุด ไม่ใช่เพียงเพราะเป็นหน้าที่ แต่ด้วยหัวใจที่เต็มเปี่ยมไป
ด้วยความเคารพรักท่านอย่างที่สุด อะไรที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด
สำหรับท่าน ไม่ว่าจะต้องเสียเวลาหรือมีรายละเอียดปลีกย่อย

เพิ่มเติมมากขึ้นเพียงไร ทุกคนก็เต็มใจพร้อมที่จะทำ ทุกคนเข้าใจความหมายของคำว่า “ความอดทนไม่มีขีดจำกัด ทุกคนสามารถปรับเพดานของความอดทนขึ้นไปได้ไม่มีสิ้นสุด ขอเพียงแต่มีใจที่เปี่ยมด้วยความรักและศรัทธา”

“คุณยายคือศูนย์รวมใจ และอยู่ในใจของทุก ๆ คน”

คุณยายเมื่อท่านยังมีสุขภาพแข็งแรง ท่านเป็นสุดยอดของครูบาอาจารย์ หาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ ท่านเป็นตัวอย่างด้วยการทำให้ดู และคอยบอกคอยสอนลูกศิษย์ลูกหาให้ทำความดี สั่งสมบุญบารมี ท่านจะคอยชี้แนะสิ่งที่ถูก แก้ไขสิ่งที่ผิดให้โดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ คุณยายก็เป็นผู้สูงอายุที่มีเมตตา ผ่องใส อารมณ์ดี อบอุ่น และน่าเข้าใกล้ที่สุด ท่านจะเกรงใจทุกคนที่อยู่รอบข้าง ท่านชอบที่จะฟังพาดนเองมากกว่าที่จะเรียกขอให้ใครช่วย ผู้ใดได้เข้าใกล้คุณยายจะรู้สึกอบอุ่นและรักคุณยายอย่างที่สุดทุกคน

เมื่อท่านอยู่ในสภาวะที่เจ็บไข้ได้ป่วย คุณยายคือคนป่วยที่น่าเข้าไปปรนนิบัติรับใช้ท่านอย่างที่สุด เพราะคุณยายเป็นคนป่วยที่มีความอดทนอย่างยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน พวกเราก้

รู้สึกเหมือนกันว่า ไม่ว่าจะเป็นอย่างเสียใด ๆ ที่ออกมาจากร่างกายของท่าน ก็เป็นเหมือนของสะอาด ไม่มีใครรังเกียจทุกคนมีแต่รีบเข้าไปรับใช้ทำให้คุณยายอย่างดีที่สุด คุณยายจึงเป็นคนป่วยที่มีกลิ่นหอม และสะอาดอยู่ตลอดเวลา

แต่เหนือสิ่งอื่นใด **คุณยายคือบุคคลที่ยิ่งใหญ่ด้วยคุณงามความดี** บุคคลที่ยิ่งใหญ่ด้วยอำนาจกับยิ่งใหญ่อด้วยคุณงามความดีนั้นต่างกัน บุคคลผู้ยิ่งใหญ่ด้วยอำนาจนั้น พอหมดอำนาจ ทุกอย่างก็พลอยเสื่อมสลายหายไป แต่บุคคลผู้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณงามความดีนั้นไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ยังคงงดงามอยู่ในใจของทุกคนตลอดไป ทุกคนพร้อมที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อท่าน โดยที่ท่านไม่ต้องร้องขอ

แม้วันเวลาจะผ่านไป

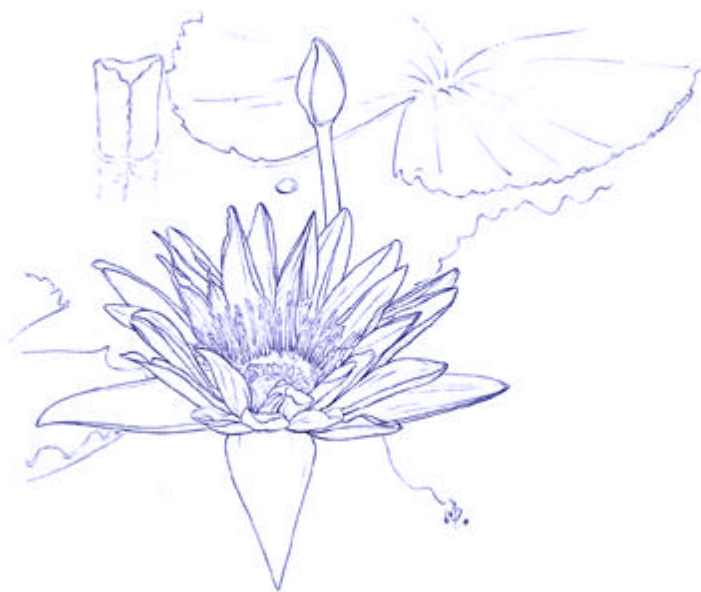
สังขารของท่านจะเสื่อมไปตามกาลเวลา

แต่ความมีอำนาจและทรงพลังอันยิ่งใหญ่

จากคุณงามความดีของคุณยายไม่เคยเสื่อมไป

ยังคงงดงามส่องประกายอยู่ในใจของทุก ๆ คน

ภาพสุดท้าย

นาน แล้วที่คุณยายไม่ได้เข้าไปใช้บริการในสถานที่ที่เรียกว่า โรงพยาบาล ครั้งสุดท้ายที่ข้าพเจ้าได้มาโรงพยาบาลกับคุณยาย คือเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐ แต่แล้ว... กลางดึกของคืนวันอังคารที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้าพเจ้าได้มาโรงพยาบาลกับคุณยายอีกครั้ง และด้วยความหวังว่าคุณยายจะหายกลับไปดังเช่นทุกครั้ง... แต่ทว่าครั้งนี้ไม่เป็นดังเช่นที่คิดเสียแล้ว

เช้าวันเสาร์ที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเตรียมอาหารเช้าสำหรับพี่ ๆ และพยาบาลที่เฝ้าคุณยายอยู่ห้อง C.C.U. ด้วยความหิว แอปเปิ้ลที่ปอกชิ้นสุดท้ายถูกหยิบเข้าปาก ช่างเป็นแอปเปิ้ลที่หอมหวานและกรอบอร่อย รสชาติแห่งความโอชะยังแผ่ซ่านอยู่ในประสาทสัมผัส

ขณะเดียวกันนั่นเอง พี่อารีพันธุ์ซึ่งเฝ้าคุณยายอยู่ที่ห้อง C.C.U. ก็เปิดประตู แล้วเดินเข้ามาด้วยดวงตาที่แดงก่ำ พร้อมทั้งบอกข้าพเจ้าด้วยประโยคบางประโยค... ไม่เหลือความรู้สึกหิวหรือรสชาติแห่งความอร่อยใด ๆ อยู่เลย มีแต่ความรู้สึกตื้อ เหมือนมีอะไรมาจุกแน่นอยู่ที่ลำคอ

ข้าพเจ้าวางมือจากงานทุกอย่าง แล้วเดินตรงไปที่ห้อง C.C.U. เปลี่ยนรองเท้าสำหรับเข้าห้อง C.C.U. เดินเข้าไปหาคุณยาย จับที่แขนท่านยังคงมีไอร้อน ๆ ท่านนอนหลับตาอยู่ แม้ใบหน้าจะดูอิดโรยเล็กน้อย แต่ก็ยังดูดีในความรู้สึกของข้าพเจ้า... ไม่มีวีแวว ช่างขัดแย้งกับคำวินิจฉัยของคุณหมอที่ตรวจเช็คร่างกายด้วยเครื่องมือทางการแพทย์ ข้าพเจ้าเดินไปที่ปลายเตียง คุณเข่าลง และกราบที่เท้าคุณยาย ไม่มีเสียงใด ๆ ดังออกมาจากปากของข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าพูดหลายสิ่งหลายอย่างกับคุณยายด้วยดวงใจ และสุดท้ายหวังว่าจะมีปาฏิหาริย์ และสิ่งอัศจรรย์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นกับท่าน พร้อมกับปลุกความรู้สึกฮึดสู้ให้เกิดขึ้นกับตัวเอง

พี่อารีพันธุ์มอบหมายงานให้ข้าพเจ้ากลับไปเอาของหลายอย่างที่วัด โดยไม่รอช้า โดยไม่รอให้ใครมารับ ข้าพเจ้าลงมาข้างล่าง เดินไปที่หน้าโรงพยาบาล เรียกแท็กซี่ให้ไปส่งที่วัด ระหว่าง

ที่นั่งอยู่ในแท็กซี่ ข้าพเจ้าก็วางแผนต่าง ๆ ไว้ในใจ เพื่อบริหารเวลา จัดการงานทุกอย่างให้เสร็จในเวลาที่รวดเร็วที่สุด เพราะถึงแม้ว่าอีกใจหนึ่งบอกว่ายัง แต่อีกใจหนึ่งข้าพเจ้าก็กลัวว่าระหว่างนั้นจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น เวลาแม่เลี้ยงวรินาที่ก็เข้าไม่ได้

เมื่อมาถึงวัดแล้ว ข้าพเจ้ารีบไปเอารถ แล้วไปบ้านที่ครัวหลัง ซึ่งมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “อุบาสิกาการ” เพื่อเอาชุดใหญ่ของคุณยาย ที่ท่านจะใส่เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน หรือวันที่มีงานบุญใหญ่ เป็นชุดสีขาวเสื้อแขนยาว และมีผ้าสไบเฉียงพาดบ่า

การเตรียมชุดให้คุณยายครั้งนี้ไม่เหมือนครั้งไหน ๆ หลายปีแล้วที่คุณยายไม่ได้ใส่ชุดเหล่านี้ บางชุดเนื้อผ้าหนา เอาไว้ใส่ตอนอากาศเย็น บางชุดเนื้อผ้าเริ่มออกเป็นสีเหลือง เพราะไม่ได้ใช้มานาน ข้าพเจ้าเลือกชุดที่ดูดีน่าใส่สบายที่สุดออกมา ๑ ชุด พร้อมทั้งผ้าสไบเฉียงเนื้อผ้าบางเบา ซึ่งมีอยู่ผืนเดียว แต่ยังคงใหม่อยู่เสมอ

ข้าพเจ้ายังจำครั้งสุดท้ายที่คุณยายใส่ชุดนี้ เพื่อไปสภามหาวิทยาลัยในเช้าวันอาทิตย์ต้นเดือนเมื่อ ๓ ปีก่อนได้ดี พวกเราช่วยกันเปลี่ยนชุด คาดเข็มขัด กัดกระดุม ใส่ถุงเท้าให้ท่าน แต่มีสิ่งหนึ่งที่ท่านทำเอง คือ การฉีกผ้าสไบพาดบ่า มือของ

ท่านจะค่อย ๆ จับผ้าเนื้อบางเป็นสิบหลวม ๆ ก่อนที่จะฉะวียงผ้า ขึ้นไปพาดบ่า ด้วยความพอเหมาะพอดี ช่างเป็นศิลปะ ความ ประณีตเฉพาะตัว แม้ใครทำให้ก็ฉะวียงได้ไม่งามเหมือนท่านทำ เอง ข้าพเจ้านำเอาชุดคุณยายมาให้ข้าเล็กช่วยรัดทับให้อีกครั้ง

ระหว่างนี้ ข้าพเจ้าก็ไปเอาผ้าไตรซึ่งเก็บไว้ที่ดาวดึงส์ เป็น ชุดผ้าไตรผ้าเนื้อดี เย็บด้วยความประณีตจำนวนหนึ่ง ที่คุณยาย จัดเตรียมและรวบรวมไว้ เพื่อที่จะได้นำมาถวายพระในเวลาและ โอกาสอันเหมาะสม ข้าพเจ้าเลือกหยิบเอาชุดที่มีป้ายชื่อเล็ก ๆ เขียนติเตว่า “หลวงพ่อัมมชโย” ออกมา ๑ ชุด

จากนั้นจึงไปที่ “บ้านธรรมบาล” เพื่อเอาดวงแก้ว ดวง แก้วส่วนใหญ่ของคุณยายจะมีคนนำมาถวาย รวมทั้งพระเถร เมื่อถึงเวลาอันเป็นมงคล ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงครบรอบคล้าย วันเกิดของท่านในบางปี ซึ่งในแต่ละปีจะอยู่ใกล้ ๆ ช่วงวันปีใหม่ คุณยายก็จะรวบรวมและนำดวงแก้วออกมาถวายพระเถรทั้งวัด บางครั้งก็ยิ่งเพื่อแผ่มาถึงเด็กวัดทุกคนทั้งหญิงชาย และในโอกาส สำคัญต่าง ๆ ลูกหลานก็มักจะหาสิ่งทีเลิศประเสริฐทั้งหลายมาถวาย เพื่อเป็นเครื่องกราบบูชาธรรม น้อมรำลึกถึงพระคุณของคุณยาย หนึ่งในนั้นก็คือ ดวงแก้วขนาดต่าง ๆ

ส่วนพระเถร ลูกหลานที่อยู่เ็นวัด ซึ่งเต็มเปี่ยมด้วยใจ

แต่ไม่ค่อยมีปัจจัย มักตัดใจถวายของรักที่ตนมีอยู่ เช่น น้ำดวงแก้วดวงโตที่สุดของตนมาถวายแต่คุณยาย ภาพต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นภาพแห่งความประทับใจของข้าพเจ้า ในการแสดงออกถึงความเมตตาที่ครูบาอาจารย์มีต่อศิษย์ และความเคารพรักอย่างสูงยิ่งที่ลูกศิษย์มีต่อครูบาอาจารย์

ข้าพเจ้าเลือกดวงแก้วดวงใหญ่ที่สุดออกมา ๑ ดวง เป็นดวงแก้วขนาดประมาณ ๑๐ เซนติเมตร และสุดท้ายข้าพเจ้าได้ไปเอา “ถุงสำคัญ” ที่กุฏิคุณยาย

กลับไปถึงโรงพยาบาลกีเพลพอดิ ข้าพเจ้านำผ้าไตร ดวงแก้ว...และถุงสำคัญใบนั้น เข้าไปให้พี่อารีพันธุ์ที่ห้อง C.C.U. เพื่อเรียนให้คุณยายทราบและจบอธิษฐาน สิ้นหน้าของคุณยายยังดูดีในความรู้สึกของข้าพเจ้า...ไม่มีวิ๊ว

ข้าพเจ้ากลับมายังห้องพักผู้ป่วย ซึ่งตอนนี้ น่าจะเรียกว่าห้องพักของผู้เฒ่าใช้มากกว่า อาหารที่ข้าพเจ้าเตรียมไว้ให้ทุกคน ในมือเขายังคงเหมือนเดิม ไม่มีใครจะต้องอะไรเลยแม้แต่นิดเดียว มันเป็นความรู้สึกที่ทุกคนดี โดยไม่ต้องทานอะไรเลย ข้าพเจ้าเข้าใจความรู้สึกนี้ดี แต่กองทัพต้องเดินด้วยท้อง ทุกคนต้องมีเรี่ยวแรงเพื่อทำหน้าที่ต่อไป ข้าพเจ้าจัดเตรียมอาหารมือเที่ยงสำหรับทุกคนอีกครั้ง

ช่วงบ่ายทุกคนเริ่มปรับสภาพใจ เหตุการณ์จึงเหมือนสงบ
นิ่ง สีหน้าของคุณยายก็ยังคงดี จนข้าพเจ้าอดนึกในใจไม่ได้ว่า
คงยังอีกหลายเพลลา กว่าราตรีอันมืดมิดนั้นจะมาถึง

ตอนค่ำพอมีช่วงจังหวะเวลา พี่อารีพันธุ์จึงมอบหมาย
“ถุงลำคณุนั้น” ให้ข้าพเจ้าช่วยจัดการ ก่อนที่พี่อารีพันธุ์จะไปคุย
ปรึกษาเรื่องราวต่าง ๆ กับพระเดชพระคุณหลวงพ่อตัตตชีโว ซึ่ง
ท่านจะหาโอกาสแวะเวียนมาที่โรงพยาบาลเกือบทุกวัน

พี่อารีพันธุ์บอกว่า ถุงลำคณุนี้เป็นถุงของปัจจัยที่คุณยาย
ท่านตั้งใจเก็บไว้ทำบุญ ท่านเก็บของท่านเอง และมอบให้กับมือ
พี่อารีพันธุ์ว่าให้นำปัจจัยนี้ถวายหลวงพ่อ ข้าพเจ้ารับถุงกระดาษ
นั้นมา แม้สีออกจะซีดเก่าด้วยกาลเวลา แต่ก็ยังดูแข็งแรง มีหู
หิ้วเป็นเชือกสีดำ เปิดดูในถุงนั้น มีซองสีขาวอมน้ำตาลอ่อน ๆ
ที่มัดรวมหลายซองเข้าด้วยกันเป็นตั้งเล็ก ๆ หลายตั้ง ข้าพเจ้า
หยิบออกมาทีละตั้ง ค่อย ๆ แกะมัดออกมาเปิดดูแต่ละซอง ใน
แต่ละซองนั้นมีปึกธนบัตรที่มัดไว้ด้วยหนังยางอย่างเรียบร้อย ดู
ประณีต สวยงาม ทำให้ใจของข้าพเจ้ารู้สึกอ่อนโยนยิ่งนัก

เมื่อนึกถึงท่านผู้ที่ได้จัดเก็บปัจจัยเหล่านี้ มโนภาพทั้งหลาย
ก็เกิดขึ้นในใจของข้าพเจ้า งานชนิดเดียวกัน แต่...แต่ละคนทำ ได้
ไม่เหมือนกัน แม้แต่การเก็บปัจจัย ยังส่องประกายโดดเด่นของ

ความเป็นคุณยายออกมา ธนบัตรทุกใบคงผ่านการเอามือของท่านรีดทับให้เรียบ ตรงมุมทุกมุมของธนบัตรไม่มีการหักงอ แม้แต่น้อย ก่อนที่จะนำธนบัตรมาซ้อนรวมกัน มัดด้วยหนังยาง ทั้ง ๒ ข้าง ในตำแหน่งที่พอเหมาะพอดี จุดเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ ก็มากพอที่จะทำให้มัดธนบัตรของท่านไม่เหมือนใคร และที่สำคัญที่สุดท่านทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยใจอันละเอียด ประณีต และงดงาม

ข้าพเจ้านับรวบรวมทุกชุดทุกซองในถุงเป็นหนึ่งเดียว กว่าจะเสร็จก็เกือบเที่ยงคืน เมื่อนำของทุกอย่างเข้าไปให้พี่อารีพันธุ์ เพื่อให้คุณยายจบอธิษฐานอีกครั้ง ข้าพเจ้ามองดูหน้าคุณยายก่อนที่ตัวเองจะถือของกลับออกมา ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกว่าคุณยายยังดูดี

เกือบตี ๑ ข้าพเจ้าสวดมนต์ นั่งสมาธิ อธิษฐานหลายสิ่งหลายอย่างให้คุณยาย ก่อนที่จะล้มตัวลงนอน พร้อมกับความคิดที่ว่า พรุ่งนี้จะต้องตื่นแต่เช้า กลับวัดไปเอาของ แต่ข้าพเจ้านอนไม่หลับ แม้จะเปิด Sound-about เสียงน่านั่งสมาธิของหลวงปู่เสียบใส่หูข้างหนึ่งไว้ ส่วนหูอีกข้างหนึ่งเอาไว้ฟังเสียงเพื่อมีเหตุการณ์เร่งด่วนต่าง ๆ เกิดขึ้น

ประมาณตี ๓ ข้าพเจ้าได้ยินเสียงคนเปิดประตู เดินเข้ามาในห้อง พี่พยาบาลเดินเข้ามาเรียกข้าพเจ้า การเรียกครั้งนี้

ไม่ใช่เรียกเพื่อให้อยู่ช่วยหยิบหรือเตรียมสิ่งของอะไรให้ ด้วยสัญชาตญาณ ข้าพเจ้าทราบทันทีว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้น ข้าพเจ้ารีบไปที่ห้อง C.C.U. สี่หน้าทุกคนบ่งบอกว่า เวลานั้นใกล้จะมาถึง

ที่เตียงคุณยาย ข้าพเจ้าค่อย ๆ เอื้อมมือไปจับที่แขนท่าน แต่สัมผัสครั้งนี้ไม่เหมือนครั้งไหน แม้มือและนิ้วทั้งห้ากำและบีบแขนท่านเบา ๆ ข้าพเจ้ายังรู้สึกว่สัมผัสนั้นไม่ถึงท่าน จับได้แค่ผิว ๆ ของท่านเท่านั้นเอง

พี่อารีพันธุ่นั่งอยู่ที่ข้างเตียง จับมือคุณยายไว้ตลอด คอยเอนหน้าเข้าไปใกล้ ๆ หูคุณยาย แล้วพูดถ้อยคำอันเป็นมงคล เป็นบุญกุศลให้คุณยายฟังเป็นระยะ ๆ ก่อนที่จะเปิดเทปนำนั่งสมาธิของพระเดชพระคุณหลวงพ่อธัมมชโยให้คุณยายฟัง แม้ท่านจะไม่ได้มาขึ้นอยู่ ณ ที่นี้ แต่ทุกคนทราบดีว่า คุณยายอยู่ในศูนย์กลางกายของหลวงพ่อตลอดเวลา แม้อยู่ไกลก็เหมือนอยู่ใกล้ เพราะคุณยายไม่เคยหลุดหายไปจากสายตาภายในของหลวงพ่อกเลย สายตาภายในของท่านคอยสอดส่องดูแล อำนวยอวยพรรวมบุญบารมี แผ่ส่งมาถึงคุณยายตลอดในทุกที่ทุกแห่งหน

เมื่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อดัตตชิโวมาถึง คุณยายถวายนั่งแก้ว ผ้าไตร ปัจฉัย ที่พักข้างเตียงคุณยายในห้อง C.C.U. แคบ ๆ ก็ถูกผู้คนนั่งรายล้อม มีคุณหมอดามมาสวมทบทอีก

๓ ท่าน ข้าพเจ้านั่งอยู่ที่พื้นด้านปลายเตียง ไม่สนใจมองดูสิ่งใดอีกต่อไปแล้ว ได้แต่นั่งหลับตาเอาใจไว้ที่กลางกาย ค่อย ๆ นึกภาพคุณยาย ในอิริยาบถที่ข้าพเจ้าชอบ ค่อย ๆ นึกให้ชัดและสวาย ได้ยินเสียงพระเดชพระคุณหลวงพ่отัตตชีโวพูดส่งคุณยายเป็นระยะ ๆ น้ำเสียงและการทอดเสียงของท่านเปี่ยมไปด้วยความอ่อนโยนและเคารพรักอย่างที่สุด

ข้าพเจ้านึกถึงหน้าคุณยายไปเรื่อย ๆ ใจของข้าพเจ้ารวมและสงบนิ่งดีมาก จนแทบหนึ่งของความคิด ข้าพเจ้านึกถึงความเมตตาของคุณยายว่า คุณยายท่านเป็นผู้ให้มาโดยตลอด แม้ตอนที่ท่านกำลังจะจากไป ท่านยังอุบอุญเอาบุญให้ลูกหลาน มันเป็นความรู้สึกที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องยกแขนเสื้อขึ้นมาปาดน้ำใส ๆ ที่คลออยู่ในเบ้าตาทั้งสอง

ใกล้รุ่งเช้าของวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓ เวลาประมาณเกือบตี ๕ ทุกอย่างในห้องค่อย ๆ เงียบเสียงลง จนเงียบสนิท เสียงหลวงพ่отัตตชีโวบอกทุกคนว่า “กราบลาตายชะ” ทุกคนก้มลงกราบคุณยายเป็นครั้งสุดท้าย แล้วท่านก็บอกว่า “พวกเราทำหน้าที่กันอย่างดีที่สุดแล้ว อย่าร้องไห้”

แม้รู้ว่าวันนี้จะมาถึง แม้เตรียมใจไว้เป็นอย่างดี แม้จะสวดมนต์ทุกวันว่า เรามีความตายเป็นธรรมดา ยังไม่ล่วงพ้น

ความตายไปได้ เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจด้วยกันหมดทั้งสิ้น แม้จะทราบว่าคุณยายท่านล้นสมบุญบารมีมาอย่างเต็มเปี่ยม การจากไปของท่านเป็นเพียงการย้ายบ้านใหม่เท่านั้นก็ตาม แต่สายใยแห่งความรัก ความผูกพัน ยากนักที่จะตัดขาดได้โดยเร็วพลัน

ข้าพเจ้ามองดูพีอาร์พันธุ์ด้วยเข้าใจในความรู้สึกนั้นดี ๑๗ ปีที่ยืนอยู่เคียงข้างคุณยายมาโดยตลอด...ยาวนานกว่าข้าพเจ้ายิ่งนัก พีอาร์พันธุ์ค่อย ๆ บรรจงเช็ดตัวทำความสะอาดและเปลี่ยนชุดให้คุณยายเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่ามิใช่ช่วยพอลแล้ว ข้าพเจ้าก็ค่อย ๆ ถอยออกมา บอกกับตัวเองว่า ตั้งสติให้ดี มีอะไรที่ควรจะต้องทำต่อไปอีกบ้าง

ข้าพเจ้าไปบอกน้องที่ช่วยขับรถให้เตรียมรถเพื่อพาคุณยายกลับ แล้วไปเก็บของที่ห้อง เอาเฉพาะชิ้นที่สำคัญกลับไปก่อน โทรศัพท์กลับวัด ซึ่งข้าพเจ้าบอกแต่เพียงว่า คุณยายจะกลับเข้านี้ ให้เตรียมห้องและเตียงให้คุณยาย กลับไปถึงท่านจะพักเลย

คุณยายนั่งรถกลับวัด เหมือนกับทุก ๆ ครั้งที่ท่านนั่งรถระหว่างทางที่กลับวัด เห็นพระท่านกำลังออกเดินบิณฑบาต พีอาร์พันธุ์พูดลอย ๆ ขึ้นมาว่า “คุณยายท่านเกิดตอนพระบิณฑบาต

ตอนไปท่านก็ไปตอนพระบิณฑบาต” ข้าพเจ้าเคยได้ยินมาเช่นกัน
“ท่านเกิดตอนพระออกบิณฑบาต ท่านจึงได้ชยันนั้ก”

คุณยายกลับมาถึงบ้านใหญ่แล้ว

ภาพคุณยายที่นอนสงบนิ่ง หลับตาพริ้ม ที่ริมฝีปากมี
รอยยิ้มแต่พองาม ช่างเป็นภาพที่ดูเหมือนคุณยายนอนหลับสนิท
อย่างมีความสุขยิ่งนัก จนอดไม่ได้ที่จะทำให้ข้าพเจ้าคอยวนเวียน
เข้าไปใกล้ ๆ แล้วเอามือจับที่แขนท่าน แล้วพูดเบา ๆ ด้วย
ประโยคที่พูดซ้ำแล้วซ้ำอีกกับท่านว่า “คุณยายคะ คุณยายได้
พักแล้วนะคะ ดูเหมือนคุณยายนอนหลับอย่างมีความสุขจังเลย”
ก่อนที่จะเลื่อนตัวออกมานั่งพับเพียบหลับตาอยู่ที่ปลายเตียงท่าน

ข้าพเจ้านึกถึงภาพต่าง ๆ ของคุณยาย แต่ภาพที่โดดเด่น
ชัดเจนในความรู้สึกของข้าพเจ้าตอนนี้ คือภาพแห่งความเป็น
นั้กสู้ของคุณยาย เป็นภาพของยอดนั้กรบที่กล้าศึกในสงคราม
ต่อสู้ในสมรภูมิมาอย่างทรหดอดทนแล้วก้าวเดินออกมาจาก
สนามพร้อมด้วยชัยชนะ ถึงเวลาแล้วที่ท่านจะได้พัก

ข้าพเจ้านึกถึงคำพูดคุณยายที่ว่า

“ยายสู้มาตลอด สู้มาจนสุดฤทธิ์

ยังมีชีวิตอยู่เราต้องสู้ เมื่อไรตายแล้วก็พักกัน

ถ้าเราถอย เราก็กแพ้เขา แพ้ไ้ดำ”

พระเดชพระคุณหลวงพ่อรัญมชโยบอกว่า “ยี่มของคุณยาย เป็นยี่มที่จากไปของผู้ชนะ”

ชัยชนะของคุณยาย เป็นชัยชนะที่สะอาด บริสุทธิ์ และงดงามยิ่งนัก เป็นชัยชนะที่จะไม่กลับมาพ่ายแพ้อีก เพราะเป็นชัยชนะที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ และดีงามล้วน ๆ

ตอนเย็น พระเดชพระคุณหลวงพ่อตัตตชีโว คณะพระเถระผู้ใหญ่ และพี่ถาวร นำเรือนทองหลังใหม่มาให้คุณยาย ถ้างัดทำให้คุณยายได้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อรัญมชโยจะทำให้คุณยายทันทีและทำอย่างดีที่สุด เรือนทองหลังใหม่ของคุณยายก็เช่นกัน ด้วยดำริของหลวงพ่ोजึงได้เรือนทองที่เหมาะสมกับฐานะ กับบุญบารมีของคุณยายมา

เรือนทองหลังใหม่นี้ ทำมาจากไม้สักที่อบจนแห้งสนิท แต่ละด้านเป็นไม้แผ่นใหญ่แผ่นเดียว หนาประมาณ ๕ เซนติเมตร ปิดทองทุกด้านด้วยฝีมืออันประณีต จนมองเป็นเนื้อเดียวกัน เหมือนถูกฉาบทาด้วยทองสุกอร่าม ข้างในทุกด้านบุด้วยไม้แก่นจันทน์หอม ซึ่งเป็นไม้ที่หาได้ยาก โดยเฉพาะตามขนาดที่ต้องการ เป็นไม้แผ่นใหญ่ มีความหนาประมาณ ๓ เซนติเมตร แต่คงด้วยบุญบารมีของคุณยายจึงได้มา ไม้แก่นจันทน์หอมนี้ เป็นไม้เนื้อดี

และมีกลิ่นหอมทนนาน จึงเปรียบเหมือนเป็นเครื่องหอมที่ใช้
สักการะกราบไหว้บูชาสังขารกายหยาบของคุณยายตลอดเวลา

สังขารกายหยาบของคุณยายที่มีใบหน้าอันยิ้มละไม ภาย
ใต้ชุดสีขาวอันเป็นสัญลักษณ์ของการถือศีล ประพุดทิพรหมจรรย์
ได้ค่อย ๆ ถูกพันห่อด้วยผ้าสีขาวเนื้อดี แล้วห่อตามด้วยล่ำลี ผ้า
สีขาวสลับกับล่ำลีถูกม้วนพันไปมาหลายรอบ จนเนื้อผ้าม้วนใหญ่
หมด นับได้ประมาณ ๔๓ รอบ เสร็จแล้วปะพรมด้วยน้ำมันดอก
มะลิหอมจนทั่ว ในระหว่างขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ ได้มีการ
พรรณนาสรรเสริญพระคุณของคุณยายไปด้วย โดยถ้อยคำที่
กล่าวพรรณนานั้น กล่าวเท่าใดก็ไม่หมด และไม่ซ้ำคำกันเลย

สรีระกายหยาบของคุณยาย ได้ถูกอัญเชิญเข้าไปอยู่ใน
เรือนทอง ปะพรมด้วยน้ำมันดอกมะลิหอมอีกรอบหนึ่งจนชุ่ม
แล้วปิดฝาเรือนทองไม้สัก ผนึกฝาทุกด้านให้สนิทแน่น ก่อนที่
จะนำเรือนทองชั้นนอกมาครอบไว้อีกชั้น

เรือนทองชั้นนอกนี้ มีลักษณะเป็นกล่องเพื่อครอบสวม
เรือนทองไม้สัก มีพื้นชั้นในทำจากแผ่นเงินที่ซอยตัดเป็นเส้น ๆ
ถักทอเป็นกล่อง ขนาดใหญ่กว่าเรือนทองไม้สักเล็กน้อย ส่วนชั้น
นอกทำด้วยทองคำบริสุทธิ์ที่นำมารีดเป็นแผ่นบาง ๆ แล้วซอย
ตัดเป็นเส้นเล็ก ๆ นำมาจักสานถักทอจากฝีมือช่างโบราณด้วยความ

ละเอียดประณีต ครอบอยู่ชั้นนอกสุด ที่ทุกคนมองเห็นเป็นสีทอง
อร่าม สุกปลั่งปลั่งอยู่ตลอดเวลา ในยามที่ได้มากราบไหว้สรีระ
สังขารของคุณยาย

ในเวลาต่อมา เหล่าศิษยานุศิษย์ของคุณยายได้ร่วมใจกัน
ทำ “**ผ้ามหาสุวรรณรัตนกฐา**” อันประณีตวิจิตรบรรจง เพื่อน้อม
ถวายบูชาธรรมแด่คุณยาย ผ้ามหาสุวรรณรัตนกฐาเป็นผ้า
สำหรับคลุมเรือนทอง ผืนผ้าทำมาจากทองคำบริสุทธิ์ที่นำมาหลอม
ทำเป็นเส้นๆ เหมือนด้ายไหม แล้วนำเส้นทองคำนี้มาทำเป็นห่วง
เล็ก ๆ น๊ับลั่น ๆ ห่วง ถักทอร้อยต่อกัน จนเป็นผ้าผืนใหญ่ ที่ชาย
ผ้าทุกด้านห้อยประดับด้วยรัตนชาติขนาดเล็กใหญ่หลากสีนานา
ชนิด ผืนผ้าทองคำที่คลุมด้านหน้าเรือนทอง มีตัวอักษรที่ทำจาก
ทองคำ เขียนจารึกไว้ว่า

ถวาย

มหารัตนอุบาสิกัจฉนทร์ ขนนกยูง

ทุกอย่างทำอย่างดีที่สุด ด้วยความเคารพรักและด้วยความ
กตัญญูต่อคุณยายผู้เปี่ยมด้วยบุญบารมี ผู้เป็นสุดยอดครูบาอาจารย์
หาใครเสมอเหมือนมิได้ เหมาะสมยิ่งนักกับคุณยาย ผู้มีแต่ความ
กตัญญู และปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์อย่างดีที่สุด เมื่อถึงคราวที่
คุณยายละสังขารจากไป ลูกศิษย์ลูกหาของคุณยาย ซึ่งนำโดย

พระเดชพระคุณหลวงพ่อรัณมชโย ก็ได้ร่วมแรงร่วมใจ รวมกำลัง
สติปัญญา เพื่อทำให้คุณยายอย่างดีที่สุด เท่าที่ศิษย์จะพึงกระทำ
ต่อครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่สุดที่จะประมาณได้

ณ เวลานี้ ตาเนื้อของข้าพเจ้าไม่สามารถมองเห็นทะลุผ่าน
เข้าไปเห็นคุณยายซึ่งนอนสงบนิ่งอยู่ข้างในนั้นได้แล้วแต่ตาภายใน
ของข้าพเจ้ายังเห็นภาพคุณยายแจ่มชัดดั่งงาม คุณยายไม่ได้จาก
ข้าพเจ้าไปไหน ยังคงอยู่ในใจของข้าพเจ้านี้เอง

ภาพของท่านจะปรากฏทุกครั้งที่เวลาที่ข้าพเจ้านึกถึง
และยิ่งเมื่อใดใจของข้าพเจ้าผ่องใส ภาพของท่านยิ่งแจ่มชัดและ
งดงาม

ไม่ว่าท่านจะอยู่ในทิพย์วิมานแดนสวรรค์หรือ ณ ที่ใด

สายตาท่านก็คงสอดส่องมองมาที่ลูกหลานทั้งหลาย

ด้วยรอยยิ้มที่เปี่ยมด้วยเมตตาและให้กำลังใจ

และท่านคงจะยิ้มอย่างมีความสุขยิ่งนัก

ถ้าเราทำอย่างที่ท่านสอน...

คุณยาย...รักบุญกลัวบาป

คุณยาย...รักการนั่งสมาธิ

คุณยาย...รักหลวงพ่อกับลูกหลานทุกคน

คุณยาย...รักวัดพระธรรมกาย ฯลฯ

ข้าพเจ้าถามตัวเองอีกครั้งว่า

“บุญอันใดหนอที่ทำให้ข้าพเจ้ามาพบคุณยาย

ข้าพเจ้าจะรักษาความมีบุญนั้นไว้

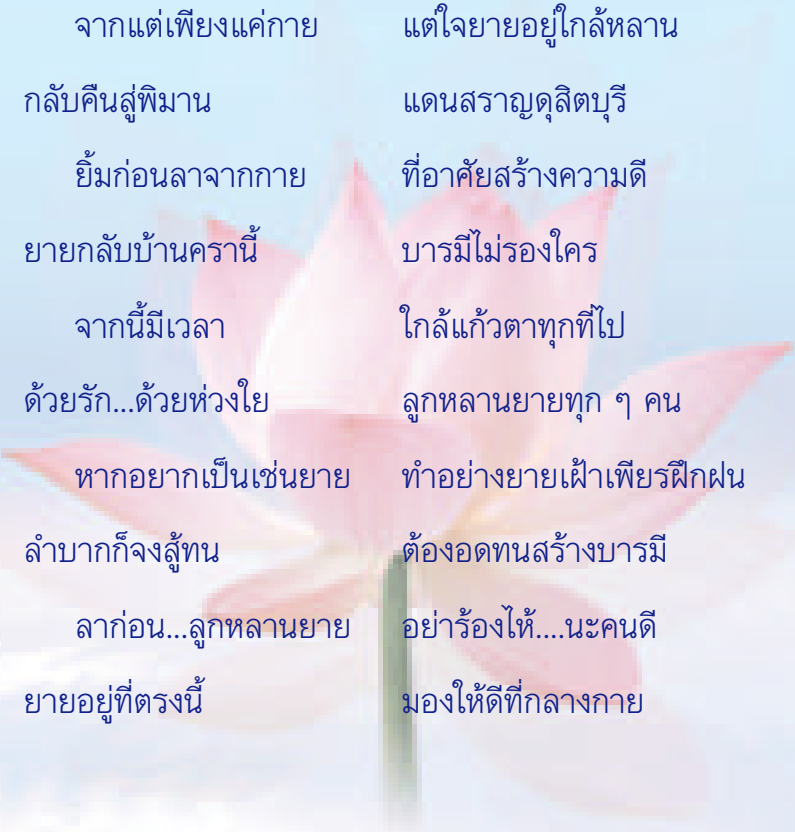
และจะตอบแทนพระคุณท่านได้อย่างไร”

ยายอยู่ตรงนี้

โดย ตะวันธรรม

จากแต่เพียงแค່กาย	แต่ใจยายอยู่ไกลหลาน
กลับคืนสู่พิมาน	แดนสราญดุสิตบุรี
ยื้มก่อนลาจากกาย	ที่อาศัยสร้างควมดี
ยายกลับบ้านครานี้	บารมีไม่รองใคร
จากนี้มีเวลา	ไกล่แก้วตาทุกทีไป
ด้วยรัก...ด้วยห่วงใย	ลูกหลานยายทุก ๆ คน
หากอยากเป็นเช่นยาย	ทำอย่างยายเฝ้าเพียรฝึกฝน
ลำบากก็จงสู้ทน	ต้องอดทนสร้างบารมี
ลาก่อน...ลูกหลานยาย	อย่าร้องไห้....นะคนดี
ยายอยู่ที่นี่	มองให้ดีที่กลางกาย

“หากไม่มีคุณยาย ก็ไม่มีหลวงพ่อ
ไม่มีวัดพระธรรมกาย ไม่มีพวกเรา
ที่สร้างชาติ อย่างมีความสุข
จนทุกวันนี้”

คุณยายอาจารย์ มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง

คุณยายผู้อุทิศชีวิตทั้งชีวิตเพื่อ
พระพุทธศาสนา คือ ผู้ที่ประวัติศาสตร์
ต้องจารึกว่าเป็น

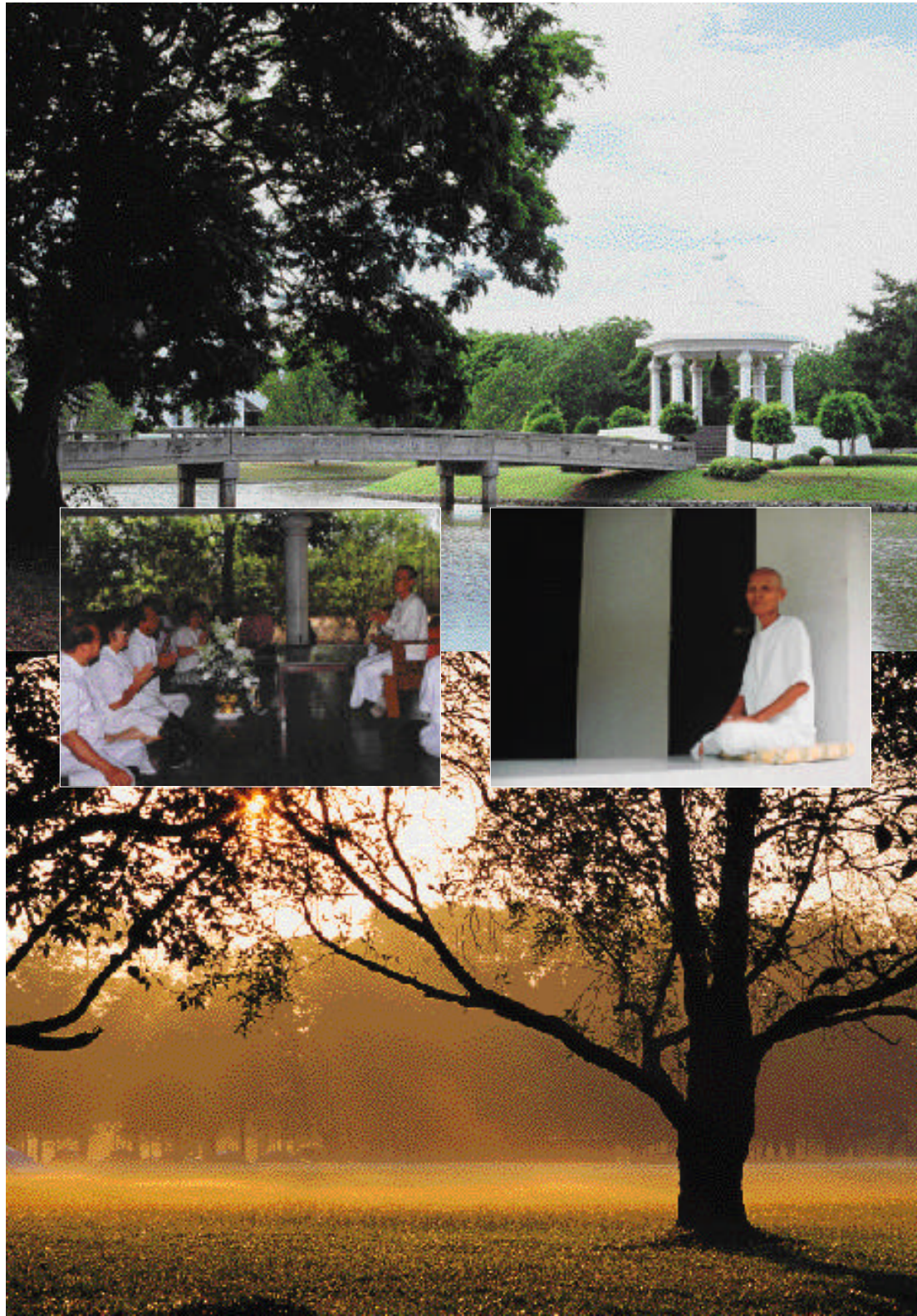
“ผู้ให้กำเนิดวัดพระธรรมกาย”

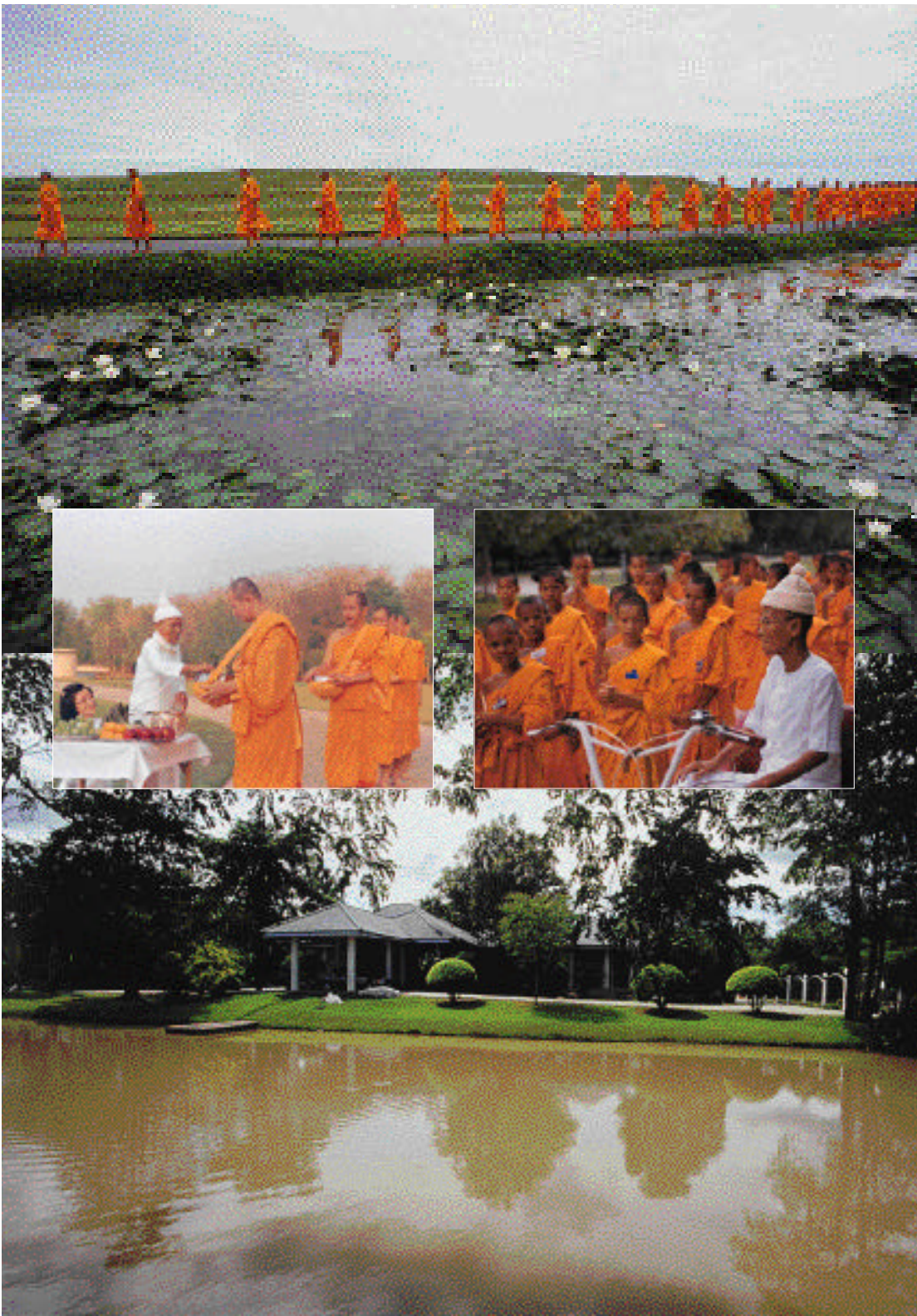

ประวัติย่อ
คุณยายอาจารย์
มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง
ผู้ให้กำเนิดวัดพระธรรมกาย

ชาติภูมิ

คุณยายอาจารย์ มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง เกิดเมื่อวัน
ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือนยี่ ปีระกา (ตรงกับวันที่ ๒๐ มกราคม) พ.ศ. ๒๔๕๒ ใน
ครอบครัวชาวนา ที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นลูกคนที่ ๕
ในจำนวนพี่น้อง ๙ คน ของพ่อพลอย และแม่พัน ขนนกยูง

ชีวิตในวัยเด็ก

คุณยายเป็นคนอดทน และขยันมาก ทั้งช่วยพ่อแม่ดูแลงานบ้าน และ
เป็นเรี่ยวแรงหลักในการทำนา

จากบ้าน

ในราวปี พ.ศ. ๒๔๗๘ เมื่อคุณยายอายุ ๒๖ ปี ท่านตัดสินใจออกจาก
บ้านเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อหาช่องทางไปฝึกสมาธิที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
เพราะต้องการตามไปขอมาพ่อที่ล่วงลับไปแล้ว จะได้พ้นจากสิ่งที่เคย
แข่งไว้ตั้งแต่คุณยายยังเป็นเด็กว่า ให้หูหนวก ๕๐๐ ชาติ

พบครูคนแรก

คุณยายได้พบ และฝึกสมาธิกับคุณยายทองสูก ลำแดงปิ่น ซึ่งเป็นครูสอนสมาธิจากวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ จนได้เข้าถึงพระธรรมกาย แล้วใช้วิชาธรรมกายตามหาพ่อ ได้ขอขมาพ่อดังที่ตั้งใจไว้ และช่วยพ่อให้ขึ้นจากนรกได้

พบหลวงพ่овัดปากน้ำ

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๑ เมื่อคุณยายอายุ ๒๙ ปี คุณยายทองสูกได้พาคุณยายไปกราบพระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่овัดปากน้ำ ภาษีเจริญ) เมื่อหลวงพ่овัดปากน้ำพบคุณยายครั้งแรก ท่านก็รับคุณยายเป็นศิษย์ และให้เข้าไปศึกษาวิชาธรรมกายชั้นสูงในโรงงานทำวิชาทันที

ศึกษาวิชาธรรมกาย

ด้วยความวิริยะอุตสาหะ และความเป็นคนทำอะไรทำจริงของคุณยาย ทำให้ท่านศึกษาวิชาธรรมกายได้อย่างรวดเร็วและเชี่ยวชาญยิ่ง จนได้รับความไว้วางใจให้เป็นหัวหน้าเวรในการทำวิชา และได้รับคำชมจากหลวงพ่овัดปากน้ำว่า “ลูกจันทร์นี่ หนึ่งไม่มีสอง”

สานต่อปณิธาน

ตั้งแต่เข้ามาอยู่ที่วัดปากน้ำ คุณยายทำวิชาอยู่ในโรงงานทำวิชา กับหลวงพ่овัดปากน้ำมาตลอด จนกระทั่งเมื่อหลวงพ่овัดปากน้ำใกล้จะมรณภาพ ท่านได้มีคำสั่งสุดท้ายให้ศิษย์ทุกคนช่วยกันเผยแผ่วิชาธรรมกายของพระพุทธองค์ไปให้ทั่วโลก คุณยายจึงตั้งใจอบรมสั่งสอนธรรมปฏิบัติ วิชา

ธรรมกายแก่ศิษยานุศิษย์อย่างเต็มที่ตลอดมา ด้วยความเคารพในคำสั่งของ
ครูบาอาจารย์

พบศิษย์เอก

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๖ พระเดชพระคุณพระราชภาวนาวิสุทธิ (หลวงพ่อ
ธัมมชโย) เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ซึ่งในขณะนั้นจบการศึกษาจากโรงเรียน
สวนกุหลาบวิทยาลัย และเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มา
ฝึกธรรมปฏิบัติกับคุณยายอย่างต่อเนื่อง ท่านเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริง และ
รักในการปฏิบัติธรรมมาก ทั้งยังมีผลการปฏิบัติธรรมที่ดีเยี่ยม คุณยายจึง
ถ่ายทอดวิชาธรรมกายที่ศึกษามาจากหลวงพ่อดปากน้ำให้แก่ท่านอย่าง
เต็มที่

เมื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยภายใน และได้รับความสุขจากการปฏิบัติธรรม
ท่านก็ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นได้รับความสุขอย่างนั้นบ้าง จึงไปชักชวนเพื่อน ๆ
นิสิตทั้งรุ่นพี่และรุ่นน้องในมหาวิทยาลัยเดียวกันมาปฏิบัติธรรมกับคุณยาย
เพิ่มจำนวนมากขึ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ คุณยายได้รวบรวมปัจจัยสร้าง “บ้านธรรมประสิทธิ์”
เป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ในบริเวณวัดปากน้ำ ซึ่งมีพื้นที่มากขึ้นกว่าบ้านหลังเดิม
เพื่อรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมที่เพิ่มขึ้น

สร้างวัดพระธรรมกาย

ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เมื่อคุณยายอายุ ๖๑ ปี หลังจากทีหลวงพ่อดปากน้ำ
บวชแล้ว มีคนมาปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้บ้านธรรม

ประสิทธิ์ไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมได้ทั้งหมด คุณยายจึงได้รวบรวมคณะศิษย์มาสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรมแห่งใหม่ให้ชื่อว่า “ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม” ซึ่งในภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดพระธรรมกาย”

ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อการสร้างกุฏิที่พัก และศาลาปฏิบัติธรรมสำเร็จไปเป็นส่วนมากแล้ว คุณยายได้พาคณะศิษย์ย้ายจากบ้านธรรมประสิทธิ์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ มาอยู่ที่วัดพระธรรมกาย ท่านทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาในการสร้างวัดเป็นอย่างมาก เป็นทั้งที่ปรึกษา และเป็นศูนย์รวมใจให้แก่หมู่คณะผู้บุกเบิก ให้ทำงานสร้างบารมีร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้คุณยายยังวางกฎระเบียบ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ภายในวัดอย่างรัดกุมตั้งแต่ต้น ทั้งยังคอยช่วยเหลือเรื่องความเป็นอยู่ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของงานทุกอย่าง

ในงานละเอียดคุณยายยังต้องนั่งสมาธิช่วยแก้ไขทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ กลับแกสิ่งที่ไม่ดีให้หมดไปจากหมู่คณะ และนั่งสมาธิตามสมบัติมาเพื่อใช้สร้างวัด นับเป็นภาระหน้าที่ที่หนักมาก จนคุณยายล้มป่วยอย่างหนัก แต่ด้วยปณิธานอันแน่วแน่ที่จะเผยแผ่วิชชาธรรมกายตามคำสั่งของหลวงพ่อดาวุดปากน้ำ ทุกคนก็ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างวัดจนสำเร็จในราวปี พ.ศ. ๒๕๒๔

สร้างแม่พิมพ์ที่ดี

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่ยังอยู่ที่วัดปากน้ำจนได้มาสร้างวัดพระธรรมกาย คุณยายได้ปลูกฝังหมู่คณะผู้บุกเบิกสร้างวัด ให้รักบุญ รักการสร้างความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้รักการปฏิบัติธรรม และหมั่นฝึกฝนให้เข้าถึงพระรัตนตรัยภายใน อันเป็นที่พึ่งที่ระลึกที่แท้จริงแก่ตนเอง และจะยังประโยชน์แก่ชาวโลกได้ในภายภาคหน้า

นอกจากนั้นคุณยายยังเมตตาอบรมสั่งสอนให้ทุกคนได้รู้จักการครองตน ให้อยู่ในเส้นทางสร้างบารมีอย่างมั่นคง มีความสุขและบริสุทธิ์บริบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป อีกทั้งยังได้ให้คำแนะนำในงานหย่าต่าง ๆ ด้วย เช่น สอนการดูแลความสะอาดเสนาสนะ การใช้สมบัติพระศาสนาให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เป็นต้น

นับเป็นการสร้างแม่พิมพ์ที่ดีไว้เป็นแบบอย่างในพระพุทธศาสนา เพราะคณะผู้บุกเบิกสร้างวัดในยุคนั้น ต่างทยอยบวชอุทิศชีวิตเป็นพระภิกษุ และให้การอบรมสร้างทายาททางธรรมที่สมบูรณ์แบบ เพื่อเผยแพร่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่อเนื่องมาอย่างไม่ขาดสายจนถึงปัจจุบัน

ขยายพื้นที่สร้างวัด

ภารกิจสำคัญที่หลวงพ่อัมมชโย คุณยาย และหมู่คณะรุ่นบุกเบิกได้ทำตลอดมา ควบคู่กับการสร้างวัดตั้งแต่แรกเริ่ม คือ การอบรมสั่งสอนปลูกฝังศีลธรรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป

เมื่ออบรมปลูกฝังศีลธรรมมากเข้า ผู้เข้าอบรมต่างเห็นคุณค่าของธรรมะด้วยตนเอง จึงชักชวนญาติมิตรมาปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้นจนกระทั่งพื้นที่ ๑๙๖ ไร่ไม่เพียงพอที่จะรองรับ จึงต้องขยายพื้นที่สร้างวัดออกมาอีก ๒,๐๐๐ ไร่ และยังได้สร้างปูชนียสถานที่สำคัญ คือ มหาธรรมกายเจดีย์ สภาธรรมกายสากล และมหาวิหารพระมงคลเทพมุนี เพื่อเป็นศูนย์รวมใจ และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากที่หลั่งไหลมาอย่างไม่ขาดสาย

ปัจจุบัน “วัดพระธรรมกาย” ปรากฏเด่น สง่างาม บนผืนแผ่นดินนี้ เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ และยังเป็น ศูนย์รวมการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสำหรับชาวพุทธทั่วโลก เพราะความทุ่มเทสร้างสรรคงานของพระเดชพระคุณพระราชภาวนา วิสุทธี (หลวงพ่อัมมชโย) และด้วยความร่วมแรงร่วมใจของคณะพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และสาธุชนผู้ใญ่บุญทุกท่าน โดยมีบุคคลสำคัญ ยิงที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทั้งมวลของวัดพระธรรมกาย คือ

คุณยายอาจารย์ มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง

วิธีฝึกสมาธิเบื้องต้น

สมาธิ คือ ความสงบ สบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยั่งยืนที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนากำหนดเอาไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ไม่ประมาท เต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา อันเป็นเรื่องไม่เหลือวิสัย ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ ดังวิธีปฏิบัติที่ พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้เมตตาสั่งสอนไว้ดังนี้

๑. กราบบูชาพระรัตนตรัย เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจให้นุ่มนวลไว้เป็นเบื้องต้น แล้วสมาทานศีลห้า หรือศีลแปด เพื่อย้ำความมั่นคงในคุณธรรมของตนเอง

๒. คุกเข่าหรือนั่งพับเพียบสบาย ๆ ระลึกถึงความดีที่ได้กระทำแล้วในวันนี้ ในอดีต และที่ตั้งใจจะทำต่อไปในอนาคต จนวนรากับว่าร่างกายทั้งหมดประกอบขึ้นด้วยธาตุแห่งคุณงามความดีล้วน ๆ

๓. นั่งขัดสมาธิ ขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย นิ้วชี้มือขวา

จรดนิ้วหัวแม่มือซ้าย นั่งให้อยู่ในท่าที่สบาย ๆ ไม่ฝืนร่างกายมากจนเกินไป ไม่ถึงกับเกร็ง แต่อย่าให้หลังโค้งงอ หลังตาพอสบาย ๆ คล้ายกับกำลังพัก ผ่อน ไม่บีบกล้ามเนื้อตา หรือขมวดคิ้ว แล้วตั้งใจมัน ทำใจสบาย ๆ สร้างความรู้สึกให้พร้อมทั้งกายและใจว่า กำลังจะเข้าไปสู่ภาวะแห่งความสงบสบายอย่างยิ่ง

๔. นึกกำหนดนิมิต เป็น “ดวงแก้วกลมใส” ขนาดเท่าแก้วตาดำ ใส่บริสุทธิ ปราศจากราคีหรือรอยตำหนิใด ๆ ขาวใส เย็นตาเย็นใจ ดังประกายของดวงดาว ดวงแก้วกลมใสนี้เรียกว่า บริกรรมนิมิต นึกสบาย ๆ เหมือนดวงแก้วนั้นมานั่งสนิที่อยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นึกไปภาวนาไปอย่างนุ่มนวลเป็นพุทธานุสติว่า “สัมมามรหัง” หรือค่อย ๆ น้อมนึกดวงแก้วกลมใสให้ค่อย ๆ เคลื่อนเข้าสู่ศูนย์กลางกายตามแนวทาง โดยเริ่มต้นตั้งแต่ฐาน ที่ ๑ เป็นต้นไป น้อมด้วยการนึกอย่างเบา ๆ สบาย ๆ ใจเย็น ๆ พร้อมกับคำภาวนา

อนึ่ง เมื่อนิมิตดวงใส กลมสนิปรากฏแล้ว ณ กลางกาย ให้วางอารมณ์สบาย ๆ กับนิมิตนั้นจนเหมือนกับว่าดวงนิมิตเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์ หากดวงนิมิตนั้นอันตรธานหายไปก็ไม่ต้องนึกเสียดาย ให้วางอารมณ์สบาย ๆ แล้วนึกนิมิตขึ้นมาใหม่แทนดวงเก่า หรือเมื่อนิมิตนั้นไปปรากฏที่อื่นที่มีใช้ ศูนย์กลางกาย ให้ค่อย ๆ น้อมนิมิตเข้ามาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีการบังคับ และเมื่อนิมิตมาหยุดสนิ ณ ศูนย์กลางกาย ให้วางสติลงไปยังจุดศูนย์กลางของดวงนิมิต ด้วยความรู้สึกคล้ายมีดวงดาว ดวงเล็ก ๆ อีกดวงหนึ่งซ้อนอยู่ตรงกลางดวงนิมิตดวงเดิม แล้วสนใจเอาใจใส่แต่ดวงเล็ก ๆ ตรง

กลางนั้นไปเรื่อย ๆ ใจจะปรับจนหยุดได้ถูกล้วน แล้วจากนั้นทุกอย่างจะค่อย ๆ ปรากฏให้เห็นได้ด้วยตนเอง เป็นภาวะของดวงกลมที่ทั้งใส ทั้งสว่าง ผุดซ้อนขึ้นมาจากกึ่งกลางดวงนิมิต ตรงที่เราเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ดวงนี้เรียกว่า “ดวงธรรม” หรือ “ดวงปฐมมรรค” อันเป็นประตูเบื้องต้นที่จะเปิดไปสู่หนทางแห่งมรรคผลนิพพาน

การระลึกรู้ถึงนิมิตหรือดวงปฐมมรรคนี้สามารถทำได้ในทุกแห่งทุกที่ทุกอิริยาบถ เพราะดวงธรรมนี้คือ ที่พึ่งที่ระลึกอันประเสริฐสุดของมนุษย์

ข้อแนะนำ คือ ต้องทำให้สม่ำเสมอเป็นประจำ ทำเรื่อย ๆ อย่างสบาย ๆ ไม่เร่ง ไม่บังคับ ทำได้แคไหนให้พอใจแค่นั้น ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้เกิดความอยากจนเกินไป จนถึงกับทำให้ใจต้องสูญเสียความเป็นกลาง และเมื่อการปฏิบัติบังเกิดผลจนได้ “ดวงปฐมมรรค” ที่ใสเกินใส สวยเกินสวย ติดสนิทมั่นคงอยู่ที่ศูนย์กลางกายแล้ว ให้หมั่นตรึงระลึกนึกถึงอยู่เสมอ

อย่างนี้แล้ว ผลแห่งสมาธิจะทำให้ชีวิตดำรงอยู่บนเส้นทางแห่งความสุข ความสำเร็จ และความไม่ประมาทได้ตลอดไป ทั้งยังจะทำให้สมาธิละเอียดอ่อนก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ได้อีกด้วย

ข้อควรระวัง

๑. อย่าใช้กำลัง คือ ไม่ใช้กำลังใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ไม่บีบกล้ามเนื้อตา เพื่อจะให้เห็นนิมิตเร็ว ๆ ไม่เกร็งแขน ไม่เกร็งกล้ามเนื้อหน้าท้อง ไม่เกร็งตัว ฯลฯ เพราะการใช้กำลังตรงส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายก็ตาม จะทำให้จิตเคลื่อนจากศูนย์กลางกายไปสู่จุดนั้น

- ฐานที่ ๑ ปากช่องจุก { หญิงข้างซ้าย
ชายข้างขวา

- ฐานที่ ๑๒ เพลตา { หญิงข้างซ้าย
ชายข้างขวา

- งานที่ ๓ จอมประสาท

- ฐานที่ ๕ ช่องเพดาน

- ฐานที่ ๕ ปากช่องลำคอ

- ฐานที่ ๗ ศูนย์กลางกายที่ตั้งจิตถาวร

- ฐานที่ ๖ ศูนย์กลางกายระดับสะดือ

ภาพแสดงที่ตั้งจิตทั้ง ๗ ฐาน

ฐานที่ ๑ ปาก

ฐานที่ ๒ เพลา

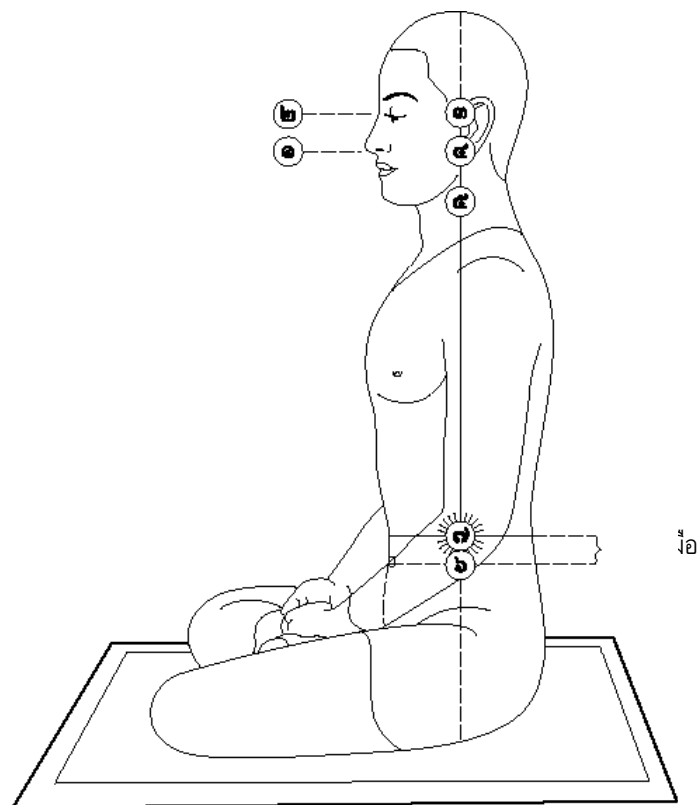
ฐานที่ ๓ จอมน

ฐานที่ ๔ ช่องเ

ฐานที่ ๕ ปาก

ฐานที่ ๗ ศูนย์

ฐานที่ ๖ ศูนย์

ภาพแสดงที่ตั้งจิตทั้ง ๗ ฐาน

๒. อย่าอยากเห็น คือ ทำให้เป็นกลาง ประคองสติมิให้เผลอจากบริกรรมภาวนาและบริกรรมนิมิต ส่วนจะเห็นนิมิตเมื่อใดนั้น อย่ากังวล ถ้าถึงเวลาแล้วย่อมเห็นเอง การบังเกิดของดวงนิมิตนั้น อุปมาเสมือนการขึ้นและตกของดวงอาทิตย์ เราไม่อาจจะเร่งเวลาได้

๓. อย่ากังวลถึงการกำหนดลมหายใจเข้าออก เพราะการฝึกสมาธิเจริญภาวนาวิชชาธรรยา ย อาศัยการนึก “อาโลกกลืน” คือ กลืนความสว่างเป็นบาทเบื้องต้น เมื่อเกิดนิมิตเป็นดวงสว่างแล้วค่อยเจริญวิปัสสนาในภายหลัง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดลมหายใจเข้าออกแต่ประการใด

๔. เมื่อเลิกจากนั่งสมาธิแล้ว ให้ตั้งใจไว้ที่ศูนย์กลางกายที่เดียว ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตาม เช่น ยืนก็ดี เดินก็ดี นอนก็ดี หรือนั่งก็ดี อย่าย้ายฐานที่ตั้งจิตไปไว้ที่อื่น ให้ตั้งใจบริกรรมภาวนา พร้อมกับนึกถึงบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วใสควบคู่กันตลอดไป

๕. นิมิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องน้อมไปตั้งไว้ที่ศูนย์กลางกายทั้ง หก ถ้านิมิตเกิดขึ้นแล้วหายไปก็ไม่ต้องตามหา ให้ภาวนาประคองใจต่อไปตามปกติ ในที่สุดเมื่อจิตสงบ นิมิตย่อมปรากฏขึ้นใหม่อีก

สำหรับผู้ที่ต้องการฝึกสมาธิเพียงเพื่อให้เกิดความสบายใจ เป็นการพักผ่อนหลังจากการปฏิบัติหน้าที่ ภารกิจประจำวัน โดยยังไม่ปรารถนา จะทำให้ถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ การฝึกสมาธิเบื้องต้นเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็พอเป็นปัจจัยให้เกิดความสุขได้พอสมควร เมื่อชักซ้อมปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ ไม่ทอดทิ้ง จนได้ดวงปฐมมรรคแล้ว ก็ให้หมั่นประคองรักษาดวงปฐมมรรคนั้น

ไว้ตลอดชีวิต และอย่ากระทำความชั่วอีก เป็นอันมั่นใจได้ว่าถึงอย่างไรชาตินี้ ก็พอมิที่พึ่งที่เกาะที่ดีพอสมควร คือ เป็นหลักประกันว่าจะไม่ต้องตกนรก แล้วทั้งชาตินี้และชาติต่อ ๆ ไป

ประโยชน์ของการฝึกสมาธิ

๑. ผลต่อตนเอง

๑.๑. ด้านสุขภาพจิต

- ส่งเสริมให้คุณภาพของใจดีขึ้น คือ ทำให้จิตใจผ่องใส สะอาด บริสุทธิ์ สงบ เยือกเย็น ปลอดโปร่ง โล่ง เบา สบาย มีความจำ และสติปัญญาดีขึ้น
- ส่งเสริมสมรรถภาพทางใจ ทำให้คิดอะไรได้รวดเร็ว ถูกต้อง และเลือกคิดแต่ในสิ่งที่ดีเท่านั้น

๑.๒. ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ

- ทำให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า มีความองอาจสง่าผ่าเผย มีผิวพรรณผ่องใส
- มีความมั่นคงทางอารมณ์ หนักแน่น เยือกเย็น และเชื่อมั่นในตนเอง
- มีมนุษยสัมพันธ์ดี วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นผู้มีเสน่ห์ เพราะไม่มักโกรธ มีความเมตตากรุณาต่อบุคคลทั่วไป

๑.๓. ด้านชีวิตประจำวัน

- ช่วยให้คลายเครียด เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียน
- ช่วยเสริมให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะร่างกายกับจิตใจ ย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ถ้าจิตใจเข้มแข็งย่อมเป็นภูมิต้านทานโรคไปในตัว

๑.๔. ด้านศีลธรรมจรรยา

- ทำให้เป็นผู้มีสัมมาทิฐิ เชื้อกฎแห่งกรรม สามารถคุ้มครองตน ให้พ้นจากความชั่วทั้งหลายได้ และเนื่องจากจิตใจดี จึงทำให้ ความประพฤติทางกายและวาจาดีตามไปด้วย
- ทำให้เป็นผู้มีความมกน้อย สันโดษ รักสงบ และมีขันติเป็นเลิศ
- ทำให้เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นผู้มีสัมมาคารวะ และมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน

๒. ผลต่อครอบครัว

๒.๑. ทำให้ครอบครัวมีความสุข เพราะสมาชิกในครอบครัวเห็น ประโยชน์ของการประพฤติดุธรรม ทุกคนตั้งมั่นอยู่ในศีล ปกครองกันด้วยธรรม เด็กเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เมตตาเด็ก ทุกคนมีความรักใคร่สามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจ เดียวกัน

๒.๒. ทำให้ครอบครัวมีความสุขใจก้าวหน้า เพราะสมาชิกต่างก็ทำหน้าที่ของตนโดยไม่บกพร่อง เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เมื่อมีปัญหาครอบครัวหรือมีอุปสรรคอันใด ย่อมร่วมใจกันแก้ไขปัญหานั้นให้ลุล่วงไปได้

๓. ผลต่อสังคมและประเทศชาติ

๓.๑. ทำให้สังคมสงบสุข ปราศจากปัญหาอาชญากรรมและปัญหาลังคมอื่น ๆ เพราะปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการฆ่า การข่มขืน โจรผู้ร้าย การทุจริตคอร์รัปชัน ล้วนเกิดขึ้นมาจากคนที่ขาดคุณธรรม ซึ่งมีจิตใจอ่อนแอ หวั่นไหวต่ออำนาจลึกลับชั่วร้ายหรือกิเลสได้ง่าย ส่วนผู้ที่ฝึกสมาธิ ย่อมมีจิตใจเข้มแข็ง มีคุณธรรมในใจสูง ถ้าแต่ละคนในสังคมต่างฝึกฝนอบรมใจของตนให้หนักแน่น มั่นคง ด้วยการเจริญสมาธิภาวนาแล้ว ปัญหาเหล่านี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ส่งผลให้สังคมสงบสุขได้

๓.๒. ทำให้เกิดความมีระเบียบวินัย และเกิดความประหยัด ผู้ที่ฝึกใจให้ตั้งงามด้วยการทำสมาธิอยู่เสมอ ย่อมเป็นผู้รักความมีระเบียบวินัย รักความสะอาด มีความเคารพกฎหมายของบ้านเมือง ทำให้บ้านเมืองของเราสะอาดน่าอยู่ ไม่มีคนมกง่ายทิ้งขยะลงบนพื้นถนน จะข้ามถนนก็เฉพาะตรงทางข้าม เป็นต้น เป็นเหตุให้ประเทศชาติไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณเวลา และกำลังเจ้าหน้าที่ที่ต้องใช้สำหรับแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่มีระเบียบวินัยของประชาชน

๓.๓. ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า เมื่อสมาชิกในสังคมมีสุขภาพจิตดี รักความสุขใจก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ย่อมส่งผลให้สังคม

เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย และเมื่อมีกิจกรรมของส่วนรวม สมาชิกในสังคมก็ ย่อมพร้อมที่จะสละความสุขส่วนตน ให้ความร่วมมือกับส่วนรวมอย่างเต็มที่ และแม้มีผู้ไม่ประสงค์ดีต่อสังคม จะมาข่มขู่ให้เกิดความแตกแยกก็จะ ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะสมาชิกในสังคมเป็นผู้มีจิตใจหนักแน่น มีเหตุผล และเป็นผู้รักความสงบ

๔. ผลต่อพระศาสนา

๔.๑. ทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง และรู้ซึ่งถึงคุณค่า ของพระพุทธศาสนา รวมทั้งรู้เห็นด้วยตัวเองว่าการฝึกสมาธิไม่ใช่เรื่อง เหลวไหล หากแต่เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้พ้นทุกข์เข้าสู่นิพพานได้

๔.๒. ทำให้เกิดศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย พร้อมทั้งจะเป็นทนาย แก่ต่างให้กับพระศาสนา อันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่การปฏิบัติธรรม ให้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง

๔.๓. เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป เพราะ ตราบใดที่พุทธศาสนิกชนยังตั้งใจปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาอยู่ พระพุทธ ศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น

๔.๔. จะเป็นกำลังส่งเสริมทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพราะเมื่อเข้าใจ ชาบซึ่งถึงประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะชักชวน ผู้อื่นให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาตามไปด้วย และเมื่อใดที่ทุกคนใน สังคมตั้งใจทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาปฏิบัติธรรม เมื่อนั้นย่อมเป็น ที่หวังได้ว่าสันติสุขที่แท้จริงจะบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

กราบขอบพระคุณ ขอขอบคุณ และอนุโมทนา
กับผู้มีส่วนช่วยให้ “อยู่ใกล้ยาย” สำเร็จบริบูรณ์

พระสมศักดิ์ จันทสิโล	พระอุดม ยุตติสโร
พระประติษฐ์ อริยชัย	พระศักดิ์ชาย คุณยุตโต
พระปรเมษฐ์ ปรมสจฺโจ	พระไชยยศ ยสวโร
พระขจรศักดิ์ ปุณฺณภาโก	พระรัตนะ จิตฺตโน
เจ้าหน้าที่ศูนย์ภาพนิ่ง	เจ้าหน้าที่กองการพิมพ์
เจ้าหน้าที่สำนักโขนนาคร	
เจ้าหน้าที่กองวิชาการ สถาบันพัฒนาบุคลากร	
สมพงศ์ สุวโรพร	อลงกรณ์ สถาปิตานนท์
สมพล จิตตะนิธิ	นคร เทียมจักร
อัญชลี สมพลพงษ์	ทพญ. อรเอ็ม เสมอวงศ์
จันจิรา ทองภาพ	เล็ก แซ่ตั้ง
ชนิดา จันทราศรีไศล	อรนุช ฐิติญาณพร
พนิดา อ่วมสมพงษ์	นิรมล เตียงพิทยากร

และทุกท่านที่มีส่วนร่วม เป็นกำลังใจให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จบริบูรณ์

อยู่กับยาย

ISBN

974-90140-5-7

ที่ปรึกษา

พระราชภาวนาวิสุทธิ (หลวงพ่อัมมชโย)

พระภาวนาวิริยคุณ (หลวงพ่อดัตตชีโว)

พระมหาสุวิทย์ วิฑฺฒ์โสโก ป.ธ.๙

พระรังสฤษดิ์ อธิจินตโก

เมตตา สุวชิตวงศ์

อารีพันธุ์ ตรีนุสรณ์

ผู้เขียน

สุนิดา นาคเสน

กองบรรณาธิการ

กองวิชาการ สถาบันพัฒนามุคฉากร

ศรีกานดา เบญจพลศิริจิตต์

อุษา ทองเจริญพาณิช

สุขุมลย์ สุดสังข์

ออกแบบปก

พุทธศิลป์

รูปเล่ม

พระวุฑฒ์ สุวฑฺฒโก

ประสิทธิ์ มังคสิกุล

ชาญชัย พรหมตา

วัลลภ นิลถนอม

สุรเชษฐ์ ชำนะไพรี

Acrobat

พระวุฑฒ์ สุวฑฺฒโก

ภาพประกอบ

ศูนย์ภาพนิ่ง สำนักประชาสัมพันธ์

ภาพลายเส้น

จันทนา พรหมกลีกร

ลิขสิทธิ์

มูลนิธิธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี

พิมพ์ครั้งที่ ๑

วันอาทิตย์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๕

จำนวน

๓๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่

บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ (มหาชน) จำกัด